

Lector: Dimitrie Poptămaș
Redactor: Andreia E. Breaz
Tehnoredactare computerizată: Alexandru Tcaciuc
Colecția: *MONOGRAFII*
Coordonator colecție: Prof. Dr. Nicolae Sabău

Descrierea CIP aparține Bibliotecii Naționale a României
ISBN 978-606-730-853-8

© Iovu Roiban Oroianu
Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă
fără acordul Editurii și al autorului.

Editura ECOU TRANSILVAN, Cluj-Napoca, 2021
Editor: Nadia Fărcaș
E-mail: office@edituraecou.ro
Telefon: 0745828755; 0364730441
www.edituraecou.ro

Iovu Roiban Oroianu

•

OROIU

ÎN DOCUMENTE ȘI CONSEMĂRI

Contribuții monografice

**La 690 de ani de la prima atestare
(1332–2022)**

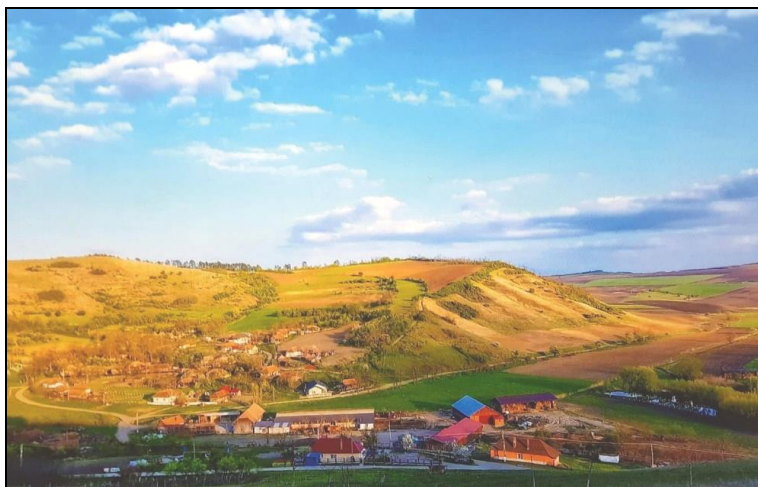
Editura Ecou Transilvan
Cluj-Napoca
2021

Dedic aceste file de monografie părinților mei, care mi-au dat viață și m-au dat la școală, la oraș, să mă știe „om învățat”. Și oroienilor, printre care am trăit și m-am bucurat de anii copilăriei, acolo, în satul dintre dealuri!

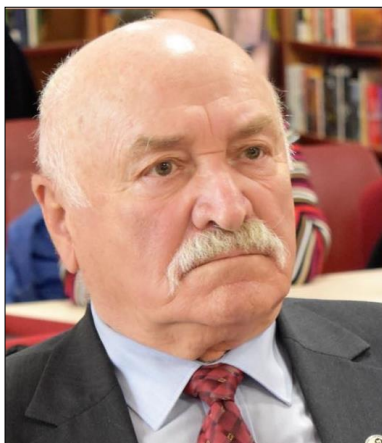
M-am străduit să scriu totul așa cum a fost, cum am citit în documente prin arhive, documente îngălbenite de vreme și cum mi-au relatat povestitorii, din amintirile lor, chiar dacă poate pare doar poveste...

Mulțumesc tuturor celor care au sprijinit apariția acestei cărți.

Oroiu, satul dintre dealuri, scaldat de lumina blândă a apusului de Soare!

Cuvânt înainte

Oroi! O comună românească din Câmpia Transilvaniei, a străbătut secole de-a rândul păstrându-și identitatea românească, de la prima atestare documentară și până în zilele noastre. Când fac această afirmație, mă gândesc la alte sute de habitate uitate de timp care au dispărut ori s-au unit cu altele din varii motive, fie pradă unor invadatori, mod neprielnic pentru dezvoltare ori menținerea sub o tutelă sau alta, nu fără un

scop precis, el, fiind acela de a se beneficia de foloasele sale.

Este și cazul așezării Oroiu, care în vremea atestării sale documentare se împărțea în două: Oroiu de Câmpie și Oroiu Secuiesc. Cu toate că nu a existat o graniță de delimitare a lor, pământurile se interfereau între ele în aceeași vatră, vorbeau aceiași limbă, erau neamuri de sânge mulți dintre ei, nu era distanță apreciabilă între localități. Cu toate acestea, cel de Câmpie ținea într-o vreme de Comitatul Turda iar celălalt de Ținutul Secuiesc, astăzi ele fiind unite. Această stare, este o consecință a vicisitudinilor istoriei, atunci când cultura și civilizația nu constituiau un scop în sine, în fața unor interese de stăpânire și supunere vremelnică.

De fapt atestarea documentară este un document relativ în cazul nostru. Ea putea să apară mai devreme ori mai târziu, fără a pune în cumpănă așezarea. Așa cum nu ne îndoim de faptul că și Oroaiele au existat cu mult timp înainte, dovezile devin evidente în urmele de cultură materială, descoperite aici cu multă vreme înainte și care țin de antichitate.

Însăși acea mențiune documentară apare în conjunctura în care se adunau bani și produse de la localnici sub formă de datorie (dijmă).

Pentru ce? Pentru că existau și produceau bunuri de care trebuiau să se bucure în același timp deopotrivă și stăpânii, fie ei de ordin nobiliar, militar ori bisericesc. Pentru faptele lor de arme un număr relativ apreciabil de oroieni 233 au fost stimulați cu titluri nobiliare.

Trecând cu vederea această situație încercăm să tragem câteva concluzii. Mențiunea atestării documentare se putea să rămână în istorie cum de fapt s-a și păstrat în cazul nostru. Ea atestă de fapt existența unei populații cu un grad relativ ridicat de cultură, produceau bunuri pentru ei și totodată își plăteau și existența. De fapt erau și atunci state feudale, tot așa cum astăzi sunt state naționale care au la bază mai multe criterii de care susținerea lor revine celor ce produc.

Lucrurile se schimbă numai în măsura delimitării proprietăților, în special cea funciară, și a ușurinței dezvoltării pentru producerea bunurilor de consum, evoluție atât de accelerată în zilele noastre.

Pentru motivele de mai sus și multe altele care survin, în evoluția unei localități, elaborarea unei monografii locale chiar și sub această formă și cu acest titlu, *Oroiul în documente și consemnări*, este un proces anevoios, încărcat de judecăți fundamentale, surse informative și documentare și de ce nu am spune-o, o pregătire specială fundamentată pe o bună cunoaștere prealabilă a temei aflate în cercetare.

Am fost surprins de întâlnirea mea cu domnul Iovu Roiban, care și-a adăugat numelui și prenumelui și pe acela de Oroianu, adică din Oroiu. Domnia sa se află acum la a patra carte pe care o dorește ca una științifică, definitorie din punct de vedere al surselor, dar și ca una sentimentală, trăită în Oroiu neam de neamul său, și care împovărat de această idee și de faptul că nimeni nu a scris despre satul său o carte, ambițios, hotărât, și-a asumat această răspundere.

Iovu Roiban Oroianu nu este și nu a fost niciodată străin de îndeletnicirea scrisului. A mai cochetat cu poezia, apoi cu amintirile și călătoriile, adevărat la vârsta deplinei formări intelectuale. Ele au fost elaborate după ani de frământări, iar ideile au fost puse în valoare abia acum (în anul 2020), după retragerea din lunga activitate profesională. Ele sunt, fără a defini ordinea, în care au apărut: *Povestiri, din cufărul cu amintiri*, o lucrare autobiografică care ne poartă prin anii copilăriei, a celor de școală din satul natal, la liceul din Luduș, studenția de la Iași, o carte despre părinți, colegi, profesori, întâmplări, tradiții, trăite și

povestite așa cum numai el le știe și pe care lecturând-o, gândul mă ducea la marele nostru povestitor român Ion Creangă, și amintirile sale. A doua carte este un volum de versuri, *Fostele iubiri*, având ca subtitlu *Nouăzeci și nouă de poezii*, iar a treia este *Peregrin pe insula La Gomera-Tenerife*, un minunat jurnal de călătorie, locul în care s-a stabilit băiatul său cu familia. Prima și a treia carte au apărut la cunoscuta Editură Ecou Transilvan, din Cluj-Napoca, având ca editor pe doamna Nadia Fărcaș, cunoscută pentru promovarea mai ales a autorilor și cititorii din Câmpia Transilvaniei.

Așa dar, Iovu Roiban Oroianu, după o experiență apreciabilă în arta cuvântului se încumetă acum să elaboreze o lucrare monografică, asupra satului natal.

Întâlnirea cu domnia sa pentru mine a fost impresionantă. Am apreciat modul ordonat în care și-a selectat informația. Multe surse vizau informațiile din materiale editate (adică tipărite), pentru care a studiat în multe biblioteci, în special din Cluj-Napoca și Târgu-Mureș, concomitent cu acestea a scotocit prin materiale de arhivă, îngălbenite de vreme, fie ele naționale, de consilii locale, școlare, personale și bisericesti.

A poposit zile în șir pentru readucere în conștiința locuitorilor fideli satul natal, dar și regrete celor plecați la cele eterne, imagini privind frumusețile Câmpiei cu harnicii săi locuitori, cu dealurile și văile sale, a naturii uneori dezlănțuite dar de cele mai multe ori blânde, omul care a amuțit de atâtea ori la sfătoșenia oroienilor depănând fapte și preocupări din timpurile mai de demult, a discutat despre viața zbuciumată din timpul războaielor, a efectelor colectivizării, îngrădirea libertăților religioase și multe, multe altele. Toate adunate, însemnate în mai multe caiete, cărora le-a adăugat un bogat material ilustrativ.

Nu pot să nu fac mențiunea că Iovu Roiban Oroianu, este un mare colecționar de obiecte vechi cu care strămoșii săi și-au exercitat activitățile din gospodărie. De unele nu s-a despărțit niciodată purtându-le prin Sighișoara unde și-a petrecut cei mai mulți ani ai vieții iar acum la Târgu Mureș. Altele se păstrează în casa părintească din Oroiu. Ele se constituie într-un prețios material al evoluției culturii materiale și spirituale, a iscusinței acelor oameni de a-și crea propriile unelte de lucru din gospodărie. Poate că odată și odată vor sta la baza colecțiilor

unui muzeu. Multe imagini din aceste colecții le găsim înfățișate în cartea domniei sale..

Apoi trebuie avut în vedere faptul că, autorul lucrării avea un plan bine elaborat împreună cu numeroși profesori, autori de monografii, cercetători, iar împreună am mai adăugat și alte surse informative. Din mult se face puțin. Mă refer la materialul adunat, care nici pe departe nu poate fi folosit în întregime..

Afirmam înainte vreme că lucrarea monografică despre Oroiu a domnului Iovu Roiban Oroianu, este una sentimentală. Mai mult decât atât, este și biografică deoarece deseori este furat în narațiune de relatări cum erau oamenii satului, învățătorii și profesorii, datini și obiceiuri etc. toate învăluite în originala limbă a oroienilor, deseori folosind arhaisme, localisme, metafore, comparații, împrumuturi, dovedindu-se un bun narator.

Din partea mea îl felicit din inimă pentru această lucrare, care, cred că va fi un succes pentru autor și o lectură originală și atrăgătoare pentru cititorul dornic de cunoaștere, îi doresc multă sănătate pentru a-și continua punerea în aplicare și a altor planuri și realizări despre care am aflat și pe care le nutrește!

Prof. Dimitrie POPTĂMAȘ

Argument

Moto:

A fura idei de la cineva este plagiat.

A le fura de la mai mulți e cercetare!

Legea lui Murphy

Am citit câteva „Monografii”, mai demult, în tinerețe, așa din întâmplare, dar niciodată nu mi-a trecut prin minte că voi ajunge să scriu vreodată așa ceva. De fapt toată viața a fost o alergătură pentru mine: să termin școala, să termin armata, facultatea, să mă însor, să am copii, să crească mari și să termine și ei școala, să-i văd la casa lor.

Acum am ajuns la capăt de drum. Se zice că atunci când realizezi că ești bătrân, începi să trăiești o a doua viață. Acum că sunt pensionar, bursier la stat pentru a doua oară, cum îmi place să mă autodefinesc, constat că așa este, am început o nouă viață. Dar în același timp sunt conștient, că chiar dacă zilele ce vor veni, vor fi cele mai frumoase, această a doua viață va fi foarte scurtă! Pasiunea pentru citit și scris din școală, în special din liceu, parcă răbufnește acum și mă cheamă în trecut, atunci când am curmat-o din cauza noroiilor și cismelor de cauciuc de la țară și alegerea făcută pentru o profesie în Industria Socialistă!

Nu mi-am putut închipui că nu s-a găsit nici unul dintre consătenii mei, oroiinii, învățători sau profesori, să scrie o Monografie a satului Oroiu. Îmi pare tare rău că nu m-am gândit măcar cu câțiva ani mai devreme, pe când încă mai trăia tatăl meu și mulți bătrâni din sat. Mi-ar fi fost de mare ajutor.

Acum, începând să cercetez și să mă documentez, în dorința de a scrie doar adevărul, așa cum a fost, am aflat că în anul 2022 se împlinesc 690 de ani de la prima atestare a satului, dovadă făcută de existența unui sacerdos de Vrey, (preot de Oroiu), pe aceste meleaguri, în anul 1332. Mi-am propus ca până atunci, când probabil se va

organiza și o sărbătoare cu această ocazie și întâlnirea fiilor satului, să pregătesc și să pot prezenta câteva file de monografie a satului Oroiu.

Am consultat aproape douăzeci de Monografii din diferite zone ale țării. Dar m-am oprit ca model la Monografia satului Petea, satul vecin și satul mamei mele, scrisă de domnul Octavian Mireștean și o monografie a satului Stupini, intitulată „Stupini, file adunate din viața unui sat care se risipește”.

Cartea e scrisă de fostul meu profesor de Limba și literatura română din liceu, domnul Iosif Pop. Deși satul Stupini este o așezare undeva pe lângă Râciu, Sâlivașu de Câmpie, județul Bistrița -Năsăud, am găsit atât de multe similitudini încât citind-o, aveam impresia că domnul profesor Iosif Pop a scris monografia pentru satul Oroiu. Despre domnul Octavian Mireștean nu pot să fac nici o remarcă, având în vedere că satul Petea a și făcut parte la un moment dat din Comuna Oroiu, ca sat aparținător, având istorie și tradiții comune. Și aproape totul e ca tras la indigo. Din cele două lucrări m-am inspirat luându-le ca model. Vreau să-i felicit pe autori pentru lucrările de o calitate și prezentare deosebită și să le mulțumesc, pentru faptul că mi-au fost model pentru această lucrare.

Am descoperit, cercetând documente și înscrisuri vechi, că încă din perioada trecerii de la epoca neoliticului la epoca bronzului au existat așezări omenești în satul Oroiu, în Chistilebea și alte vetre. Cu timpul s-au dezvoltat, asemenea multor așezări din Câmpia Transilvană, comuna Band, al cărei sat aparținător este și satul Oroiu, fiind printre cele mai mari comune din județul Mureș.

Astfel are în componență, pe lângă satul de reședință, Band și satele: Drăculea Bandului, Fânațele Mădărașului, Mărășești, Negrenii de Câmpie, Oroiu, Petea Țiptelnic, Valea Oroiului și Valea Rece. Pe teritoriul său se află documente și obiective unice în țară. Datorită potențialului natural și uman, în Band, reședința de comună, s-au organizat două târguri anuale și din anul 1859 târguri săptămânale, fiind un centru agro-comercial înfloritor. Am căutat și cercetat documente vechi, gălbenite de vreme, care scot în evidență cele mai importante momente din trecutul satului. Mi-ar place să cred că tânăra generație, copii și nepoții noștri vor citi și vor afla cum au trăit și au muncit pe aceste meleaguri moșii și strămoșii lor.

Mulțumesc bătrânilor din sat care mi-au furnizat informații, care mi-au lămurit multe dintre datele problemei, Socol Ioan, Socol Viorel, Coțcaș Petru, Roman Sofia, Pop Gheorghe, Socol Nicolae, Moldovan Maria, Socol Gheorghe și Șofronica, fosta învățătoare *Țuca Moldovan* și alții. Bunicului meu Roiban Solomon și Tatălui meu Roiban Artimon, care, parcă presimțind că voi fi acela care va scrie despre satul Oroiu, de mic copil mi-au povestit mereu, cu lux de amănunte despre viața și traiul lor și al oroienilor.

Am încercat și sper că am reușit să mă țin departe de orice conotație politică, practică des folosită până nu demult, să arăt realitatea așa cum a fost. Și nu în ultimul rând, am considerat o datorie de onoare să scriu aceste file de monografie a satului Oroiu, semn de prețuire pentru consătenii mei, *oroienii*, printre care repet, am trăit și m-am bucurat de anii copilăriei!

Autorul

CAPITOLUL I

Prezentarea generală

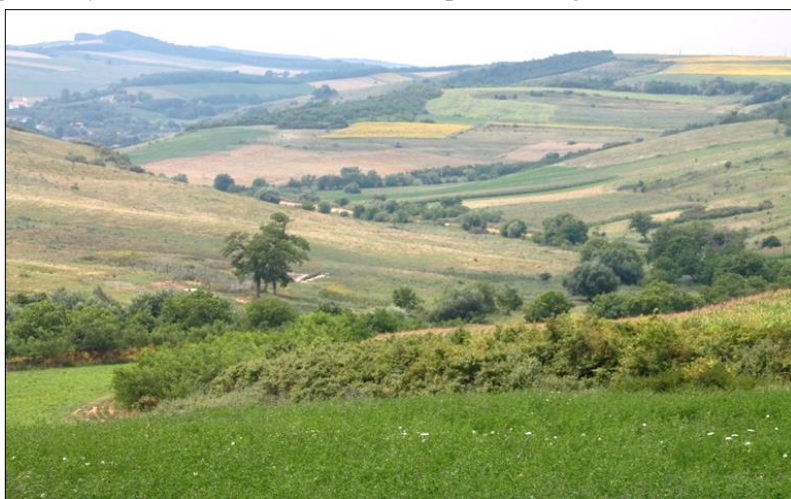
1. Prezentarea generală a satului Oroiu

Motto:
„Fă Rai, numa' din ce ai!”
– vorbe vechi din bătrâni –

1.1. Așezarea geografică și căile de acces

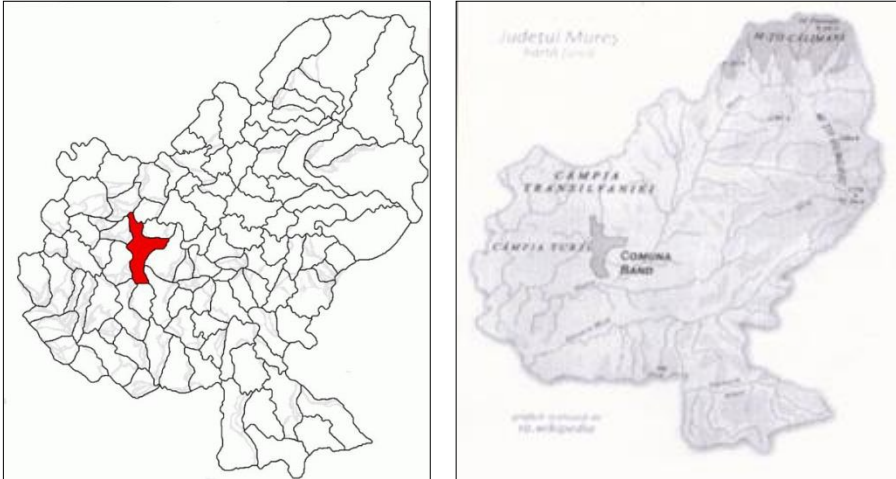
Localitatea Oroiu, actualmente satul Oroiu, sat aparținând Comunei Band, alături de satele Band, Fânațe, Petea, Țiptelnic, Valea Oroiiului, Valea Rece, Negreni, Iștantău, Valea Mare, Mărășești, Drăculea Bancului, se află așezat în mijlocul Câmpiei Transilvaniei, de la începuturile existenței sale. Nu se știe, nu se cunoaște cine au fost primii localnici și de unde au venit pe aceste meleaguri, răspândiți pe dealurile Mădărașului și până aproape de râul Mureș, în zona Oarba-Dileu.

În decursul anilor a fost divizată, granița fiind stabilită și marcată chiar prin mijlocul satului, fiindând și un pichet de grăniceri.

Hotarul Oroiiului, văzut de la intrare, din Hula Bandului

Pentru cei care treceau fraudulos granița, mai ales feciorii care mergeau seara pe furiș să pețească fetele, se aplicau pedepse foarte dure, bătaie cu ștreangul ud și mai ales cu vergi în tălpile picioarelor... Așa că din punct de vedere administrativ-teritorial o parte era Oroiu de Câmpie, Româneni, aparținând de Comitatul Turda-Arieș și Oroiu Săcuiesc, (Székely Uraly) Ungureni, arondat Scaunului de Mureș.

Localizarea comunei Band pe harta județului Mureș

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Band,_Mure%C8%99

În perioada 1950-1968, a funcționat ca și Comună, având ca sat aparținător localitatea, satul Petea. Actualmente, ambele așezări fac parte din Comuna Band, Județul Mureș, sub numele de Satul Oroiu. După cum se poate vedea după așezarea pe hartă, satul Oroiu se învecinează la Est cu localitatea Berghia și parțial cu localitatea Săușa, la Vest se mărginește cu localitatea Căpușul de Câmpie și Valea Rece, de care ne desparte un pârâiaș ce vine de undeva dinspre dealurile Bistriței, Comlodul, pârâu ce izvorăște din ograda unui gospodar bistrițean. La nord se află Reședința comunei, localitatea Band, iar la sud se învecinează cu satul Petea. Coordonatele geografice ale satului Oroiu sunt: latitudine 46° 32' 35" nord și longitudine 24° 21' 24" est.

În momentul de față, de fapt din anul 1968 în baza Legii nr. 2 privind reorganizarea administrativ teritorială a Republicii Socialiste România, satul Oroiu face parte din comuna Band, fiind rezultatul contopirii celor două sate alăturate: Oroiu de Câmpie și Oroiu Săcuiesc.

Indicatorul de la intrarea în localitatea Oroiu, comuna Band, județul Mureș

În momentul de față, de fapt din anul 1968 în baza Legii nr. 2 privind reorganizarea administrativ teritorială a Republicii Socialiste România, satul Oroiu face parte din comuna Band, fiind rezultatul contopirii celor două sate alăturate: Oroiu de Câmpie și Oroiu Secuiesc.

Vedere din Continit, aproape de locul cu Dedeței

Comuna Band, județul Mureș pe harta iosefină (1769-1773)

Oroiu, comuna Band, județul Mureș pe harta iosefină - detaliu

Prima atestare documentară, există din anul 1332, când este *menționat un preot, un sacerdot de Vrey.*

Căile de acces spre sat se realizează din Tg.-Mureș, reședința de județ, prin DJ 152 A, prin Band, reședința comunei, apoi prin DC 126. O altă cale de acces este de la Ogra, peste Podul recent construit, prin Dileul vechi,

Dileul Nou și Vaidei, tot prin DC 126. Din Oroiu se poate ajunge, peste Dealul Căpușului, în satul vecin Căpușul de Câmpie, peste Dealul Viilor pe la Buna sau pe la Cruce în Valea Oroiului, de unde tot pe DJ 152 A se poate ajunge la Iernut sau Luduș. Ludușul a fost cândva reședință de Raion. Accesul la celelalte sate vecine se face pe drumuri de pământ sau parțial pietruite, cu piciorul, adică „per pedes”, cu căruța sau cu mașina...

Distanța până la satele vecine este între 3 și 7 km.

Harta desenată a localității Oroiu

Vedere din satelit a localității Oroiu

Dacă ne referim la calitatea drumurilor de acces spre Satul Oroiu, trebuie menționat că DJ 152 A Târgu Mureș -Band și DC 126 până la Oroiu sunt asfaltate. Drumul comunal DC 126 Band- Oroiu- Petea s-a asfaltat în anul 2013, realizare dorită de locuitorii acestor localități de foarte mulți ani. Cu toate acestea nu trebuie să uităm de perioada secolelor XVIII- XIX, când accesul din Oroiu spre celelalte localități, se realiza, în exclusivitate pe jos sau călare, sau cu mijloace tractate de animale, pe drumuri nepietruite, dar și pe cărări care brăzdau dealurile din jur și colinele satului.

În același mod se ajungea și la calea ferată Târgu Mureș- Miheș, drumul fiind greu și anevoios până la halta din Dealul Bandului. În aceste condiții, de foarte mare interes era întreținerea acestor drumuri, care să permită circulația locuitorilor în condiții acceptabile, în special în perioadele ploioase ale anului. Această întreținere a drumurilor și mai ales a șanțurilor pentru scurgerea apelor pluviale, s-a realizat de către

autoritățile locale prin prestațiile cetățenilor, dar și de către salariați ai Primăriei, angajați special pentru aceste lucrări. Merită menționat că în perioada 1950-1985 au întreținut drumul comunal DC 126 cantonierii Sasca Ioan și fiul acestuia, Sasca Lelu. Nu ar fi corect dacă nu am arăta că ulițele satului, mulți ani de zile au suferit din lipsa de întreținere, de împietruire, fapt ce făcea ca în zilele ploioase să fie aproape impracticabile. Mai ales ulița care traversa o parte a zonei Ungureni, numită Ulița Scroafei. De fapt pe drept, dacă numelui satului i se adaugă în față litera N... numele rezultat oglindește exact situația de fapt, Noroiu.

Biserica de lemn Intrarea în biserică a Maicii Domnului din Oroiu
Sursa: http://www.wikiwand.com/ro/Biserica_de_lemn_Intrarea_%C3%AEn_biseric%C4%83_a_Maicii_Domnului_din_Oroi

Îmi amintesc, prin anii 1965, elev fiind, în drum spre școală nu găseam pe drum măcar o piatră să aruncăm după câinii dezlegați, care ne atacau dimineața în drum spre școală. Iar în zilele ploioase, era imposibil de ajuns la școală fără cătărigi.

Vedere din Continit spre „Buna” și Dealul Căpușului...

Parcă văd tot peretele exterior al școlii plin de cătărigi rezemate de perete. Se mai întâmpla, la câte o hârjoneală între noi să mai și cădem ca o plăcintă în tină... și ce bătaie urma cu nuiiua... care lăsa dungii pe partea fundamentală!

După anul 1990, drumul din Band a fost întreținut, cu piatră acceptabil, pe vremea Primarului Văidean Florian, de loc din Oroiu. Odată cu dezvoltarea economică a județului și a Orașului Târgu Mureș, s-a realizat o puternică rețea de transport cu mijloace auto, pentru a asigura deplasarea muncitorilor navetiști la locul de muncă. În acest context, în perioada 1967–1968, după multe intervenții și tergiversări, (problema era distanța, lungimea traseului Târgu Mureș - Oroiu care era sub 30 de km!) a fost aprobat traseul Târgu Mureș -Band – Oroiu – Petea – Vaideiu - Dileu, pentru care Întreprinderea de Transport Târgu Mureș a pus la dispoziție autobuzul necesar. Această rută, a fost de mare interes, nu numai pentru muncitori ci și pentru locuitorii de pe traseul mai sus amintit, care au avut posibilitatea să meargă la târgurile și piețele din Band și Târgu Mureș. Și nu în ultimul rând, a fost de mare folos pentru elevii care se deplasau la școală la Band, sau cei din Petea pentru clasele V-VIII-a la școala din Oroiu. Șoferii angajați pentru a efectua curse pe aceste traseu între anii 1970 și 1985 au fost Sămărghișan Ovidiu și Chirilean Crăciun (Nucu), iar după 1985 autobuzul de pe această rută a fost preluat de Oltean Ioan din Vaideiu. Restructurarea activității economice din Târgu Mureș și din județ, mai ales după anul 1989, a determinat reducerea treptată a numărului de

muncitori navetiști, ajungându-se la un moment dat să se aprecieze că traseul nu mai este eficient și a fost desființat.

Măsura a îngreunat foarte mult circulația puținilor muncitori care au mai rămas, fiind obligați să meargă pe jos până la Band, sau peste deal în Valea Oroiiului. Au avut de suferit și ceilalți săteni, care nu mai aveau mijloc de transport la târg la Band și mai ales elevii, care au circulat pe jos o vreme, până s-a introdus un microbuz pentru transportul lor la școală. Greu a fost și pentru oroiinii stabiliți în Târgu Mureș, pentru a veni, mai ales la sfârșit de săptămână acasă, pentru a-și ajuta părinții bătrâni la lucrările din gospodărie sau de la câmp.

Ca fapt divers, în anul 1961, conducerea I.R.T.A, din Tg. Mureș a luat măsuri pentru scoaterea și revopsirea tablei de la stația de autobuz (Valea Oroiiului) de pe șoseaua principală Band-Luduș. Tabla n-a mai fost pusă la loc și din această cauză, cetățenii satului Oroii, raionul Luduș, așteptau în zadar ca autobuzele să se oprească în stația Valea Oroiiului și să îi ia. Au fost necesare multe intervenții pentru a se remedia situația. Îmi amintesc cum tinerii mai „școliți” s-au ocupat de corespondența și sesizările la I.R.T.A. Tg. Mureș, printre care Lia Crefelean, (Lia Dogului) care cred că era învățător suplinitor în Valea Oroiiului la acea vreme.

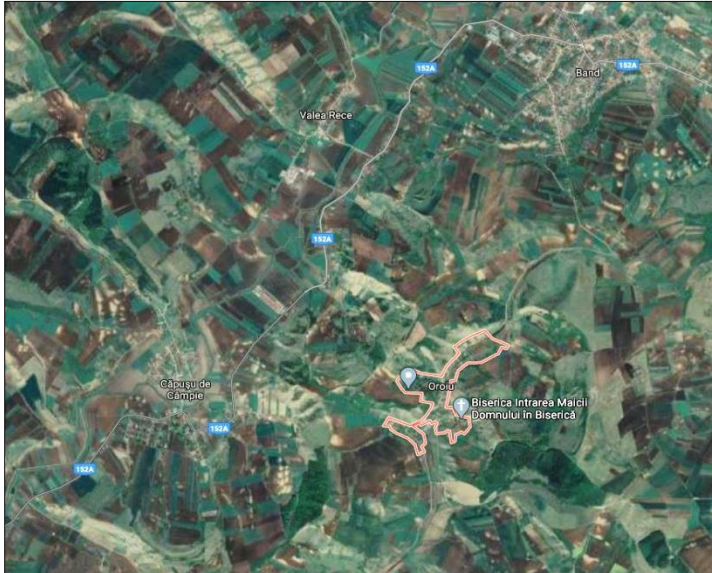
1.2. Relieful

Privind harta Județului Mureș, constatăm că satul Oroii este așezat în Câmpia Transilvaniei, în zona dealurilor Mădărașului, învecinat cu dealurile Comlodului cu altitudini mai mici, media fiind de 400 m, cu denivelări care ajung pe alocuri la peste 200 de metri, la nivelul de bază local, cu văi săpate în argile, marne și nisipuri, cu alunecări de teren¹. Știu că eu sunt ardelean, de pe „Câmpie”. Dar, de fapt, analizând mai atent, chiar în una din scrierile mele autobiografice, definesc satul Oroii, ca „Satul dintre dealuri”! Tot în această zonă sunt caracteristice domurile gazeifere cu versanți abrupti, spre Sud și Vest². Domurile sunt degradate

¹ Aurel Lupu, Oliviu Marcu, Grigore Ploieșteanu, *Mureș. Monografie, (Județele patriei)*, Ed. Sport Turism, București, 1980, p. 19.

² *Ibidem*.

de rețeaua fluviatilă, care a sculptat relieful de creastă, a construit lunci, care la noi sunt înguste, cu băltiri și nu au terase.

Harta satului Oroiu, vedere din satelit

Coamele dealurilor ce străjuiesc de o parte și de alta satul, sunt destul de pronunțate, având versanți cu pante mari, iar din vârful acestora pornesc platouri, cu înclinații de 10-15, de dimensiuni mari, cu soluri fertile, pe care cu succes, se practică agricultura.

Vedere din deal de deasupra Bisericii de la Româneni

Un exemplu elocvent este platoul ce se întinde din vârful dealului ce veghează, de la înălțime întregul sat, care se află așezat la baza acestuia pe o distanță de aproximativ 2 km. Acest platou, ce pleacă din coama dealului, se întinde pe o suprafață de aproximativ 100 de hectare, solurile prezente aici, dar și în celelalte platouri din arealul satului, sunt cele brune-închise de pădure, pe alocuri argiloiluviale, podzolice.

În partea de sud-vest a satului se întinde, pe aceeași distanță de 1,5 km, un alt platou care pleacă din zona „La Buna”, și care se termină în coama dealului care marchează granița cu satul Căpușul de Câmpie, în suprafață de aproximativ 60 de hectare. Și aici sunt aceleași soluri fertile, bune pentru practicarea agriculturii, mai ales în anii secetoși, fiind un loc de dos.

Vedere din Dealul Viilor spre „Buna”

Vedere din vechiul șintirim, spre „Buna”

Ambele platouri sunt cunoscute de localnici sub denumirea „După Deal” și „În Fundătură”, fiecare cu zone în care sunt plasate parcele de pământ ale sătenilor, care la rândul lor au și ele denumiri particulare, locale.

Alte platouri pornesc din imediata apropiere a drumului comunal DC 126, la intrarea în sat dinspre Band și la ieșire, spre satul Petea și se întind în pantă până în vârful dealurilor ce marchează granița cu satul Berghia, respectiv satul Șăușa, numite de localnici La Chicui și Fânațe. Și în acest areal se găsesc soluri fertile, bune pentru practicarea agriculturii.

Pe versantul opus platoului Fundătură, fiind loc de față, cu o foarte bună expunere solară, până aproape de creasta ce desparte satul Oroiu de Valea Oroiului, s-a cultivat viță de vie.

De-a lungul drumului, pe o lățime de aproximativ 300 m se întinde Râtul, teren destinat cositului și pregătirea fânului pentru hrana animalelor iarna, mai ales otava, nutrețul cel mai prețios cu care se hrăneau animalele gestante, înainte de a făta.

Vedere de pe Dealul Viilor, spre „Nemeș”

1.3. Clima

După cum se arată în lucrarea „Mureș: Monografie”, teritoriul județului Mureș se situează în zona de „climat continental moderat”³, de dealuri și pădure. „Marea varietate morfologică a teritoriului, relieful de dealuri și de văi, adânci, de depresiuni și culoare, impun diferențieri sensibile din punct de vedere climatic, influențate de masele de aer predominante din vest și nord-vest”⁴.

Pornind de la poziția geografică în care se găsește satul Oroiu, observăm că temperaturile medii anuale sunt între 8–9 grade Celsius. Luna cea mai rece este luna Ianuarie, cu o medie de minus 3–minus 5 grade Celsius, iar cea mai caldă este luna Iulie, cu o medie de 18–19 grade Celsius. Făcând o retrospectivă asupra iernilor și a verilor de-a lungul timpului, în arealul satului Oroiu, se poate afirma că ele au fost de multe ori mai friguroase sau mai călduroase, depășind mediile pe care le-am menționat mai sus. Există părerea locuitorilor că în urmă cu mulți ani, iernile erau mai geroase. Îmi amintesc de iernile copilăriei, în clasele mici când mergeam dimineața la școală și pe marginea drumului ni se păreau că erau munți de zăpadă, adunată de plugul în „V” tras de boi, mai târziu de un tractor U27! Expresia „este frig de crapă pietrele” era destul de des folosită în dialogul sătenilor.

Situat în partea sud-vestică a județului, satul Oroiu, se înscrie în zona în care valorile precipitațiilor variază între 600 și 700 de mm pe metru pătrat pe an. În general climatul din acest areal este favorabil precipitațiilor în cea mai mare parte a anului și de regulă satisfac nevoia de apă din sol, deci și pentru nevoia plantelor pe care agricultorii le cultivă.

Vânturile care se abat asupra acestei zone sunt cele din vest și nord-vest, cu intensitate și frecvență mijlocie, viteza cea mai mare fiind de 3-4 m/s. De altfel, poziția satului, străjuit de dealuri relativ înalte face ca viteza vânturilor să fie diminuată semnificativ. Din punct de vedere hidrografic teritoriul pe care se întinde satul Oroiu, este sărac în ape curgătoare și izvoare.

³ *Ibidem*, pag. 20.

⁴ *Ibidem*, pag. 21.

Fântâna „La Buna” sursă de apă potabilă pentru jumătate de sat, în special zona „Nemeș”

locul numit La Socoloaia și al treilea de la Ungureni, undeva aproape de Chicui.

Și izvorul permanent, ciurgăul de la „Buna” care se alătură pârâiașului care vine din dealul Căpușului, își aduce aportul său mai modest ca debit, dar constant.

Ulcior cu țâță... foto din arhiva „Vasile Lechințan”⁵

Debitul acestor păraie este relativ mic, fiind în funcție de cantitatea de precipitații căzute, acestea fiind mai mari toamna și primăvara, mai scăzute iarna, iar în verile secetoase debitul se reduce semnificativ. Toate au produs inundații ieșind din matcă în urma unor ploi torențiale, așa zisele „Ruperi de nori” dar fără pagube majore.

Pe acest fundal, merită amintită practica pe care locuitorii satului, o folosesc și astăzi pentru a preveni furtuni puternice sau ploi torențiale.

Astfel, vara, în zilele toride, cu temperaturi foarte ridicate, de obicei după orele 17–18, uneori chiar mai târziu, din direcția vest, sud-vest, de către Căpușu de Câmpie, alteori din nord-est se ridicau nori negri ce

⁵ Vasile Lechințan, *Jurnal din anii Ciomei Covid 19*, 2020, Pagina Facebook.

prevesteau ploi torențiale, uneori cu tentă de gri, ceea ce însemna grindină ucigătoare.

Pentru a feri satul de asemenea fenomene, clopotarii de la biserici, dintr-o datorie morală și chiar o superstiție, se grăbeau să tragă clopotele într-un anumit mod, numai de ei știut, care prin propagarea sunetelor în văzduh împreună cu vântul care de obicei se declanșa, contribuiau la rarefierea norilor. Spre surprinderea noastră a copiilor, dar și a adulților, norii începeau să se împrăștie și ploaia să cadă liniștit fără urmări neplăcute. Merită amintit aici de cele două izvoare cu apă foarte bună, de peste deal, din Valea Oroiiului.

Una la Ciurdă, unde era și o fântână cu halău, de unde se adăpau vitele și turmele de oi și una mai în jos pe la mijlocul dealului, în locul numit „Curu Boului”, acolo unde a avut găzdușagul și și-a crescut copiii Moșul meu, Roiban Solomon...

*Ciurgăul,
izvorul de la „Buna”*

Și locul în care m-am născut și eu. Acolo am văzut lumina zilei, am respirat aerul curat și m-am adăpat, stând pe burtă, cu nasul în părau, cu apă din fântâna fermecată, de la Ciurgău!

O bună parte a locuitorilor care au fântâni, din păcate apa aceasta nu este potabilă. Este apă bună în Dosul lui Roman Gore și cea mai bună este „La Buna” acolo unde de când se știe satul, apa curge neîncetat.

Deci, apă de băut (potabilă) se găsește aproape pe tot hotarul satului Oroiu, mai puțin în Zona „Nemeș”.

Fântâna cu ciutură (cumpănă) din „Curu Boului”

1.4. Flora și fauna

Sub aspect floristic, teritoriul județului Mureș se încadrează în provincia dacică, zona montană, aparținând ținutului Carpaților Orientali, iar cea de deal și podiș, ținutului Bazinului Transilvaniei. Vegetația etajului de deal și podiș, în care se circumscrie și satul Oroiu, este grupată în sub etaje: al gorunetelor și stejeretelor.

În aceste zone, dar și la noi, întâlnim amestec de fag și gorun, dar și cer, carpen, tei, salcâm și frasin. În grădinile oamenilor, pe văi și lunci se întâlnesc arbuști de talie mică, ca alunul, cornul, sângerul, lemnul câinesc, porumbarul, măceșul, păducelul, coacăzul și salcie, pe alocuri răchita... etc.

În pășunile și fânețele care aparțin satului întâlnim o bogată floră care cuprinde

*O oroiancă frumoasă,
o floare între flori!*

specii de plante ierboase folosite ca fânețe și pășuni naturale... iar pe dealurile și costișele acestora se găsesc plante ierboase cu mult păiuș și fâșcă.

Mușetelul (Romanița), la el acasă!

Pe dealurile și costișele acestora se găsesc plante ierboase cu mult păiuș și fâșcă. De remarcat ceea ce am observat încă de când eram mic copil și mă timitea mama să aduc flori de dedeței, să vopsească de paști, ouăle.

Vecinele mele, mult mai tinere, la cules plante medicinale

Bujorul roșu, de stepă, din rezervația de la Zaul de Câmpie

Bujorul galben, Dedețelul, de la Oroiu

Vioarele în Pădurea Căpușului

Eu văd o mare asemănare între Bujorul de stepă roșu din rezervația de la Zaul de Câmpie și Bujorul galben (Dedeței galbeni), denumirea științifică *Adonis vernalis*, specie ocrotită prin lege, tot mai rară în mediul natural sălbatic, care crește spontan într-un anume loc în Continit și la Ungureni undeva prin fânațe, pe hotarul satului Oroiu.

În lumea animală ne găsim tot în etajul de deal și podiș al zonei. Se întâlnesc, pe câmpurile satului, speciile: iepure, căprioară (Ciută și țap) lupul, vulpea, râsul, dihorul, șoarecele de câmp și șobolanul, cârțița și hârciogul.

Nu lipsesc nici șoarecii de casă și șobolanii (cloțanii) care produc mari pagube în gospodăriile sătenilor.

1.4.1. Animale și păsări din fauna satului

Păsările cele mai reprezentative în zona noastră sunt: vrabia, rândunica, cucul, ciocănitoarea, mierla, graurul, țarca, cioara, fazanul, potârnichea, turturica și porumbelul, pe lângă casele sătenilor. Dintre păsările de noapte amintim Bufnița, sau Buha.

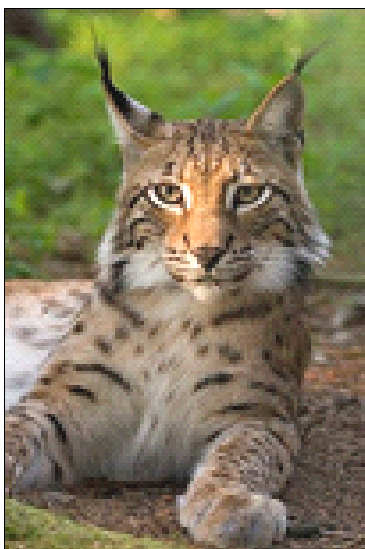
Din această descriere dar și din realitatea trăită de săteni, se poate aprecia că satul Oroiu, această așezare, a avut mereu condiții climaterice favorabile, a fost ferit de dezastre și calamități, naturale, a oferit locuitorilor o viață și un trai mulțumitor, cu bucuriile și necazurile ce însoțesc viața fiecăruia, dar și a comunității sătești.

Lupul

Vulpea

Râsul

Iepurele de câmp

Dihorul

Ciuta și țapul

Șoarecele de câmp

Hârciogul

Rândunelele

Vrabia

Potârnichea

Cioara

Cucul

Porumbelul

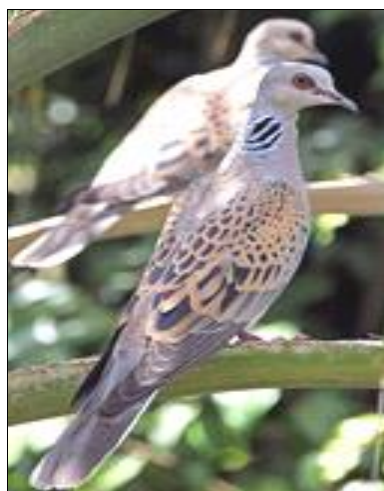
Graurul

Mierla

Fazanul

Turturica

Bufnița

Barza

Ciocănitorea

Coțofana (Țarca)

Să dea Domnul ca timpul, vremurile ce vor veni să le ofere aceleași condiții și să ofere ocrotire și grijă față de cei ce vor viețui în continuare în acest sat binecuvântat de Dumnezeu.

1.5. Toponime și hidronime

Harta satului Oroiu

„La Comandă”, locul de unde izvorește Valea Oroiului sau Părăul din Sus

Analizând harta cu hotarul satului Oroiu⁶, la care am adăugat informațiile adunate de la săteni și amintirile mele, am reușit să fac o listă cu locurile de unde izvorăște apă, numele lor, hidronimele. Luate din partea de sud-vest sunt: La Comoară, În Fânațe la Socoloaia, La Ciurdă, La

⁶ Primăria comunei Band, *Registrul agricol al satului Oroiu*, vol. 26.

buna, La Salca lui Ghiurii, La Ciurdă în Valea Oroiiului, În Curu Boului, La Dobra Olimpie, La Lenchea, La Hosu Ilie, La Coman Mihai, La Nichifor și La Comandă, de unde pleacă pârâiașul Valea Oroiiului sau Pârâul din Sus, care adunând tot ce prinde în cale și se varsă în Mureș, în dreptul localității Oarba de Mureș.

În ce privește Toponimele, denumirile de teren din diferite colțuri ale satului, și care se păstrează „de cându-i lumea” acestea sunt:

La Comoară, Salca lui Giurii, Dosul, Dealul... Pădurii, Fundătura, Dosul lui Roman Gore, La Nichifor, (Chiștilebea), În Groapă, Coasta Bucșii, La Buna, Nemeș, Continit, La Lenchea, La Izvoare, Coasta lui Pop Valer, Crucea lui Rățoi, Podirei, Fânațe, La Americanu, La Socoloaia, Pădurea de Brazi, Coasta Grosului, Între Lab, Iclejia, Pășunea pe Șac, Rupturi (Gurețe), Pășunea la Eden, Rădești, La Chicui, La Comandă, La Hulă, Curu Boului, Vereșa, Via Porombului, Pe râț, După deal, în Dos, La Bonghinoaia, La Vii, Râpa Dracului, La chicui, Coasta Bucși, La Cruce, Ulița Scroafei, Drumul țării, Pe coastă, Dealul Căpușului, La Petrea Boaii etc.

În scurta descriere a satului Oroiu, Benko Karoly înșiră o serie de toponime și etnotoponime din hotarul satului, importante surse de studiu privind continuitatea vieții pe aceste meleaguri⁷.

Apus de soare la Pădurea de Brazi

⁷ Benko Károly, *Marosszék ismetetése*, (Cunoștințe despre Scaunul Mureșului), 1861-1862, Cluj, Tipografia Liceului Romano-catolic, 1868-1869, p. 335.

CAPITOLUL II

Atestarea istorico-arheologică a satului Oroiu

Moto:

*„Trecutul e o lumină pusă în prezent,
ca să lumineze viitorul!”*

Bosquet

2.1. Atestarea arheologică

Analizând relieful comunei Band și al satului Oroiu, se poate aprecia că pe raza acestora au existat condiții favorabile desfășurării vieții omului încă din perioada trecerii de la epoca neoliticului la epoca bronzului.

De asemenea, având în vedere, cercetările efectuate în zona comunei Band, se poate trage concluzia că acestea au fost locuite de oameni în toate perioadele istorice. Pentru a susține cele afirmate, vă prezint câteva rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate în decursul mai multor decenii, în acest areal, așa cum sunt ele consemnate în „Repertoriul arheologic al județului Mureș”.

Fără precizări topografice, se semnalează pe teritoriul satului o oarecare așezare de cultură Coțofeni. Materialul ceramic numeros cuprinde două specii de ceramică fină, restrânsă numeric și uzuală, grosolană, arsă incomplet (în compoziție nisip, pietricele, mică) specie mai numeroasă. Ea are pereții groși, poroși, zgrunțuroși, deseori acoperiți cu o crustă de calcar, depusă în timpul sedimentării vaselor. Culoarea este cărămizie, rar roșie sau cenușie.

Deși ceramica este fragmentată, se pot reconstitui câteva forme de vase, de provizii, castroane, căni și cești. În cazul vaselor de provizii este prezent vasul bitronconic, de dimensiune foarte mare, cu grosimea mare a pereților. Fragmentele care pot reconstitui vasul, arată că acesta avea gâtul înalt, tronconic, uneori arcuit în afară, gura larg deschisă. Buza ușor marcată, evazată era rotundă sau teșită în interior. Partea inferioară a corpului, era uneori tronconică. Fundul mare, plat, era marcat. Ars incomplet, tipul de vas a fost lucrat dintr-o pastă mai puțin frământată, care conținea multe ingrediente (argilă cu mult nisip, boabe de pietriș, cioburi pisate). Pereții – poroși și zgrunțuroși, aspri la pipăit. Fragmentele care aparțin unor castroane au partea superioară arcuită, înspre interior, marginea teșită oblic, sau uniform îngroșată, partea inferioară alungită, tronconică. Fragmentele au culoarea cărămizie sau brun cenușie; pasta arsă insuficient, conține ingrediente (pietricele, cioburi pisate). Decorul constă din creste paralele, verticale, aplicate în partea superioară.

Multe fragmente aparțin unor căni (vase de dimensiuni mijlocii cu înălțimea mai mare ca lățimea). Vase cu toartă și fund plat, lucrate dintr-o pastă fină, arse la cărămiziu sau cenușiu, de asemenea dintre segmente sunt ale unor cești care pot fi atribuite unor variante tipologice, în cești cu gâtul scurt, cilindric, cu marginea dreaptă, ascuțită, cești cu gâtul oblic, marginea dreaptă, corpul arcuit, cu deschiderea gurii - la acestea – egală sau mai mare decât lățimea mai mare a corpului.

Această formă ceramică are ca decor împunsăturile succesive, dispuse vertical, paralel sau corpul vasului în șiruri perpendiculare paralele, suprapuse de alte șiruri orizontale, continue sau întrerupte. Unele fragmente au decorul în fragmente hașurate, cu o latură deschisă, marcată uneori prin impresiuni punctiforme, sau triunghiuri cu laturi închise umplute cu puncte. Unele fragmente de cești sunt decorate cu impresiuni prezente pe buza vasului, dispuse în șir orizontal uneori aspectul unor alveole piezișe, oblice sau drepte, dar este prezent și decorul cu „boabe de linte”. Cercetarea în teren (august 1979) nu a putut identifica punctul cu așezarea. Locul este numit „Chiștelebea” (Valea Chiștelebii), „Chiștelec”, „Kistelek”. Vale cu un pâraiaș și un grup de case care urcă spre „Dealul Peșterii”. De aici de pe culmea unui deal, sunt menționate fragmente ceramice preistorice și arme. Cercetări curente (1978) au descoperit aici o ceașcă cărămizie, cu toartă supra înălțată și un vas bitronconic din epoca bronzului⁸.

În concluzie, pe teritoriul satului se semnaleză o bogată așezare (de locuire civilă) de tip Coțofeni, de la începutul Epocii Bronzului (material ceramic la Muzeu Tg. Mureș) În locul numit Chiștelebea s-au descoperit fragmente ceramice preistorice și arme, și de asemenea, un vas mic bitronconic din epoca bronzului.

2.2. Atestarea istorică a satului Oroiu

A căuta documente, în negura trecutului este o muncă aproape imposibilă, atâta vreme cât românii, locuitori majoritari în Ardeal nu aveau acces la învățământ, fiind foarte multă vreme o națiune tolerată.

⁸Valeriu Lazăr, *Repertoriu arheologic al județului Mureș*, Târgu Mureș, Casa de Editură „Mureș”, 1995, p. 62.

Sigurele informații le putem lua doar din documentele de cancelarie ale celorlalte trei naționalități (sași, unguri, secui), care prin puterea sabiei au reușit să subjuge nația română.

Colonizarea ambelor neamuri aici de regalitatea feudală ungară, duce la ideea existenței acestei forme de organizare instituțional- juridicțională și la românii băștinași între care au fost așezați. Dar nu trebuie să uităm că în Ardeal, cu mult înainte de apariția obștilor teritoriale săsești și secuiești, existau puternice începuturi de organizare statală. Dovadă că Notarul Anonim al lui Béla, pomenește de Voivodatul lui Gelu, ducele Vlahilor.

Studiind file îngălbenite de vreme, am descoperit și vă pot prezenta informații, lucruri poate neștiute de nimenea, dar de o importanță deosebită pentru noi cei de acum și mai cu seamă pentru copiii și nepoții noștri. Să știm și să știe cine suntem și de unde venim.

Situat în spațiul transmarusian al Scaunului Mureș și component al comunei Band, satul a fost menționat documentar pentru prima dată, așa cum am mai menționat, în registrele de dijme papale, la anul 1332, sub denumirea de Vrey.

Răsfoind volumele de Documente privind Istoria României, veacul al XIV-lea, găsesc o informație precum că în anul 1332, într-un răboj o „Socoteală despre prima plată pe anul întâi din Arhiadiaconatul de Tylegd”, când Pavel, preotul din Oroiu a plătit patru banali vechi și patru dinari. (Vrey, sat în Raionul Luduș, regiunea Cluj, astăzi Oroiu, județul Mureș)⁹.

De asemenea, la anul 1335, „Socoteală despre plata dintâi pe anul al patrulea, din Arhideaconatul de Solnoc”, Grigore, preotul din Oroiu a plătit patru banali de Verece (Vray, Oroiu de Câmpie)

Înseamnă că pe aceste meleaguri au existat oameni! Deci, cu alte cuvinte, în anul 1335, în „Socotelile lui Iacob al lui Berengariu și Raimund de Bonafațio”, strângătorii dijmelor pe 6 ani din regatul Ungariei, se arăta că acestea au fost încasate de la preotul Grigore din Oroiu, ca plata dintâi pe anul al patrulea, în sumă de patru banali de Verece¹⁰.

În „Istoria maghiarilor sub Iancu de Hunedoara”, carte scrisă de dr. Csáki Dezso, găsesc informații privind localitatea Oroiu, de-a lungul vremii, în perioada 1367-1501¹¹.

⁹ *Documente privind istoria României, Seria C, Transilvania*, vol. III, București, Academia Republicii Socialiste România, 1331-1340, p. 133.

¹⁰ Idem, p. 215.

¹¹ Csáki Dezso, *Magyarország történelmi földrajza a hunyadiak korában*, (Geografia istorică a Ungariei pe timpul Huniazilor), Budapeșt , 1913, p. 743.

Astfel în anul 1367 avea denumirea de Vray. Mai târziu, în anul 1465 denumirea era Wray, 1477 Uray, ca în anul 1497 să găsim o însemnare privind pe Groful Teleki, cs. Oklt. În anul 1501, se presupune că familiile enumerate mai sus, Forroi, Petyer-Falvi Parkalab, Torozkai, Kereley, Somogyani, Bogati, Betleni, Benedeki Márton și Geréb László, au avut proprietăți pe teritoriul localității Uraj, astăzi Uroiul de Câmpie, la granița de răsărit a Județului Turda-Arieșeni¹².

Chiar dacă nu mai există documente care să ateste lista urmașilor la preoție, asta nu înseamnă neapărat că pe toată această perioadă nu au fost preoți și o obște credincioasă pe lângă el. La anul 1750 există dovada că era învățător Popa Vasilie și școală în Oroiu¹³.

La Biblioteca Teleki din Târgu Mureș am găsit o carte, care chiar dacă era în limba maghiară am putut înțelege că se făcea referire de cele două sate de-a lungul vremii, începând cu anul 1332. Și am reținut denumirile avute în timp.

Astfel pentru Oroiu Secuiesc se pomenește în anul 1332 Vrey (Uraly), 1335-Vray, 1466, 1477, 1554-Wray, 1567-Wraj, 1580-Vray, 1597-Vray, 1602-Urai, 1693-Uraj, 1713-Uraly, 1733-Oroj, 1760, 1762-Uraj, 1817, 1827-Uraj, 1854-Mezo Uray+Székely Uray, 1857-Uroiul, 1877-Uroiulu Secuiescu, 1909-Oroiul Secuiesc, 1932, 1956-Oroiul.

Pentru Oroiu de Câmpie în anul 1335 se pomenește de Gregorius sacerdot de Vrey, apoi în anul 1465, 1519 cu denumirea Wray, 1477, 1501-Uraly, 1587-Vray, 1727-Mezo Uraly, 1733-Oroj, 1808-Uraly, 1854-Mezo Uraly+Székely Uraly, 1857-Oroiul, 1873, 1877-Oroiulu de Câmpie, 1909-Oroiul de Câmpie, 1925, 1941-Oroiul de Câmpie, 1950, 1956- Oroiu de câmpie¹⁴.

Ridicarea topografică josefină (1764) a început sub domnia Mariei Terezia și a fost terminată sub cea a lui Iosif al II-lea (1788). Realizarea hărților a avut o motivație militară, armata austriacă ducând lipsă de hărți militare precise, mai ales în timpul Războiului de 7 ani (1756-1763). O parte din aceste hărți reprezintă Transilvania, fiind de interes militar. Mai

¹² *Ibidem*, p. 743.

¹³ Vasile Pop, *Contribuție documentară privind istoria școlilor românești din Transilvania*, în: Marisia, XIII-XIV, 1983-1984, Târgu Mureș, Muzeul Județean Mureș, p. 204.

¹⁴ Szabó M. Attila, *Erdély, Bánság és Partium, történeti és közigazgatási helységnévtára* (Dicționar istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș), Editura Pro-Print, Miercurea-Ciuc, 2003, p. 708,709.

târziu, în anul 1807, au fost înlocuite prin ridicările topografice realizate în timpul lui Francisc I al Austriei.

Consultând Conscriptiile din anii 1784 și 1820 am înțeles câteva lucruri foarte interesante, care merită arătate. Consolidarea relațiilor feudale, conturarea tot mai mult a celor două clase, clasa feudală și țărănimea dependentă, are loc în condițiile prezenței puterii militare a feudalilor maghiari.

În Podișul Transilvaniei, sau Câmpia Transilvaniei, satele în majoritatea lor erau locuite masiv de iobagi. Nobilimea deținea aproape întreaga suprafață agricolă a satului, pe aceste pământuri lucrând masa de țărani aservită, expusă de vreme îndelungată unei crunte exploatare feudale.

Astfel, de tânăr te trezeai iobag pe veșnicie, (örök jobbágyul).

Conscripția din anul 1724 înregistra următoarea situație, privind proprietăți, bunuri materiale și forța de muncă: teren arabil, fânețe, vii, cosași, săpători, mori, cazane de fiert țuica, familii de nobil/familii de iobagi și jeleri, venitul congrual al satului.

Conscripția din 1820 consemnează: numărul țăranilor dependenți, terenuri, cu rotație bienală, locuri producătoare de fân, ferite de revărsarea apelor, cosite de două ori pe an, numele contelui, iobagii cu dotare (boi, car, jug, plug, la arat 4-6 boi).

Sunt evidențiați toți grofii, baronii, parohiile și nobilii mici. De asemenea se consemnează nominal iobagii, jelerii și subjelerii.

Populația este obligată la „robotă”, un iobag fiind obligat să presteze până la 1-2 zile cu vitele și 3-4 zile cu palmele. Pe lângă robotă mai erau așa zisele „daturi”: găină, pui, ouă, de țesut un număr de coți, de tors, un număr de pfunzi...

Mai existau și obligații fiscale față de stat: miei, roi de albine etc. Toate acestea se desfășurau și executau cu animalele, atelajele și hrană proprie.

Poate e potrivit să explicăm câteva noțiuni:

- Carul cu fân = 300-400 kg;
- Câbla = 0,29 ha sau o găleată;
- Claia = 20-30 de snopi (1,5-2 mierțe de boabe);
- Hurubaș = țăran fără pământ;
- jeler curial = muncea pe anumite loturi curiale, intravilane;
- jeler urbarial = aveau casă și grădină în sat;
- Robota sau slujba iobăgească = reprezenta cea mai importantă și mai împovărătoare formă a rentei în muncă, moștenită din epoca feudală;

- Sesia=Denumire dată în evul mediu, în Transilvania, lotului de pământ, parte dintr-un domeniu, asupra căreia țăranul dependent avea drept de posesie, în schimbul rentei către stăpânul feudal și care putea fi transmis ereditar;

- Libertinii= foști iobagi;

- Iobagii= țărani legați de pământul unui stăpân feudal, (sesia) pe care se afla, depinzând cu persoana și bunurile de acesta;

- Jelerii= nume dat în Evul mediu țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin în Transilvania, care munceau pe moșiile nobililor, dar care nu aveau regimul juridic al iobagilor, nu aveau sesie iobăgească;

- Taxaliștii= jeleri.

În perioada 1733-1800 populația se menține la un nivel aproximativ constant, adică în jur de 50 de familii ceea ce înseamnă la o medie de 5 persoane de familie un număr de 250 de suflete.

Un regim mai aparte, chiar discriminatoriu aveau preoții, care beneficiau și ei de dotație, adică a patra parte din dijmă și condiții de școlarizare.

Mai puțin preoții români, care erau înscriși în Urbării, uneori în rândul iobagilor. Până după anul 1700, când odată cu Unirea cu Biserica Romei li se vor mai îmbunătăți condițiile de trai și accesul la învățământ.

Pe lângă iobagi mai erau și jeleri. Și mai erau și „hurubași”, persoane fără pământ care slujeau la stăpâni. Dar Groful, Stăpânul, Jupânul, mai făceau și mereu abuzuri, în sensul că după un an de muncă nu-i plătea sâmbria.

Trebuie amintite toate muncile prestate de femei, numite iobăgițe și jelerițe, care meliță, torc, albesc, țes, fac pănură, cern făină, coc pâine. Și să mai amintim la bărbați cositul, căratul fânului și al lemnelor de foc.

Am fi tentați să credem, după lecțiile de istorie din timpul școlii, că la noi în Ardeal, cu predilecție în satul Oroiu, toți românii au fost iobagi sau jeleri. Dar iată, că într-un document semnat de Ioan Grauru, administratorul protopopesc al Protopopiatului Luduș, la 28 iunie 1862, publicat de I. Cav. De Pușcariu, precum și din Monografia satelor din Câmpia Transilvaniei, scrisă de Vasile Lechințan, aflăm că în Oroiu de Câmpie sunt următoarele *familii de nobili români*:¹⁵

¹⁵Vasile Lechințan, *Monografia satelor din Câmpia Transilvaniei*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2018, p. 404.

- *Socol de Oroiu* (Szokol de Uraly), înnobilat la 15 iunie 1607 de principele Sigismund Rákóczi în Cluj, și apoi a fost făcut armalist de principele Gabriel Bethlen la 19 octombrie 1618 și la 2 aprilie 1688 i s-a dat o donație de către principele Mihail Apafi, având stemă nobiliară - 22 de capi de familie.

- *Roman de Cerghizel* (Roman de Kis-Cserged), cu diplomă de înnoobilare de la George Rákóczi al doilea, la 18 februarie 1649, în Alba Iulia, cu donație și scut militar - 6 capi de familie.

- *Pop de Rogoz* (Paap de Rogoz), cu carte de înnoobilare recunoscută de Tabla regească la 1753 și 1848 - trei capi de familie, cu acte de înnoobilare la rudele din Chioar, comuna Rogoz.

- *Pop de Ramonța* (Paap de Ramantza), cu diplomă de la principele Mihail Apafi, dată la 1677, cu blazon - un cap de familie.

- *Pop (Paap)* cu diplomă recunoscută de Tabla regească din Târgu-Mureș la 15 decembrie 1791 - un cap de familie

- *Rad de Săcălășeni* (Rad de Szakakasfalva), cu diplomă de la principele Mihail Apafi, dată la 25 mai 1666 - patru capi de familie, diplomele nobiliare sunt la Chioar la Rude.

- *Moldovan*, zis și Corman de Sânmihaiu de Câmpie (Moldovan, alias Corman de Sz.-Mihály-Telke) – doi capi de familie, diplomele nobiliare „li s-au prăpăditu prin revoluțiune, de altmintrenea se știu curat că sunt armaliști”¹⁶.

În afara elementelor tipice de arhitectură românească, menționate la Oroiu, spiritualitatea românească este menținută trează și prin cărți vechi de rit, printre care un „Ceaslov mare, bogat, de România, vechi nu se știe de când” ce figurează în inventarul parohiei unite de aici pe anii 1867-1878.

¹⁶ Ioan Cav. de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobiliare române*, Editura Societății Culturale pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj Napoca, 2003, p. 61, 62.

Nume de familii specifice satului, cu vechi ecou, ce vine din negura vremii: Socol, Roman, Pop, Moldovan, Codarcea, Gherman, Bălaș, Jurca, Hosu, Silaghi, Vodă, Radu...

Îmi face o deosebită plăcere să fac câteva comentarii în legătură cu numele de familie *Socol*. Din câte am înțeles provine din bulgărescul Sokol. Acest nume poate fi găsit cu predilecție în București (190) și în județele Mureș (124), Brașov (70), Teleorman (44), Buzău (35), Timiș (31). Dar țările în care numele *Socol* este prezent în număr foarte mare sunt România (829), USA (152), Republica Moldova (63), Italia (8).

Prenumele cel mai frecvent asociat numelui *Socol* sunt: Gheorghe (47), Ioan (28), Maria (23), Ion (28), Vasile (23), Dumitru (21), Nicolae (21), Aurel (19), Viorel (18), Constantin (17) Elena (16), Ana (13).

Vă provoc pe toți Socolăștii din satul Oroiu să vă cercetați arborele genealogic și cine știe! Veți descoperi că sunteți viță de nobil. Familiile nobiliare din satul Oroiu de Câmpie, au fost înnobilați de principii Transilvaniei, pentru fapte deosebite. Pe lângă suprafața de pământ primită, s-a dat ca donație și un număr de familii de iobași.

Aceeași vatră de sat străbătută de granița dintre Scaunul Mureș și comitatul Turda au format două denumiri uzuale de localități pentru una singură: Oroiu, Oroiu de Câmpie/Oroiul Secuiesc u. *Uraj, Mezo/Székely Uraly*.

Despre românii de aici, la anul 1699 se consemnează următoarele: „Din Bandul de Câmpie, am mers în Oroiu de Câmpie în casa popii român Vasile Topa și acolo ascultându-l a declarat că «religia ce a ținut-o până acum și în care s-a născut în aceea rămâne până la moarte»¹⁷. De aceeași părere, cu privire la trecerea la noua religie Greco-Catolică, Biserica unită cu Roma, erau și mai mulți credincioși, prezenți de față, care afirmă că toți sunt și rămân în religia și credința ce le-o spune preotul lor”.

Aceștia erau:

1. Moises Simion, (Moise Simion);
2. Buksa Bucur, (Bucșa Bucur);
3. Margina Ursul, Mărginean Ursu;
4. Varga Dumitru;
5. Trif Nicolae;
6. Hodos Ioan;

¹⁷ Silviu Dragomir, *Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei*, Ed. Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1990, p. 70.

7. Podar Damian;

8. Pakular Gheorghe, (Păcurar Gheorghe).

Concluzionând, peste tot preotul împreună cu credincioșii săi au răspuns astfel: „De religia noastră, în care au trăit părinții noștri, noi nu ne despărțim și nici nu voim a ne despărți nici acum și nici de acum înainte”¹⁸.

Conscripția fiscală de la 1722 redă satul ca fiind o așezare mijlocie de 41 de fumuri, cu o populație preponderent iobăgească stratificată social astfel: iobagi-23, jeleri-16, alte categorii- 2, Total 41.

Conscripția fiscală a Uniților, din 1733 distinge însă două așezări „Val”/achicus/Oroj și „Mix”/tus/Oroj, în primul figurând ca preot Popa Onya, în secundul trei preoți: Popa Ștefan, Popa George și Popa Iuan. Datele privind parohia sunt cumulate pentru ambele localități: o singură biserică și o singură casă parohială, iar ca venituri, un fânaț de 2 care și un arător de 23 câble, (o câblă = o găleată de grâu) totalul populației fiind de 46 de familii.

Conscripția uniților din anul 1750, înscrie 281 de suflete, având biserică, preot și dascăl în funcție, dar fără casă parohială. Veniturile parohiei constau dintr-un teren intravilan de 3 câble, dintr-un extravilan de 20 de câble și dintr-un fânaț de 4 care de fân.

Timpul dintre Conscripția din anul 1733 și Conscripția din anul 1672 poate fi socotit o vreme de frământări religioase, Conscripția aceasta ultimă reușind să redea situația: aici este interzis un preot unit fără credincioși și 39 de familii neunite fără preot, având în schimb biserică. Veniturile bisericii semnalate în conscrierile anterioare nu mai apar.

Centralizatorul uniților din Scaunul Mureș, din anul 1755 indică la Oroiu 281 de suflete, organizate în 42 de familii având preot, biserică și doi dascăli.

În Conscripția lui Buccow, satul apare cu apelativul *de Câmpie*: Mezo Uraj (Oroiul de Câmpie).

În anul 1763, Popa Ioan din Uroiul, varmeghia (comitatul), este sfințit de dl. Gherasim la Râmnic în 1760, iunie 12, întărit pentru același sat, unde este biserică cu hramul Bunavestire.

Conscripția din 1777 redă așezarea ca fiind tipic iobăgească, având 26 de familii iobăgești și tot 26 de familii de jeleri. Semnificativă și rară este prezența ca libertin a preotului Popa Vonya. Din centralizatorul nominal al

¹⁸ *Ibidem*, p. 68.

contribuabililor, următorii iobagi și jeleri sunt purtători de antonime de factură românească:

Iobagi:

1. Burszan Vonya;
 2. Văd. Csakan Ila;
 3. Văd. Trif Makave;
 4. Burjan Gavrilla;
 5. Balas Lup;
 6. Trif Vaszilia, (Trif Vasile);
 7. Kodartsa Gyorgye, clopotarul uniților, (Codarcea Gheorghe);
 8. Csakan Pintilie, Ciocan Pintilie;
 9. Hodos Gavrilă;
 10. Kodartsa Szanduly, (Codarcea Sandu);
 11. Pakular Lupuj, (Păcurar Lupu);
 12. Kodartsa Petru, (Codarea Petru);
 13. Szász Vaszilia, (Sas Vasile);
 14. Besan Lazar;
 15. Kodartsa Todor, (Codarcea Toader);
 16. Trif Ispasz;
 17. Balas Petre;
 18. Csalan Juon, Ciolan Ion;
 19. Balas Todor;
 20. Besan Damian;
 21. Csalán Juon, Urzică Ion;
 22. Trif Juon, (Trif Ion);
 23. Trif Lup;
 24. Trif Nyikulaj, (Trif Nicolae);
 25. Kodartsa Nyikulaj, (Codarcea Nicolae);
 26. Ruzs Luka, ține arătorul libertinului Popa Vonya;
 27. Burján Vaszili, coel. (Buruian Vasile);
 28. Kodartsa Iftimie, neog. (Codarcea Iftimie).
- Popa Vonya la poziția Libertini.

Jeleri:

1. Oltyán Lup, Oltean Lupu;
2. Moldvan Arszintye, Moldovan Arsinte;
3. Matsinika Mihaila, Măcinică Mihăilă;
4. Tontsan Gligor, Tontan Glogor;

5. Szots Todor, Șoș Todor;
6. Oltyan Petre;
7. Delian Todor;
8. Nyisztor Juon, Nistor Ion;
9. Nyulasan Todor, Nilășan Todor;
10. Bandian Petre, Bândian Petre;
11. Moldvan Nyikulaj, Moldovan Niculae;
12. Bandian Kirilla, Bândian Chirilă;
13. Kotserdan Lup, Coșerdan Lupu;
14. Vajdan Ile, Văidian Ilie;
15. Brendusa Vonya, Brândușă Vonia;
16. Gyeraszim???, Gherasim;
17. Oltyan Bukur, Oltian Bucur;
18. Hajtas Lazar;
19. Hadaroi Lazăr Hădăroi Lazăr;
20. Oltyán Rad, Oltian Rad;
21. Kiss Mihaila;
22. Delian Gligor;
23. Lambos Todor;
24. Mosnyag Onyisia, Moșneag Onisie;
25. Krisan Gavrilla, Crișan Gavrilă;
26. Tontyan Lup Tonian Lupu;
27. Gyenkan Peter Ghencan Petre;
28. Petan Gyorgy, Petan Gheorghe;
29. Nasztaszia Todor, neog. Nastasia Todor;
30. Biris Vonytza, Bereș Voniță;
31. Vacar Andrej. Văcar Andrei.

Ar fi interesant să ne căutăm și să urmărim arborele genealogic, să vedem ce surprize am putea avea descoperindu-ne strămoșii în aceste liste.

Ungurii și austriecii se fălesc cu palatele construite de ei în acele vremuri. Dar să nu uitate, că au fost edificate și cu sudoarea acestor oropsiți ai soartei, străbunii noștri.

Conscripția urbarială din 1785 înscrie la Oroii, fără a deosebi pe cel secuiesc de cel românesc, următorii stăpâni feudali pe domenii și pe iobagii și jelerii lor:

I. Barbara Kereszturi (soția lui Lad. Bartsai) deține iobagi, supuși, ereditari cu obligații continue:

- 1 Pakulár Lup, Păcurar Lupu;
- 2 Csenan Vonuj, Cenan Vonia;
- 3 Csenan Szavuj, Cenan Savu;
- 4 Trif Juvon, Trif Ion;
- 5 András Nicodin, Andras Nicodin;
- 6 Kodartsa Nyikulaj, Codarcea Nicolae;
- 7 Szász Vaszilia, Sas Vasilie;
- 8 Kodartsa Todor, Codarea Todor;
- 9 Văd. Kodartsa Szanduj, Văduva lui Codarcea Sandu.

Jeleri, cu drept de liberă mutare:

1. Gyelian (Dedlian) Todor, Delian Todor;
 2. Rusz Matsinik, Rusu Măcinică;
 3. Moldovan Pászkuj, Moldovan Pascu;
 4. Fontye Lup;
 5. Moldovan Vaszilia, Moldovan Vasilie;
 6. Matsinika Andrej, Măcinică Andrei;
- extranei:
1. Popa Todor, Pop Todor;
 2. Dronya Vonya, Dronia Vonia.

II. Cristina Kereszturi.

Iobagi:

1. Kodartsa Peter, Codarcea Petre;
2. Trif Nyikulaj, Trif Niculae;
3. Kodartsa Gyorgy, Codarcea Gheorghe;
4. Trif Ispas, Trif Ispas;
5. Kodartsa Iftimia, Codarcea Iftimie;
6. Cenan Juvon, Cenan Ion.

Jeleri:

- 1 Hodoroj Szimyvon, Hodoroi Simion;
- 2 Mosnyág Josziv, Moșneag Iosif;
- 3 Mosznyág Vonyiszie, Moșmeag Onisie;
- 4 Fontye Juvon, Fonte Ion;
- 5 Hajtas Gyeraszim, Hăitas Gherasim;

- 6 Burszán Lazar, Bârsan Lazăr;
- 7 Oltyán Dumitru, Oltean Dumitru;
- 8 Fontye Danila, Fonte Dănilă.

III. Baronissa Susana Josika.

Iobagi:

- 1 Balas Petre, Bălaș Petre;
- 2 Kodartsa Petre, Codarcea Petre;
- 3 Burszan Vonya, Bârsan Vonia;

IV. Jos Czobel

Iobagi și jeleri:

- 1 Balas Todor, Bălaș Todor;
- 2 Nyilasán Todor, Milășan Todor;
- 3 Moldovan Kosztin, Moldovan Costin.

Recensământul Iosefin din anul 1786, înregistrează la Oroiu, luat ca o singură localitate, 47 de case la 54 de familii, populația reală fiind de 290 de suflete, din care bărbați 143, preoți 2, țărani, inclusiv iobagi 27 și jeleri 35¹⁹.

În anul 1784, obștea de iobagi și jeleri, care cu prilejul conscripției urbariale, din anul următor, declarau că „părinții părinților noștri au fost oameni slobozi, ctitoreau un alt locaș de cult în locul celui străvechi”. Data 1784, este săpată pe ancadramentul intrării, de pe latura de sud, pe care flori bogate au răsărit din rozetă, dar și pe cel din pronaos și naos însoțit aici de semnătura monahului Aftanasie, desigur meșterul răbojului de triumphi, rozete, frânghii, flori, de pe acest cadru ca și al prețiosului sfeșnic presărat cu rozete.

La anul 1824, localitatea figurează cu denumirea în limba română, scrisă cu grafie arhaică maghiară: Uroj.

Obligațiile iobăgești în muncă, în natură și în bani oglindite în actele conscripției czirákyene și în inventarele unor proprietăți nobiliare.

Conscripția czirákyană relevă că și la 1820 țărani aserviți continuau să fie datori să presteze stăpânilor proprietari ai moșiiilor, în schimbul folosirii posesiunilor lor individuale și obștești, zile de robotă sau slujbă

¹⁹ Ioan Ranca, *Românii din scaunele secuiești în antroponimele din conscripții, 1699-1821*, Vol. 1, Cluj-Napoca, Editura Ciubănean, 1995, p. 134-137.

iobăgească și daturi în muncă, dijme și daturi în natură, iar într-o proporție mai redusă taxe bănești.

Robota sau slujba iobăgească reprezenta cea mai importantă și mai împovărătoare formă a rentei în muncă, moștenită din epoca feudală. Povara slujbei iobăgești se explică, după cum s-a subliniat mai sus, prin faptul că în Transilvania stăpânirea habsburgică n-a reușit să impună o reglementare urbarială, ca în Ungaria, Crișana și Banat, datorită opoziției nobilimii. Încercarea Mariei Tereza din 1769 concretizată în „Certa puncta” s-a soldat numai cu reducerea robotelor de la 4 la 3 zile pe săptămână pentru iobagi și de la 3 la 2 zile săptămânale pentru jelerii urbariali cu extravilane, atunci când se efectuau cu animalele de tracțiune. Cele preținse de stăpâni cu brațele sau palmele rămâneau la 4 și respectiv la 3 zile pe săptămână. Fiul și urmașul Mariei Tereza, Iosif al II-lea, a întreprins a doua încercare prin patentă imperială din 22 august 1785 care prevedea pe lângă desființarea legării de glie și o diminuare a robotelor de la 3 la 2 zile pe săptămână cu vitele și de la 4 la 3 zile cu palmele pentru iobagi, iar pentru jelerii urbariali cu extravilane de la 2 la 1 zi cu animalele de tracțiune și de la 3 la 2 zile săptămânal cu brațele.

Nobilimea ardeleană a considerat că ambele încercări ale puterii imperiale nu aveau un caracter obligatoriu, ci numai unul relativ, pretextând că ele n-au fost legiferate de Dieta Stărilor privilegiate. Totuși, cei mai mulți proprietari feudali le-au acceptat, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul veacului următor, pentru a evita repetarea răscoalei din 1784-1785, în condițiile influenței revoluției franceze care a zdruncinat pozițiile nobilimii în aproape toată Europa. Așa se explică de ce conscripția czirákyană va consemna în numeroase sate iobăgești câte 3 zile de robotă pe săptămână cu palmele și câte 2 zile cu vitele pentru iobagi și câte o zi mai puțin în cazul jelerilor urbariali cu extravilane. Semnificativă în acest sens poate fi considerată următoarea declarație din 1820 a reprezentanților sătenilor din Stenea (c. Alba de Sus): „Noi așa am apucat obiceiul că am făcut și facem și azi slujba cu boi 2 zile, iar cu palmele 3 zile ai care ne numim iobagi; ăia care s-au numit până acum jeleri fac cu vitele 1 zi, iar cu palmele 2 zile pe săptămână”.

Daturile figurează în conscripții cu denumirile de daniel, dații, dacii, dajdii, adamányok, munera, censuri etc. Ele erau de două feluri: în muncă și în natură.

a. Daturile în muncă cele mai frecvente și mai generalizate constau în obligații ale femeilor sau soțiile țăranilor dependenți de a toarce inul, cânepa și lâna stăpânilor, precum și de a țese firele obținute pentru a le transforma în pânză și pănură. Împreună cu zilele de robotă ale iobagilor ele formau renta în muncă. Prin „Certa puncta” din 1769 cantitatea torsului a fost stabilită la 4 fonți de cânepă sau lâna, iar a țesutului la 10 coți de pânză ori de pănură. Acest plafon a persistat până în 1848 în majoritatea satelor ardelenene.

b. Daturile în natură constau din diferite produse ale gospodăriilor iobăgești intravilane pe care țăranii aserviți erau obligați să le ofere curților domnești cu ocazia celor mai importante sărbători religioase, uneori însă și pe timpul verii. Cele mai obișnuite erau ouăle, găinile și puii pentru tocană sau friptură. În tot cazul, daturile în natură, într-o măsură mai mare decât acelea în muncă, nu reprezentau frecvența și relativa uniformitate a zilelor de robotă. Existau sate unde nu se percepeau deloc sau se pretindeau numai de unele curți nobiliare. Astfel, din 26 sate ale scaunului Mureș, „darurile” în produse au fost consemnate, la 1820, doar în zece. Dar, dintre acestea numai în două-trei le pretindeau toți stăpânii. În celelalte erau în uz numai la unii dintre proprietari. În Bandu de Câmpie, de exemplu, din 30 de domni de pământ numai 11 primeau de Crăciun de la iobagii lor câte o găină și zece ouă. Ceilalți se rezumau la daturile în muncă.

c. Dijmele iobăgești, împreună cu daturile în produse, formau renta feudală în natură. Moștenite ca și robotele din evul mediu, majoritatea lor reprezentau obligația iobagilor de a da proprietarilor de moși a zecea parte din toate produsele agricole obținute pe extravilanele propriilor sesii. Excepție făcea dijma din animalele mărunte și din stupi care, la fel ca și daturile în produse, proveneau din gospodăriile iobăgești intravilane.

Dijma a fost, până la mijlocul secolului al XVI-lea, un privilegiu al Bisericii Catolice. Ea va fi însă secularizată, împreună cu averile mănăstirești, la 1566, în urma Reformei religioase. Transformată într-un privilegiu al statului feudal, dijma ar fi putut constitui o sursă de venituri pentru visteria principilor ardeleni. Dar aceștia nu i-au prea dat importanță până la sfârșitul veacului al XVII-lea, când Transilvania a devenit posesiune habsburgică.

De însemnătatea dijmei și-au dat seama reprezentanții nobililor care au reușit să impună în diploma leopoldină din 1691 dreptul lor de a o arenda de la fiscul austriac. Conscripțiile oficiale și particulare relevă că, în deceniile premergătoare anului 1848, în numeroase sate din comitatele

ardelene dijma era arendată de către proprietarii de moșii. Mai frecventă a fost arendarea dijmei din produsele agricole, aceea din animalele mărunte și din stupi rămânând fiscului. Drept urmare, în multe sate dijma fiscală coexista cu cea percepută de nobili.

Conscripția urbarială din 1819-1820, înregistrează la Oroi, următorii stăpâni feudali, având pe domenii iobagi și jeleri purtători de antroponime de factură românească pe următorii:

I. Kath. Bornemisza, deține următorii iobagi și jeleri:

1. Pakular Kirila, Păcurar Chirilă;
2. Ruz Juvon, Rusu Ion;
3. Moldovan Mihaila, Moldovan Mihăilă;
4. Delian Gyorgye, Delean Gheorghe;
5. Kodartsa Juvon, Codarcea Ion;
6. Trif Vaszilie, Trif Vasilie;
7. Ugran Vaszilie, Ogreaan Vasilie;
8. Delian Nyikulaj, Delean Niculae;
9. Dalian Indrej, Delian Indrei;
10. Ugran Thodor, Ogreaan Todor;
11. Trif Vonutz, Trif Vonuț;
12. Delian Kretzun, Delian Crăciun;
13. Balas Juvon, Bălaș Ion;
14. Szarmagitzán Juvon Sămărghișan Ion;
15. Trif Gligor, Trif Glogor;
16. Ugran Gyorgye, Ogreaan Gheorghe;
17. Sztojka Noti, Stoica Noti.

II. Carol Berzentzei, deține următorii iobagi:

1. Burjan Danila, Burjan Dănilă;
2. Trif Irimia, Trif Irimia;
3. Kodartsa Krilia, Codarcea Chirilă;
4. Kodartsa Vaszilia, Codarcea Vasilie;
5. Kodartsa Vonuj, Codarcea Vonia;
6. Molduvan Mihaila, Moldovan Mihăilă;
7. Pop Juvon, Pop Ion;
8. Szots Juvon, Șoș Ion;
9. Molduvan Mihaila, Moldovan Mihăilă;
10. Kodartsa Vaszilika, Codarcea Vasilică;
11. Molduvan Jakob, Moldovan Iacob;

12. Andras Ilia, Andraș Ilie.

Iobagi așezați pe pământ nobiliar:

1. Szokol Joszip, Socol Iosif;
2. Oltyan Juvon, Oltean Ion;
3. Pap Lika, Pap Pop Lică;
4. Deak Kosztin, Deac Costin.

III. Jos. Domokos deține următorii iobagi și jeleri:

- 1 Kodartsa Mihaila iobag, Codarcea Mihăilă;
- 2 Bardasan Gligor iobag, Bărdășan Glogor;
- 3 Muntyan Juvon iobag, Muntean Ion;
- 4 Kodartsa Gligor jeler, Codarcea Gligor.

IV. Lud. Kzobel deține iobagul Moldovan Vaszilika, Moldovan Vasilică

Extranei:

- 1 Szokol Petru, Socol Petru;
- 2 Dobra Szimnyon, Dobra Simion.

Așa cum rezultă din centralizatorul Conscripției în localitate apar ca aservite 43 de familii din care purtând antroponime de factură românească sunt 41.

Situația din Oroii, de la sfârșitul deceniului al optulea sub aspect ecleziastic ne este dată de două documente din 1778 și 1779, unul privind scutelnicii de obligații militare în schimbul unei taxe, a capilor familiilor greco- catolice din Scaunul Mureș, plasa Bandul de Câmpie, din 1779 și celălalt, anterior acestuia, din 1778 rezultatul cercetării (pe teren) a veniturilor parohiilor din aceeași plasă. În primul document la Oroii apar doar 4 familii de greco-catolici, unite, având 3 preoți în funcțiune și un diacon, pe Popa Gligor, Popa Todor, popa Juon și pe diaconul Popa Todor. Kodartsa György figurează clopotar, iar Trif Iszpasz curator. Mai important este faptul mențiunii arhidiaconului Georgie Maior (tatăl iluministului Petru Maior), care era protopop la Iclandul Mare, cum că a preluat în contul taxei, de la scutelnicii din Oroii, o iapă.

Celălalt document menționează că la Oroii se găsesc 3 preoți greco-uniți și un dascăl. Aceștia trăiesc dintr-o sesie distribuită astfel: prima lungă de 36 și lată de 26 de stânjeni, cea a celuiilalt preot este lungă de 15 și lată de 18 stânjeni, iar a celui de al treilea preot e lungă de 14 și lată de 15 stânjeni.

Dascălul nu are teren arabil. Plata preoților este de câte 10 mierțe și câte 10 jumătăți de zile de lucru. Mai primesc apoi și struguri și fiecare un fânaș de câte 3 care de fân²⁰.

Evoluția demografică a fost următoarea²¹:

Categorie/ani	1850	1900	1910	1930	1941	1992	2002	2011
Români	435	411	511	504	480	374	343	278
Ort.+Gr. Cat.	435	411	474	507		386	342	296

²⁰ Idem, p. 134-137.

²¹ Ioan Ranca, Vasile Lechințan, Ioan Lăcătușu, *Românii din fostele scaune secuiești, 1614-2011*, Vol. 3, Editura Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe, 2021, p. 433.

CAPITOLUL III

Agricultura, ocupația de bază a sătenilor

Moto:

„Sufletul țăranului român e pământul!”

Dan Puric

3.1. Scurtă radiografie a agriculturii în satul Oroiu până în anul 1949 și după anul 1949

3.1.1. Agricultură în satul Oroiu, până în anul 1949

Aș începe cu o situație mai aparte, o suprafață de pădure, teren arabil, fâneată și pășune aflate pe raza localității Sovata. În anul 1873, statul Austro-Ungar, transferă în mare parte păduri, terenuri agricole, etc. bisericilor și altor instituții. Astfel din ce rămâne din suprafața vechiului Scaun Mureș, pe raza localității Sovata, se întăbulează pe numele celor 127 de comune componente ale vechiului Scaun Mureș, dintre care a făcut parte și Oroiu Secuiesc. Adunarea generală hotăra toate mișcările și operațiunile care se executau. Oroiu Secuiesc nu avea reprezentant, fiind în asociere cu un grup de încă două sate: Mureni și Șăușa.

Suprafața totală, intravilan:

- Curți - construcții era de 0,33 ha;
- Arabil - 5,1 ha;
- Fâneată - 4,6 ha;
- Pășune - 1.115 ha, aproximativ 87 ha/comună;
- Pădure - 7.829 ha, aproximativ 60 ha/comună.

Din păcate, zona Band a beneficiat foarte puțin de această avuție, principalii beneficiari fiind comunele limitrofe, 16 la număr. Încă din 1870, apar 7-8 gateri de la Oradea, Sovata și alte locuri din țară. În 1937 ia ființă Întreprinderea Forestieră Sovata, care cumpără 10.000 mc molid. De asemenea un client serios și constant este Fabrica de chibrituri din Praid.

În anul 1948, odată cu naționalizarea, toate trec în proprietatea Statului Român, până în anul 2000, anul retrocedării, terenurilor și pădurilor, vechilor proprietari. În momentul de față, pășunile sunt pășunate de cele aproximativ 2700 de ovine ale Conposesoratului, principalele trupuri de pășune fiind la Cața-120 ha, Repăș- 424 ha, Rupea- 82 ha, Gâtul- 45 ha, Cerepes- 43, Visuica- 73, fiind cele mai importante.

În momentul de față Conposesoratul Sovata este condus de un consiliu de administrație, format din 13 membri, cu un președinte, în persoana domnului Peter Ferencz, Președintele Consiliului Județean, Vicepreședinte, fostul primar din Miercurea Niraj și secretar Văidian Florian, fostul Primar din Comuna Band.

Concluzia este că satul Oroiu nu a avut nici un câștig material de-a lungul vremii din această combinație. Mă refer la unele practici de care beneficiau comunele limitrofe, cum ar fi "păduritul" - o săptămână aprovizionare cu lemn de foc, „vânatul" - procurarea hranei sau "pescuitul" în bălțile și pâraiele din zona în cauză.

Revenind la agricultură, zona geografică și de relief în care este așezat satul Oroiu, lipsa unor resurse naturale care să determine dezvoltarea activităților industriale, și-a pus amprenta pe specificul preocupărilor locuitorilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

Zona geografică și de relief în care este așezat satul Oroiu, lipsa unor resurse naturale care să determine dezvoltarea activităților industriale, și-a pus amprenta pe specificul preocupărilor locuitorilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

Astfel, principala preocupare a acestora a fost agricultura, creșterea animalelor, pomicultura, legumicultura, viticultura, pentru necesități familiale, și sporadic, unele activități de tip meșteșugăresc, cum ar fi tâmplăria, fierăritul (căoăcia), morăritul și țesutul, acesta din urmă fiind practicat de mai puține persoane, pentru nevoi generale.

Din documentele studiate, respectiv din recensămintele analizate, recensăminte efectuate de autorități, începând cu anul 1890 și până în anul 1930, am putut afla că suprafața agricolă a satului a fost în jur de 1500 de iugăre, respectiv 900 ha. Din această suprafață, cea mai mare parte era cultivată cu cereale: grâu, orz, ovăz, și porumb, suprafețele de pășuni și fânețe fiind mai reduse. Suprafețele cultivate cu cereale au cunoscut de-a lungul timpului modificări în funcție de necesitățile sătenilor, a autorităților sau ale pieței.

Pentru cultivarea pământului, oamenii au avut nevoie de unelte, care la început erau creația acestora sau a unor meșteșugari locali sau din zonă. Acestea erau plugul de lemn, cu brăzdar de fier, legat de rotile, grapa cu colți de lemn, apoi mai târziu din metal, tăvălugul din lemn, prășitoarea apărută mai târziu, sapa, secerea și coasa. La anumite lucrări din câmp, țaranul a folosit și furca de lemn, mai târziu cu coarne de fier și grebla cu colți din lemn.

În continuare o să vă prezint principalele lucrări ce se aplicau suprafețelor de pământ în vederea cultivării lor cu cereale și plante tehnice. Aratul a fost prima lucrare pe care omul o efectua, urmată de sfărâmarea brazdelor cu grapa, grăpatul cum i se spunea, când bulgării rezultați în urma aratului erau mari și aceștia se zdrobeau manual de fiecare gospodar. Cei mai în vârstă își amintesc de aceste situații care puneau la grea încercare fiecare familie.

Semănatul era următoarea lucrare pentru cultivarea pământului, care la începuturi se realiza manual, fiecare gospodar învăța această îndeletnicire de la cei mai în vârstă. De priceperea acestuia, a celui care arunca sămânța de grâu depindea uniformitatea și densitatea culturii și în final producția obținută.

Mai târziu a apărut și tăvălugul, tras de vite, care asigura o compactare a solului și sămânța făcea priză mai bună cu pământul.

La porumb, semănatul se realiza tot manual. Unul sau doi lucrători, tată și fiu sau un vecin, având asupra lor un sac special confecționat, trecut peste umeri în diagonală, cu deschizătura în față, în care se introducea sămânța de porumb, efectuau semănatul. Lucrarea se realiza astfel: cu ajutorul sapei, unul din lucrători săpa gropi la 8-10 cm adâncime și la 15-20 cm distanță una de alta în direcția de mers în care celălalt lucrător arunca 2-boabe de porumb. Pentru a realiza șirurile drepte și la o distanță între ele de 30-40 de cm se folosea o sfoară care se întindea de-a lungul parcelei, fixate la capete cu țaruși din lemn bătuți în pământ, țaruși care aveau lungimea distanței dintre rânduri.

La sfârșitul secolului XX a apărut semănătoarea cu două rânduri, trasă de cai, vite sau boi. Mai târziu a apărut semănătoarea modernă, trasă de tractor, cu mai multe tuburi, realizându-se astfel o productivitate mult mai mare.

Apariția semănătorii mecanice a revoluționat această lucrare, atât în repartizarea uniformă a boabelor de grâu, dar mai ales a redus munca omului.

Semănatul cartofului se realiza tot manual. În cuiburi realizate cu sapa, în care se puneau 3-4 cartofi special aleși din toamnă, la o distanță de 20 de cm între cuiburi. Mai târziu, în secolul al XX-lea, această lucrare s-a realizat mecanic, cu ajutorul mașinii de semănat cartofi, care distribuia cartoful în bilon corespunzător densității stabilite la hectar. În gospodăria lui, țăranul și-a plantat cartoful pentru consumul propriu tot manual, cu sapa sau în brazda trasă cu plugul.

Zona centrală cu Biserica nouă- vedere din Fânațe de la Ungureni

O a treia operațiune în lucrarea pământului era întreținerea culturilor realizată și ea tot manual, începând cu plivitul grâului, prașitul porumbului, cartofului și sfeclă. Regula ce trebuia respectată, era de doua prașile la porumb, cartofi și sfeclă. Dacă anul era ploios și culturile se înburienu se realiza și a treia prașilă, pentru a păstra cultura curată și a obține o producție mai bună.

Specific acestor lucrări în satul românesc și special în Ardeal, deci și la Oroiu, era întrajutorarea, folosindu-se așa numita clacă. Rude apropiate, vecini sau prieteni, participau la efectuarea lucrărilor de plivit, prașit și recoltat, asigurându-se realizarea lor la timp optim și mai ales în vreme bună.

Am descris toate aceste munci manuale pe care țăranul le folosea în lucrarea și cultivarea pământului pentru a scoate în evidență efortul acestuia ca proprietar de pământ, în vederea asigurării celor necesare traiului de zi cu zi. Consătenii mei mai în vârstă, sunt convins că își aduc aminte de modul cum se realizau aceste lucrări pe propriile suprafețe de teren.

O altă lucrare importantă, era recoltarea cerealelor păioase și a porumbului. În decursul timpului, aceste lucrări au cunoscut cel puțin două etape.

În prima etapă recoltarea se realiza manual, uneltele principale fiind secerile. Fiecare își lua o postată de 1-2 m, așezați unul lângă altul și lăsau în urma lor mănunchiuri de fire de grâu așezate în final în snopi. De mare importanță era operațiunea de legare a snopilor și legăturile pentru snopi

care se pregăteau de dimineață, când paiele erau umede, asigurându-se rezistența și flexibilitatea acestora în legarea snopilor. Peste zi, legătorile se păstrau în locuri cu umbră și se umezeau periodic cu apă. Seara toți secerătorii acționau pentru strângerea snopilor și așezarea lor în clăi.

Specific acestor grupuri participante la recoltatul grâului sub forma clăcii, era buna dispoziție. Femeile, mai ales, se întreceau în cântări, de muzică populară, povesteau întâmplări din viața satului, sau din relațiile dintre membrii comunității.

Alături de părinți erau prezenți și copiii, care se bucurau de aceste momente din viața lor, cei mai mari lucrând alături de părinți. Este greu unui copil de astăzi să înțeleagă aceste momente din viața familiei și viața satului, bucuriile și satisfacțiile pe care bunicii și părinții lor, copii fiind, le trăiau.

Tot din în ritualul clăcii, făcea parte și masa servită de proprietar căpălitorilor sau secerătorilor, care se compunea din alimente tradiționale preparate în casa acestuia. La noi se întindea o față de masă la umbra celui mai apropiat copac pe care se așezau slănina, brânză de oaie sau de vacă, caș dulce, pâinea coaptă pe vatra cuptorului, lipia și plăcinta, ceapă, castraveți, mai târziu roșii (porodici) și ardei.

Povestea „mâinilor curate”

Fac o scurtă paranteză și vă povestesc o întâmplare hazlie, dar cu tâlc totodată. Era mai multă lume la clacă la prășit (căpălit) cucuruz și vine vremea prânzului (o gustare de dimineață pe la ora 10). Gazda, aduce de mâncare pâine cu brânză și ceapă. Și trebuia tăiată, porționată pâinea și brânza, care se făcea așa ca o sărmăluță (gălușcă) adunând-o în palmă. Așa că gazda propune ca două fete, cele mai curate pe mâini, să pregătească boțul de brânză, pâinea și ceapa pentru lucrători. Zis și făcut, numai că după ce toată lumea a terminat de mâncat, gazda le pofteste pe cele două fete să-și ia sapa și să plece acasă. Era clar că având mâinile așa de curate nu s-au ostenit să se aplece și să smulgă buruiiana de lângă firul de cucuruz, înainte de a face mușuroiul în jurul firului! E doar o perlă din inteligența țăranului!

Nu lipsea nici jinarsul, de prună, care se găsea aproape la fiecare casă de oameni harnici. După acest moment urma de regulă un binemeritat somn la umbra copacilor ce străjuiau de o parte și de alta lanul de grâu, de

circa o oră și jumătate, după care se continua munca.. Dar forțele se împutinau și pe la ora șase se mai servea o masă mai pe fugă, oțâna. Cu forțe noi și avânt, se continua munca până la lăsarea serii.

E important să apreciez că acest ritual descris mai sus era într-un tot respectat de orice familie care avea o suprafață mai mare de grâu.

După una- două săptămâni, se trecea la transportul snopilor de grâu în curțile oamenilor, unde se clădeau într-un stog rotund sau pătrat, în care aceștia erau așezați cu spicele spre interior pentru a fi ferite de umezeală, iar vârful acestuia era acoperit cu un strat consistent de paie sau fân pentru a nu permite ca apa din ploii să pătrundă în interior.

Urma cea mai grea, dar și cea mai importantă lucrare în ciclul recoltării - obținerea boabelor de grâu - produsul finit. Uneltele care s-au folosit din cele mai vechi timpuri au fost: îmblăciul, furca de lemn, cu doua coarne, grebla cu colți de lemn, și ciurul. Menționez că aceste unelte erau folosite mai ales în gospodăriile în care cantitățile de grâu se recoltau de pe suprafețe mici și foarte mici. Cei mai în vârstă își aduc aminte cum părinții și bunicii noștri foloseau aceste unelte în obținerea boabelor de grâu.

În continuare o să descriu din ce era confecționat îmblăciul și cum era folosit de gospodar la bătutul spicelor. El se compunea din două bucăți de lemn, respectiv o coadă lungă de 1,5–1,8 m și groasă de 3,5 cm, având în partea de sus două canale în care se fixează o gaică din piele de bovină uscată care se rotește în canalele respective după cum este solicitată, de acea bucată lungă de 1 m și groasă de 3,5–4 cm

Cele două bucăți ce compuneau îmblăciul erau legate între ele cu ajutorul unei curele din aceiași piele. Astfel, cu ajutorul îmblăciului, gospodarul începea bătutul spicelor din fiecare snop, obținând boabele de grâu. După această lucrare urma separarea lor de paie și pleava rezultată, vânturarea și cernerea prin ciur. Dacă proprietarul cultiva orz și ovăz, procesul de obținere a boabelor era același.

Cea de-a doua etapă în obținerea boabelor în condiții mult mai ușoare a constituit-o apariția batozelor la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Această apariție a însemnat un pas important în domeniul agriculturii în contextul creșterii în permanență a suprafețelor cu cereale în țara noastră. La noi în sat, prima batoză a apărut în luna Mai a anului 1946, proprietar fiind Jurca Maxim (Tânu lui Hodoroagă, după numele satului).

Procesul de treierare (de îmblătit) a culturilor păioase se desfășura în sat, astfel, în baza înțelegerii dintre proprietarul batozei și fiecare gos-

podar, acesta se deplasa la fiecare familie acasă, așeza batoza lângă stogul de grâu, iar una sau două persoane urcate pe stog, dădeau snopii pe batoză. Aici o altă persoană desfăcea snopii și îi introducea în batoză, unde printr-un mecanism de batere se desprindeau boabele din spicele de grâu care erau dirijate spre două orificii din spatele batozei.

Aici într-un mecanism special, erau fixați sacii în care cădeau boabele până aceștia se umpleau. Pielele și pleava rezultată erau aruncate afară prin deschizătura din față a batozei, de unde erau înlăturate la o distanță corespunzătoare. Pielele cu ajutorul unui elevator, unde se și clădeau în săcastru sau claie, iar pleava era trasă cu grebla și așezată într-o grămadă.

În arie, la îmblătit cu batoza...

Întregul mecanism de funcționare al batozei era pus în mișcare de un tractor care dispunea de un tambur circular, o fulie care avea un corespondent în partea laterală a batozei și peste care se fixa o curea de piele, lungă, dublă, pe o distanță de 3,5–4 m. Punerea în mișcare a tamburului de la tractor pornea imediat mecanismul de treierat al batozei. Acest sistem de treierat s-a folosit atât la gospodăriile populației cât și la Gospodăria agricolă, până în momentul în care au apărut Combinatele moderne.

Acest moment a însemnat, de asemenea, un pas important în modernizarea recoltatului și treieratului cerealelor păioase, ușurând foarte mult munca omului. Acesta acționa doar ca și combiner și tractorist pe tractorul care avea după el remorca în care se deșerta grâul în saci din toboganul combinei, mai recent, direct din combină în remorcă printr-un tub.

Importantă pentru locuitorii din Oroiu a fost și cultura porumbului, produs mult utilizat în fiecare gospodărie. Întrucât despre semănatul lui am consemnat deja mă voi referi la recoltat. Această lucrare începe în a doua jumătate a lunii septembrie, și toată luna octombrie alături din cauza întârzierii în coacere sau a timpului nefavorabil, continua și în prima jumătate a lunii noiembrie.

Mașina de sfârmit manuală, fixată pe ladă (fișloagă)

Mașina manuală de sfârmit cucuruz-ciucălăi

În raport cu suprafața cultivată, recoltatul era realizat manual de membrii propriei familii sau apelau și la alte persoane: rude, vecini, prieteni. Recoltatul se realiza în felul următor: participanții se așezau în capătul parcelei de porumb și luau câte un rând (sau două) fiecare. Știuleții (ciucălăii) se desprindeau de tulpă cu pănuși sau fără pănuși, proprietarul era cel care hotăra în ce mod se recoltează. Și într-un caz și în altul, știuletele era aruncat, pus în grămezi sau în saci în lanul de porumb, iar spre seară, se încărca în car și se transportau în curtea proprietarului. A doua zi dacă știuletele s-a luat cu pănuși, se depănușează, se selectează știuleții cei mai frumoși, restul se adună în saci și se utilizează în hrana animalelor și păsărilor. Știuleții astfel selectați, erau depozitați o parte în podul casei iar restul în coșuri de nuiele, în timpurile mai vechi. Mai târziu proprietarii au început să-și confecționeze coșuri din lemn. Tuleii de

porumb se recoltau cu secera, se legau cu nuiele de salcie în jupi și se depozitau în grămezi de 10-15 bucăți după care se transportau acasă în curte, clădindu-se sub forma unui stog sau a unui trunchi de con. (sau așezați în grămezi în jurul pomilor prin grădină).

Studiind registrele agricole ale satului Oroiu pentru anii 1948-1949, din Arhiva Primăriei Comunei Band, am constatat care erau culturile care se semănau în sat și pe ce suprafețe, în hectare:

Cultura	1948 [ha]	1949 [ha]
Grâu de toamnă	175	168
Borceag (sparcetă)	6	6
Orz de primăvară	-	-
Câneșă	15	15
Ovăz	45	45
Porumb	110	115
Grâu de primăvară	-	-
Cartofi	2	2
Tutun	6	6
Trifoi	15	14
Floarea soarelui	6	8
Lucernă	25 ²²	25 ²³

Din datele de mai sus observăm că suprafețele de grâu și porumb erau cele mai mari, urmând floarea-soarelui, tutunul și suprafețele cultivate cu plante furajere.

Toate lucrările pe care oroiienii le efectuau pentru cultivarea cerealelor se realizau cu atelajele cu tracțiune animală. Pentru a susține cele afirmate, mai jos prezint care au fost aceste atelaje în anii 1948, 1949, 1950:

Anul	Pluguri	Grape	Prășitoare	Care	Căruțe
1948	45	15	6	6	7
1949	38	15	7	6	6
1950	41	14	6	6	7

Alături de aceste atelaje se mai foloseau ca unelte, coasa, secera, furca și grebla.

²² Primăria comunei Band, *Registrul agricol nr. 26*.

²³ *Ibidem*.

Am făcut această descriere a lucrărilor de semănat, recoltat, treierat și prășit tocmai pentru a arăta cât de complexă era munca țăranului, a familiei sale în vederea obținerii celor necesare traiului zilnic dar și pentru a cunoaște tânăra generație tradițiile și metodele folosite de înaintași în lucrarea pământului.

Odată cu progresul societății, aceste operațiuni de lucrare a pământului și obținerea producției cerealiere s-au modernizat, locul uneltelor rudimentare a fost luat de tractoare și pluguri cu mai multe brăzdare, discuri, semănători și combine, munca țăranului căpătând noi resorturi și dimensiuni.

Cu toate acestea, după anul 1990, odată cu crearea fermelor mici de 1-3 ha, se mai întâlneau, în satele de pe la noi, lucrări ce se execută manual și cu atelaje de la începutul secolului al XX-lea. Dar sătenii în vârstă, bătrânii satului, au fost nevoiți să renunțe la lucrul pământului din cauza vârstei, încet, pe rând unul câte unul, mutându-se în țintirim!

Pe lângă culturile amintite până acum s-au mai cultivat sfecla de zahăr, sfecla furajeră, cânepa și tutunul.

O să mă opresc mai pe larg asupra cultivării cânepii, aceasta fiind de largă utilitate pentru fiecare familie. Semănatul și recoltatul acesteia se făcea manual. Recoltatul se realiza prin smulgerea din pământ a 4-6 fire, scuturarea de pământ și legarea în mănuși, mănunchi de fire cu o grosime ce putea fi cuprinsă în ambele mâini. Această operație se putea realiza numai când pământul era cu umiditatea necesară. Odată recoltarea terminată, mănușile de cânepă erau adunate și așezate câte 15-20 la un loc și lăsate în câmp, în bătaia soarelui 3-5 zile pentru a se usca mai bine urmând apoi să fie transportată în curtea gospodarului.

Etapa următoare era topitul, care presupunea un adevărat ritual și se realiza în râul Mureș, care trecea pe lângă satul Sânmărghita, la o distanță de 67 km. Deplasarea era pregătită din timp. Se confecționau parii din lemn de acăț, legăturile din sârmă sau sfoară, celelalte unelte ca securea, barosul și lopata, carul și traista cu merinde.

Plecarea era pe la ora 6.30 dimineața, pentru a ajunge la râul Mureș la ora 8. Ajunși la locul ales pentru punerea cânepii în apă, se dau jos mănușile de cânepă din car, precum și uneltele necesare pentru această operațiune.

Așezarea în apă se desfășura în felul următor: „mănușile” de cânepă se legau unele de altele cu sfoară sau sârmă, se băteau parii la distanță de 1-1.5 m unul de altul, asigurând astfel o rezistență mai mare împotriva

cursului apei. Tot în acest scop pe patul constituit se așeza cu lopata pietriș și piatră mai mare din albia râului, menținându-se astfel cânepa tot timpul sub apă. După două săptămâni, timp suficient pentru topire, familia se întorcea din nou la râul Mureș pentru scoaterea cânepii din apă. Fiecare mânășă se spăla în apă până se albea după care se pune la soare pentru a se usca.

Adusă acasă se pune din nou la uscat în șură, pentru a o feri de ploaie.

Nu voi trece la următoarea etapă de prelucrare a cânepii fără să descriu câteva momente de mare bucurie pentru copiii care însoțeau părinții la râul Mureș.

La începutul lucrării în capitolul unu, am menționat faptul că în arealul satului nostru, izvoarele și pâraiele aveau un debit mic în tot cursul anului. Prezența copiilor la râul Mureș era de aceea o adevărată bucurie pentru că se puteau scălda în apa acestuia. Cei de vârsta mea își mai aduc aminte cât de mare era bucuria atunci când venea timpul să mergem cu părinții la râul Mureș. Seara la plecare cu greu puteam fi scoși din apă, cu gândul că un asemenea moment nu-l mai puteam trăi decât peste un an.

Lucrarea cea mai importantă era melișatul. Pentru aceasta țăranul a inventat melișta. Ea se compunea din două scânduri paralele de 1-1.25 m, fixate la fiecare capăt pe câte un suport pentru a-i da stabilitate. Distanța dintre cele două scânduri era de 3-4 cm în care intra a treia scândură, sub forma unei lame de cuțit cu mâner la un capăt iar cu celălalt capăt se fixa cu un cep de lemn de esență tare în partea stângă a celor două scânduri (o ghilotină).

Aționată de mâna omului această lamă executa o mișcare de sus în jos, sub acțiunea căreia firele de cânepă uscată erau zdrobite, puzderii (resturi lemnoase) rezultați căzând jos, pe pământ, iar fuiorul era legat și depozitat în imediata apropiere. Melișatul era realizat doar de femei, bărbații sau copiii mai mari intervenind doar la transportul mânușilor, la repararea meliștei, în caz de nevoie și la înlăturarea puzderilor de sub melișta.

Întreg procesul de obținere a fuiorului era destul de complex, întrucât înlăturarea puzderilor nu se obținea ușor, fiind nevoie de mai multe operațiuni de melișat, baterea fuiorului la sul și chiar de curățare a acestuia cu mâna de puzderi.

Tot pentru a curăța fuiorul și a-i da un aspect comercial se mai foloseau piepteni formați din 20-30 de colți metalici, fixați pe un suport de lemn și în final hecela, un pieptene rotund fixat pe o scândură.

Odată fuiorul obținut, urma o altă etapă, torsul.

Această lucrare o executau femeile în perioada de toamnă-iarnă pentru a obține firul, folosit mai târziu pentru obținerea cu ajutorul războiului de țesut a pânzei necesare fiecărei familii pentru confecționarea îmbrăcămintelor.

Cine din generația mea nu-și amintește cum mamele noastre în perioada toamnă - iarnă, după ce terminau lucrările în agricultură, luau furca și fusul pentru a toarce fuiorul obținut cu atâta trudă.

După sărbătorile de iarnă, se instalau războaiele de țesut aproape în fiecare casă. Operațiunea de țesut era o muncă migăloasă ce dura 25-30 de zile, finalizându-se cu obținerea gigului, vigului (balotului) de pânză.

Tot în această perioadă se țeseau din firele de lână, vopsite în mai multe culori frumoase carpete și covoare (lipidee) care împodobeau aproape fiecare casă din sat.

Consultând și documente aflate la Arhivele Județene, aflăm că înainte de scoaterea vitelor la pășunea comunală, se curăța de spini și scaieți, bălegarul împrăștiat era greblat și tăvălugit.

Data de scoatere a vitelor la pășune, stabilită prin contractul de pășunat era 15 mai anul 1948). În anul 1948, la recensământul animalelor, rezultă că la Oroiu erau 204 vaci. În anul 1949 erau 800 capete de oi, 20 de berbeci, 141 de vaci și 2 tauri.

De asemenea, proprietarii de vii și pomi fructiferi sunt scutiți de plata impozitului pe anul 1948, având în vedere valul de îngheț din 26-27 aprilie. Din statistici rezultă că erau 43 de gospodării proprietari de vie și pomi fructiferi. Media de familie era undeva la 3-4 ari de viță de vie și 30 de pomi fructiferi. Întreaga suprafață cultivată cu vii era de 5,8 ha (16.116 stânjeni, 1 stânjen este egal cu aprox. 3,6 mp).

Tot de aici aflăm de existența obligației fiecărei familii de a se conforma instrucțiunilor venite de la Comitetul agricol Comunal, referitor la Planul de cultură pe anul 1948²⁴.

²⁴ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Mureș, *Fond nr. 344, Primăria Oroiu, 1948.*

3.1.2. Agricultură în satul Oroiu, după anul 1949

După 23 August 1944, au avut loc în țara noastră importante schimbări care au pregătit premisele de trecere la un nou regim politic și la o nouă organizare a societății.

La 6 martie 1945 se instalează guvernul dr. Petru Groza, se aprobă Legea Reformei agrare, au loc alegerile din luna Noiembrie 1946, mult contestate de opoziția de atunci, culminând cu proclamarea Republicii Populare Române, la data de 30 decembrie 1947, prin Legea nr. 363 adoptată de Adunarea Deputaților.

Odată cu înfăptuirea acestui act, se încheie etapa desăvârșirii revoluției burghezo-democratice în România și trecerea la o nouă etapă istorică, cea a prefacerilor economice și social-politice cu caracter socialist. Abordarea acestei perioade de după 23 august 1944 este un demers dificil, pe care însă, mi-l asum, întrucât este nevoie de o reflectare a realității așa cum a fost ea trăită de oamenii, de consătenii mei, oroiinii, cu bune și cu rele, cu avantaje și dezavantaje pentru comunitatea locală.

Prima etapă a fost marcată de procesul politic și organizatoric care a stabilit că trecerea de la proprietatea privată asupra pământului, la proprietatea comună, reunită în cadrul Gospodăriei Agricole Colective, este calea de urmat în satul românesc. Acest proces a fost unul complex, în care reunirea pământului în Gospodăria Agricolă s-a realizat cu multe greutăți și împotriviri, uneori urmate de abuzuri. Chiar dacă s-a apreciat că cei mai mulți proprietari, de regulă cei mai săraci, cum era și normal, au aderat la Gospodărie prin muncă de lămurire cei mai mulți au refuzat, dar au avut de suferit.

Greutățile apărute în acest proces de lămurire a țăranilor au plecat și de la modul cum aceștia au fost diferențiați, în categorii de țărani săraci, mijlocași și chiaburi, în raport de suprafața de teren deținută. Pentru chiaburi s-a avut în vedere și dacă pe lângă pământ mai dețineau mijloace de exploatare agricolă mecanizată, dacă foloseau munca salariată și dacă efectuau și căraușie etc. La toate acestea se mai adăugau, în caracterizările acestora, elemente ce priveau atașamentul față de noul regim politic, ce politică au făcut înainte de 23 august 1944 etc.

Referindu-se la modelul de lucru al pământului, la 27 decembrie 1948, Gheorghe Gheorghiu - Dej declara că „trecerea țăranimii în Gospodăria

colective este singurul mijloc prin care țărănimea săracă și mijlocașii pot scăpa de starea de mizerie și înapoiere”, dar avertizează că „sub nici un motiv și în nici un caz, țărănimea nu trebuie să fie forțată să treacă la forma Gospodăriilor colective”.(!)

Recapitulând pe scurt evenimentele petrecute între 21 februarie 1948 atunci când Gheorghe Gheorghiu-Dej declara că este necesară „întărirea economică a micului producător” și 3-5 martie 1949 când același Gheorghe Gheorghiu-Dej cere „desființarea imediată a exploatării chiaburești la sate, mobilizând în această luptă întreaga țărănime muncitoare” observăm că este o perioadă scurtă, bogată în evenimente și semne prevestitoare privind procesul care va urma.

Anul 1949 este anul începutului real al procesului de colectivizare în România. Având în vedere că țărănimea reprezenta majoritatea absolută a populației, 12 milioane din 16 (75 % din populația țării), o politică de colectivizare rapidă ar fi necesitat o imensă desfășurare de forțe de reprimare, de care oricum regimul nu dispunea la ora aceea, iar eșecul unei astfel de campanii ar fi pus în cauză însăși existența regimului comunist.

Oroienii erau speriați de viitorul sumbru ce se anunța, dar erau hotărâți să reziste presiunilor ce se făceau asupra lor.

Gheorghe Gheorghiu-Dej era și el conștient de acest risc: „Chiaburul e periculos, e tenace, e combativ. Chiaburul se deosebește chiar de confrății săi, burghezii de la oraș, prin aceea că nu face multă teorie. El pune mâna pe topor, pe ciocan, trage din ascunziș, își apără cu prețul vieții lui proprietatea pentru că la el există intrat în sânge acest sentiment de proprietate. Nu așa ușor îl vom lovi, cum de exemplu am lovit pe industriaș”.

Principalul obiectiv stabilit de Plenară, transformarea socialistă a agriculturii, urma să se realizeze pe două direcții: prin organizarea de structuri colectiviste de tip G.A.C., S.M.T., G.A.S. și intensificarea luptei de clasă la sate, lupta împotriva chiaburului, acest simbol al capitalismului la sate, fiind prioritară. Se avea în vedere spargerea solidarității sătești, ruperea legăturilor tradiționale, polarizarea lumii satului prin desemnarea ca dușman a chiaburului și punerea în antiteză a conceptelor de proprietate colectivă și proprietate individuală.

Termenul de chiabur avea mai curând o conotație politică și ideologică, decât economică, chiaburul fiind tot țăran, dar mai gospodar, mai eficient decât alții (Fam. Socol, Roman, Rad etc.). Țărănimea ca întreg era conștientă de interesele sale de clasă și aceste interese se manifestau fie în opoziție cu marii moșieri, fie cu „străinii de la oraș”.

Nu se poate spune că țăranii săraci îi iubeau pe cei bogați. Îi invidiau, dar îi și respectau, făcând parte din lumea lor și la nevoie fiind gata să se solidarizeze cu ei.

Desemnarea ca dușman al chiaburului și „îngrădirea”, iar mai apoi „lichidarea” acestuia urma să servească drept exemplu pentru țăranimea mijlocașă, considerată o „clasă oscilantă”. Aceasta trebuia să fie convinsă că între cele două alternative, teroarea și Gospodăria Colectivă, ultima era de preferat.

Organizarea G.A.C.-urilor presupunea existența unor zone agricole compacte, care să permită desfășurarea în bune condiții a lucrărilor mecanizate. Având în vedere faptul că parcelele de pământ ale țăranilor colectivizați erau risipite, s-a decis să se recurgă la comasarea forțată a terenurilor. Urmau să fie alese cele mai bune pământuri, de preferință de la chiaburi, iar la schimb să fie date terenuri mai îndepărtate, fărâmițate, de slabă calitate (Chiștilebea, Șăușa, Berghia..). Și în această problemă, teama de reacția țăranilor era mare: „Să mergem foarte încet, recomanda Ana Pauker, și cu mare grijă, pas cu pas, cu mult tact, să nu ne trezim cu tulburări prea mari și să dăm înapoi”.

Se aprecia că procesul de colectivizare merge greu deoarece majoritatea locuitorilor este formată din țăranii mijlocași cu câte 5-6 iugăre (unitate de măsură folosită în trecut echivalentă cu 0,58 ha) de pământ.

Nici țăranii săraci și nici o parte din ei împrăștiți nu erau favorabili colectivului „afirmând că ei vor să rămână liberi” și întrebând: „De ce nu se împarte pământul fermelor de stat între ei”.

Chiaburii erau văzuți ca principalii opozanți. Organizația de partid era și criticată pentru că ținea prea multe ședințe.

Nemulțumiri erau legate și de activitatea agentului fiscal. Problema principală care frământa populația din comună era legată de cea a treieriișului la arie.

Procesul de colectivizare era urmărit cu atenție și de autoritățile locale dar și de cele de la centru.

Putem aprecia în concluzie că informațiile pe care documentele de arhivă ni le prezintă pentru anul 1949 sunt interesante în ceea ce privește începuturile procesului de colectivizare în partea de sud-est a Transilvaniei, respectiv: „munca de lămurire și agitație”, pregătirea și atmosfera existentă în localitățile vizate, ședințele de constituire și prelucrarea proiectului de statut, procesul de comasare (mutările și identificările terenurilor), dotarea materială, perspectivele nu în ultimul rând

greutățile întâmpinate de oficialități din partea populației. Ne dăm seama că încă din anul 1949 procesul de colectivizare era forțat în județ. În esență anul 1949 prefigurează ceea ce avea să se întâmple în anul 1950 în județ când așa cum rezultă din alte documentele de arhivă, panoplia brutalităților oficialităților va atinge cote inimaginabile, respectiv:

1. Implicarea pe scară largă a Miliției și Securității, care i-au arestat, bătut și amenințat pe țărani;

2. Trimiterea în localitățile județului a elevilor și militarilor pentru a-și „convinge” părinții, sub amenințarea că dacă aceștia nu se înscriu în Colectivă, copii lor vor avea de suferit; în speță elevii nu vor mai fi primiți la școală;

3. Amenințarea cu arma a țăranilor care nu voiau să semneze cererea de înscriere în Colectivă;

4. „Munca de lămurire” desfășurată în condiții de terorizare a locuitorilor;

5. Exercițarea de presiuni asupra țăranilor considerați lideri de opinie în localitățile județului;

6. Exercițarea de presiuni asupra femeilor pentru a-și convinge soții să între în Colectivă;

7. Comasarea abuzivă a locurilor de pământ fertil și împrăștierea celor astfel deposedați cu loturi mai slab calitativ sau, pur și simplu, lipsirea lor de pământ dacă refuzau să se înscrie în Gospodărie;

8. Umilirea și hărțuirea celor care refuzau să se înscrie;

9. Ademenirea nehotărâților cu promisiuni false. Vremuri tulburi, în perioada colectivizării și nu numai. În perioada 1948-1968, cu precădere pe timpul perioadei de colectivizare în sat și în general în comună au activat în mod organizat ofițeri operativi ai securității române. Au fost întocmite și ținută o evidență la zi foarte strictă, privind activitatea cetățenilor, așa zisele Fișe cu indivizi-luați în evidență nominal pe obiectiv sau problemă, cât și Tabele cuprinzând informatorii și colaboratorii activi ai securității. Toate aceste informații furnizate de ofițerii operativi se centralizau și ajungeau la Secția raională de securitate, respectiv Direcția regională de Securitate Mureș Autonomă Maghiară.

Activiștii de partid, prin acțiuni de propagandă și manipulare, urmăreau cu orice preț punerea în evidență a superiorității regimului nou impus.

Către

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român
tovarășului GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

Scumpe tovarășe Gheorghiu-Dej,

Vă raportăm cu deosebită satisfacție că organizația regională de partid Cluj, aplicând consecvent în viață politica partidului de construire a socialismului la sate, a îndeplinit cu succes sarcina trasată de Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român privind colectivizarea agriculturii în regiunea noastră.

În prezent, țărănimea muncitoare este unită și organizată în 725 gospodării colective care cuprind 98,5 la sută din suprafața colectivizabilă a regiunii.

În munca entuziastă pentru încheierea colectivizării agriculturii - sarcină de importanță hotărâtoare pentru victoria deplină a socialismului în scumpa noastră patrie - organele și organizațiile de partid, sfaturile populare și celelalte organizații de masă din regiunea Cluj, respectând cu strictețe principiul liberului consimțământ, au desfășurat o multilaterală activitate politică și organizatorică în rândurile oamenilor muncii de la sate.

Ca rezultat al muncii politice și organizatorice desfășurate de organizațiile de partid, colectivizarea agriculturii a căpătat în regiunea noastră un puternic caracter de masă, fapt care confirmă încă o dată că harnica noastră țărănime muncitoare urmează cu toată încrederea linia trasată de partid și este ferm hotărâtă să-și făurească în gospodăria colectivă un trai tot mai îmbelșugat.

Subliniem cu bucurie că în fruntea acțiunii de transformare a întovărășirilor în gospodării agricole colective s-au situat permanent membrii de partid care, prin exemplul lor personal, au reușit să convingă și să atragă masele largi ale țărânimii pe calea gospodăriei colective, calea fericirii și bunăstării, calea înfloririi multilaterale a satelor noastre.

În întreaga muncă de colectivizare a agriculturii, noi ne-am bucurat permanent de sprijinul neprecupețit al Comitetului Central al partidului. Mulțumim din adâncul inimilor noastre conducerii partidului și personal dumneavoastră, iubite tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej, pentru ajutorul multilateral, deosebit de prețios pe care ni-l acordați în întreaga noastră activitate.

O dată cu terminarea colectivizării agriculturii, în regiunea noastră se deschid largi perspective pentru creșterea continuă a producției agricole vegetale și animale, pentru ridicarea nivelului de dezvoltare a agriculturii corespunzător cu cerințele desăvârșirii construcției socialiste în patria noastră.

Suntem pe deplin conștienți că în fața noastră stă în prezent sarcina de a ne concentra sistematic și permanent toate forțele pentru continua consolidare organizatorică și economică a gospodăriilor colective, de a munci neobosit pentru ca fiecare gospodărie colectivă din regiunea Cluj să devină o unitate socialistă puternică și înfloritoare, care să asigure tuturor colectivităților o viață fericită și îmbelșugată și să contribuie la asigurarea fondului central al statului cu cantități mereu sporite de produse agroalimentare.

Însuflețiți de victoria obținută în colectivizarea agriculturii, transmitem Comitetului Central al partidului hotărârea noastră de a munci neînțecat pentru întărirea rolului conducător al organizațiilor de partid, pentru ridicarea continuă, a nivelului muncii politice și organizatorice de partid.

În numele oamenilor muncii din regiunea Cluj, comitetul regional de partid asigură Comitetul Central al partidului că pentru noi nu există cinste și onoare mai mare decât aceea de a munci fără preget pentru aplicarea în viață a politicii partidului, pentru desăvârșirea construirii socialismului în patria noastră, pentru fericirea și bunăstarea întregului nostru popor.

Trăiască Partidul Muncitoresc Român și Comitetul său Central leninist, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej!

Semnat: COMITETUL REGIONAL CLUJ AL
PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN²⁵

Ca problematică, se urmărea în primul rând comportamentul sătenilor privind opțiunea politică, modul și structura de organizare a partidelor politice istorice, Partidul Național Țărănesc, Partidul Liberal, Partidul Agrar, Partidul Reînnoirii maghiare și chiar Partidul România Mare.

Erau urmăriți în mod sistematic chiaburii sau foștii chiaburi, naționaliștii maghiari și foștii legionari. Încă mai existau structuri de organizare,

²⁵ *Steaua Roșie*, Nr. 22, 27 ianuarie 1962.

semn că încă mai funcționau, gășind pe liste schema de organizare a organizației legionare: șef de sector, șef de garnizoană, cuib etc.

Nu erau omiși nici naționaliștii maghiari, intelectualii, tineretul studios, condamnații politici și sătenii care aveau rude, neamuri în țările capitaliste, foștii jandarmi hortiști, transfugii, foștii jandarmi.

Dar în mod special erau urmăriți foștii chiaburi, considerați ca sabotori agricoli, cu manifestări dușmănoase față de activitatea Gospodăriei Agricole Colective.

Nu era neglijată nici apartenența religioasă, urmărindu-se foarte strict activitatea și structura de organizare a sectelor Martorii lui Iehova, Pentecostalii și mai ales Biserica Greco-catolică, considerată principalul pion al capitalismului, dușmanul de moarte al comunismului proletar!

În „Dosar de comună nr. 1051/comuna Oroiu”, gășim un umăr de 25 de nume de săteni urmăriți pentru motivele arătate mai sus. În mod special pe timpul colectivizării, 1952-1961, când s-a dus o luptă pe viață și pe moarte pe problema înscrierii în Gospodăria Colectivă. Era și normal, după munca și „trasul de la gură” de o viață (exemplul moșului meu, din anul 1925 până în anul 1956), urma să dai, să predai totul la Gospodăria Colectivă, gratis și să devii tovarăș cu toată lumea. Au urmat amenințări, constrângeri și represiuni, copiii au fost trimiși acasă de pe la școli, pe jos, cu șurgheul și perina în spate, fiind condiționată întoarcerea de semnarea cererii de înscriere în Colectivă a părinților.

Nu mai e nici un secret, dosarele personale din anii 1954 ai unor „sabotori agricoli”, chiaburi, elemente cu manifestări dușmănoase față de Gospodăria Colectivă, față de recomandările și indicațiile Anei Pauker și ale lui Gheorghe Gheorghiu-Dej: Oltean Gheorghe, Mărgineanu Gheorghe, Pop Maftעי, Bălaș Remus, Socol Maxim, Moldovan Maxim, Codarcea Ioan și alții. Doar câteva nume. Toți născuți înainte de anul 1900, așa că despre morți, numai de bine. Dar au fost simbolurile luptei pentru dreptate și se cade să ne scoatem pălăriile, atunci când se rostește numele lor! Dumnezeu să-i odihnească acolo sus în ceruri! Am avut ocazia și posibilitatea să studiez în amănunt dosarele existente la CNSAS. Dar am preferat să redau pe scurt, în câteva cuvinte starea de fapt care a planat în acea perioadă asupra satului Oroiu, tensiunea și apăsarea care era asupra sătenilor. Am considerat că oricum, toate sunt demult trecute și nu e bine să mai răscolim trecutul. Dar merită toată stima și compasiunea noastră, vremurile grele și patimile prin care au trecut mulți dintre moșii și strămoșii noștri!

Pe fondul mai sus menționat țărani au izbucnit în revolte spontane în diferite localități. Aceste acte de rebeliune nu au avut un centru coordonator, similitudinile dintre ele țineau de identificarea cauzelor care le-au provocat și de starea de spirit generală.

Rezultatul imediat al revoltelor din județ a fost oprirea procesului de colectivizare în județ și la nivel național. Se dovedea încă odată că procesul de colectivizare era un proces impus din afară și nu avea nimic comun cu realitățile și tradițiile românești.

Din nefericire autoritățile comuniste își luau un mic răgaz; procesul având să fie reluat anii următori cu și mai mare furie²⁶.

Nu vreau să abordez pe larg, aceste aspecte, pentru că ele au fost intens studiate și s-au scris volume întregi despre abuzurile ce au fost comise în acest proces. Faptul că el a fost complicat și a presupus o muncă îndelungată cu oamenii o demonstrează și durata lui, care s-a întins pe o perioadă de 12 ani (1949-1962). La Oroiu din anul 1952 până în anul 1960.

În data de 3-5 martie are loc Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, care adoptă rezoluția privind transformarea socialistă a agriculturii. În baza acestei rezoluții începe munca de lămurire a țăranilor pentru a-și uni pământurile în Gospodării agricole, în toate întâlnirile li se vorbea despre avantajele unui asemenea demers.

Satul Oroiu a fost printre primele spre care s-au îndreptat lucrătorii politici de la raion și de la regiune, în vederea lămuririi localnicilor să se înscrie în gospodărie. Această muncă s-a desfășurat fie prin discuții individuale, fie în adunări la căminul cultural sau la școală, în care se aduceau explicații în legătură cu avantajele ce le vor avea în gospodărie, în special cei ce aveau suprafețe mai mici de pământ. Tot în aceste adunări s-au făcut promisiuni în legătură cu introducerea gazului metan, al curentului electric și altele.

În toată această perioadă, respectiv sfârșitul anului 1949 și începutul anului 1950, în care se desfășura munca de lămurire trebuie recunoscut că nu a fost lipsită de incidente și tensiuni între reprezentanții noii puteri și localnici. Aceștia au fost puși în situația de a alege între renunțarea la proprietatea asupra pământului și să se înscrie în gospodărie, sau să se opună înscrierii și să suporte presiunile ce se exercitau asupra lor.

²⁶ Ion Bălan, *Începuturile procesului de colectivizare în sud-estul Transilvaniei*, (1949), în revista „ANGVSTIA” vol. 13, Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, 2009, p. 275-286.

După săptămâni și luni de dezbateri în întâlnirile cu oamenii, dar și prin presiuni asupra celor mai greu de lămurit s-a reușit ca cei mai mulți să se înscrie în gospodărie. Opoziție față de înscrierea în Gospodărie au făcut fam. Socol Filion, fam. Pop Gheorghe, fam. Socol Toader, fam. Moșneag Gheorghe, fam. Roman Gore, fam. Roman Simion, fam. Socol Condrate și alții. Ulterior și aceștia, după un număr de ani s-au înscris în gospodărie și au lucrat până la desființarea acesteia.

Condițiile fiind îndeplinite, în raport cu numărul celor înscriși, în data de 14 februarie 1960, are loc inaugurarea Gospodăriei Agricole Colective „Partizanul Păcii” din Oroiu, în prezența reprezentanților organelor raionale și regionale și a localnicilor, membrii ai Gospodăriei agricole.

Au avut loc cuvântări în care s-au exprimat importanța momentului, înființării Gospodăriei agricole, precum și despre viitorul acestei organizații a lucrării pământului în comun. A fost aleasă conducerea gospodăriei, președinte fiind ales Silaghi Nichifor, mai târziu fiind ales Hosu Vasile.

În momentul înființării Gospodăriei Agricole, în Registrul agricol din anul 1949, suprafața agricolă totală era de 908 ha, din care arabil era 790 ha, iar fânețe naturale 97 ha

Suprafețe mai mari de pământ au avut următorii gospodari: Socoloaia- Socol Emil, 150 ha, Socol Iov- 9,82 ha, Roman Iov- 10 ha, Socol Gheorghe- 6,7 ha, Pop Virgil -7 ha, Toma Virgil- 8,7 ha, Socol Simion- 8 ha, Bălaș Titu- 7,5 ha, Roiban Solomon- 8,5 ha (moșul meu), Roman Simion- 100 ha, Roman Gore- 70 ha, Roman Constantin- 9,3 ha, Hosu Ilie- 10 ha, Pop Petru 11 ha, Ruja Gheorghe- 11,3 ha, Codarcea Maxim- 15,2 ha, Socol Maxim- 7 ha, Socol Condrate- 8 ha Cei mai mulți aveau suprafețe între 2 ha și 5 ha.

Socol Gheorghe, Tete Ghiță a lui Condrate, vecinul din jos de drum, de casa noastră povestește că în perioada aceea tocmai Nana Șofronică a născut-o pe Violeta. La Casa de nașteri de la Căpuș, a dus-o pe drumul Căpușului prin zăpadă, cu căruța lui Socol Filion, care era particular, iar după 7-8 zile, a adus-o acasă cu carul de la G.A. Deci, se produse schimbarea!

Imediat după inaugurare, odată cu data 14 februarie 1960, s-a început organizarea brigăzilor, construcția primului grajd etc.

În toamnă, începând cu luna noiembrie, s-a trecut la predarea atelajelor agricole și a animalelor. Despre această etapă trebuie făcute câteva precizări, în acord cu realitatea de atunci, exprimate și de unii interlocutori și cunoscători ai acelor momente. Predarea animalelor s-a

făcut având la bază niște criterii. Proprietarul care avea două animale, două vaci, una o preda, una îi rămânea. Era o glumă, la ordinea zilei: „Cine are două câne, una dă, una rămâne”! Excepție au făcut proprietarii care aveau boi de tracțiune, aceștia au fost predați obligatoriu. Pentru cei care aveau boi și nu aveau o vacă, li s-a promis că vor primi o vacă cu lapte.

Oile, porcii și păsările au rămas în proprietatea individuală.

Au mai fost trecute în proprietate colectivă, atelajele și batoza (aparținând familiei Jurca Maxim din data de 17 mai 1946 - Tânul lui Hodoroagă) și moara, proprietatea lui Socol Emil, feciorul Socoloaiei.

Studiind cererile de înscriere în gospodărie și inventarul cu care venea fiecare se pot aminti următoarele: plug, roțile, grapă, car, tăvălug, prășitoare, (căpălitoare), semănătoare, jug, tânjală, sanie, sul, funie.

Așa cum am mai amintit au fost predați boii de tracțiune, vaci și două bivolițe. De asemenea au predat cai familiile Silaghi Nichifor și Pop Maftai.

Analizând această acțiune de constituire a bazei materiale, nu o putem aprecia decât ca o acțiune necesară pentru trecerea la lucrarea pământului în noile condiții de organizare. În primii ani, pământul gospodăriei s-a lucrat cu această bază materială, animale și atelaje. În această organizare s-a participat la arat, semănat, prășit, recoltat și transportat recolta.

Între anii 1952 și 1954, structura culturilor nu s-a schimbat, rămânând de bază tot grâul, orzul, ovăzul și porumbul. Nici lucrarea pământului nu a cunoscut schimbări mari, munca manuală și tracțiunea animală rămânând preponderente la toate tipurile de lucrări agricole.

Abia după anul 1952 au început să vină la Petea primele tractoare, KD-uri șenilate cu plugurile și grapele aferente. Mai târziu, odată cu înființarea Gospodăriei Agricole Colective din Oroiu s-a înființat secția de mecanizare a agriculturii S.M.T., carte deservea Gospodăriile din Oroiu și Petea (1960).

Tractoriștii care au lucrat la această secție pentru Gospodăria Oroiu, au fost consătenii noștri, care s-au pregătit prin cursuri de scurtă durată pentru această meserie. Lor le-a revenit în toată această perioadă de aproape 40 de ani, sarcina să are, să semene și să recolteze cerealele păioase, să transporte producția de grâu, porumb, sfeclă, sfeclă furajeră, în incinta cooperativei, dar și la bazele unde se aduna și depozita producția obținută -Fondul de stat.

La Școala de tractoriști

Astăzi, când redau aceste fapte, nu pot să nu remarc extraordinara muncă și efortul depus de aceștia, lucrând aproape zi lumină, uneori și noaptea la arat, de cele mai multe ori și în sărbători, pentru ca lucrările să se efectueze la timp și de bună calitate.

Cred că e drept să arăt că în munca lor au avut de multe ori greutăți referitoare la calitatea utilajelor, aprovizionarea cu carburant, și piese de schimb, în condițiile de muncă ce erau asigurate în secție și de ce să nu recunosc și

cu câștigurile, care de multe ori rămâneau în faza de promisiuni.

Tractoarele la arat în formație

S.M.T.-ul s-a mutat cu sediul și atelierele la Oroiu

Organizându-și bine munca, în perioada campaniilor agricole de îngrijire și reparații a tractoarelor și mașinilor la S.M.T. Luduș a raportat că la 1 noiembrie, muncind cu hărnicie și pricepere, în urma lucrările exe-

cutate de calitate și-a realizat sarcina și Pop Ioniță din brigada a-XIV-a Oroiu²⁷.

Privind retrospectiv la acea perioadă, trebuie să evidențiem și să apreciem modul cum acești oameni și-au făcut datoria și că merită tot respectul nostru. Era cinstit să consemnăm în această lucrare și numele lor: Socol Nicolae, Silaghi Nicolae, Trifu Ioan, Jurca Maxim, Cosma Nicolae, Socol Aurel, Socol Alexandru, Roman Victor, Socol Gheorghe.

Au îndeplinit funcția de șef de secție la S.M.T. Oroiu, Sămărghișan Traian (1984-1995) și în final Roman Victor (Pilu).

*Pop Gheorghe (Ghița
lui Pintilie -povestitor)
tractorist*

La cultura mare, numărul celor care au lucrat în Brigăzi au fost foarte mare, și nu-i voi putea enumera aici pe toți. Totuși și la aceștia merită să arăt că erau preocupați ca echipa în care lucrau să își termine porția repartizată la timp și de bună calitate. Munca lor se concretiza în numărul mare de zile muncă pe care le realizau într-un an și anume în jur de 200-250 zile muncă. În special în anii de început ai Gospodăriei, numărul de zile muncă s-a redus cu aprox. 15%. În sectorul zootehnic, numărul celor care lucrau era în raport cu efectivele de animale, care variau între 120-150 de capete, aceștia fiind în general bărbați, întrucât munca mai grea și programul fiind de 10-12 ore pe zi. Aici numărul de zile pe care îl realizau era mai mare, în medie 300-350 de zile.

Câteva nume amintim și aici: Brigadier la sectorul zootehnic era Bălaș Titu (Tucu Titului) iar „pe linie”, la grajduri, au fost Roman Viorel (Ioia), Pop Viorel (al lui Pintilie), Ogreaan Iacob, Simion al lui Diomid, Iovu Diacului, Pop Virgil (al lui Maței), Moșneag Niculaie (Iuca), Socol Gheorghe (Ghița lui Condrate). Toți aceștia au lucrat în zootehnie în perioade diferite, pe parcursul anilor în care a fost Cooperativa Agricolă de Producție Oroiu. La Lăptărie au fost responsabile Mierla, nevasta lui Silaghi Ghearasin și Ștefănia Obreja.

*Nicolae Socol
(povestitor),
tractorist*

²⁷ *Steaua Roșie*, nr. 22, noiembrie 1963, p. 1.

Tot ce a mai rămas din grajdurile de la Ungureni! Ruine!

În luna iulie 1961, femeile din diferite comisii le Gospodăriei Agricole Colective din Oroiu au participat la o consfătuire și un interesant schimb de experiență la G.A.C. Grebeniș²⁸.

De asemenea, s-a constatat - și aceasta are o importanță deosebită - că acolo unde organizația de bază, conducerea gospodăriei și sfatul popular privesc cu simț de răspundere buna desfășurare a învățământului agro-zootehnic, cercurile au o activitate exemplară, iar lectorul respectiv se străduiește să împărtășească colectiviștilor cunoștințele sale. În astfel de cercuri, cursanții își îmbogățesc în mod substanțial cunoștințele teoretice și practice, ceea ce a început deja să-și arate roadele. Așa de exemplu, în G.A.C. Oroiu, pentru a verifica cele învățate la cercul zootehnic, cursanții au ales 10 vaci pe care le-au îngrijit și furajat pe baza regulilor învățate. Astfel, în scurt timp, la cele 10 vaci producția a crescut cu 60-70 litri lapte zilnic. 27 de colectiviști din Oroiu (raionul Luduș), în baza celor învățate la cercul agrotehnic cu privire la cultura porumbului, s-au angajat că pe o suprafață de 8 ha să obțină câte 5.000 kg boabe la hectar²⁹.

Trecând în revistă toate sectoarele de activitate în care membri gospodăriei agricole au muncit, constatăm că aceștia au dat dovadă de hărnicie, de responsabilitate pentru lucrarea pământului, conștienți că numai așa pot să obțină cantitățile de cereale necesare familiei și a creșterii efectivelor de animale proprietate personală.

²⁸ Steaua Roșie, nr. 61, iulie, 1961.

²⁹ *Ibidem*, nr. 22, ianuarie, 1962.

Aceste cantități de cereale le obțineau și în funcție de munca depusă.

Asupra acestui mod de retribuire au avut loc multe discuții și debateri în toată perioada existenței Gospodăriilor agricole, dar mai ales după 1990, de cele mai multe ori evidențindu-se faptul că aceasta nu era pe măsura muncii depuse de cooperatori.

Din documentele studiate și din discuțiile purtate cu cei care au muncit în Gospodăria colectivă din Oroiu, a rezultat că principiul de bază al retribuției era direct proporțional cu munca depusă și producția obținută, la principalele culturi: grâu, porumb, și altele.

Pornind de la acest principiu, anual prin adunările generale ale cooperativelor din lunile ianuarie și februarie se stabilea cantitatea de grâu și porumb ce se repartiza membrilor cooperativelor pentru o zi de muncă. Acest calcul se realiza scăzând din producția totală ce se estima că se va obține la aceste culturi, obligațiile pe care Cooperativa le avea de predat la Fondul de stat și alte cantități pentru consumul intern în sectorul zootehnic. Cantitatea rămasă se împărțea la numărul total de zile muncă ce se realizau în acel an, rezultând astfel cantitatea de grâu și porumb ce revenea pentru o zi muncă.

Din tot acest calcul puteau rezulta următoarele cantități pentru o zi muncă: 0,5 kg, 1 kg, 1,5 kg, sau chiar 2 kg. În aceste condiții, dacă o familie cu două brațe de muncă, realiza 700 de zile și cantitatea pentru o zi muncă era 1 kg, aceasta primea 700 kg grâu, dacă era 1,5 kg primea 1050 kg etc.

Se observă din datele prezentate că retribuția nu era egalitară, ci în raport cu munca depusă și producția obținută. Aceste diferențieri pot fi influențate și de condițiile de sol, climă și organizarea muncii în fiecare unitate.

În Oroiu, trebuie remarcat că aproape 90-95 % din membrii cooperativelor participau la efectuarea lucrărilor agricole, urmare și numărul de zile pe membru de familie era destul de ridicat, reușind să obțină cantități de grâu și porumb, care să satisfacă nevoile fiecărei familii. De asemenea, cooperativarii în vârstă, și cu probleme de sănătate primeau un ajutor în produse dintr-un fond social anual stabilit.

Pentru că am folosit des noțiunea de „zi muncă” menționez că acestea se stabileau pe baza unui act normativ realizat de specialiștii în domeniu, în care se preciza suprafața ce trebuie realizată pentru o zi muncă, la prășit porumb, sfeclă, tutun, legume, la secerat manual, recoltat porumb manual, cosit, adunat fân și la multe alte lucrări.

Astfel, cu suprafața realizată, la aceste lucrări cooperatorul putea obține într-o zi de muncă de 8-10 ore, o zi sau o zi și 50 de puncte, iar la coasă și la zootehnie chiar 2 zile muncă. Structura culturilor din cooperativă permitea obținerea acestui număr de zile.

Iată care era aceasta la Cooperativa „Partizanu Păcii” din Oroiu, consemnată în analiza pe care a făcut-o Comitetul executiv al Sfatului popular al comunei Oroiu în luna mai 1960, la această ședință participând și președintele Gospodăriei Colective.

Grâu - 140 ha;	Mazăre - 15 ha;
Orz - 10 ha;	Tutun - 5 ha;
Ovăz - 25 ha;	Cartofi - 7 ha;
Porumb - 156 ha;	Pepeți - 2 ha;
Sfeclă de zahăr - 30 ha;	Legume - 1,5 ha;
Câneapă pentru fuior - 10 ha;	Ierburi peren - 19 ha;
Floarea soarelui - 79 ha;	Trifoi - 49 ha

Asemenea analize asupra modului cum se respectau planurile de cultură se realizau periodic intervenindu-se cu măsuri speciale în scopul realizării lor.

Întorcându-mă la ceea ce am tratat mai sus cu privire la retribuție, țin să menționez că dacă principiul era unul corect, modul de aplicare era prea restrictiv, în sensul că stabilirea obligațiilor la fondul de stat pentru fiecare cooperativă erau prea mari și de aici cantitatea ce se repartiza pentru o zi muncă era mică. Acest mod de aplicare a produs, de-a lungul timpului, multe nemulțumiri în rândul cooperativelor, a dus la diminuarea interesului acestora pentru a participa la muncă.

Apelând din nou la zicala: „Oroienii sunt oameni harnici și mândri”, voi spune că ei, chiar în aceste condiții, au dat dovadă de mare grijă pentru efectuarea lucrărilor agricole în condiții bune și la timp, considerând că numai astfel pot obține produse agricole care să le asigure o viață normală, să-și poată menține gospodăria populată de animalele și păsările necesare traiului de zi cu zi. Poate că și cei ce au fost în conducerea treburilor Cooperativei, au avut grijă ca relațiile cu consătenii lor să se bazeze pe respect reciproc, să aprecieze munca lor, să conviețuiască în pace și înțelegere. Micile conflicte, care sunt inerente într-o asemenea comunitate sătească au fost depășite cu înțelepciune.

E momentul să arăt care au fost cei care au contribuit la buna organizare a muncii în cooperativă. Au fost aleși, în funcția de președinți,

începând de la inaugurare la data de 14 februarie 1960, următorii: Silaghi Nichifor, Hosu Vasile și Hosu Petru iar după unificarea cu cooperativa din Petea: Socol Ioan, Roman Toader, Lazăr Romi și Damaschin Zosin (Nicușor).

În funcția de brigadieri, la cultura mare au fost aleși Roman Ioan (Iuănu Sasului) La zootehnie: Bălaș Titu, iar la vie Hosu Vasile. Contabil șef a fost Pop Valer și mai târziu, Radu Alexandru, din Petea.

Legat de numele primului președinte de G.A.C. Oroiu se leagă o întâmplare nefericită, în care tatăl unui coleg de clasă, Maxim Gheorghe (a Cicodinii) om de serviciu pe la sediu, și-a pierdut viața. Într-una din zile a trebuit să-l ducă pe președinte la o ședință, undeva peste râul Mureș, probabil pe la Ogra. Trecerea se făcea cu un pod plutitor. Dar la întoarcere, singur fiind și amețit bine de beutură, a adormit și calul a intrat direct în apă, podul fiind pe malul celălalt. A fost fatal, pentru că s-a înecat, într-o împrejurare stupidă. Și parcă un blestem urmărea familia... În anul 1970, după o perioadă îndelungată de ploie, dealul unde își aveau casa, într-o noapte a pornit la vale cu tot cu casă prinzând sub dărâmături pe colegul meu Nelu, mama și bunica lui. El a scăpat, datorită unei grinzi mai rezistente (meștergrindă) care i-a permis sub dărâmături, să mai poată respira. Dar mama și bunica lui s-au prăpădit îngropate de vii de pământ și molozul din dărâmături. Dumnezeu să odihnească acolo sus în ceruri.

Cu colegul și prietenul Puiu Roman la selector, în timpul vacanței de vară. În spate, Tetea Simion Socol (1970)

Acum la finalul abordării acestei perioade de peste 40 de ani, în care pământul a fost lucrat în marea lui majoritate în acest sistem al proprietății comune, nu pot decât să apreciez că a fost un experiment, ca de altfel întreaga organizare a societății socialiste. Această perioadă a însemnat pentru România, în ansamblu, o dezvoltare nemaicunoscută a industriei, agriculturii, învățământului, sănătății, culturii și științei.

România a progresat. Ceea ce a mers rău în această societate au arătat cu multă pasiune numeroși critici din zilele noastre.

Din cele prezentate despre activitatea economică a locuitorilor satelor din cele mai vechi timpuri, rezultă că putem face abstracție de faptul că aceasta a dezvoltat și o piață în care aceștia să-și valorifice surplusul de cereale și animale sau de alte produse agricole.

Piețele și târgurile erau organizate în zone mai bogate și ușor accesibile, și care, cu timpul au devenit tradiționale, păstrându-se până în zilele noastre. Ele au traversat toate sistemele economice, de la cel feudal, capitalist socialist, în cazul țării noastre și din nou capitalist. Aici în aceste piețe sau târguri, țăranul, deci și cel de la Oroiu, făcea schimburi de produse, de animale și de alte obiecte necesare în gospodăria lui, iar mai târziu și-a valorificat surplusul de produse, folosind ca mijloc de plată banii.

Acest proces economic a stat la baza progresului gospodăriei țărănești, concretizate în dezvoltarea uneltelor necesare lucrării pământului, în îmbunătățirea condițiilor de locuit, al înzestrării acestora cu noi utilități pentru adăpostirea animalelor, dar și pentru al păstrării și depozitării produselor agricole.

În perioada 1950-1990, acest proces, prin care țăranii își valorificau produsele în târguri și piețe a continuat. Noile autorități au impus reguli noi în ceea ce privește organizarea și taxarea celor prezenți în târguri, cum era și firesc de altfel.

Târgurile și piețele la care mergeau locuitorii din Oroiu erau aceleași care funcționau și în administrațiile dinainte de 1950 și anume: Band, Iernut, Târgu Mureș și mai rar Sărmașu. Aici veneau țăranii să vândă și să cumpere cereale, bovine, porcine, ovine, păsări precum și alte produse specifice din gospodăria lor cum ar fi: lapte, brânză, ouă, slănină, miere, legume, fructe și altele.

Nu este lipsit de interes și faptul că în aceste târguri și piețe, prețurile se negociau între producători și cumpărători, în special la bovine, ovine și porcine, cerealele și produsele animaliere. În piețele din orașe, la produsele animaliere și legume, prețurile pe care producătorii le cereau nu puteau, în anumite perioade să depășească limita maximă stabilită, așa-zisul mercurial al pieței, care și el varia în funcție de sezon.

Între anii 1975-1985, în preajma sărbătorilor de Crăciun, și a Anului Nou, din Oroiu se duceau la târgurile din Ploiești, județul Prahova, una, două mașini cu porci pentru a-i vinde, deoarece acolo prețurile erau mai bune. Și în târgurile din Band, Iernut și Târgu Mureș aflurul de porci în

această perioadă era mult mai mare. Dar în cazul în care erau interesați să cumpere porcii de prăsilă, de multe ori se deplasau la târg la Râciu sau la Șărmașu, unde prețurile erau mult mai convenabile pentru achiziții.

În concluzie, toate activitățile comerciale au dat posibilitatea locuitorilor satului să-și obțină veniturile bănești necesare funcționării gospodăriei, să-și satisfacă și alte necesități și utilități pe care societatea le punea la dispoziția lor. Schimbul de mărfuri între sat și oraș se realiza atât de unitățile socialiste prin sistemul reglementat (Aprozare), dar și de populația satelor prin piețele și târgurile ce funcționau la oraș și în comunele mai dezvoltate.

În concluzie, dacă în secolele XVIII-XIX și începutul secolului al XX-lea cultivarea cânepii era îndeletnicirea majorității familiilor din sat, astăzi, la noi această plantă nu mai este cultivată, nici de proprietarii individuali și nici de cei care lucrează suprafețe mai mari de teren.

Cultivarea sfeclei de zahăr s-a practicat pe suprafețe mai mari după anul 1960, în cadrul Cooperativei Agricole, odată cu apariția la Luduș a Fabricii de zahăr, pe lângă cea de la Târgu Mureș. Cultivarea sfeclei de zahăr era avantajoasă atât pentru cooperativă cât și pentru localnici, întrucât în funcție de cantitatea de sfeclă recoltată și predată spre fabrică aceștia primeau o cantitate apreciabilă de zahăr, iar din frunzele rezultate în urma curățirii sfeclei o parte o puteau duce acasă pentru hrana animalelor proprii.

Tutunul a fost o cultură care nu s-a cultivat în suprafețe mari nici de către individuali, nici de către Cooperativa agricolă, dar suficient pentru ca fiecare familie să primească o suprafață de cultivat și recoltat, să se ocupe de uscarea frunzelor în incinta propriei gospodării. Când tutunul era maturat, se preda la cooperativă de către fiecare familie și în funcție de cantitatea predată, aceștia erau pontăți cu zile de muncă, dar și remunerați cu o sumă de bani.

Începând din 1990, în localitatea Oroiu, au fost înregistrate la Registrul Comerțului un număr de 7 firme. Până în prezent au rămas în funcțiune 5 firme dintre care 5 sunt încă active conform ANAF. Toate firmele înregistrate în Oroiu figurează ca fiind active fiscal. Pentru anul 2018 au depus datele de bilanț un număr de 4 firme.

Indicator bilanț 2018 (RON)	Total	Medie
Angajați	13	3,25
Cifra de afaceri	1.719.601	429.900
Profit net	327.415	81.854
Pierdere netă	0	0
Active totale	2.361.380	590.345
Datorii	526.640	131.660
Creanțe	289.891	72.473

Activitatea economică și productivă în satul Oroiu, pe anul 2021 este următoarea:

Consultând datele înregistrate la Registrul Comerțului Mureș, am aflat că în satul Oroiu își desfășoară activitatea mai multe Persoane Fizice Autorizate PFA și societăți comerciale SRL, după cum urmează:

1. PFA Moșneag Cornel, 110 ha, administrator Moșneag Cornel
2. PFA Roman Victor, 40 ha, administrator Roman Victor
3. Asociația Oroiu- Suseni, 64 ha, administrator Socol Ioan
4. Agro NICMAR SRL, 240 ha, administrator Socol Nicolae
5. STEREO CAD 1974 SRL
6. COMOLIN TRANS SRL,
7. Ralu Irina UNIVERSAL SRL
8. FAISEVAS SRL
9. Doru COMIMPEX SRL

În general au ca obiect de activitate înscris „Ferme mixte” dar cele mai importante se ocupă cu „Cultivarea cerealelor, plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe oleaginoase” sau „Creșterea bovinelor, ovinelor și caprinelor”.

În cursul anului 2021, au concesiionat de la Primăria Band următoarele suprafețe de pășune:

- Moșneag Cornel, 70 ha;
- Socol Nicolae, 60 ha;
- Cosma Liviu, 18 ha;
- Silaghi Nicolae, 45 ha.

Total 193 ha.

Recensământul agricol din anul 2010

PJ -exploatații agricole cu personalitate juridică;

PF -exploatații agricole fără personalitate juridică.

Număr de exploatații		Suprafața agricolă utilizată aflată în proprietate [ha]		Suprafața agricolă utilizată, în arendă [ha]		Suprafața agricolă Totală [ha]	
Total	146	Total	352,57	Total	500,73	Total	853,30
PJ	143	PJ	0,50	PJ	287,78	PJ	288,28
PF	3	PF	352,07	PF	212,95	PF	212,65
		din care arabil 258,15		din care arabil 170,89		din care arabil 429,04	

La această dată sistemul cooperatist era complet desființat. Funcționau că țiva fermieri mai hotărâți și o Asociație care cuprindea terenurile așa zișilor orășeni, care nu aveau timp și interes pentru lucrul pământului. Terenul acestora era administrat de Administrația Oroiu-Suseni, a cărui administrator era Socol Ioan și contabil Pop (Văidian) Mărioara. Bătrânii satului încă mai puteau mișca, ajutați de copiii de la oraș, lucrând pentru nevoi personale cele 3-5 ha de teren cu diverse culturi.

Modul de utilizare a terenului

Grâu		Porumb		Trifoi		Orz	
Total	101,17	Total	154,04	Total	125,73	Total	8,75
PJ	30,39	PJ	29,00	PJ	35,61	PJ	0,85
PF	70,78	PF	125,04	PF	90,12	PF	7,90

Ovăz		Sfeclă de zahăr		Porumb verde		Total teren arabil	
Total	25,66	Total	7,60	Total	3,14	Total	429,04
PJ	4,85	PJ	5,00	PJ	3,14	PJ	111,34
PF	20,81	PF	2,60	PF	0	PF	317,70

În general suprafața majoritară era cultivată cu cereale, adică grâu și porumb, pe lângă care se mai cultiva plante pentru nutreț, trifoi și lucernă.

Suprafața totală agricolă utilizată este de 878,20 ha, din care persoanele fizice, PF, lucrează 589,67 ha, iar persoanele juridice PJ, 288,53 ha.

Pe hotarul satului Oroiu există aproximativ 1566 de pomi răzleți.

Efective de animale și păsări

Bovine		Ovine		Caprine		Porcine		Păsări		Cabaline	Măgari
Total	193	Total	1028	Total	3	Total	306	Total	2593	Total	21
PJ	32	PJ	100	PJ	0	PJ	0	PJ	0	PJ	21
PF	161	PF	928	PF	3	PF	306	PF	2593	PF	0

Cât privește animalele, fiecare gospodărie avea 1-2 vaci, 10-15 oi și 30-50 de păsări de curte. Bineînțeles că în fiecare an creșteau 1 sau doi porci pentru nevoile personale de carne.

Utilaje agricole

Tractoare		Pluguri pentru tractor		Combine		Grape		Semănători	
Total	94	Total	91	Total	27	Total	70	Total	90
PJ	3	PJ	3	PJ	0	PJ	2	PJ	3
PF	91	PF	88	PF	27	PF	68	PF	87

Utilajele, în special plugurile, grapele etc. au dispărut, terenul fiind arat și lucrat mecanizat de proprietarii de tractoare, micii fermieri.

Pășuni și fânețe

Grădini familiare		Pășuni și fânețe		Culturi permanente		Suprafața agricolă utilizată	
Total	6,24	Total	417,32	Total	0,70	Total	853,30
PJ	0	PJ	176,94	PJ	0	PJ	288,28
PF	6,24	PF	240,38	PF	0,70	PF	565,02

Dintotdeauna pe hotarele Oroului, sau a Oroaielor au existat pășuni și fânețe bogate, mai ales Răturile, de pe care se spune că iobagii din sat pregăteau fânul și otava pentru hergeliile armatei Împărătești pe vremea Mariei Theresa și fiul ei Iosif al II-lea.

*Pe râț, între Buna și Nemeș, s-a dezvoltat o fermă agro-zootehnică.
O tânără și frumoasă familie de fermieri, Maria și Nicușor Socol*

Din evidențele de la Primărie, compartimentul Registrul agricol rezultă că suprafața totală a exploatațiilor agricole este de 878,20 ha, din care 288,53 ha, Persoane Juridice și 589,67 ha, fermieri fără personalitate juridică.

Principalele culturi agricole sunt:

Grâu: 101,17 ha;	Sfeclă: 7,6 ha;
Orz: orzoaică: 8,75 ha;	Porumb verde: 3,14 ha;
Ovăz: 25,56 ha;	Lucernă, trifoi: 125,75 ha.
Porumb: 154,04 ha;	

Ca efectiv zootehnic avem:

Bovine: 193;	Păsări: 2593;
Ovine: 1028;	Cabaline: 21;
Caprine: 3;	Iepuri de casă: 2.
Porcine: 306;	

În ce privește mașinile și echipamentele agricole avem următoarea situație:

Tractoare: 102; Pluguri pentru tractor: 91; Cultivatoare mecanice: 9; Combinatoare: 27; Grape mecanice: 70; <i>Semănători: 90;</i>	Mașini de împrăștiat gunoi: 7; Mașini pentru ierbicidat: 8; Combine autopropulsate: 2; Motocositoare: 11; Alte mașini și echipamente agricole: 58 ³⁰ .
---	--

3.1.3. Recensământul agricol din anul 2021

3.1.3.1. Date statistice pentru satul Oroiu

Recensământul General Agricol (RGA) 2020 are loc în perioada 10 mai – 31 iulie 2021.

România a organizat, în perioada 10 mai – 31 iulie 2021, Recensământul General Agricol (RGA) – runda 2020, scopul fiind colectarea de date privind structura exploatațiilor agricole din România, utilizarea terenurilor și deținerea animalelor. Acestea vor ajuta la elaborarea viitoarelor programe și politici agricole și de dezvoltare rurală pentru țara noastră.

Ca țară cu cele mai multe și printre cele mai mici exploatații agricole, România deține circa 33 % din numărul total de exploatații agricole din Uniunea Europeană, cu o dimensiune medie de circa 3,6 hectare/ exploatație, cu mult mai mică decât dimensiunea medie de la nivelul uniunii, de 16,6 hectare/exploatație, importanța rezultatelor recensământului agricol devine evidentă pentru fundamentarea Politicii Agricole Comune care să asigure țării noastre un sector agricol competitiv și durabil.

Informațiile vor permite urmărirea și a unor indicatori statistici de agri-mediu care măsoară impactul agriculturii asupra mediului – arată Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale.

Astfel, se vor putea susține dezbateri cu privire la o serie de politici, inclusiv politica agricolă comună, politica de dezvoltare rurală, politicile de mediu și așa-numitul „Acord verde”.

„Datele vor contribui la identificarea și aflarea răspunsurilor la o gamă largă de probleme structurale care ar putea ajuta la elaborarea politicilor, cum ar fi: Cine va face agricultură în viitor având în vedere

³⁰ Recensământul general agricol 2010.

structura pe grupe de vârstă a fermierilor? Câte femei mai lucrează în agricultură? Dispar fermele familiale? Devine agricultura dominată de marile întreprinderi? Există o creștere a ponderii agriculturii ecologice? Cum influențează agricultura atât în mod pozitiv cât și negativ mediul? Cum se schimbă metodele de producție?”, precizează MADR.

Total: 380 ha din care 3.3 ha Gospodării familiare.

Bovine: 234;	Găini: 3.320;
Ovine: 620;	Cai: 10;
Caprine: 0;	Familii de albine: 50;
Porci:750;	Tractoare 36.

Este o situație neoficială, înainte de centralizarea la nivel de comună, dar reflectă situația actuală. Comparând cu situația de acum 11 ani, din anul 2010 se observă diminuarea suprafeței lucrate de la 853 ha la 380 ha, de asemenea în cazul gospodăriilor familiare suprafața s-a redus de la 6,24 ha la 3,3 ha A crescut numărul bovinelor la 234 față de 193 în anul 2010, în timp ce a scăzut numărul ovinelor, 620 față de 1028 capete. Au dispărut caprele și a crescut numărul de porci, 750, față de 306 și păsări, 3320 față de 2593 în 2010. Numărul de cai a scăzut la 10 față de 21, tractoarele s-au împușinat drastic la 36 față de 94, în timp ce familiile de albine au crescut la 50 față de 10.

3.2. Lucrarea și culturile

Solurile cele mai frecvente sunt cernoziomurile levigate, bogate în humus și cu fertilitate ridicată. E un pământ negru, untos, mai mare dragul să-l vezi după arătură! De asemenea, mai pe dealuri găsim și soluri argiloiluviale, soluri brune și brune acide.

Încerc să prezint succint, ce categorii de teren, se află în cele câteva hotare ale satului. Nu peste tot era la fel de productiv, dar sătenii știau, din tata în fiu, cum să-i sporească rodnicia: cu gunoi de grajd, bălegar, sau târlindu-l cu oile.

Un aport însemnat, deși modest cantitativ, mai ales pentru grădinile de pe lângă casă era și găinașul provenit de la păsările de curte. Deși se

zice că suntem în Câmpia Transilvaniei, avem terenuri mai multe pe dealuri. Ele servesc ca pășune pentru vite și oi, iar o parte, cele „de față”, cu expunere permanentă la soare erau cultivate cu viță de vie. Dar din păcate, terenul se tot diviza, cu ocazia împărțirii pământului ca zestre la urmași. Ca peste tot în Ardeal, pământul se măsoara în iugăre. Un iugăr avea 58 de ari. Pe râț, de o parte și de alta a părăului care brăzdează satul de la un capăt la celălalt se obțineau fânul și mai ales otava pentru hrana animalelor pe timpul iernii.

Dintotdeauna sentimentul posesiei pământului a fost o obsesie pentru mulți dintre săteni. Făceau economie la mâncare și îmbrăcăminte, adunând bănuț cu bănuț să mai cumpere un petec de pământ. Tema romanului Ion, scris de Liviu Rebreanu, oglindește întocmai starea de fapt din vremurile acelea.

Ciurda la amiază, în staniște

3.3. Culturile

3.3.1. Porumbul

Porumbul este o cereală mult mai tânără, în comparație cu grâul, dar de când a apărut la noi, adus din America, a devenit de bază în alimentația țaranului român. Cultura lui are o istorie specială.

La căpălit la cucuruz, familia lui Mănuș Silaghi

La început, pe arătura proaspătă, de primăvară, pentru a evita pierderea umidității din sol, se împrăștia cu mâna boabele de porumb. Peste umăr se lega un sac, din care cu mâna se luau boabele și se împrăștiau.

Era nevoie și aici de o anumită îndemânare pentru ca împrăștierea boabelor să fie cât mai uniformă. Apoi se acopereau cu ajutorul unei grape trasă de vite, boi sau cal.

Următoarea operație era tăvălugirea, adică compactarea cu un tăvălug tras de vite, pentru a face mai bine priză sămânța, boabele de porumb cu pământul. Pentru sămânță se alegeau încă din toamnă cei mai frumoși și mai sănătoși ciucalăi.

Pauză de masă- Ojâna- familia lui Mănucu Silaghi

Tarla de cucuruz

Dar cu timpul au observat că recoltele erau slabe și lucrul, adică prășitul, căpălitul era foarte greoi, plantele fiind împrăștiate. Nu pot să știu de unde, a apărut semănătoarea trasă de vite sau cal, pe 2 rânduri (trebuie să precizez că în satul Oroiu a fost foarte puțini proprietari de cai, existând un fel de teamă față de acest animal.

Și gândind țărănește, ajungi la concluzia că vacuța, pe lângă faptul că trăgea carul și celelalte utilaje, mai dădea și lapte și anual câte un vițel! Tot așa s-a ușurat mult și a crescut productivitatea la prășit, putându-se merge pe rând și făcut mușuroiul în jurul plantei mai bine. Dar tot mecanizat, cu căpălitoarea trasă de cal sau vite se putea face mai ușor afânarea pământului și tăierea buruienilor printre rânduri. Dacă la prima prașilă se răreau firele de porumb și se tăia buruiana, la a doua se înșista pe mușuroirea firului de porumb, având ca scop menținerea umidității, activarea

rădăcinilor superficiale și consolidarea tulpinei în caz de vânt puternic sau furtună.

Culesul începea pe la sfârșitul lunii septembrie și trebuia terminat până la jumătatea lui octombrie. Ciucalăul se desfăcea de penușe, se rupea și se arunca în grămezi, stabilite din loc în loc, la câteva rânduri. Spre seară, sau la terminarea culesului, se adunau grămezile și cu cosărcile se transportau la car. Carul, tras de vite venea din partea de sus a tarlalei, după ce făceam o cale, tăind 4-5 rânduri de tulei.

Era echipat cu scânduri înălțătoare, pentru a încăpea cât mai mulți ciucalăi. Ajunși acasă, ciucalăii erau sortați, iar cei mai frumoși se depozitau în coș, urcându-ne pe scară și golind coșarca prin acoperiș, după ce se luau jos câteva țigle.

Juchi de tulei, așezați în grămadă

sită, tărățele rămase sau păsatul ajungând în troaca porcilor. Mămăliga, așa cum spuneam și la început, era mâncarea de bază a țaranului de la Oroiu, ca peste tot în țară.

La masa de amiază și seară era nelipsită, cu lapte dulce sau acru, ciorbă de fasole sau varză, zeamă de prune uscate sau corobețe, tocană de porc sau de pui... și să nu uităm de delicatese, paliocile, mămăliga cu brânză sau gășca, un fel de bulz.

În anii în care porumbul, respectiv făina din anul trecut se termina mai repede, se alegeau cei mai frumoși știuleți, se depănușau și se legau doi câte doi de câteva penuși rămase. Așa se agățau la soare să se usuce mai repede, pentru a putea măcina și a obține făina pentru prima mămăligă gustoasă și aromată (se zicea „bucătură nouă în gură veche”) Făina se făcea la moară la Band și apoi și la Oroiu, la moara din Rât, cu pietre, sau la Petea. Cei care aveau car ajutau și alți vecini sau neamuri, se asociau și ajutau la transportul și manevrarea sacilor, destul de grei.

Adusă acasă și depozitată în lădoi pentru a fi folosită trebuia cernută cu o

Nu de puține ori, mai ales în cazul familiilor numeroase și mai nevoiașe se făcea mălaiul, înlocuitor al pâinii, sau în amestec cu făina de grâu pentru a mai „înmulți” hrana.

Înțelepciunea țărănească a funcționat dintotdeauna (eu personal, am învățat multe lucruri, neînvățate nici chiar la școlile înalte pe care le-am urmat) așa că au înțeles că pentru a avea recolte mai bune, trebuie făcută arătură de toamnă, degerătură, iar semănatul să se facă la momentul potrivit, adică în momentul în care înfloresc porumbeii (în jurul datei de 1 Mai) Și încă un mic amănunt: toată iarna, cât pământul e înghețat, se duce cu carul la hotar, tot gunoiul stivuit în fața poieții.

Parcă nicidecum, la baza de recepție din Band, raionul Tg. Mureș, n-a fost așa mare animație ca în această toamnă, a lui 1962. Șiruri nesfârșite de camioane și căruțe se perindă din zori și până seara târziu, prin fața pătulelor, aducând porumbul galben, ca aurul, în baza contractelor încheiate cu statul, Colectivității din Oroiu, vorbesc cu îndreptățită mândrie despre rodul bogat obținut în acest an.

Producțiile de 5.000 kg porumb boabe la hectar astăzi nu mai constituie rarități. Lucrând pământul după metode agrotehnice înaintate, folosind la pregătirea terenului și la însămânțări tractoarele și mașinile, obțin pe întinsele tarlale fără haturi recolte tot mai mari, atât la porumb cât și la celelalte culturi³¹. Asta a fost cândva....

Acum, în momentul de față foarte puțini săteni, bătrâni mai cultivă o suprafață mică cu porumb, atât cât să le ajungă de mămăligă, să crească un porc și pentru păsările de curte.

Mare parte din teren a fost arendat și lucrat de cei câțiva fermieri, „băieți” mai tineri, care dețin și utilajele necesare pentru a-l lucra mecanizat.

De altfel, socotind costul lucrărilor, sămânța, îngrășământul, pesticidele, se apreciază că se ajunge undeva la suma de 1400 de lei. Situație în care, mai ales în anii „mai puțin darnici” nu mai este deloc rentabil pentru suprafețe mici și lucrări executate manual.

³¹ Steaua Roșie, nr. 271, noiembrie, 1962.

3.3.2. Grâul

Grâul este cea mai veche plantă de cultură, din documentele vremii rezultând că încă de pe timpul dacilor era cultură de bază.

Romanii cuceritori au râvnit la aur ca minereu, dar și la aurul holdelor dacilor. De la strămoșii noștri romani, am moștenit și tehnologia de bază: a ara, a semăna, a secera, a cerne, precum și numele unor unelte ale țăranelui: secere, secure, fier, cuțit, sapă.

La secerat de grâu

Mare răspundere: în luna august era foarte cald, trebuia să stai aplecat, încovoiat până la pământ și să pierzi cât mai puțin din recoltă. Secerătorii tăiau atâtea plante cât cuprindeau odată cu mâna

Mai multe mănunchiuri alcătuiau un pui. Din mai mulți pui, așezați pe o legătoare, rezulta un snop.

Cuvintele grapă, mazăre, păstaie, fac parte din moștenirea lăsată de strămoșii noștri daci. Ca și pentru porumb, pentru grâu terenul trebuie pregătit cu toată atenția, dar se semăna tot cu mâna. Ca și în cazul porumbului țărani au observat că grâul de toamnă dă recolte mai bune, că după ce s-a semănat și grăpat se compactează și nivelează terenul cu tăvălugul.

Așa se păstrează umiditatea și răsărirea mai uniformă.

Sămânța trebuie tratată cu zeamă de piatră vânăță, pentru a reduce sau exclude apariția tăciunelui. Pe când eram copil îmi amintesc cum se îndepărtau semințele străine cu trierul, reducând astfel îmburienirea exagerată a holdei. Pe vremea aia nu se știa de ierbicide.

Recoltarea manuală cu secerea era socotită munca cea mai grea și de

Paisprezece snopi formau o jumătate iar din două jumătăți se făcea o claie. Deși munca era grea și neplăcută, la ea erau antrenați și copiii.

Ei adunau puii pe care îi așezau pe legătoare, tot din spice, cât credeau că e necesar pentru un snop, legat de cei mari, de obicei la întoarcere la terminarea postății.

Pentru că în același timp cu seceratul oamenii aveau de făcut și alte munci (de cosit, uscarea fânului, căpălitul întârziat din diferite motive) se lua de acasă toate uneltele (furcă, greblă, sapă...)

În cel mai scurt timp se urmărea transportul snopilor la arie acasă și depozitarea lor clădiți în stog. Urma îmblătirea sau treieratul cum am zice acum. Dar denumirea își are originea în operațiunea propriu-zisă de îmblătire a grâului cu îmblăciul în vremurile de demult. O perioadă destul de lungă, această activitate s-a desfășurat la gospodar acasă.

Lanul de grâu și macii în floare

O batoză trasă și acționată de un tractor se deplasa de la o casă la alta. Noi copii nu ne mai luam ochii de la acea minune pe care o așteptam cu mare emoție. Treieratul cu batoza era un mijloc modern de a separa boabele de pleavă și paie.

La secerat

De la bătrâni știam că înainte de apariția batozei, așa cum aminteam mai înainte, s-a folosit îmblăciul, o unealtă simplă compusă din două bucăți de lemn, de mărimi și lungimi diferite legate între ele cu o legătură flexibilă. Munca era oboseitoare și cu rezultate slabe. Grâul obținut trebuia curățat de pleavă cu ciurul și

apoi trecut prin vânturoi. Tot cu acesta, cu îmblăciul era îmblătită și fasolea bine uscată. Când eram copil polomida din grâu se plivea cu plivitoarea, (un fel de șpaclu cu coada lungă!), deplasându-ne în lanț pe o postate de lățime în funcție de numărul lucrătorilor. Fiind o muncă ușoară, de la vârstă fragedă am participat toți copiii din sat. Acum sunt folosite ierbicide pentru îndepărtarea buruienilor. Recoltarea se face cu combina, utilaj care face și îmblătirea, scăpându-i pe bieții oameni de cea mai grea muncă de la câmp.

Fiind nevoie se foarte multă forță de muncă la treierat, pe o durată scurtă de timp, sătenii se întrajutorau mai ales vecinii sau neamurile.

La saci unde efortul fizic era cel mai mare erau bărbații. La fel și pe stog, la aruncatul snopilor cu furca. La băgat în batoză erau doar anumite persoane, foarte pricepute, o femeie care tăia cu seceră legătoarea snopului și un bărbat care băga în batoză, răsfirând firele de grâu pentru o funcționare corectă. La paie la capătul elevatorului erau femei, bătrâni și copii, că munca era mai ușoară. Dar cel mai neplăcut era la pleavă, la „curul” batozei, unde munca era ușoară, da te colbăia de mama focului și acolo tot femeile și mai ales copii erau repartizați. Noroc că munca se făcea în două schimburi, câte o oră și o oră pauză, altfel nu rezistai că era un ritm de lucru amețitor; batoza îmblătea, nu glumea!

Pe vremuri, când nu existau îngrășămintele chimice, recolta era slabă, în medie 500 de kg. boabe la hectar. Aceasta nu era îndeustulătoare, mai ales în cazul familiilor numeroase. Așa că tot mălaiul și făina de seară erau salvarea. Pâine și cozonac se mânca doar de sărbători.

3.3.3. Cartoful

Alături de mămăligă și pâine, cartoful este un aliment de bază al sătenilor. Sub formă de pireu, răzuit, sau copti în lerul sobei, erau mâncarea de salvare, mai ales în zilele de post. Fiecare gospodar își rezerva o mică suprafață din grădina de lângă casă pentru cultivarea cartofilor.

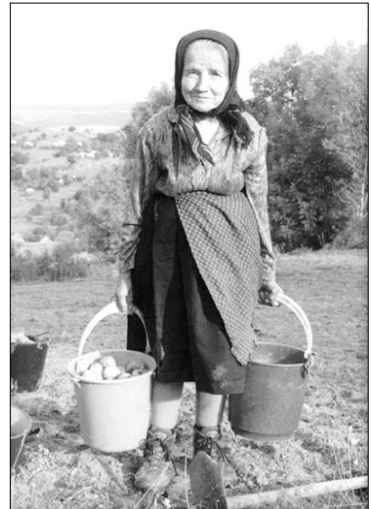
Cultivarea lor se făcea în cuiburi, făcute cu sapa. Mai târziu s-a trecut la semănarea pe rânduri, în șanțuri, marcate cu o sfoară care avea la capete bețe de lungime egală cu distanța dintre rânduri. Era ideal dacă în cuib sau pe rând se punea o mână de gunoi de grajd! Și trebuiau căpăliți des, pentru a elimina buruienile, până ce tufele creșteau de nu mai puteai intra cu sapa printre rânduri.

De mare importanță era și culegerea Gândacilor de Colorado, gândaci care se zice că ar fi fost aruncați de americani din avion!

Dar produceau pagube mari dacă nu erau înlăturați.

Mai târziu au apărut chimicalele, Decis sau alte insecticide care le veneau de hac! Cea mai bună mâncare era tocănița din cartofi noi. Mai apoi se folosea ca tocană cu carne de porc sau de pasăre, sau pur și simplu doar cartofi cu unsoare sau ulei și legume.

Toamna, după ce se scoteau din pământ, se depozitau în pivniță pentru iarnă. Dar cum puțină lume avea pivniță, majoritatea săpa o groapă în grădină și acoperiți cu jupi de porumb, cu tului, se punea un strat de pământ pe deasupra. La mijloc se lăsa o răsuflătoare pentru aerisire. În acest mod se păstrau în condiții foarte bune, până primăvara, când cei mai mici se păstrau ca material de sămânță. În zona noastră recoltele erau

La recoltat baraboi (cartofi)

foarte bune, așa că se foloseau și ca alimentație pentru porci, oi sau vite, tăiați mărunț.

3.3.4. Floarea soarelui

Lanul de floarea soarelui

la făcut focul vara pentru încălzit mâncarea în conie sau la ars cuptorul de pâine. După ce era bine uscate, semințele se duceau la Band, unde era o presă de făcut oloi. Șrotul rezultat, rămas de la presă, era un furaj deosebit de apreciat de animale.

În tradiția ardelenescă, multe mâncăruri se găteau cu grăsimi: unsoare de porc și oloi. Astăzi e combătută o asemenea obișnuință culinară.

Pe atunci oamenii erau convinși că o mâncare grea, adică foarte consistentă asigură forța necesară unor munci mai grele.

Unsoarea de porc nu era îndestulătoare pentru întreg anul, chiar dacă erau și o grămadă de zile de post. De pe câmp se culegeau doar căciuliile, adică partea care conținea semințele. Apoi așezați pe un țol, se băteau căciuliile cu un băț, până cădeau toate semințele. Acasă se duceau boabele, semințele în saci. Tulpile erau tăiate mai târziu și duse acasă. Se foloseau pentru confecționarea de garduri prin grădină,

3.3.5. Legumele și zarzavaturile

Chiar și cei mai săraci din sat aveau un teren pentru o grădină de legume. Cele mai obișnuite zarzavaturi erau: varza, ceapa, usturoiul, roșiile (porodicile), castraveții, ardeii, gogoșarii, morcovul și pătrunjelul.

Toate acestea se cultivau exclusiv pentru nevoile casei (familiei). Varza și castraveții murați se consumau murați iarna. Pentru iarnă, la murat se mai puneau gogonele și ardei umpluți cu varză.

Varza murată se folosea la prepararea găluștelor cu păsat sau a sarmalelor cu orez și carne de porc, afumată, tocată. Castraveții murați se mâncau cu tocană din carne de porc, cu fasole frecată sau cu păpăraie (omletă din ouă).

Vara, primele roșii și castraveți se puteau mânca pe la jumătatea lunii iulie fiind așteptate cu nerăbdare de copii.

Sătenii fac deosebire între cele două modalități de a pregăti varza. Găluștele cu păsat sunt apreciate mai mult de cei mai în vârstă.

Păsatul se obține din boabe de porumb măcinate la râjniță. Urmează curățarea păsatului prin cernere și spălare. Înainte de a fi băgat în găluște se prăjește puțin cu ceapă. Și musai în fiecare gălușcă să fie pus la mijloc o creastă de slănină.

3.3.6. Tutunul

Merită pomenit și despre cultivarea tutunului, care presupunea lucrări migăloase și pretențioase, încă de la plantarea răsadului. De primăvara până toamna târziu, era treabă multă. Se pregătea răsadul în melegare (răsadnițe) și se planta, fiind nevoie de multă apă. De asemenea avea nevoie de apă pe perioada vegetației, de aceea se planta pe suprafețe în rât, acolo unde era o umiditate mai bună.

Pe timpul verii, în mai multe rânduri se rupeau frunzele.

Se începea cu „poala”, de vreo 2-3 ori mijlocul și spre toamnă vârful. Era destul de migălos, mai ales la înșforat, uscat pe garduri și pe sub streșini. Apoi toamna târziu, când era bine uscat se făceau păpușe, care, în final, se legau în balot. Deși era slab plătită această muncă, pe vremea regimului comunist, era totuși o sursă de venit pentru săteni.

3.3.7. Sfecla de zahăr

Rotația culturii are un rol deosebit de important pentru sporirea producției de sfeclă de zahăr. Sfecla de zahăr este bine să se cultive după cerealele păioase, în special după grâu și orz de toamnă. Se poate cultiva cu succes după leguminoase anuale, cartof de vară și in de ulei, după care

terenul se poate pregăti devreme și în bune condiții. Se va evita cultivarea sfeclii de zahăr după ea însăși la mai puțin de 4-5 ani, pentru a nu se resimți efectul nefavorabil al oboselii solului sau al transmiterii de boli și dăunători specifici.

Lucrările de bază ale solului reprezintă elementul tehnologic principal, deoarece creează condiții favorabile pentru o bună circulație și înmagazinare a apei, a unui raport favorabil apă-hrană-aer pentru creșterea plantelor. Arăturile de vară și de toamnă, care se execută pe solurile mijlocii și grele, se vor face la adâncimea de 27-29 cm; se vor executa lucrări cu grapa cu discuri, în funcție de gradul de îmburuienare. La arătura de vară și de toamnă, executată mai devreme, după cel puțin o discuire, terenul se va nivela încă din toamnă cu nivelator sau cu grapa cu discuri prevăzută cu lamă nivelatoare. Lucrarea este importantă pentru evitarea stagnării apei și în mod deosebit pentru asigurarea uniformității semănatului, a lucrărilor de întreținere și pentru o bună recoltare a culturilor de sfeclă de zahăr. Sfecla de zahăr este o plantă mare consumatoare de elemente nutritive din sol. Se va folosi în mod deosebit fertilizarea organică a întregii suprafețe cu gunoi de grajd, bine fermentat, în doză de 40-50 de tone la hectar, pentru a obține producții de peste 50 de tone la hectar sfeclă de zahăr. În ultima vreme se cultiva tot mai mult și sfecla furajeră, având o productivitate foarte bună la hectar și fiind foarte utilă pentru furajarea animalelor.

3.3.8. Cânepa

Despre Cânepă...sau de la bobul de sămânță la cămașă și izmene.

Dintotdeauna am fost îndrăgostit de tot ceea ce înseamnă viața de țăran... Și e și firesc, având în vedere că m-am născut și am văzut lumina zilei într-un cătun. M-au fascinat graiul, dialectul, portul, adică îmbrăcămintea, îndeletnicirile și meșteșugurile, după care își câștigau pâinea cea de toate zilele și își asigurau traiul țărani.

Am plecat de mic copil de acasă din sat, la școală la oraș, la internat, dar până la 26 de ani când am terminat facultatea toate vacanțele, mai ales cele de vară, le-am petrecut muncind alături de țărani din sat, la C.A.P.

Mama mea era foarte pricepută la meșteșugul țesutului la război, o ajutam mereu la diferite lucrări și am fost fascinat de felul cum, mai demult, când eram copil, în fiecare casă și familie, era singura sursă de a obține pâna pentru confecționarea îmbrăcămintei.

La semănat de cânepă

La terminarea liceului, înainte de a începe facultatea la Iași, am fost la un croitor, eram interesat de un palton sau o scurteică și mi-a dat două petice de material de stofă ca să mă orientez ce model mi-ar plăcea, să cumpăr materialul de la magazin. Le-am arătat Mamei mele și împreună, adică eu am ajutat-o la nevedit, și mi-a țesut material pentru două paltoane, modele diferite, exact ca cele țesute la fabrică... Cu ele am făcut facultatea, am trecut prin iernile polare de la Iași. A fost doar o paranteză, paltoanele erau țesute din lână, dar să ne întoarcem la cânepă.

Am fost impresionat de cea mai minunată plantă lăsată de Bunul Dumnezeu pe pământ, cânepa... Este fenomenal, să vezi că dintr-o sămânță după aproape un an de muncă, se ajunge la o îmbrăcăminte necesară toate zilele, călduroasă și sănătoasă. Și mai cred că e încărcată și cu o energie pozitivă, extraordinar de benefică!

În cânepiște, într-un an bun!

Aș vrea să încerc să povestesc, să refac din amintiri de când eram mic copil, toate etapele, toate fazele prin care se trece de la bob până la obținerea pânzei de cânepă, așa cum se făcea în sat la Oroiu.

Dintotdeauna, țăranii din sat au trăit modest, au știut să-și gospodărească și chivernisească sărăcia și au trăit mulțumiți și fericiți, ghidându-se după o vorbă veche, din bătrâni: „Fă Rai, numa din ce ai”!

După ce se făcea arătura de toamnă, ca să degere bine glia și să facă țărână – arină (mai înainte era gunoit din belșug, cu gunoi de grajd, sau mai special, cu găinaț de la găini, un gunoi foarte complex) prin luna aprilie se începea semănatul în Cânepiște..

Se împraștia sămânța cu mâna, dintr-un sac sau traistă, legat la brâu și trecut în diagonală, peste umăr. Fiecare își stabilea suprafața Cânepiștii, în funcție de mărimea familiei, în funcție de câte persoane erau în gospodărie.

Pe margine se semăna un pic mai rară, să crească mai mare și având și lumină mai multă să facă sămânță mai multă. După ce se găta semănatul, se dădea cu grebla peste tot, pentru a se acoperi sămânța cu țărână. Era cânepă de două feluri, de vară și de toamnă, aia de vară era mai galbenă, nu făcea sămânță, doar un fel de flori mărunte, care se scuturau și atunci cânepa e coaptă, pe la sfârșitul lui iulie. Mai întâi se smulgea cânepa de vară, iar cea de toamnă se lăsa până se cocea sămânța.

După ce o smulgeam, o legam în mănuși, o lăsam să se uște bine, după care o băteam de pământ (o plesneam de pământ) până ce se desprindea toată sămânța de pe fir. Sămânța, așa obținută, se vântura în Șură, făcându-se curent de aer prin deschiderea largă a ușilor și mai apoi se alegea de pleavă la vânturoi... Pentru noi, copiii, era o adevărată delicată, sămânța de cânepă, pe atunci nu se știa de Omega și nici de droguri (canabis).

După ce erau scuturate de sămânță, la mănuși li se tăiau rădăcinile, cu o secure, pe butuc... Apoi, urma dusul la apă, la Mureș.

3.3.9. Viticultura

Istoria poporului român păstrează o informație, reală sau nu, că dacii cultivau vița de vie, încă înainte de a fi cucerită de romani. Se zice că înaintașul lui Decebal, Burebista, ar fi dispus ca toate viile să fie distruse pentru a pune stavilă obiceiului de a exagera cu băutura. Totuși, cultivarea viței de vie nu a încetat. Și la Oroiu sunt locuri cu o expunere foarte bună, unde mergea bine cultura viței de vie (pe Coasta de la Sediul, la Roman Simion, La Porombu, Cosma, Iuănu Sasului, Filiuănu etc.) Este o

preocupare străveche a majorității locuitorilor din toate provinciile țării. La noi în sat, datorită expunerii favorabile la soare a versanților din locurile numite „La vii” cultivarea viței de vie a fost și este o îndeletnicire a locuitorilor. Spun asta, întrucât nu toți aveau suprafețe de teren pe acești versanți. Numărul gospodăriilor din sat care dețineau suprafețe de viță de vie era redus (fam. a Sasului, Fam. Cosma, Fam. Socol (Filiuă), Fam. Pop Maftei, fam. Pop Valer, Fam. Socol, (Nelu Porombului), acestea fiind destul de mici, între 0,02 ha și 0,2 ha.

Fetele la lucru în vie

Echipa pregătită de cules (la suret)

Așa cum rezultă din Registrul agricol din anul 1948 din documentele studiate am reținut că înainte de cooperativizare, suprafața de viță de vie deținută de locuitori satului era de 18 ha. Cele mai mari suprafețe le dețineau fam. Roman (a Sasului) și fam. Pop Valer și Pop Maftei, fam. Cozma și fam. Socol.

Întreținerea acestor suprafețe s-a realizat manual, de membrii fiecărei familii.

Lucrările se efectuau din primăvară până în toamnă și erau următoarele: dezgropatul și repicatul, (dacă erau butași puși în școală din anul anterior și erau de completat goluri sau înființarea de suprafețe noi cultivate cu viță de vie) confecționarea necesarului de pari, legarea coardei, săparea, levezuitul (copilitul), plivitul (îndepărtarea lăstarilor fără rod și nefolositori) stropirea în mai multe rânduri cu Piatră vânătă (CuSO_4 , zeama bordeleză), ruperea vârfurilor, de pe la mijlocul lunii iulie (cârnitul), funcție de mersul vremii, culesul și îngropatul.

Struguri nobili, în via de deasupra Sediului

nuiele, cuțitul, foarfeca de vie mică, și vasele în care se goleau strugurii culeși. (ciubărul, butea din lemn fără capac, iar mai târziu din plastic de diferite capacități).

Toate acestea erau duse la vie cu carul sau căruța. A doua zi urma procesul de zdrobire a strugurilor, la început prin călcarea lor de către un membru al familiei, iar mai târziu cu ajutorul zdrobitorului. Compoziția rezultată se depozita într-un vas sau două, în care se ținea 10-15 zile până se ridica podul sus și apăreau musculițele. În acel moment se trage mustul în butoaie de fag sau stejar, mai târziu în damigene de sticlă de diferite capacități, păstrându-se timp de 20-30 de zile pentru fermentație și transformarea în vin. Mai târziu au apărut zdrobitoarele și teascul, așa că imediat după cules, a doua zi strugurii erau zdrobiți și storși la teasc. De obicei, drevele (boașca) erau acoperite cu apă 3-4 zile și se storceau din nou rezultând un „must” la care neapărat trebuia adăugat zahăr, cam 2 kg la o găleată de must. În așa fel se mai înmulțea cantitatea de vin (i se mai spunea „fisco” sau „nailon”!) Toate aceste etape trebuiau respectate pentru

ca vinul să fie de bună calitate. Era o adevărată întrecere în sat pentru a obține cel mai bun vin.

Premergător sărbătorilor de iarnă, dar și cu prilejul tăierii porcului, gospodarii puneau la dispoziția vizitatorilor sau a celor ce participau la pomana porcului câte o cană cu vin prilej de verificare a calității acestuia.

Odată cu apariția Gospodăriei agricole, suprafețele de viță de vie au trecut în proprietate comună (Cosma, Porombu, Ionu Sasului, la Comoară, Filușan).

S-a constituit o echipă specială pentru efectuarea lucrărilor de întreținere, a fost înlocuită o parte din vița de vie veche care nu mai era productivă, cu alta de la stațiunile și podgoriile de pe Valea Târnavelor.

Sub îndrumarea organizației de partid, tineretul din gospodărie este hotărât să-și aducă din plin contribuția la punerea în valoare a terenurilor erodate.

Astfel, prin mobilizarea tineretului din sat la această lucrare de mare importanță atât pentru gospodăria colectivă cât și pentru colectivități, organizația U.T.M. s-a angajat să teraseze prin muncă patriotică, o suprafață de 2 hectare. Inițiativa tinerilor din Oroiu este demnă de urmat de toate organizațiile U.T.M. din raion cât și din celelalte raioane.

Lupta pentru punerea în valoare a terenurilor erodate, în raionul Luduș a început încă cu câțiva ani în urmă. În numeroase sate, ca de pildă, Oroiu, viile și livezile plantate pe terenurile altădată neproductive, constituie mândria colectivităților. Însă în majoritatea comunelor din acest raion mai există încă suprafețe întinse de teren neproductiv, erodat, care se pretează pentru cultura viței de vie și a pomilor fructiferi. Pentru punerea în valoare a acestor terenuri, s-a prevăzut ca anul acesta să se teraseze o suprafață de 300 hectare și să se planteze cu viță de vie 100 de hectare. În multe locuri, lucrările de terasare au început încă din ianuarie și februarie³².

Ulterior au fost plantate noi suprafețe de viță de vie (6 ha) ajungându-se la o suprafață de 46 ha. În perioada anilor 1954–1964, din producția de vin obținută de gospodărie, membrii acesteia primeau și ei, toamna târziu, o cantitate de vin în raport cu munca depusă de fiecare familie (numărul zilelor muncă realizate pe parcursul întregului an). Ulterior, această practică nu s-a mai folosit, intervenind contractul Cooperativei cu Întreprinderea de vinificație.

³² Steaua Roșie, nr. 220, martie, 1963.

Culesul viei era sărbătoare mare în sat (suretul)

Cred că este corect să evidențiem componența echipei care efectua lucrări de întreținere la vie. Aceștia au fost: Hosu Vasile, brigadier viticol, Pop Viorel, Socol Gheorghe, Coțcaș Petru, Roman Ioan, Roiban Artimon-tatăl meu, Mărginean Petru, Socol Ioan, Mărginean Costan, Mărginean Gheorghe (a lui Pârță) Socol Toader (a lui Șandor), Silaghi Maria, nevasta lui Monucu, Anica Monului și alții.

În perioada Cooperativei Agricole, caracteristic pentru satul nostru a fost dorința locuitorilor de a avea o suprafață de viță de vie personală. Așa s-a trecut la amenajarea terenului din grădini aflate în afara zonei ocupate cu pomi fructiferi. Aici fiecare și-a adus și plantat câte 150–300 butași de vie. În același timp au extins și practica de a planta viță de vie cățărațoare pe lângă zidurile caselor sau pe suport de lemn sau metal în afara acestora.

În aceste condiții, consătenii mei și-au produs din propriile suprafețe cultivate cu viță de vie, vinul necesar consumului familiei cu prilejul sărbătorilor de iarnă, eventual până la Paști, în funcție de cantitatea produsă de fiecare.

Ceea ce este trist, e faptul că întreaga suprafață cultivată cu viță de vie s-a distrus încă înainte de 1989, nemaiputând fi lucrată din lipsa forței de muncă. Același lucru s-a întâmplat și cu viile din propriile grădini, din aceeași cauză.

Vreau să menționez aici, o situație pe care am observat-o încă de atunci, când eram copil și care consider că a fost una din principalele cauze ale distrugerii viilor. Așa cum am învățat la școală, la lecțiile despre

agricultură, am înțeles că pentru întreținerea culturilor de viță de vie e nevoie de un volum mai mare de ore muncă, deci aceste lucrări erau cel mai bine normate. Dacă la început au fost cooptați în echipa de lucrări pentru vița de vie oameni pricepuți, încetul cu încetul au început să fie înlocuiți cu alte persoane. Spre exemplu, nevasta brigadierului, nora președintelui, amanta nu știu cui, așa că în foarte scurtă vreme, via nefiind lucrată corespunzător s-a distrus!

3.3.10. Pomicultura

Pe lângă cultivarea cerealelor, locuitorii satului s-au ocupat și cu plantarea pomilor fructiferi. Au fost plantați meri, peri, pruni, cireși, piersici și nuci... Aceștia au fost plantați în grădinile oamenilor în afara zonei de locuit, și a adăposturilor pentru animale și a anexelor gospodărești. Numărul lor varia în funcție de mărimea grădinii pe care fiecare proprietar o deținea. Pe lângă pomii de acasă, cei ce dețineau și vii, mai aveau și acolo plantați peri, piersici, vișini, pruni sau nuci.

Soiurile care s-au cultivat au fost la măr: batule, ponice, ionatan și alte soiuri locale cum ar fi văratice și de toamnă, la păr, bergamote, acatife și cu denumiri locale cum ar fi: dulci de vară roșii, de iarnă, la prun bistrițene (litioane), și prune negre, prune mărunte, țâța caprei galbene, țâța caprei roșii, de vară grase.

La cireș erau cireșele de mai, albe și roșii și cele de vară precum și vișinele. La piersici erau cele de vară și de toamnă care se culegeau în septembrie și începutul lui octombrie.

Ceva mai timpurii erau caisele (moroanțe). Majoritatea producției de fructe așa după cum cunoaștem, se consuma de către familie, sub formă de fructe proaspete sau preparând compoturi, gem sau dulceață (silvoiz).

Surplusul la prune și măr se folosea la fabricarea țuicii și ea, tot pentru consumul familiei. Din prunele bistrițe (litioane), gospodinele preparau silvoiz (magiun) compot, iar o parte o uscau la soare din care toamna și iarna preparau zama de prune uscate.

Hurluchii - fascinația copilăriei

Mama Tână, la corlan, în grădină printre pruni, mestecând de zor, ore în șir, în căldarea cu silvoiz

Referindu-mă la producția de nuci trebuie să arăt că fiecare gospodărie avea în grădină unu – doi nuci, alții chiar mai mulți, de la care începând cu luna septembrie adunau cantități importante de nuci, pe care le puneau la soare apoi pe podul casei. Când se aprecia că miezul este bine uscat și maturat, se trecea la desprinderea acestuia de coaja ce-l proteja, obținându-se miezul de nucă produs finit. O bună parte din acesta se folosea de gospodine la preparatul prăjiturilor și

a cozonacilor. Dacă cantitatea de nuci era peste necesarul familiei aceasta se ducea la piață pentru a fi vândută fie sub formă de miez de nucă, prețul fiind mai bun, fie sub formă de nucă întregă.

Producția de piersici, pere, și cireșe se consuma sub formă de fructe proaspete, dar și la prepararea compoturilor. Perioada de vară- toamnă era foarte intens folosită de gospodine pentru a-și prepara compoturile pentru iarnă, fiecare rânduindu-le cu grijă în cămara destinată depozitării lor.

Clădirea în care pe timpuri se fabrica țuica de prune. Valuta forte cu care se deschidea orice ușă. Specialistul era Chianu din Rât

Corcodușe

În anul 1967 s-a înființat la Cooperativa agricolă o plantație (livadă) de 25 ha în locul numit Coasta Bucșii. Puieții au fost aduși de la Stațiunea de Cercetare și producție pomicolă de lângă Târgu Mureș.

Întreținerea acestora s-a realizat de către membrii cooperatori, inclusiv paza ei.

Odată cu trecerea pe rod a plantației, Cooperativa și-a cumpărat un cazan de fabricat țuică, și l-a instalat la Petea, responsabil fiind Chianu din Rât. Și Oroienii își făceau acolo țuica...

La recensământul agricol din anul 1895 în Oroiu de Câmpie erau 2022 pomi fructiferi din care: 168 meri, 46 peri, 22 cireși, 398 vișini, 51 piersici, 2 caiși, 1286 pruni, 36 nuci, 13 duzi.

Iar în Oroiu Secuiesc erau: 3566 pomi fructiferi, din care: 587 meri, 233 peri, 831 cireși, 38 vișini, 136 piersici, 37 caiși, 1481 pruni, 77 nuci, și 96 de duzi.

3.4. Creșterea animalelor

Abordând această îndeletnicire a locuitorilor satului trebuie să remarcăm că ea a fost practică din cele mai vechi timpuri până azi. Nu se poate concepe existența gospodăriei familiale fără creșterea tuturor speciilor de animale și păsări, care asigurau oamenilor produsele necesare traiului, forța de tracțiune necesară, efectuării lucrărilor agricole dar și pentru transportul altor produse, pentru buna funcționare a gospodăriei.

În acest scop fiecare gospodar se preocupă să-și crească animalele folosind prășila proprie, dar și din schimburi de animale între membrii comunității, precum și cumpărări din târgurile ce se organizau periodic în zonă.

Structura efectivelor, de animale dintr-o gospodărie compusă din vaci, pentru lapte, boi pentru tracțiune la familiile cu mult pământ uneori și câte 1-2 cai, tot pentru tracțiune, ovine și porcine.

Oi de rasă, aduse de la Stațiuni de cercetare

zonal SEMTEST care au intensificat acțiunea de selecție și ameliorare a rasei Bălțata românească.

Pe această cale și unitățile agricole, dar și gospodăriile populației au beneficiat de cumpărarea acestei rase.

Un loc important în creșterea efectivelor de animale îl ocupa asigurarea montei.

La început aceasta s-a realizat cu tauri de rasă, asigurați de primării pentru fiecare sat, uneori erau acceptați și tauri ai unor particulari, pricepuți gospodari, cu aprobarea specialiștilor de la Camera Agricolă. În ambele cazuri, cei cărora li se încredințează întreținerea acestor reproducători aveau obligația ca la cererea proprietarilor de animale să asigure monta în condiții corespunzătoare.

Ovinele fac parte din categoria animalelor care erau nelipsite din gospodăria fiecărei familii, întrucât acestea asigurau brânza, carnea dar și lâna necesară obținerii țesăturilor groase pentru confecționarea hainelor din sezonul rece. Din pielea mieilor și a oilor se confecționau cele mai frumoase căciuli și cojoace.

Proprietarii se întreceau în alegerea momentului potrivit pentru sacrificare, pentru a obține cea mai frumoasă piele de miel, deci și cea mai frumoasă căciulă și cel mai frumos cojoc.

În decursul timpului în Oroiu s-au crescut bovine din rasa Sură de stepă, Zimental, Bălțata românească, și Holștein neagră adusă în sat de la IAS Jidvei.

Concomitent în județul Mureș s-a înființat și dezvoltat Stațiunea de cercetări zootehnice și centrul

Turma de oi la pășune

Conform tradiției în Oroiu, oile se adună în turmă începând cu luna mai, și stau în grija ciobanului până în octombrie, uneori când toamna e mai lungă și fără intemperii majore, se țin în turmă și în luna noiembrie și începutul lui decembrie.

Ciobanii (păcurarii) angajați se ocupau cu pășunatul lor, mulsul laptelui, iar în perioada august- septembrie de montă. Aceasta se realiza cu ajutorul berbecilor acceptați de personalul sanitar-veterinar.

Rasele de ovine care s-au crescut în sat, dar și în județ au fost: Țigaia, Țurcana. Treptat rasa Țurcană a devenit dominantă în gospodărie, dar și la populație, deoarece avea lâna mai lungă, în șuvițe rezistentă la rupere în contact cu mărăcinișul și scaieții din pășune.

Din datele pe care le-am găsit în Registrele agricole din anii 1948–1950 a rezultat că în această perioadă, au fost următoarele efective de animale:

Anul	Bovine	Ovine	Boi de tracțiune	Cai
1948	170	980	10	20
1949	182	890	10	20
1950	190	965	10	20

Datele sunt preluate din Registrul agricol pentru anii 1948, 1949, 1950, păstrate la Arhiva Primăriei Comunei Band. În legătură cu efectivele de bovine și ovine, este necesară o mențiune care caracterizează perioada dintre anii 1951- 1989 și anume că alături de efectivele de la Gospodăria Agricolă, s-a constituit și dezvoltat un efectiv important al gospodăriilor populației.

Iată câteva date în legătură cu aceste efective:

Anul	Bovine	Ovine
1956	210	1150
1957	220	1200
1976	210	1300
1977	230	1380
1986	230	1480
1989	260	1600

Datele sunt preluate din Registrul agricol, vol 21, anii 1956-1958, registrul agricol, vol. 21 din anii 1974-1980 și Registrul agricol, vol. 21 pentru anii 1986-1990 al Comunei Band.

3.4.1. Creșterea oilor și păcurăritul.

Importanța păcurăritului la gospodăriile din satul Oroiu

În cadrul dezvoltării creșterii animalelor domestice, ovinele, adică oile, prezintă o importanță economică deosebită. De aceea, încă din cele mai îndepărtate timpuri, atenția omului a fost atrasă către această specie, punând bazele unei tradiționale îndeletniciri la țară.

În strungă, așteptând rândul la muls

La noi în sat, creșterea ovinelor reprezintă una dintre cele mai vechi și importante ocupații, datând încă de la începuturile așezării. În mitologia populară, oaia este considerată un animal sfânt, căci cine se ocupă de creșterea oilor și a albinelor va avea noroc la toate. Tot în popor se spune că atunci când nu vor mai fi oi și albine va fi sfârșitul lumii. Sacralitatea acestui animal derivă din utilitatea lui: oaia oferă lapte și, implicit, brânză, carne, lână și piele. Ea hrănește și îmbracă omul, îl „îndulcește” și îl „încălzește”; în plus, pe lângă rostul alimentar și vestimentar, oaia are și o anumită eficiență de natură agrară.

Câine ciobănesc, paznic destoinic la stână; se ia de gât cu lupul

Oile a ploaie

Oile pe coastă, la stână

În zonele deluroase, cum este în zona noastră, s-au crescut multe oi nu numai pentru avantaje economice, cât și pentru gunoirea terenurilor arabile.

O bună parte din terenurile în pantă trasate de răzoare înalte au fost menținute în culturi, secole în șir, numai datorită unei astfel de gunoiri. Fiind nu numai extrem de folositoare, dar și foarte blândă, oaia a fost considerată ca o vietate pură, curată, de unde și asocierea cu albina.

Legendele o prezintă ca pe o creație divină: oile le-a făcut Dumnezeu și umbla cu ele la pășunat cu fluierul.

El era îndestulat și tare fericit. Caprele le-a făcut Dracul, sau Satana, cu picioare lungi-lungi, după care tot fugea și trudea și umbla necăjit cu cetera după ele. De altfel, oile se bucură întotdeauna de dragostea și protecția figurilor divine, Dumnezeu fiind nu numai creatorul lor, ci și păstorul care le crește și le păzește de dușmani.

3.4.2. Creșterea bovinelor și a animalelor de tracțiune Văcuța, sursa de existență a țăranului

Vaca este un animal domestic, poate printre primele domesticate de om, după câine și cal... Este un mamifer rumeșător și este adaptată la o hrană vegetală păscută și înghițită repede. Pe timpul iernii, omul îi asigură hrană uscată, fân, coceni de porumb, trifoi, lucernă etc. Greutatea medie a vacilor este de 550–650 kg, iar a taurilor de 900–1000 kg, deci este o sursă deosebit de importantă de carne. Pot trăi până la 25 de ani.

Îi place foarte mult iarba proaspătă, fânul, porumbul.. Este un animal liniștit, îi place să pască, iar în timp ce se odihnește rumeșă hrana adunată în stomac. Poate fi folosită și ca animal de tracțiune sau la muncile câmpului. Este crescută pentru carne, piele și lapte, dar, cum spuneam, și ca animal de tracțiune. Poate produce și asigura în medie 5000 de litri de lapte pe an asigurând necesarul unei familii.

Bălțata românească

Ciurda pe drum, dimineața spre pășune

De asemenea, foarte important, o vacă produce cca. 10 tone de balebă anual, aceasta fiind un foarte bun îngrășământ natural. În satul Oroiu, așa cum rezultă și din Recensămintele agricole efectuate de-a lungul vremii, de când se știe, au existat 3 ciurde, cu un efectiv însemnat de animale.

Se consemnează, la momentul respectiv, în presa vremii, că s-a constatat -și aceasta are o importanță deosebită- că acolo unde organizația de bază, conducerea gospodăriei și sfatul popular privesc cu simț de răspundere buna desfășurare a învățămîntului agrozootehnic, cercurile au o activitate exemplară, iar lectorul respectiv se străduiește să împărtășească colectivității cunoștințele sale. În astfel de cercuri, cursanții își îmbogățesc în mod substanțial cunoștințele teoretice și practice, ceea ce a început deja să-și arate roadele.

Așa de exemplu, în G.A.C. Oroiu, pentru a verifica cele învățate la cercul zootehnic, cursanții au ales 10 vaci pe care le-au îngrijit și furajat pe baza regulilor învățate. Astfel, în scurt timp, la cele 10 vaci producția a cîscut cu 60-70 litri lapte zilnic. 27 colectiviști din Oroiu (raionul Luduș), în baza celor învățate la cercul agrotehnic cu privire la cultura porumbului, s-au angajat ca pe o suprafață de 8 ha să obțină cite 5.000 kg boabe la hectar.

În urma încheierii colectivizării agriculturii, gospodăriile colective își măresc și efectivele de animale.

Vacile își duc singure jupii de tului, hrana de bază, alături de fân pentru iarnă

Pentru ca animalelor să le fie asigurate și furajele necesare, colectiviștii pun un mare accent pe însilozarea furajelor, lucrare care în raionul Luduș a fost efectuată în proporție de 64,4 la sută. În acest sens merită laude gospodăriile colective, care și-au depășit planul de însilozare a furajelor cu

12 și 63 la sută. Dacă aceste gospodării colective au așa rezultate bune, în schimb G.A.C. - Oroiu, la însilozatul furajelor au realizat doar între 14 și 29 la sută din plan. Faptul că din 45 de gospodării colective, câte sunt în raionul Luduș, 24 au realizat planul de însilozare sub 60 la sută dovedește că nici organizarea muncii și nici controlul făcut de organele de partid și de stat nu s-au făcut sistematic.

Întrucât o bună parte din grâu se însămânțează și după porumbul de siloz, organizațiile de partid trebuie să îndrume consiliile de conducere din gospodăriile colective ca să organizeze munca în așa fel ca, paralel cu celelalte lucrări, însilozarea să se desfășoare într-un ritm cât mai intens și să fie terminată într-un timp cât mai scurt³³.

Astfel tot timpul a existat o ciurdă la Româneni, una la Ungureni și una în Valea Oroiului. Un număr însemnat de animale au fost crescute pe perioada existenței Gospodăriei, și, mai târziu, a Cooperativei Agricole de Producție (C.A.P.), unde au fost construite grajduri moderne, cu adăpători automate individuale, Maternitate pentru viței, Lăptărie etc.

Dintotdeauna au fost folosite ca animale de tracțiune, de povară, fiind preferate boilor, având în vedere că dădeau lapte și aproape anual fătau câte un vițel. Boii au câștigat teren pe vremea C.A.P.-ului, dar după revoluție s-a revenit la vaci. Îmi vine în minte o întâmplare hazlie.

Mândri boi, ajutor de nădejde al țăranului

³³ Steaua Roșie, nr. 232, septembrie, 1962.

Venise la noi în vizită unchiu Iov, fratele mai mic al tatălui meu. Era seară, venise ciurda și tata mulgea vaca. Era și verișoara mea Ariana, micuțuță, de vreo 3-4 ani. Tata mulge lapte în ulcică (cană) și îi dă să bea. I-a plăcut tare mult, mai ales că a rămas și cu mustață. Dar o văd, nedumerită că se îndreaptă spre unchiu și -l întreabă:

– *Tati, da laptele nu se face la sticlă?!*

Seara, când vine ciurda

3.4.3. Creșterea porcilor

Porcul. Sursa principală de carne pentru săteni

Dintotdeauna locuitorii satelor au avut în preocupările lor creșterea porcului, animalul de curte care i-a dat cea mai mare cantitate de carne necesară familiei.

Rasa de porci Basna – porcul săracului

Mândru cu porcul Marele Alb

Rasele care s-au crescut în sat au fost la începuturi, Bazna și Mangalița. În a doua parte a secolului al XX-lea s-au răspândit și în zona noastră rasele Landras, Marele Alb și Iorgu cu botul scurt, acestea fiind cele mai productive la carne și slănină. Trebuie remarcat că aceste rase au fost crescute și ameliorate la Complexul de selecție și testare a porcinelor de la Gornești.

Efectivul de porci, păsări și familii de albine:

Anul	Porcine	Păsări	Familii de albine
1948	175	3000	10
1974	180	2800	10
1975	195	3200	10
1976	200	3200	10
1977	220	1800	10
1979	280	2700	10
1980	260	3600	10

Una dintre principalele surse de carne, de când ne știm, este porcul. Nu există gospodărie țărănească, la care să nu găsești 2–3 porci, sau chiar și la cei mai săraci, măcar „o coadă de purcel”!

Principala modalitate de hrănire era cu lătură, adică resturile rămase zilnic de la masă, la care se adaugă țărâțe, uruială sau iarbă și buruieni de

tot felul în perioada de vegetație. De asemenea, sfeclă și cartofi, iar în ultimele luni, în perioada de îngrășare, porumb pe săturate... Purceii se cumpărau încă din toamnă, sau imediat după tăierea porcului de Crăciun, în situația în care în gospodărie nu exista și o scroafă, care asigura, materialul de prăsilă. Dacă familia avea și o scroafă de prăsilă, aceasta aducea și un venit consistent, rotunzind bugetul familiei, prin valorificarea purceilor prin vânzare la târg.

3.4.4. Creșterea păsărilor de curte

Nu este de neglijat nici preocuparea sătenilor pentru creșterea păsărilor de curte, la fiecare ograda fiind plină de orătănii. Era nemaipomenită tocana de pui cu mămăligă, sau toamna rațele și găștele îndopate... Ca să nu mai vorbim de ouă, care erau un aliment foarte important, fierte sau păpăraie, alături de brânză sau slănină! Primăvara devreme se puneau cloștele pe ouă, chiar dacă era încă frig pe când ieșeau puii din găuoaice și mai trebuiau ținuți în casă, într-o lada sub sobă. Îmi amintesc o vorbă de duh, când o vecină intră în casă și simte miros urât de la cloșcă și pui, exclamând:

— *Vai vecină, ce rău miroase la voi în casă!* Dar toamna, când în cratiță tocmai se pregătea o tocană de rață îndopată, vecina a putut constata ce bine mirosea! Aveam de lucru, mai ales noi copiii, să pregătim tiricarul (făină de porumb și mai târziu păsat înmuiat cu apă) pentru pui, tăietura (frunze de varză, sfeclă, iarba Tatălui-Tătăneasa tăiate tăiței pe doagă, amestecat cu făină de porumb) la rățuci și să le punem mereu apă. Să mergem cu bobocii de găscă pe marginea drumului și pe râț unde găseau troșcoțel, mîncarea lor preferată. Și ce ne mai distram noi când vedeam bobocul cum trage de firul de iarbă și cade în fund! Primăvara, mai ale înaintea sărbătorilor, era perioada când femeile mergeau cu ouă de vânzare. Îmi amintesc o întâmplare hazlie pe care o povesteau vecinii. Erau mai multe femei din sat la piață cu ouă de vânzare și la un moment dat un cumpărător întreabă, ungurește:

— Hagy adod a tojást?

— *O bată-te norocul, da de unde mă cunoști și știi că mă cheamă Toie?!*

Toamna era prilejul să mai facă un bănuț, mergând la târg cu pui de tocană sau cu vreun cocoș de vânzare.

CAPITOLUL IV

Ocupații casnice

Moto:
Țăranul este omul absolut!
Petre Țuțea

4.1. Prelucrarea produselor alimentare în gospodărie

Crescătorii de oi s-au ocupat cu păstoritul din cele mai vechi timpuri. Această ocupație, deși plină de trudă și de risc, a însemnat întotdeauna un izvor nesecat de avuție și numai astfel se explică persistența dârză a țărănilor, care au înfruntat toate neplăcerile veacurilor trecute.

Păcurarii și-au păstrat ocupația lor, iar femeile și copiii în special rămâneau acasă, având în seama lor muncile câmpului și treburile gospodăriei. Trebuie musai să-i pomenim aici pe păcurarii de profesie, Codarcea Ion (Cioncu), Ogreaan Codrean, Crefelean Viorel, Pelaghie Aurel (Burel) și Socol Alexandru, de la Comoară.

Anul pentru oierit începe practic primăvara, la Sângiorz, adică pe 23 Aprilie, de sărbătoarea Sfântului Gheorghe, când se face și Măsura oilor, adică măsuratul cantității de lapte de la oile fiecărui gospodar, în funcție de care se va împărți și laptele muls zilnic. Cu o seară înainte, se adună toate oile pe râț, unde așteaptă Păcurarul tocmit să le preia, cam 250–300 de capete. Până

Danu, mulgător șef la strungă

una alta se cinstesc cu câteva păhărele de jinars, timp în care se mulg toate oile adunate în strungă. Când totul e gata, păcurarul, însoțit de câțiva feciori, o pornesc încet spre pășune.

La Măsură, fiecare gospodar mulgându-și oile

Strunga pentru mulsul oilor

Comisia aleasă ad-hoc pentru măsurarea laptelui

Se alege cea mai mănoasă pășune pe care, până a doua zi la amiază, turma va pășuna liniștită. A doua zi de dimineață, noi, copiii, mergeam pe deal la vii și aduceam de acolo crengi cu flori de pelin, cu care se împodobește strunga. Pe la ora 12, apărea și turma și se băgau toate oile la strungă. Ca să fie an bogat, cu cât mai mult lapte, se udau fetele...le stropeam cu apă și le mai și urzicam la picioare! Fiecare gospodar își mulgea oile, de obicei nevasta sau unul dintre copii alegea oile din strungă și le aducea la muls. Și așa, pe rând, fiecare își mulgea oile.

Când se termina mulsul, se trecea la măsuratul laptelui, unde o comisie competentă evalua toată activitatea. Astfel, la 4 litri de lapte se zicea că ai „un lapte”, ceea ce însemna că duci laptele acasă la fiecare rând. Dacă aveai 8 litri, luai de două ori consecutiv laptele la o tură (la un rând)... Corespunzător, dacă aveai doar 2 litri, se zicea că ai o jumătate de lapte și luai laptele tot a doua tură.

Se mai putea cumpăra sau vinde o anumită cantitate de lapte, în situația în care se urmărea rotunjirea cantității de lapte. În final, se întocmea un tabel care era de fapt programarea, după care urma să se ia laptele. Oile se mulgeau de 3 ori pe zi, dimineața, la amiază și seara. După ce măsurătoarea și tabelul erau gata se pornea petrecerea, mâncare și băutură pe săturate, se întindeau mese lungi în Rât și petrecerea ținea până seara târziu.

La sărbătoare după "Măsură", în urma cu 50 de ani

Primul care începea era Păcurarul, care avea bonus din partea gospodarilor un "lapte"... Pentru amenajarea strungii, fiecare gospodar ducea de acasă câte o poartă, adică un element de gard confecționat din crengi, lemn de salcă. Strunga „oficială” era amenajată deja sus pe coastă, cu acoperișul și cele două scaune la care Păcurarul și gospodarul de rând, mulgeau oile și cu coberele pe de lături. În strungă, de obicei eram noi, copiii, îndemnând cu o nuielușă oile să meargă la muls.

Laptele era muls în găleți de lemn și se strecura printr-un tifon când se turna în ciubăr.

Petrecere la „Măsură”, ceva mai aproape de zilele noastre

La sfârșit, se turna chiagul și se amesteca bine cu o nuielușă. Păcurarul spăla gălețile de lemn, se spăla pe mâini și se așeza la masă. Familia care era de rând aducea mâncarea pentru Păcurar și pentru câini. Când totul era gata se lua ciubărul de două persoane, pe rudițe, și încet, încet, cu mare grijă, coboram pe deal și pe drum, până acasă. Deja era încheiat, și mama

se apuca deja să facă cașul, pe care așa crud îl mai lăsa un pic să se scurgă de zer, apoi îl punea pe o poliță în conie. Zerul rămas se punea la fiert și foarte repede se alegea și strecura urda.

Am uitat să spun că ultima cantitate de zer care ieșea la strânsul cașului era mai consistentă, se numea jântuială și era foarte bună la dres ciorbele. După strecurarea și alegerea urdei, ce rămânea era jântița, care era o minunăție cu pâine înmuiată în ea. Zerul rămas se dădea la porci, în lătură, o delicatose de altfel și pentru ei. Dar să ne întoarcem un pic mai în urmă cu câteva luni, când mai mulți gospodari se întâlneau și negociau în legătură cu tomnitul Păcurarului și plata acestuia. Și să nu uităm de mielul de Paști, ce mai ciorbă gustoasă, friptură sau tocăniță și drob de miel se pregătea. Și ca delicatose, erau mățucile, o mâncare preparată din intestinele mielului, bine spălate, prăjite cu ceapă în untură...

Restul mieilor luau drumul către oraș, la târg, din vânzarea lor gospodarii își mai completeau bănuții necesari pentru cumpărăturile de Paști.

Cașul de care vă povesteam era o minune, mai ales cu ceapă, castraveți sau porodici.

Mai prin luna august, când era mai gras, se frământa și se punea brânza în șteandul de lemn ca rezervă pentru iarnă. Ce bune erau palio-cile, mai ales dacă se presărau și câteva jumeri! În toiul verii, când căldura se întetea, se tundeau oile, cu o foarfecă specială, sărmanele, rămâneau la pielea goală și ploile, chiar dacă erau calde, de vară, le provocau răceală și o vreme le tot curgeau mucii! Am vorbit până acum despre lapte și carnea de miel...

Și mai era, spre toamnă, carnea de cârlan sau toamna târziu, carnea de oaie, care chiar dacă era de oaie bătrână, ieșea o tocană cu baraboi, un guiaș de minune de bun. Acum am ajuns la Lână, să vedem cum se ajunge de la jocul de lână tuns de pe oaie la pănura țesută, din care se confecționau haine, uioșe, nădragi, fuste, sau lipidee și țoale (covoare)...

Lâna adusă acasă de la strungă, de pe deal, era spălată bine cu leșie, săpun și sodă, până nu mai avea pe ea usug, apoi se întindea pe iarbă la uscat.

Urma scărmanatul, mai nou se ducea la dărăcit și așa venea gata pregătită pentru a face caierul de legat pe furcă. Prin luna noiembrie, când se cam găta cu lucru pe hotar, femeile și fetele se apucau de tors, până noaptea târziu. Firul de lână obținut urma același traseu ca și firul de

câneșă, adică depănat, pus pe rășchitor și făcut jureghi, care se vopseau în culorile dorite, urzit și pus la război pentru a țese pănura.

Berbecii, așteptând luna septembrie

*Păcurarul (ciobanul) cu
ajutoarele și prima zăpadă*

Cu țesutul covoarelor era mai complicat, firul era vopsit în culori vii, diferite, iar neveditul se făcea mai anevoie, în funcție de modelul florar dorit. Mulsul se mai făcea de două ori pe zi prin septembrie, că laptele se împutina, până se termina de tot. Prin luna decembrie, când primii fulgi de zăpadă începeau să cadă, Păcurarul aducea oile în sat și fiecare gospodar își alegea oile și le ducea acasă. Se mai întâmpla, ca peste vară lupul să mai ducă câte 2-3 oi, pe care Păcurarul le plătea păgubașului.

Acasă era pregătit ocolul, cu padocul sau strunga din față, pregătite pentru iernat. În fânar era pregătită miriștea cosită de vara, obrocul, adică grăunțe și fasole, mai ales înainte de a fâta, pentru a le înzdrăveni și fortifica. Și pe la mijlocul lui ianuarie începea fătatul, era urmărit cu mare atenție, mai ales că era încă foarte frig și exista pericolul să înghețe mielul. Mai târziu, prin aprilie, când apăreau și primele raze de soare călduțe, era mai mare dragul să-i vezi zburdând și făcând acrobații prin strungă.

Și oile simțeau venirea primăverii, că a început să dea colțul ierbii, așa că refuzau să mai mănânce miriștea. Și începeam să le scoatem pe râț sau

pe coastă unde se mai putea ciuguli câte ceva și cu obrocul pe care-l dădeam seara la întoarcerea acasă se completa tainul.

Și uite așa, se închide un ciclu, un an în care am trecut prin toate etapele... și o luăm de la capăt! Numai că între timp se țesea de zor la război, până noaptea târziu, pentru că timpul era presant și de sărbători, adică de Paști, trebuiau să fie gata hainele noi, necesare familiei!

4.1.1. Tăierea porcului

Pe data de 20 decembrie, creștinii ortodocși sărbătoresc Ziua Sfântului Ignat Teoforul (al Antiohiei), care precede marea sărbătoare a Nașterii Domnului. În ziua de Ignat, exista la noi în sat (și nu numai) un obicei străbun: tăierea/sacrificarea porcului.

Pârlitul porcului

Un obicei care încă se mai face, după ritualurile ancestrale. Mai mult, se spunea că în ziua de Ignat nici o altă activitate gospodărească nu era permisă.

Tăierea unui porc, într-o gospodărie țărănească, are cu totul altă conotație... e o adevărată sărbătoare.

Este o zi pe care membrii familiei nu o pot uita, este o zi care le amintește tuturor de strămoși și de legătura indisolubilă a fiecăruia cu glia strămoșească.

Deși mai există prilejuri cu care se taie porci și în timpul anului, cu ocazia unei nunți de exemplu, într-o gospodărie tipică, porcul se taie iarna în preajma Crăciunului. De ce iarna, e de la sine înțeles, în primul rând pentru că frigul de afară permite conservarea cărnii, până ce aceasta se prepară.

Acum se croiește slămina

Tăierea porcului era, pe vremuri, un prilej de reunire a familiei, deoarece participă de obicei toți membrii ei, iar pentru copii este un prilej de veselie și joacă. De cu seară, oamenii pregătesc câteva cuțite bine ascuțite, paiele pentru pârlit, vasele în care vor pune carne, slănină și șorici.

Chiar dacă Ignatul, adică ziua tăierii porcului este una de mare sărbătoare, este totodată și una foarte obositoare, mai ales pentru adulții familiei, pentru că toată lumea participă de zor la activitățile de pregătire a preparatelor culinare tradiționale și nelipsite de pe masa de Crăciun.

Pe lângă cuțitele de tot felul, foarte bine ascuțite, pe lângă vasele încăpătoare și curate, de mare ajutor îi este gospodarului sau mai bine zis gospodinei, o mașină de tocat carne.

Eu îmi amintesc cu drag cum se pregătea Moșu meu din timp pentru ziua de Ignat, având grijă să treacă din vreme pe la tocular (cel ce ascute cuțite), ca să își ascute atât cuțitele obișnuite, cât și pe cele ale mașinii de tocat carne.

(Ne povestea Moșu, că pe vremuri, când nu era mașina de tocat carne, carnea pentru cârnați se „chisa”, adică se bătea cu toporul și dosul toporului până se mărunțea!)

Erau unelte simple, dar indispensabile în bătălia contra-cronometru pentru prepararea cărnii de porc. După această primă etapă, care este făcută de gospodarii casei, intră în scenă gospodinele cu mânuțele lor harnice. Acestea împart și gătesc din carnea de porc fel și fel de preparate care mai de care mai gustoase, și după rețete uneori doar de ele știute și moștenite din bătrâni.

Însă nu se trece la pregătirea lor până nu are loc la fel de tradiționala „pomana a porcului” adică masa de prânz, în jurul căreia se adună toți cei ce participă la acest ritual. Gospodina casei pregătește o friptură, o bucată generoasă de carne de porc, aleasă de măcelar.

Se mai face și o mămăliguță mare, se aduc din beciul casei și câteva canceuri cu vin iar participanții la ritual iau prânzul cu voioșie, cinstind astfel memoria bietului porc sacrificat în ziua respectivă. După masa copioasă se trece iar la treabă.

Am zis la început, ziua de Igant e o zi lungă, cu multă treabă într-o gospodărie. Femeile, da, tot ele (o parte, ce-i drept ajutate și de bărbații casei) își continuă munca de pregătire a bunătăților tradiționale din carne de porc pe care le vor pune pe masa de Crăciun.

O parte din ele se pot face chiar în ziua respectivă sau a doua zi, cel târziu. Din carne și o parte de organe se pregătește *toba*. Dintr-o tocătură care seamănă cu cea din compoziția sarmalelor se face *chișca*. Sunt gospodării în care se adună chiar și sângele de la porc și se face un alt preparat tradițional, *sânge-retele*. Se fac atât de gustoșii *cârnați*. În diferite combinații și după diferite rețete, în funcție de gusturile gospodarilor, rețetele moștenite și zona în care locuiesc, din măruntaiele porcului se pregătește maioușul, sau cartaboșul. Se pune slănina la sare și carnea tranșată bucăți mici, pentru afumat.

Tocana cu mămăligă – pomana porcului

Zilele următoare bărbații continuă cu treaba, pregătind afumătoarea. Se afumă *cârnații*, *toba*, mușchiuleții, *pecia*, pregătiți înainte, la tăierea porcului. Iar chiar înainte de Crăciun se pun la fiert răciturile din carne de porc și se pregătesc nelipsitele sarmăluțe în foi de varză murată. Mmmm, ce frumos miroase în casă, a cetină de brad, a sarmale care forfotesc cumiți pe sobă. Totul în așteptarea mării zile de sărbătoare a Nașterii Domnului.

La tăierea porcului nu trebuie să stea nimeni prin apropiere, dintre cei care sunt miloși din fire, căci se crede că porcul moare cu mare greutate, iar carnea unui asemenea porc nu va mai fi bună. Cel ce taie porcul, nu trebuie să strângă din dinți, ca să nu iasă carnea porcului tare și să fiarbă cu greutate. Splina porcului este cea care descoperă durata iernii: dacă splina este groasă în capăt, e semn că vom avea o iarnă grea, cu multă zăpadă, însă, dacă este subțire, arată că va fi iarna săracă în omăt, iar Anul Nou nu va fi îmbelșugat.

În legende și povestiri populare, Ignatul apare în calitatea de sfânt făcător de minuni sau de condiție umilă din care iese cu ajutor divin sau chiar ca erou civilizator care îi învață pe oameni să se pregătească cum se cuvine pentru Crăciun.

4.2. Prelucrarea produselor textile în gospodărie

4.2.1. Prelucrarea cânepii și a lânii

Era o adevărată sărbătoare, un șir de 10-15 care, cu copii, femeii și bărbați, mergeau, peste deal, la Mureș. Noi care în sat nu aveam apă de scăldat, acolo, la Mureș, eram fascinați și nemaipomenit de bucuroși de plăcerea apei, care te răcorea în zilele toride... Mănușile de cânepă se legau în sarcini și se băgau în apă, fixate cu câte un pripon și cu obiecte grele, pietre sau pietriș. Și așa se ținea 2-3 săptămâni, până se topea, dar trebuia avut grijă să nu stea prea mult, că se putrezea și fuiorul nu mai era bun. Se verifica și era bună atunci când puzderii se desprindeau ușor de fuior.

Se spăla bine în apa Mureșului, după care urma bălăceala, pe care o așteptam cu nerăbdare, așa ca și la băgatul cânepii la topit: noi copiii, în puța goală, iar femeile cu cămașă și combinezon (poale) și bărbații în izmene, că nu se știa de costum de baie! Se mai lăsa și cu o masă bună, pe țolul întins pe iarbă, cu un păhar de jinars, muiat cu zahăr ars, pui fript, brânză, ouă, ceapă și porodici, și, la urmă, un păhar-două de vin. Încărcam în car cânepa uscată și o porneam, spre seară, către casă. Acasă, în zilele următoare, o înșiram pe lângă garduri sau chiar pe garduri, să se uște bine, bine, să se prăjească la soare. Dacă ploua, o adăposteam, înșirată, prin Șură. Dacă erau bine uscate, mănușile de cânepă erau luate pe rând și trase la meliță, până când cădeau toți puzderii, partea lemnoasă a cânepii.

Tăiatul rădăcinilor de cânepă cu securea pe butuc

Din puzderi, se alegeau care erau mai mari, pentru foc, la încălzit mâncarea sau pentru aprins lampa, luând foc din sobă...

Meliță

Pieptănatul fuiorului

Hecela

Piepteni

Nană Leană toarce de zor

După meliță se trecea la sul unde iar era bătut fuiorul, apoi la chepteni cu dinți mai mari și mai mici și heșela și așa se alegeau mai multe feluri de cânepă: primul era fuiorul, cel mai frumos, acela se putea toarce, făcut caier și legat pe furcă, din care ieșea fir subțire pentru cămăși, poale, după aia era urzala și, la urmă, rămâneau călții.

De prin luna noiembrie, când nu mai era de lucru la câmp sau în grădină femeile se apucau de tors, se mai duceau și în șezătoare, mai ales fetele, dornice să se întâlnească cu ficiorii. Gazda fierbea cucuruzi și prăjea în tipsie, în ler, sămânța de floarea-soarelu.

Câteodată se mai făceau și scorușe! Dacă fata scăpa cumva fusul din mână și i-l fura un ficior, ca să-l recupereze trebuia să-l pupe!

Dar de cele mai multe ori se aranjau lucrurile, în sensul că fata se prefăcea că scapă fusul... și ieșea la pupat cu cel drag! Sau și invers... când îi cânta pețitorului:

— *Iuane de peste Vale,*
Nu-mi mai sta sara în cale
Mai bine meri și te culcă.
Nu-mi ține umbra la furcă!

Urzar

Fuse cu tort de cânepă

După ce era firul pe fus, se dădea pe râșchitor și se făceau jureghi. Astea se opăreau cu leșie ca să se albească, apoi se duceau la Buna, la fântână, și se spălau bine și se băteau cu Maiu. Și cum era iarnă se lăsau afară să înghețe și așa se albeau și mai bine.

Jurehile se puneau pe vârtelniță și firul se depăna pe gheme. Apoi se așeza pe urzar și ieșea urzeala, care trebuia învelită, înfășurată pe sulul războiului. Și, ca să nu se încurce firele, se puneau vergele, din când în când fire de trestie.

Țărancă, la războiul de țesut

Urma neveditu, firele se treceau prin ițe, 2,3,4, în funcție de modelul ce se dorea, apoi dădeam firele prin spată. Dacă firele erau mai subțiri sau mai slabe, se treceau câte două fire prin spată.

Sucala, pentru pregătit țevile la țesut

Războiul de țesut

de Paști de sărbători, trebuiau să fie gata cusute hainele noi. Și era greu, că lampa cu petrol dădea o lumină tare slabă. Și așa, se croiau lipidee, șurghee, cămăși și izmene, chindee, șterguri, și îmi amintesc o vorbă din bătrâni, care zicea cam așa: „Să te ferești de lucru precum curu de izmeană nouă”!

Că până după prima spălare, tot mai rămâneau urme de puzderi, care îți mângâiau în mod neplăcut pielea. Era considerat o rușine, ca până la 12 ani o fată să nu știe cum să lucreze cu cânepa, cum să o facă bună de tors și apoi să țesă la război diferite lucruri vestimentare sau de uz casnic

După asta, firele trebuiau mânjite cu mânjală făcută din făină de cucuruz sau cu tărâțe opărite, ca să nu se scămoșeze firele din urzeală. Și apoi, de aici încolo, până noaptea târziu, femeile țesau la război, trăgeau cu drâgtele, aruncau suveica dintr-o parte în alta și călcau iepelile. Noi, copiii, ajutam, că făceam țevile cu Sucala.

(În fotografie e Mama mea, care zi și noapte trăgea la drâglă arunca suveica dintr-o parte în alta și călca iepelile). Până prin februarie, trebuia să fie gata pânda, pentru că în martie, când dădea soarele să le scoată afară, le spălau și udau de câteva ori și le uscau întinse pe iarba la soare. Nu era timp de pierdut, că până

(ștergere, prosoape, cergi etc.) care de fapt făceau parte din zestrea fetei la măritat. Ziua de 20 decembrie reprezenta în calendarul ocupațiilor tradiționale termenul limită al prelucrării firelor naturale, adică torsul lânii și a cânepii.

4.2.2. Prelucrarea lânii. Lâna, bogăția pierdută

Până spre mijlocul secolului XX, alături de cânepă și piele, lâna a reprezentat mult timp unul dintre principalele materiale folosite pentru realizarea îmbrăcămînții la sate. În zona noastră, Câmpia Transilvaniei, tricotarea manuală a lânii sub formă de pulovere, veste, căciuli, mănuși sau șosete era un meșteșug practicat exclusiv de către femei, majoritatea în vârstă, și care își foloseau lucrul pentru uzul propriu.

Se țesea și pănură, stofă din lână, din care se confecționau pantaloni (cioareci), sacouri, paltoane (uioșe, bunde, laibăre). Pentru a ajunge la firul cu care se lucrau tricotajele, lâna traversa un proces de prelucrare prin toarcere, care în trecut era realizat de către femei în propria gospodărie.

În urma inovațiilor tehnologice, încă de la mijlocul secolului al XX-lea torsul a devenit o acțiune specializată a unor ateliere locale.

Lâna se tunde de pe oi, se spăla apoi cu sodă și se ducea la mașinile de tors, unde era prelucrată sub forma unor fire subțiri numite *drugi*, ce pot fi ulterior transformate în fire mai groase numite *scule* printr-o nouă spălare adițională realizată de cele mai multe ori acasă.

Apoi firele se tricotau cu ajutorul unor *cârlige* sau *ace* pe baza unor modele: *două pe față, două pe dos, năsturel, colaci* – folosit mai ales la puloverele pentru bărbați, sau *frunzulite*.

Bunicuța, nevasta lui Silaghi Grigore (Gorila) torcând, în fața casei acoperită cu paie

Foarfecă de tuns oi

Război de țesut - țol, cover de lână

Război de țesut - pânză din bumbac

Site și coșul de nuiete pentru Gheme

Lâna aruncată la Pădurea de Brazi, în Râpa Dracului

Tot la mașini se și vopsea lâna. În perioada socialistă exista o vopsitorie mare la Iernut, dar marea majoritate a localnicilor își vopseau lâna în casă, cu vopsea Gallus. Până să apară pe piață vopseaua pentru uz casnic, vopsitul se realiza în casă cu vopsea naturală, obținută din diverse plante: coji de nuc, pentru un maro închis, sfeclă roșie, pentru roșu și foi de ceapă, pentru maro. În concluzie, procedeul de prelucrare e următorul: după ce se tunde și se aduce acasă de la stână, speli lâna, o clătești bine, deci firele de lână. Poți să vopsești și lâna după ce ai spălat-o.

O vopsești și o duci așa vopsită la darac. Și atunci ți-o face de numai, ți-o prelucrează perfect. Și îți iese culoarea respectivă. Dacă nu, se lua fir de lână alb și ăla se vopsea. Se puneau un cazan cu apă pe sobă și dădea apa în clocot. Se vopsea cu Gallus sau uneori s-a vopsit cu foi de ceapă.

Deci se încălzea apa și, când dădea în clocot apa, se lua vopseaua și se amesteca cu un pic de oțet ca să nu se șteargă. Se freca un pic cu oțet și pe urmă se turna acolo și doi pumni de sare. Și după aia se puneau firele de lână. Se suceau, se lăsau așa vreo jumătate de oră în apa aia până clocotea și, pe urmă, se scotea la uscat. Astăzi nu mai există mașini de tors în zonă, locuitorii care vor să-și prelucreze lână de pe propriile animale, fiind nevoiți să se deplaseze departe, unde se află cea mai apropiată mașină de tors.

Dar, din păcate, nu se mai folosește lână, că au apărut hainele secund hand și confecții și îmbrăcăminte produse în China, majoritatea din material plastic preferând importurile realizate cu captușeală sintetică ce *trage cu ochiul*, chiar dacă acestora le lipsește *calitatea căldurii* date de lână naturală. Situația este cauzată și de scăderea valorii economice a lânii pentru care nu mai există cumpărători.

În prezent lână este ori lăsată pe câmp, aruncată în Râpa Dracului la Brazi, după ce este tunsă de pe animal, ori ținută în poduri în speranța unor zile mai bune când valoarea de piață îi va crește. Situația din prezent este în contradicție cu modul în care lână și prelucrarea ei în diverse forme era parte a vieții de zi cu zi, așa cum îmi amintesc eu, de copil, că se întâmpla în familia în care am crescut, la fel ca și în cam toate familiile din sat. Aveau oi, iar mama și bunica făceau haine din lână tunsă de la acestea, an de an.

De altfel, este vizibilă scăderea valorii economice a lânii prin apariția fibrelor chimice, mult mai ieftin de produs. Din acest punct de vedere lână oilor nu mai are viitor. Pe oi le-a distrus polimerizarea, unirea artificială a celulelor. Și de mare trecere și interes erau preșurile țesute din cârpe, adică bucăți de material făcut beteală din tot felul de haine vechi. Cu greu am mai găsit unul, să-l pot fotografia și pune în carte. Și mai ales am învelit sulul de la război cu țesătura și a apărea ceva foarte autentic.

Preșuri țesute din cârpe

4.3. Stupăritul

Au existat și crescători de albine, la un moment dat chiar și C.A.P.-ul anilor 70 avea un efectiv însemnat de familii de albine, vreo 150 de familii.

Eu m-am născut „printre albine”, Moșu fiind un apicultor priceput, meserie pe care a transmis-o și tatălui meu. Dintotdeauna am avut în livadă cel puțin 30 de familii de albine. Numai că odată cu plecarea tatălui meu la muncă pe șantier, am rămas eu și mama mea să ne ocupăm de albine. În timpul facultății am citit și chiar studiat manuale despre viața albinelor, îngrijirea și exploatarea lor, bolile și dăunătorii.

Stupina de acasă

Vreau să menționez că tatăl meu a fost foarte multă vreme apicultor profesionist, angajat la C.A.P. unde avea 150-200 de familii de albine. Și acolo, în vacanțe am făcut o practică foarte benefică.

La lucru în stupină

Stupina C.A.P.- ului cu aproximativ 150 de familii de albine

4.4. Meșteșuguri țărănești

În sat trăiau și unii oameni care desi se considerau țărani, cunoșteau meșteșuguri ca de exemplu Dulgheria, pentru confecționarea acoperișurilor, croitoria și cismăria. Dacă la dulgherie se mai găseau specialiști, (la atelierul de tâmplărie multă vreme au lucrat Roman Vasile (a Oănului) și Socol Toader (Opt-doi) și Bălaș (de-a Titului) la croitorie și cismărie erau mai puțin pricepuți. De obicei se reparau sau modificau haine și se reparau bocanci și pantofi, mai mult se băteau plachie.

Morarul, la datorie

Mașina de cusut SINGER a mamei mele, în muzeul amenajat la Sighișoara, la mine acasă

La croitorie pentru bărbați cosea Mureșan Toader iar mama mea Genica Roiban mai cosea fețe de perină, fețe de plapumă, cearceafuri și pantaloni de salopetă de doc.

Cu o mașină veche, SINGER, cumpărată de la Ungheni. Lucrările mai pretențioase de croitorie pentru femei se făceau la Petea, satul vecin la Sămărghițan Zamfira iar pentru bărbați la Band, la croitorul Gogu, sau chiar la Iclânzul. Numai că apariția cizmelor de cauciuc a făcut să dispară nevoia de reparații încălțăminte.

Iar pentru confecționat haine, așa cum am arătat mai sus, sătenii mergeau la Band la croitorul Gogu.

Pe vremea când toți sătenii aveau de măcinat, se stătea la rând „ca la moară”, la moara din Rât, proprietatea Socoloaiei, de fapt a feciorului ei Socol Emil. Morar era Silaghi Petru iar mecanic (era o moară acționată cu o curea foarte lungă și lată) era un țigan pe care îl chema Feri! Cred că am mai povestit la momentul potrivit, cât a pățimit proprietarul morii din Rât, Milu Socoloaiei (Socol Emil) și cât a suferit din cauza regimului comunist, odată cu colectivizarea. Apoi, pe timpul C.A.P.-ului s-a construit o moară modernă și de mare productivitate, lângă Secția S.M.T., morar fiind Sînu Moșneag. Dar, odată cu desființarea C.A.P.-ului, s-a desființat și moara, care pentru săteni era de mare folos, pentru făina de grâu, de porumb, sau uruială pentru animale!

În cele din urmă, dar nu cel mai neînsemnat era atelierul de căuăcie, unde se potcoveau caii și boii, se confecționau obezi și rafuri pentru roțile de car și în general toată feroneria pentru uneltele și utilajele din agricultură, căuaci era Mikloș, de la Petea, iar mai târziu au fost Socol Aurel (Tetea Relu Socol, vecinu) și șogorul lui, Pop Maxim (Sănu lui Zaharia din Vale).

4.4.1. Povestea lui Iuăn Americanu

Vreau să vă relatez o istorioară, aspecte sesizate de mine încă de pe vremea când eram copil în sat. Mai apoi cu timpul am înțeles ce înseamnă viața și trecerea noastră prin viață, care așa cum spunea Mama mea, e ca o poveste. Istoria unei familii, printre cele mai prospere, mai gazde, mai avute din sat, după Roman Simion și Socoloaia.

Cu hăizașuri bine construite, casă, conie, poiată cu fânar, cotețe, livadă cu pomi fructiferi și viță de vie etc. Din care au mai rămas doar două movilițe de pământ! Este istoria unui ficior harnic și mândru, Iuăn, slugă (ghiriș) la familia Roman, Gheorghea Sasului. Sărac, fără avere nu a reușit decât să trăiască de la o zi la alta, nereușind nici să se însoare. La un moment dat se hotărăște să plece la lucru în America.

Era perioada în care mulți români au plecat la lucru în America, călătorind cu vaporul în condiții precare, timp de 2-3 luni de zile, unde au muncit din greu 12 ani cu târnăcopul la calea ferată.

După 12 ani, Iuan se întoarce acasă cu două cufere de bani, dolari americani. Își cumpără pământ cu casă cu tot, cu bani gheață, casă făloasă și hăizășuri (poiata cu fânar, șură, cotețe) a fost a fostului Ghirău, un mare ștab din orașul Târgu Mureș, unul Roman și teren până în vârful dealului.

Și-o luat de nevastă pe sora cu Iuănu Sasului, Lucreția (Chila de la tablă), mai tânăra cu 20 de ani ca el. Americanu o fost slugă la părinții Lucreției. Rad Vergil, vecin, om găzdoi și el, era unchi la Chila.

Într-o zi Americanu i-o cerut șareta să meargă la târg la Sâmpaul, pe 28 august. Da Rad Vergil o zis că io dă numa dacă o duce și pe Chila cu el cu șareta. Și uite așa s-o luat laolaltă, o luat de nevastă o fată mai tânără cu 20 de ani, fata stăpânului, gazdei la care a fost slugă atâția ani.

Mai mult, ca slugă a avut grijă și de fata gazdei, care era foarte mică și o ținea în brațe și o legănat-o pe genunchi. Au avut cinci copii, doi băieți și trei fete: Miluca, Margareta și Lenuța. Miluca e cea care s-a măritat cu Sănu lui PopValer, la care și-a petrecut și ultimele zile badea Iuănu. Feciorii s-au prăpădit de tineri, unul, ofițer pe la Deva, îmi amintesc după cum povesteau bătrânii, a fost găsit mort pe calea ferată, după ce cu o seară înainte, la oraș fusese la pețit la fata cu care urma să se căsătorească. La înmormântare, a fost pentru prima dată când în sat, oroiinii au văzut coroane aduse pentru mort. Și mai povesteau cum mireasa, în momentul în care au coborât sicriul, arunca cu bani, cu monede peste sicriu:

— *Na Ionică, na, să ai cu ce să-ți plătești vămile!*

În sat se vorbea, mai ales bătrânii cu care lucram la C.A.P., la săcastre sau la selector, că de la o vreme, nevasta încă tânără și focoasă se ținea cu un ficior mai bătrân de peste râț, întors din prizonierat din Rusia. Ziceau că era cărare peste râț. Și la un moment dat, când Tenia, (Socol a lui Gheorgheoi) s-o însurat, lelea Chilă (Lucreția) constata cu amărăciune:

— *No, că s-o însurat și ăsta!*

Mai povesteau bătrânii și de Pop Maței, care îi ținea companie, având în vedere că badea Iuănu era la o vârstă înaintată. Ziceau că după casă, înspre grădină casa avea o fereastră la șpait, pe care intrau, la ceas de seară, pețitorii!

Chila (Lucreția), muierea lui o murit mai iute, suferind cu inima.

Îmi amintesc doar de vremea în care copil fiind, mergeam seara cu prietenul și colegul Nicu Bereș la Ciurdă, înaintea vacilor. Totdeauna ne ispiteau poamele din grădina bătrânului Iuănu Americanu mai ales perele.

Ne urcam în păr și mâncam pe săturate după care ne umpleam sânul cămășii. Bătrânul trecea prin ogradă și prin grădină, încovoiat de spate,

sprijinindu-se în botă. Se întâmpla să mai scăpăm câte o pară care cădea. Fără să se poată uita în sus, bătrânul striga și amenința cu bota, crezând că sunt păsări în pom:

— *Heșșș ne!*

Apoi am plecat la școală la oraș și nu-mi mai amintesc multe, doar că la un moment dat casa a rămas nelocuită și încet, încet s-a dărâmat. Și cum vă spuneam, pe locul ăla acum sunt două movilițe și câțiva pomi schilozi... urmele unde a fost casa și poiata cu sura și fânarul. Și mă gândesc la vorbele Ecleziastului, din Biblie: că totul nu e decât deșertăciune!

CAPITOLUL V

Oroiu la 1848

Moto:

*Nu m-am luptat pentru cruci și favoruri,
ci pentru eliberarea națiunii mele.*

Avram Iancu

Implicarea sătenilor din satul Oroiu la evenimentele legate de Revoluția de la 1848

Una din problemele fundamentale ale Transilvaniei, în ajunul revoluției era problema socială. În condițiile în care relațiile feudale erau încă dominante, structura socială a Transilvaniei era, în preajma anului 1848, proporțional: iobagi-870000, jeleri-385000, nobili-3547. Intelectualitatea reprezenta aproximativ 10%, prin preoți, învățători, medici, profesori, funcționari, avocați. Și un număr foarte mic de muncitori care lucrau la cele 300 de manufacturi (aprox. 10000).

Dar masa țărănească era sugrumată de privilegiile feudale abuzive, robota, știrbirea sesiilor, comasări și hotărnicii, întreținerea armatei, dijme și taxe. Denumirea de „Câmpie” e impropriu, dat doar din cauza lipsei pădurilor, toată zona fiind de fapt dealuri, cu înălțimi de 400-500 m, rețeaua hidrologică fiind foarte săracă. Teritoriul se întindea din zona Reghinului, până la Gura Arieșului cuprinzând mai bine de 270 de sate. Era totuși o salba de lacuri pe valea Fizeșului, Ludușului și a Comlodului.

La anul 1848 satul Oroiu de Câmpie aparținea de Comitatul Turda, plasa Bogata. Oroiu Secuiesc ținea de Scaunul Mureș, Plasa Band. Lipsa acută a drumurilor de acces, agricultura practică foarte înapoiată cu metode primitive (se ara cu pluguri grele de lemn, cu brăzdarul de fier, trase de 4-6 boi, la o adâncime de 3-4 degete!), mărirea sesiei iobăgești și majorarea robotei până la 3 zile pe săptămână, duceau la o existență de nesuportat pentru țărani.

Și condițiile de locuit erau precare, case de pământ acoperite cu paie, șuri tăiate în pământ, grajduri din nuiele împletite, ferestre din bășică de porc sau piele de animale. În schimb, foarte mare preocupare era pentru creșterea cailor, solicitați pentru armată, folosirea pentru reproducere a raselor de armăsari englezești Despeacs și Korvin.

Râturile și fânețele, ca de altfel și în satul vecin Petea de Câmpie, aparțineau împăratului, an de an iobagii cosindu-le și asigurând nutreț pentru hergheliile de cai ai armatei imperiale. Achizițiile pentru armată erau în cantități mari și constau din cereale: grâu, secară orz, ovăz, porumb. De asemenea se achiziționa borceaș, fân, miei, boi, miere, țuică,

vin. Casă de fiert rachiu avea fiecare moșie. Se foloseau pentru țuică, prune, mere, pere, dar și cartofi și porumb.

Structura socială din Scaunul Mureș era totuși diferită față de cea din comitat. În anul 1831 arăta astfel: nobili și armaliști- 478, secui liberi- 594, țărani iobagi și jeleri- 1359. Dar în secolul al XVIII-lea deja se vede diferența: nobili și armaliști-91, secui liberi-324, țărani iobagi și jeleri 774. Numai că societatea se zvârcolea în brațele crizei modului de producție, feudal din care încerca să iasă folosind mijloace vechi, ca robota, dijma, privilegiile, avidicitatea.

Mai mult, profitând de secetă sau strâmtorarea gospodăriilor țărănești, nobilii recurgeau adesea la împrumutul țăranilor cu cereale sau bani, pentru a le impune mai apoi zile de robotă în locul cametei. Astfel, la Oroiu, Baronul Berzenczei Mihaly a scris administratorului său Herbert de Repai (Scaunul Mureș) să dea câte 2 feldere de porumb pentru care țăranii au semnat un contract că vor presta o zi de robotă. Anii secetei i-au îndatorat pe mulți, astfel încât în preajma revoluției aveau restanțe de ani de ani de zile de robotă, datoria fiind preluată de fii lor.

Putem trage concluzia că sistemul de clacă devenise în preajma revoluției mai abuziv și nelimitat, contribuind în cea mai mare parte la creșterea contradicțiilor sociale. Alături de renta în muncă, renta în natură făcea parte din ansamblul obligațiilor feudale. Ea era alcătuită din dijma și dare. Dijma se percepea din cereale, porumb, păstăioase, vin, animale mici și stupi. Mai era problema obligațiilor militare, care agravau și mai mult starea economică precară a țăranilor. Astfel în anul 1847–1848, satul Oroiu avea obligația să predea, pentru regimentul de cavalerie Karol Ferdinand din Pogăceaua, câte 60 de câble din fiecare produs (grâu, ovăz, fân). La acestea se mai adăugau și cazările și uneori și diferite taxe în bani. Având în vedere toate aceste opresiuni lucrurile au început să se miște, studenții de la drept participând la sesiunile dietale unde se sesizau problemele și problema aceasta acapara și agita spiritele. Ca reprezentant din satul Oroiu a fost și Socol Ioan, alături de alți elevi ai seminarului de la Blaj.

Vara lui 1848 se încheia în Câmpie cu o stare dramatică pentru români: nobilimea proprietară și dregătorii au adus masa țărănească la un pas de declanșarea răscoalei generale.

La începutul anului 1849, mai exact sfârșitul lunii ianuarie, toată Câmpia intra sub controlul armatelor lui Iosif Bem. Au început să se retragă, să se ascundă cei amenințați de răzbunarea nobililor. Astfel se

menționa că din satele Iclandu Mare și Mic, Căpuș, Oroi și Petea, în 16 martie erau fugiți 58 de cetățeni.

Au avut loc foarte multe lupte între armata organizată a secuilor lăncieri și românii organizați pentru apărare, soldate cu sute de morți, mai mulți din partea românilor care erau sumar înarmați și pregătiți de luptă.

Țăranilor considerați vinovați, li se sechestrau toate animalele. Ca exemplu, satele din zona Oroii (Oroi, Petea, Căpuș, Iclandu Mare și Mic) figurau pe o listă cu 22 de oameni găsiți vinovați, de la care se confiscau 36 de boi, 33 de vaci, 15 juninci, și 321 de oi.

Câmpia Transilvaniei a fost în preajma revoluției, terenul celei mai aprige confruntări sociale. Goana după câștig, după bani, precum și frica pentru o eventuală eliberare a țăranilor, a determinat goana după pământ. Câmpia a contribuit material și uman la apărarea Munților Apuseni, unde rezista eroid „Țara Românească” condusă de Avram Iancu.

Câmpia a devenit, în cele din urmă, pământul răzbunării aristocrației maghiare ardelen. Trupele de vânători și cele nobile, gărzile naționale, tribunalele de sânge, sechestrul și rechiziția au adus Câmpia în cea mai disperată stare din istoria sa. Prin profunzimea sa, revoluția din această parte a Transilvaniei a contribuit substanțial la definirea revoluției române ca eveniment cardinal în istorie.

Din păcate, implicarea sătenilor în aceste evenimente a fost minimă, nesemnificativă. Asta datorită poziției izolate a satului Oroiu pe harta județului, ascuns acolo între dealuri. Îmi amintesc de vremea când eram elev la școală la Luduș, ca să merg cu autobusul, trebuia să merg peste deal la Band sau la Căpuș. Le spuneam în glumă colegilor, că pe la mine prin sat nici măcar diligența nu trece!

CAPITOLUL VI

Oroiu la Marea Unire

Motto:

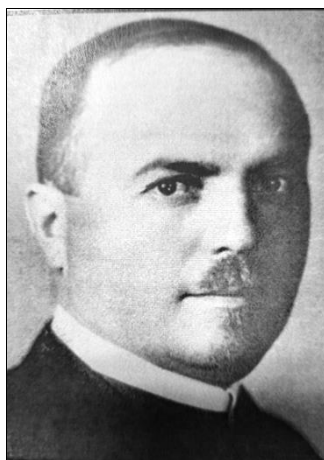
*„Unirea tuturor românilor într-un singur stat
este cea mai firească pretenție de civilizație.”*

Vasile Goldiș

Contribuția satului Oroiu (a oroienilor) la Marea Unire din 1918

Alături de românii din celelalte județe, sau ținuturi transilvănene, mureșenii și-au adus un aport însemnat în lupta multiseculară purtată pentru libertate națională și dreptate socială, iar unirea cu patria mamă a însemnat și pentru ei împlinirea celui mai mare și frumos ideal de unire a tuturor românilor și de formare a statului național unitar român, vis pentru care au luptat și s-au jertfit numeroase generații.

Cu mare bucurie și mândrie vă pot spune că printre delegații Cercului Electoral Târgu Mureș II, aleși în adunarea ce a avut loc la data de 26 noiembrie 1918 în Târgu Mureș, se număra și oroianul Ioan Roman, la acea dată preot greco-catolic în Sântana de Mureș. Ioan Roman, așa cum vă spuneam, preot greco-catolic, protopop, om politic, s-a născut în data de 8 ianuarie 1888, în satul Oroiu, Județul Mureș. Provenea dintr-o familie de oameni destoinici, tata Roman Ștefan și mama Roman Irina. Școala primară a făcut-o la Târgu Mureș în limba maghiară, după care urmează cursurile gimnaziului superior greco-catolic din Blaj, iar după absolvire se înscrie la facultatea de teologie, tot din Blaj.

Preotul Ioan Roman

Se căsătorește și este hirotonisit la data de 19 decembrie 1911, ajungând preot în Sântana de Mureș. În urma căsătoriei au avut 3 copii. Horiana - Irina, născută 1912, Viorica - Aurelia, născută 1915 și Elvira - Minerva, născută în 1917.

În ziarul „Gazeta Mureșului” din 1 decembrie 1936, în articolul intitulat „De ziua Unirii – 1 decembrie 1918” semnat de părintele Roman, se menționa: „În această zi, de mare sărbătoare națională, privesc cu mare bucurie și deplină încredere la viitorul neamului nostru.

Un popor cum este țaranul nostru român, care în fața dușmanului care l-a stăpânit peste o mie de ani, s-a păstrat așa de curat în limba și

legea sa, dispune și astăzi de atâta putere de viață și de rezistență, cum nu mai este alt neam pe suprafața globului pământesc. Să nu creadă nimeni, că diferite curente distrugătoare semănate de dușmanii noștri interni și externi au pătruns în sufletul poporului românesc de la sate.

Puternica majoritate a țaranului român de 85 % din populația țării noastre scumpe, și azi se mândrește cu aceleași virtuți, prin care au biruit strămoșii noștri: credința în Dumnezeu și dragostea desăvârșită față de pământul strămoșesc. „Pentru aceste comori -când se știe că nu este un singur petec de pământ din această țară care să nu fie stropit cu sânge și nici bisericuță românească oricât de modestă ar fi-, să știe toată lumea că noi vom lupta până la ultimul om ca să le păstrăm și să le apărăm”. Așa gândea și se exprima atunci consăteanul nostru, preotul Ioan Roman. Toată cinstea și onoarea din partea oroienilor!

Drept recunoaștere a activităților depuse, a fost decorat în anul 1930 cu Ordinul Steaua României în grad de Cavaler, iar în anul 1933 cu Ordinul Vulturul Românesc în grad de Cavaler. La 3 luni de la intrarea armatei hortiste în Ardeal, când începuse prigoana împotriva fruntașilor români, trece clandestin frontiera româno - maghiară și se stabilește în comuna Iernut. Aici este numit preot și ulterior este avansat protopop, funcție în care activează până în octombrie 1948, când Biserica Greco-Catolică este desființată în mod abuziv.

Arestat de securitatea din Târnăveni, este ținut o perioadă de 3 săptămâni pentru a semna listele cu trecerea la cultul ortodox, faptă care o face pentru a fi eliberat, dar odată eliberat, își cere pensionarea, pentru a nu fi pus în situația de a profesa în altă religie decât cea în care s-a născut.

Din acel an și până la moarte se retrage la Târgu Mureș, locuind împreună cu familia părinților dr. Ioan Deac³⁴. Dumnezeu să-l odihnească acolo sus în ceruri.

Iar pentru noi cei de azi, e foarte clară o concluzie: *Și la Oroiu s-au născut și au crescut oameni vrednici!*

Pentru a opri valul revoluționar al maselor și accentuarea învrăjbirii naționalităților, Împăratul Carol I a ordonat încă la data de 31 octombrie 1918 înființarea Sfaturilor militare pe naționalități care trebuiau să vegheze la „menținerea ordinii”.

³⁴ Traian Bosoancă, *Mureșenii și Marea Unire*, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2000, p. 194-196.

Senatul Național Român din Ardeal cu sediul în Cluj, care a luat inițiativa organizarea românilor în centrul și nordul Transilvaniei, trimite indicații precise C.N.R. județene (Consiliul Național Român a luat ființă la București, la fel și Senatul Național Român, apoi s-a mutat la Arad). Pentru plata gărzii naționale se acordă 30 de coroane pe zi diurna pentru ofițeri și 20 soldaților, pe lângă solda cuvenită. La Reghin a fost constituită mai întâi garda civilă din locuitori români, maghiari și sași, care au format trei companii numărând 300 de membrii. În înscrisurile vremii găsim printre comandanți și pe *Aurel Roman*, din Oroiu de Câmpie, numit la data de 24 noiembrie 1918.

În continuare, vă prezint corespondența din Comuna Band și Comitetul Național Român județean Reghin, cu ocazia alegerii primarului:

Cătră

Comitetul Național Român județean Reghin

Mă onorez a raporta următoarele:

La 21 decembrie s-a făcut în comuna Bandul de Câmpie alegere de primar comunal. Dintre această alegere subscrisul am aflat numai în momentul din urmă, puțin înainte de actul alegerii însăși.

Era un singur reflectet la acest post, Szekely Istvan, carele nu posedă nici în scris nici în vorbă l. română, de așa încât să se poată înțelege cu românii din Band. M-am prezentat în localul de alegere, unde prezida dr. Senyi, fibirăul cercului Murășului de sus. Tocmai la timp.

Cu vorba, apoi în scris, i-am prezentat doleanțele noastre, în traducere maghiară. După un întâles cu șeful său, dr. Senyi a intrat în parlamentare cu mine. Am ajuns la compromisul luat la protocolul de alegere aici, alăturat.

În speranța că corect am lucrat, rog binevoii a-mi lua la cunoștință procedura. Conceptul în limba maghiară (traducere) alăturat mai sus l-am trimis tuturor comunelor din această secție, „Câmpia”, cu îndrumarea ca ivindu-se și pe la ei astfel de cazuri, în comune cu majoritate română să pretindă notar de român iar în comune cu majoritate maghiară să lucreze precum noi cești din Band. Noi presupunem câte și mai câte întâmplări nefavorabile pentru noi. De aceia rog a interveni în locurile competente ca să ni se elibereze foile politice, să ajungă și la Band. Pare-mi-să Comanda militară română din Târgu Murășului are în această direcție frânele în mână. Fără ziare suntem morți politicește și ne tâmpim!

Știri mai de mare moment ce ne privesc și pe noi- și azi câte nu ne privesc- rog binevoii, știindu-le a le comunica și cu subscrisul.

N-aveți încă persoană acomodată pentru oficiul de inspector de școale județean? Dacă d-l protopop A[riton] Popa- care ar fi cel mai bun, - nu primește, permită-mi-să a vă atrage atențiunea asupra d-lui Petru Ungurean, profesor de preparandie la Blaj, bărbat spre acest scop deplin corespunzător.

Band, 21 XII 1918.

Stimator,

D.P. Decei

Președintele secției Câmpia³⁵

Despre corespondența preotului Melinte³⁶.

Septembrie 1911.

La începutul lunii septembrie 1911, preoții, Ilie Lupu din Bolintineni, Vasile Tătar din Ivonești, *Melinte Pop din Oroiu Secuiesc*, [*Mel(etie) Pop, Székely Uraly*] raportează protopopului Iuliu Nistor că în parohiile lor și filiile lor nu s-au distribuit tipărituri din partea preotului abate Melles Emil din Budapesta, prin care se cerea înființarea episcopiei greco-catolice maghiare. În urma cercetărilor efectuate, în data de 23 septembrie 1911, Iuliu Nistor informează consistoliul mitropolitan că în parohiile districtului Mureș nu s-au distribuit tipăriturile lui Melles Emil.

După terminarea războiului din 1916, mitropolitul Vasile a solicitat protopopiatelor efectuarea de donații pentru repararea și renovarea bisericilor, a caselor parohiale și școlilor care au avut de suferit o serie de daune provocate de trupele de jandarmerie austro-ungare și germane în cursul retragerii frontului Protopopul tractului Mureș - Câmpie, Dionisie P. Decei a transmis parohiilor, printre care și parohiei din Oroiu Secuiesc, circulara consistorială referitoare la colectarea de bani pentru bisericile din Tulgheș și Odorhei.

17 septembrie 1911.

Oroiu Secuiesc, preotul Melinte Pop, informează că în parohia sa nu s-au răspândit tipăriturile lui Melles Emil, prin care se cere înființarea unei episcopii greco-catolice maghiare, dar atrage atenția că de la episcopul din

³⁵ Ioan Silviu Nistor, *Contribuții mureșene la Marea Unire din 1918, Cluj- Napoca*, Editura Dacia, 1981, p. 76.

³⁶ Ana Hancu, *Vicariatul Greco-catolic maghiar al Secuimii (1912-1925)*, Târgu Mureș, Editura Vatra Veche, 2020, p. 123.

Budapesta s-a trimis o listă cu adrese prin care li se promitea credincioșilor bani.

Nr. 75-1911/of(iciul) par(ohial)
Prea onorat oficiu Protopopesc

În urma provocării a prea onorat oficiului protopopesc din 14 sept(embrie) 1911, nr. 524 prin care sunt provocat să raportez, nu cumva un anumit Melles Emil, paroh gr(eco) rutean din Budapesta a împărțit niște tipărituri în parohiile Oroaielor prin care să se ceară înființarea unei vlădicii gr(eco) maghiare? Cu umilință vă raportez că sus numitul Melles Emil, în parohiile Oroaielor nu a împărțit nici o tipăritură prin care să se ceară înființarea unei vlădicii gr(eco) maghiare. Din Budapesta însă de la D(omnul) Ep(isco)p s-a trimis la adresa docentului nostru o provocare dimpreună cu lista de adrese pe care am onoarea a o alătura, să binevoiți a vă convinge că oare prin părerea adreselor acestora de D(omnul) Ep(isco)p pentru care le promite și bani nu le cere acesta pentru Melles Emil? O astfel de listă de adrese s-a trimis și în parochia Oroiu de Câmpie.

Oficiul parohial gr(eco) cat(olic) al Oroiiului Secuiesc,
la 17 septembrie 1911.
Melinte Pop, paroh gr(eco) cat(olic)³⁷.

³⁷S.J.A.N.Mureș, *Protopopiatul Greco-catolic Târgu Mureș*, Dosar nr. 1036, fila 12.

CAPITOLUL VII

Populația. Organizarea socială

Moto:
Istoria e cea mai frumoasă poveste!
Adrian Cioroianu

Populația.

Organizarea socială și administrativ-teritorială

Prima menționare demografică a românilor din zonă, așa cum am mai arătat, apare în Conscripția lui Clain din 1733, tot aici fiind înscrise și denumirile celor două localități amintite: Oroiu de Câmpie („Val”/achicus/Oroj) și Oroiu Săcuiesc („Mix”/tus/Oroj). Conform recensământului din 1857, majoritatea covârșitoare a locuitorilor din Oroiu de Câmpie erau români, din cei 321 de locuitori, 316 erau greco-catolici, 1 ortodox, 1 romano-catolic și 3 israeliți. Aceași era și situația în Oroiu Săcuiesc, unde, dintr-un total de 503 locuitori, 495 erau români greco-catolici și 2 ortodocși, 1 romano-catolic, 2 reformați și 3 israeliți.

În Conscripțiile anuale sau periodice (Registre anuale sau recensămintele de atunci) din secolele XVIII și XIX, în Sematismul jubiliar din anul 1900 se arăta că numărul populației din Oroiu Săcuiesc a scăzut cu ceva, ajungând la 437 de persoane, din care 417 greco-catolici și 9 ortodocși, deci numărul românilor era de 426 față de numărul total de 437, restul fiind 6 reformați și 5 Israeliti. De aici rezultă concluzia că deși populația era de origine română, localitatea purta numele de Oroiu Săcuiesc! Dar era o făcătură intenționată, de inducere în eroare că oamenii din această localitate ar fi numai săcui. De fapt toată populația a trecut la religia greco-catolică, acest cult religios fiind subordonat pe linie bisericească, direct Papei de la Roma.

Pe coasta unei coline, în anii 1690-1720 a fost construită o bisericuță din lemn, având hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. De-a lungul existenței sale a mai fost reparată și renovată, chiar modificată prin lucrări ample de lărgire și extindere în lungime. După terminarea acestor lucrări de foarte mare importanță, în anul 1955 Ministerul Culturii a întocmit actele necesare pentru propunerea de încadrare a acestei biserici vechi de lemn, în categoria Monumentelor istorice Religioase, aprobată prin HCM nr. 1160/1955.

Biserica de lemn din Oroiu de Câmpie a fost edificată în anul 1784. Are hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”. Biserica se află pe noua listă a monumentelor istorice sub codul LMI: MS-II-m-A-15740.

În Oroiu de Câmpie, conform inscripției sculptate pe ancadramentul intrării de pe latura sudică, biserica de lemn a fost ctitorită în anul 1784, însă, potrivit conscripțiilor din secolul XVIII, la 1750 locuitorii satului aveau deja biserică.

Inițial lăcașul de cult a fost de dimensiuni reduse, însă, în cursul secolului XIX, pe latura sudică a pronaosului a fost atașat pridvorul cu trei stâlpi de susținere, care, potrivit tradiției, a fost adus de la Hodac, de pe Valea Gurghiului, fiind construită, totodată, și clopotnița de pe latura de vest.

Alunecările de teren din 1970 au provocat înclinarea și denivelarea întregului edificiu, în cursul anului 1976 realizându-se ample lucrări de consolidare și renovare, completate în 2003 prin repararea acoperișului din sindrilă.

Scotocind prin biblioteca Cetății Sighișoara, am găsit o carte foarte veche, în limba germană, scriere gotică, care face pomenire de satul Oroiu.

Cartea e foarte valoroasă, e Lexiconul Siebenburgens, a Ținutului celor șapte Cetăți, la anul 1839. M-am simțit deosebit de onorat să aflu, că la vremea aceea, în Ținuturile săsești se știa de satul nostru, Oroiu!

Am avut poate și norocul să dau acolo peste niște oameni sufletești, așa ca Răzvan Hobai sau Corina Hantău, foști colegi, care m-au sprijinit total în demersurile mele. În continuare e prezentat textul original și traducerea.

Uraly, Uraj, rom. Uroj, sat situat parțial în zona districtului Marosch-Bogat (Bogata) de pe teritoriul comitatului Turda, și parțial în districtul Mezo-Band (Band) care aparține Scaunului secuiesc Mureș, aflat în proprietatea mai multor nobili, locuit de români, având biserică greco-catolică unită și biserică greco-orientală (neunită/ortodoxă), de ultima dintre ele aparțin filialele Pete (Petea) și Soospatak (Șăușa), incluse în parohia catolică ce poartă hramul Sf. Pavel.

Aceasta așezare este situată în Valea Mureșului, pe cursul pârăului Dilleou (Dileu), la o distanță de 3 1/2 ore NE-E de Radnot (Iernut); 1 1/2 ore de Ujfalu (Vaidei) de pe cursul pârăului Dileu care izvorește din Dealul Cornu- Coasta Mare. Satul se învecinează cu: Mezo-Band (Bandul de Câmpie) la NE; Bergenye (Berghia) la E-SE; Pete (Petea) la S- SV; Mezo-

Kapus (Căpușu de Câmpie) la NV-VUraly (Mezouraly și Székelyuraly), raionul Luduș, Regiunea Mureș Autonomă Maghiară³⁸.

În anul 1332, data primei atestări documentare îl găsim ca Sacerdos de Vrey, în 1335 Vray, 1465 Wray, 1477 Uray, 1674 Uray, 1733 Orij, 1760-1762 Mezo Uraj, 1824 Uraj, 1850 Uraly, 1854 Mezo Uraly și în sfârșit Oroiu³⁹.

În Șematismul din anul 1923, găsim o informație foarte sumară, în Oroiu Secuiesc e paroh Melinte Pop și oficiul poștal e la Bandul de Câmpie iar Oroiu de Câmpie nu are paroh. Oficiul postal e la Bandul de Câmpie⁴⁰.

În Șematismul din anul 1929 găsim următoarele informații: Oroiu de Câmpie aparține de plasa Turda-Arieș, are 304 locuitori, postul de paroh este vacant și gara este la Berghia de Câmpie. Oficiul Postal la Căpușul de Câmpie.

Oroiu Săcuiesc aparține de plasa Mureș Turda, are 489 de suflete, paroh este onoratul Melinte Pop, Gara, Oficiul Poștal este Bandul de Câmpie.

Merită amintit aici cele povestite de Moșul meu, Solomon Roiban, care era bun amic cu Preotul Melinte Pop. Într-o zi de primăvară, prin luna martie, aflându-se la lucru, la clacă la popa, împreună cu mai mulți bărbați și femei din sat, Moșu observă cum se coborau din podul case zeci de picioare de porc, rânțezite și pline de viermi.

Urmau să fie preluate de un grup de femei și pregătite de făcut săpun în cazan, cu sodă caustică. Moșu, și-a permis să-i atragă atenția preotului că nu a procedat bine, ținând acolo în pod atâta carne să se strice (conform tradiției, „dreptul” preotului era să primească de la fiecare familie un picior de porc!), în timp ce zeci de copii săraci suferiseră de foame peste iarnă. Dar preotul, semeț, l-a apostrofat pe Moșu, argumentând că e dreptul lui! A urmat, bineînțeles un conflict, în urma căruia Moșu, s-a retras de la biserică. Nu a mai participat nici la slujbe și ultimii doi copii nu au mai fost botezați. Din câte îmi amintesc, cred că s-a alipit de un grup de credincioși de pe la Band, Oastea Domnului sau Liberi Cugetători, continuând să se roage și să-l slăvească pe Dumnezeu. Probabil și la aprecierile preotului Melinte Pop, sătenii din Oroiu, în necunoștință de cauză, nu au întârziat să-l catalogheze și să-l marginalizeze pe Moșu drept „Pocăit”! Toată povestea a ținut până în momentul în care a venit în parohie preotul Giurgiu..., și

³⁸ Ignaz Lenk von Treunfeld, *Lexiconul geografic, topografic, statistic, hidrografic și ortografic al celor șapte târguri*, vol. IV, Ed. Anton Strauss, Viena, 1839, pag. 362.

³⁹ Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. X, Iași, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967-1968, pag. X.

⁴⁰ *Ibidem*, pe anul 1923.

Moșu a revenit la credința ortodoxă. Țin minte că și-a ales și locul din cimitirul ortodox de la Ungureni, un loc înșorit, în care să bată Soarele mereu. Acolo este și locul de veci!

Așa cum v-am mai spus, am apelat la scrierile maghiare din acea vreme, de unde am găsit foarte multe informații despre cele două sate, Oroiu Săcuiesc și Oroiu de Câmpie. În continuare, Varga E. Árpád, în a lui Statistică etnică și confesională, ne prezintă și evoluția celor două sate în ce privește denumirile lor pe parcursul perioadei 1850-1992. De asemenea se fac referiri la organizarea administrativ-teritorială și apartenența la diferite structuri organizatorice.

Studiind cartea lui Varga E. Árpád, Statistica Etnică și Confesională a Ardealului, 1850-1992, denumirea localităților, Rezumatul Volumelor I-V, aflăm toate denumirile și situația în structurile administrativ-teritoriale din care au făcut parte cele două sate, în această perioadă.

Primăria Oroiu

Prin efectul legii XXXIII/1876, se desființează autonomiile teritoriale din Transilvania (scaune secuiești și scaune săsești) și se înființează noile comitate. Comitatul Mureș-Turda a fost alcătuit din cele 131 de localități ale fostului scaun Mureș, la care s-au adăugat cele 73 de așezări ale cercului superior al fostului comitat Turda împreună cu orașul Reghinul Săsesc, 5 localități din fostul comitat Cluj și două sate din districtul Năsăud.

În conformitate cu Legea pentru unificarea administrativă din 1925 (Legea nr. 95) teritoriul României se împărțea în județe iar acestea în comune. Comunele erau de două categorii: urbane (orașe) și rurale. Comuna rurală este alcătuită din unul sau mai multe sate. În fruntea administrației comunale se afla Primarul. Primarul era ales de către consilii în toate comunele, cu excepția municipiilor. Prin Legea pentru unificarea administrativă din 1925, localitatea Oroiu aparținea județului Mureș și făcea parte din componența Plășii Band.

După apariția legii 17/1949 și a deciziunilor nr. 320-322 din 5 aprilie 1949, Primăriile comunale au fost desființate. Ele au fost înlocuite cu Comitetele provizorii comunale ce aveau ca organe executive un președinte, un vicepreședinte și un secretar.

Prin legea nr. 5/1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române, au fost instituite Sfaturile populare comunale, moment în care ia naștere Comuna Oroiu cu Petea, sat aparținător și Sfatul Popular OROIU. (Regiunea Mureș Autonomă Maghiară!) Din 1950 Oroiu a fost alocată Regiunii Mureș Autonome Maghiare ca și comună având sat aparținător Petea și arondată Raionului Luduș.

Legea 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România, a desființat regiunile și raioanele și au fost reînființate județele. Județul este alcătuit dintr-o sumă de comune. Comuna cuprinde populația rurală și este alcătuită din unu sau mai multe sate.

Unor municipii sau orașe mai importante le pot aparține, ca unități distincte, unele comune situate în imediata lor apropiere. Acestea poartă denumirea de comune suburbane.

Împărțirea administrativ-teritorială din 1968 i-a stabilit statutul de sat aparținător comunei Band, în cadrul județului Mureș.

Legea Nr. 2 din 1968, privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Socialiste România.

În continuare voi încerca să fac o analiză privind evoluția populației din cele două sate, uneori chiar totalizând cifrele, urmărind datele statistice furnizate de Institutul Național (Județean) de Statistică și Statisticile maghiare, de-a lungul perioadei analizate.

Pentru a face o analiză pertinentă în ce privește evoluția numărului de suflete în satul Oroiu, vom lua în considerare anii în care s-au efectuat Recensăminte ale Populației în România, Transilvania în satul Oroiu:

- ⊗ Recensământul din 1850
- ⊗ Recensământul din 1880
- ⊗ Recensământul general al populației din 1910
- ⊗ Recensământul general al populației din 1930
- ⊗ Recensământul populației din februarie 1956
- ⊗ Recensământul populației și locuințelor din martie 1966
- ⊗ Recensământul populației și al locuințelor din ianuarie 1977
- ⊗ Recensământul populației și locuințelor din 1992
- ⊗ Recensământul populației și al locuințelor din 2002
- ⊗ Recensământul populației și al locuințelor din 2011

Lucrarea prezintă rezultate din anii menționați mai sus. În analiza acestui aspect, respectiv cifrele rezultate cu ocazia Recensămintelor și evoluția lor, am încercat să merg pe două piste.

Rezultatele deținute de Institutul de Statistică Națională (județeană) și a doua pistă, surse din istoriografia maghiară din Transilvania (Ardeal). Cu speranța că din cele două surse rezultatele comparate vor fi mai concludente și mai credibile.

Cartea cu titlul: *Date statistice maghiare. Editie nouă vol. XII. Populația Ungariei pe vremea lui pragmatica sanctio 1720–21. Dat in baza ordinului regal al Ministrului Comerțului. Se editează și se publică de către biroul statistică, este documentul de bază, original, din care am luat datele prezentate mai jos.*

De asemenea am prezentat tabelele cuprinzând datele privitoare la cele două sate, Oroiu Secuiesc și Oroiu de Câmpie.

Primele data statistice din timpul Pragmaticii sancțiuni 1720-1721
Județul Turda⁴¹

Numar curent	Numele județului și a comunei	Numărul de gospodării în funcție de starea socială						Din totalul populației enumerate					Starea economică															
		Nobili	Cetățean din oraș de pe câmpie	Iobagi	Jeleri	Plătitori de taxe liberi	a. Alții	Total	ungur	german	Tot sau ruten	Sârb -croat	român	Teren arabil	Defrișări	Luncă	Vie	Venituri										
																		Căți	Din morărit	Măcelărie	Cărciumărit	Meșteșug și comerț	Alte surse					
																								coloniști	co-sași	șă-pași	În forinți și cunari	
sunt cu numele de	Numărul morilor																											
60	Oroiu Săcuiesc	-	-	7	21	-	-	-	-	-	-	-	-	223	-	91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
110	Oroiu de Câmpie	9	-	-	5	-	2	16	-	-	-	-	-	405	-	129	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34

Am încercat să mă folosesc de datele obținute de la Institutul Național de Statistică, privind recensămintele efectuate de-a lungul vremii, cât și de datele statistice maghiare, așa cum vă spuneam, având în vedere că

⁴¹ Date statistice maghiare, *Populația Ungariei pe vremea Pragmatico Sanctio 1720-21*, Ediție nouă, Vol. XII, Budapesta, Ed. Athenaeum, 1896, pag. 215.

Transilvania a făcut parte din Imperiul Austro-Ungar o perioadă foarte lungă de vreme și a fost înglobată în Ungaria în perioada 1867-1918. (Aș vrea să precizez că de-a lungul timpului, pentru circa 170 de ani, între 1526 și 1699, Transilvania a fost stat autonom, sub suzeranitatea Imperiului Otoman, cu numele de Principatul Transilvaniei.

Odată cu victoriile Imperiale pe frontul antiotoman, Transilvania a intrat sub administrație habsburgică, dar și-a păstrat formal statalitatea până în anul 1867).

Statistica etnică și confesională a Ardealului
 Județele: Covasna, Harghita și Mureș
 VARGA E. Árpád

Date de recensământ între anii 1850-1992

I.

Din lucrarea lui Varga E. Árpád, Statistica Etnică și confesională a Ardealului rezultă următoarele informații⁴²:

Se observă că de-a lungul timpului, în mod constant, în ambele sate, populația a fost majoritar românească, vorbitoare de limbă română!

Recensămintele populației în perioada 1850-1992 pe naționalități
 Oroiu-Secuiesc

An	Total	Români	Unguri	Germani	Alții	Evreii	Țigani	Sârbi
1850 n	452	435	-	-	17	8	9	-
1880 a	422	393	2	-	27	-	-	-
1880 b	422	404	2	-	16	-	-	-
1890 a	416	401	6	-	9	-	-	-
1900 a	423	411	12	-	-	-	-	-
1910 a	480	449	1	4	26	-	-	-
1920 n	509	497	7	-	5	5	-	-
1930 a	515	511	4	-	-	-	-	-
1930 n	515	504	4	-	7	-	7	-
1941 n	490	480	5	-	5	-	-	-
1956	812	-	-	-	-	-	-	-
1966 a	717	704	8	-	5	-	5	-

⁴² Varga E. Árpád, *Statistica Etnică și confesională a Ardealului. Județele Covasna, Harghita și Mureș. Date de recensământ între anii 1850-1992*, Fundația Teleki László, Editura Pro-Print, Budapesta, Miercurea Ciuc, 1998.

1966 n	717	704	8	-	5	-	5	-
1977 n	533	531	2	-	-	-	-	-
1992 n	386	374	-	-	12	-	12	-

Recensămintele în Oroiu Secuiesc

An	Total	Ortodocși	Greco-catolici	Romano-cât.	Reformați	Israeliti
1850	452	-	435	4	5	8
1857	503	2	495	1	2	3
1869	494	-	478	-	13	3
1880	422	-	420	-	-	2
1890	416	4	397	-	5	10
1900	423	18	393	-	9	3
1910	480	2	472	2	-	4
1930	515	8	499	-	8	-
1992	386	382	4	-	-	-

Oroiu de Câmpie

An	Total	Ortodocși	Greco-catolici	Romano-cât.	Reformați	Unitarieni	Israeliti
1850	316	2	314	-	-	-	-
1857	321	1	316	1	-	-	3
1869	343	17	322	-	-	1	3
1880	335	3	323	1	1	-	7
1890	318	4	313	1	-	-	-
1900	325	-	317	-	5	-	3

Din datele furnizate de Institutul de statistică rezultă următoarele:

Populația din anul 1850

Total număr de case, familii⁴³

Anul	Localitatea	Nr. de case	Nr. de familii	Populația	Plecați	Străini	Populația efectivă
1850	Oroiu	76	90	452	1	3	454
	Oroiu de	63	78	316	0	11	327
	Total	139	168	768	1	14	781

⁴³ Institutul Național de Statistică.

După starea civilă

An	Sat	Bărbați				Încorp. 16-26 ani	Femei			
		Tot al	Necăs ăt.	Căs. â.	Văd uvi		Total	Necăsăt.	Căsăt.	Văduv e
1850	Oroi	38	210	156	15	40	387	203	156	28
	Oroi	23	138	84	10	20	220	125	84	11
	Oroi	14	72	72	5	20	167	78	72	17

Populația din anul 1850, după naționalitate

An	Sat	Populația după naționalități		
		Români	Țigani	Evrei
1850	Total	737	23	8
	Oroi Secuiesc	435	9	8
	Oroi de Câmpie	302	14	

Populația din anul 1850, după religie și numărul de animale

An	Sat	Populația după religie					Popu- lația de drept	Animale	
		Orto- doci	Grec- cât	Rom- cât	Re- form.	Israeliți		Cai	Bo- vine
1850	Oroi Total	2	749	4	5	8	768	8	167
	Oroi Secuiesc		435	4	5	8	452	3	110
	Oroi de Câmpie	2	314				316	5	57

În anul 1850 observăm deja că populația a crescut foarte mult ca număr, 90 de gospodării pentru Oroiu Săcuiesc și 78 de gospodării pentru Oroiu de Câmpie, 435 de suflete și respectiv 302.

Populația din anul 1880, după limba maternă

Numele localității	Populația după limba maternă				Alfabetizați
	Români	Maghiari	Alte naționalități	Limba Maternă necunos.	
Oroi	700	9	22	26	53
Oroi Secuiesc	393	2	15	12	31
Oroi de Câmpie	307	7	7	14	22

Date de recensământ între anii 1850-1992⁴⁴Statistica agricolă de sub Coroana Regatului Maghiar⁴⁵

Suprafața gospodăriilor după ramuri agricole, suprafețe și numărul gospodăriilor

Număr curent	Puterea judecătorească, raionul, comuna	Suprafața gospodăriilor în funcție de ramurile agricole											Din suprafața gospodăriilor			Numărul gospodăriilor			
		Numărul gospodăriilor											Proprietate	Uzfruct viager	Arenda	Construcții	Cereale și furaje	Paușal	Asigurate împotriva grindinei
		Arabil	Grădină	Luncă	Plantat	Vie		Pășune	Pădure	Stufăriș	Teren nereproductiv	Total							
Pogon/lugăr cadastral											Asig. împ. incendiilor								
45	Oroi Săcuiesc	116	1066	34	217	24	2	71	-	3	56	1473	1221	49	203	12	2	-	2

⁴⁴ *Ibidem.*⁴⁵ *Statistica agricolă a țărilor de sub Coroana regatului maghiar.* Editura: Budapesta, 1897, Maros-Torda, pag. 662.

Atelaje cu tracțiune animală și pomi fructiferi

Număr curent	Gospodării, meșteșugari Gospodării cu utiliz. ingr. chimice		Atelaje cu tracțiune animală								Pomi fructiferi															
			Trase de cai				Trase de boi				Bivolii	Cățări și măgari	Vaci	Măr	Păr	Cireș	Vișin	Piersic	Cais	Prun	Nuc	Migdal	Cires	Dud	Total	
			Un cal	Doi cai	Trei cai	Patru cai	doi	patru	șase	Inhămat																Bucăți
			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45	-	-	-	2	-	-	-	10	1	-	-	-	-	28	58	7	223	881	38	136	37	1481	77	-	96	3566

Bovine

Număr curent	Puterea judecătorească, raionul, comuna	Bovine														Total	Rasă maghiară	Mocăniță sau rișcă	Pestriță	Roșcăță	Alte culori	Bivolii
		Tăurași, tauri				Vițele, vaci				Juninci, boi												
		0-1	-2	-3	Peste 3 ani	0-1	-2	-3	-4	Peste 4 ani	0-1	-2	-3	-4	Peste 4 ani							
		Între anii				Între anii				Între anii												
45	Oroiul Săcuiesc	Bucăți														-	-	-	-	-	-	-
		9	2	3	-	15	7	74	10	10	26	5	20	205	205	-	-	-	-	-	-	-

Cabaline

Mureș-Turda, pag. 665.

Nr. curent	Cabaline														Măgari	Cățări	Capre	Porcine	Ovine	Păsări	Familii de albine	
	Harmăsari				Iepe				Castrăți													
	0-1	-2	-3	Peste 3 ani	0-1	-2	-3	-4	Peste 4 ani	0-1	-2	-3	-4	Peste 4 ani								
	ani				ani				ani													
45	Capete														205	-	-	-	-	-	-	
	9	2	3	-	15	9	15	7	74	10	10	26	5	20	205	205	-	-	-	-	-	-

În anul 1895, urmare a unui recensământ amănunțit, se prezintă o statistică agricolă foarte meticolos și exhaustiv întocmită, până la nivel de comune și sate, dar din păcate doar pentru Oroiu Săcuiesc am găsit date statistice!

Suprafața gospodăriilor în funcție de ramurile agricole

Număr curent	Puterea judecătorească, raionul, comuna	Suprafața gospodăriilor în funcție de ramurile agricole										Din suprafața gospodăriilor			Numărul gospodăriilor				
		Numărul gospodăriilor										Proprietate	Uzufruct viager	Arenda	Construcții	Cereale și furaje	Paușal	Asigurate împotriva grindinei	
		Arabil	Grădini	Laucă	Plantat	Vie	Pășune	Pădure	Stufăriș	Teren nereproductiv	Total								Moșie
Pogon/țugăr cadastral										Asigurate împotriva incendiilor									
25	Oron de Câmpie	53	670	15	188	22	5	136	-	-	46	1082	1027	40	15	4			

Atelaje cu tracțiune animală și pomi fructiferi

Număr curent	Gospodării, meșteșugari	Gospodării cu utiliz. ingr. chimic	Atelaje cu tracțiune animală										Pomi fructiferi														
			Trase de cai					Trase de boi					Bivol	Cățari și măgari	Vaci	Măr	Păr	Cireș	Vișin	Piersic	Cais	Prun	Nuc	Migdal	Cireș	Dud	Total
			Un cal	Doi cai	Trei cai	Patru cai	doi	patru	șase	Inhămat	Bucăți																
25	-	-	1	3	-	-	5	4	-	-	16	168	46	22	398	51	2	1286	36	-	-	-	2022				

Bovine

Număr curent	Puterea judecătorească, raionul, comuna	Bovine																					
		Tăurași, tauri					Vițele, vaci				Junmci, boi				Total	Din care:							
		0-1	-2	-3	Peste 3 ani	0-1	-2	-3	-4	Peste 4 ani	0-1	-2	-3	-4			Peste 4 ani						
		Între ani:				Între ani:					Între ani:												
Bucăți										Între ani:				Peste 4 ani	Total	Rasă maghiară	Mocăniță sau rusească	Pestriță	Roșcată	Alte culori	Bivolii		
25	Oroiul de Câmpie	2	-	-	-	12	6	7	4	55	12	14	8	6	30	156	156						

Cabaline

Nr. curent	Cabaline													Total	Măgari	Cățari	Capre	Porcine	Ovine	Păsări	Familii de albine	
	Armăsari				Iepe				Castrati													
	0-1	-2	-3	Peste 3 ani	0-1	-2	-3	-4	Peste 4 ani	0-1	-2	-3	-4									Peste 4 ani
	ani				ani					ani												
Capete																						
25	1	1	-	-	1	1	1	-	10	-	1	-	1	4	21	-	-	1	146	399	935	39

Populația din anul 1910 – Oroiu Săcuiesc și Oroiu de Câmpie

În anul 1910, în urma recensământului găsim o populație de 480 de suflete în Oroiu Săcuiesc, respectiv de 328 de suflete în Oroiu de Câmpie. O creștere nesemnificativă, dar e vizibil că localitatea, de fapt satele amândouă, se dezvoltă.

Populația statornică în anul 1930 după neam⁴⁶
Județul Mureș, pag. 290.

Nr. de ordine	Satul	Total	Români	Unguri	Evrei	Țigani
1	2	3	4	5	6	7
11	Oroiul Săcuiesc	515	504	4	-	7
12	Oroiul de Câmpie	301	281	12	2	6

Populația statornică în anul 1930 după limba maternă⁴⁷

Nr. de ordine	Satul	Română	Ungară	Idiș	Țigănească
1	2	3	4	5	6
11	Oroiul Săcuiesc	511	4	-	-
12	Oroiul de Câmpie	281	12	2	6

În anul 1930 parcă Oroiuul Săcuiesc are tendințe de dezvoltare mai pronunțată, ajungând la un număr de 515 de suflete.

Populația statornică în anul 1930 după sex și stare civilă⁴⁸

Nr. de ordine	Satul	Populația totală			Stare civilă									
		Ambe sexe	Masculin	Feminin	Masculin					Feminin				
					Necăsătoriți	Căsătoriți	Văduvi	Divorțați	Nedeclarați	Necăsătorite	Căsătorite	Văduve	Divorțate	Nedeclara- rate
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	Oroiul Secuiesc	515	248	267	146	94	7	1	-	135	102	29	1	-
	Oroiul de Câmpie	301	150	151	83	62	5	-	-	77	63	11	-	-

⁴⁶ Sabin Manuilă [coord.], *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, Volumul II: Neam, limbă maternă, religie*, București, Editura Institutului Central de Statistică, 1938, pag. 290-291.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Sabin Manuilă [coord.], *Recensământul populației României din 29 decembrie 1930, Volumul I: sex, stare civilă, grupe de varsta, gospodarii, infirmitati...*, București, Editura Institutului Central de Statistică, 1938, pag. 146.

Populația statornică; gospodării, clădiri, infirmități- anul 1930

Satul	Populația statornică				Gospodării	Clădiri	Infirmi		
	31 dec. 1910	Total	Masc.	Fem.			Orbi	Surdo-muți	Ologi
Oroiul Săcuiesc	480	515	248	267	109	110	-	-	-
Oroiul de câmpie	328	301	150	151	76	63	1	-	-

Recensământul populației și locuințelor din anul 1930 din Oroiu Săcuiesc și Oroiu de Câmpie scoate în evidență un total de 515 de suflete, din care 248 bărbați și 267 femei, respectiv un total de 301 suflete, din care 150 bărbați și 151 de femei

Din Analele Academiei Române găsim informații asemănătoare pentru anii 1941-1942, dar de data aceasta găsim statistici doar pentru Oroiu de Câmpie (309 suflete).

Populația în anii 1941- 1942

Nr. Crt.	Satul	Confesiunea	Nr. Loc. din manuscris	Subîmpărțire		Acestea conțin	Creștini													
				Municipiu	Oraș		Sat	Case	Sexul masculin											
									Creștini	Jidovi	Preoți	Nobili	Pers. cu o situație mai deosebită	Cetățeni în orașe și comitate și meseriași în	Țărani	Câți dintre cetățeni practică meseria	Grădinari, zilieri și din cei care își câștigă cu	La timpul fixat s-a eliberat		
				De la regiment	De la casele de proviant		Câți pot fi aplicați zilnic de la alte servicii ale patriei													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
93	Oroi	Ort.	309	-	-	I	51	56	-	1	-	-	28	27	18	-	-	14	28	

Nr. Crt.	Satu 1	Creștini				Evrei				Nr. Total Al Populației					În afară de cei scriși		Numele proprietarilor principali				
		Lucro- scentța		Sexul feminin	Numărul creștinilor	Sex masc.		Sex Feminin	Numărul evreilor		Căsătorii	Celibatari și Văduvi	Absenți		Străini						
		De la 1 la 12 ani	De la 12 la 17 ani			Căsătorii și Văduvi	Sex Feminin						În Principat	În afară de Principat	Nu se știe unde	Din alte state ale Austriei		Străini din alte state			
																		M	F	M	F
1	2	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
93	Oroi	15	130	292				-	-	292				-	-	2	-	-	-	-	Ge- reb

Încercând să fac o analiză a numărului și evoluției populației în cele două sate, am constatat că se menține la un nivel de aproximativ 800 de suflete, 500 în Oroiu Săcuiesc și 300 în Oroiu de Câmpie. Până la această dată avem și recensămintele separate. Dar începând cu anul 1950, se constată o scădere semnificativă a numărului populației. Explicația o găsim bineînțeles în fenomenul de Industrializare socialistă. An de an, 20-25 de elevi părăsesc satul urmând o școală profesională sau altă unitate de învățământ. În 2-3 ani sunt muncitori calificați, primesc repartitie la o fabrică în oraș și un loc la căminul de nefamiliști. E drumul fără întoarcere! În câțiva ani se căsătoresc, se mută la o garsonieră, urmând ca în funcție de numărul de copii să primească un apartament în multele cartiere muncitorești construite în orașe. Și așa au devenit orașeni, acasă în sat rămânând părinții bătrâni să lucreze pământul Gosrodăriei Agricole Colective, mai târziu Cooperativa Agricolă de Producție, C.A.P.! Dacă în anul 1956 erau 818, în 1966 sunt 717, în 1977 sunt 531, în anul 1992 sunt 386, ajungând în anul 2002 la doar 343, în anul 2011 scad la 320 și acum în 2020 sub 300 de suflete.

Recensământul populației din anul 1956 – Satul Oroiu

În statisticile din anul 1956 se observă o creștere sensibilă, dar din păcate încă se văd urmările războiului și lipsa celor căzuți pe câmpul de luptă. Din totalul de 812 persoane, populație stabilă, 380 sunt bărbați și mai mult de jumătate, 432 sunt femei!

Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966

Pe sexe, etnie, inactivă, stare civilă, locuințe

Populația stabilă pe sexe		Populația stabilă după etnie		Populația inactivă		Populația stabilă după limba maternă		Populația stabilă după stare civilă		Locuințe și gospodării	
Total	717	Români	704	Total	325	Română	704	Necăsătoriti	322	Locuințe	
M	349	Maghiari	8	M	152	Maghiară	8	Căsătoriti	333	Gospodării	
F	368	Rromi	5	F	173	Romanes	5	Văduvi	61	Constructii 1945-1970	
		Alte		Alte		Alte		Divorțați	1	Nelocuite	

Recensământul populației din anul 1977

Populația stabilă pe sexe		Populația stabilă după etnie		Populația stabilă după religie		Populația stabilă după limba maternă		Populația stabilă după stare civilă		Locuințe și gospodării	
Total	533	Români	531	Ortodoxi	531	Română	531	Necăsătoriti		Locuințe	
M	268	Maghiari	2	Reformați	2	Maghiară	2	Căsătoriti		Gospodării	
F	265	Rromi	0	Pentecostali		Romanes		Văduvi		Constructii 1945-1970	
		Alte		Alte		Alte		Divorțați		Nelocuite	

Recensământul populației și locuințelor din anul 1992

Populația stabilă pe sexe		Populația stabilă după etnie		Populația stabilă după religie		Populația stabilă după limba maternă		Populația stabilă după stare civilă		Locuințe și gospodării	
Total	386	Români	374	Ortodocși	382	Română	374	Necăsătoriți		Locuințe	139
M	196	Maghiari	0	Greco-cât.	4	Maghiară	0	Căsătoriți		Gospodării	128
F	190	Rromi	12	Pentecostali	0	Romanes	12	Văduvi		Construcții ocupate	128
		Alte	0	Alte	0	Alte	0	Divorțați		Nelocuite	11

Recensământul populației și locuințelor din anul 2002

Populația stabilă pe sexe		Populația stabilă după etnie		Populația stabilă după religie		Populația stabilă după limba maternă		Populația stabilă după stare civilă		Locuințe și gospodării	
Total	343	Români	343	Ortodoxi	340	Română	343	Necăsătoriți	153	Locuințe	146
M	172	Maghiari	0	Reformați	1	Maghiară	0	Căsătoriți	148	Gospodării	116
F	171	Rromi	0	Greco-catolici	2	Romanes	0	Văduvi	36	Construcții 1945-1970	111
		Alte	0	Alte	0	Alte	0	Divorțați	6	Nelocuite	30
								Concubinaj	110		

Recensământul populației și locuințelor din anul 2011

Populația stabilă pe sexe		Populația stabilă după etnie		Populația stabilă după religie		Populația stabilă după limba maternă		Populația stabilă după stare civilă		Locuințe și gospodării	
Total	320	Ro-mâni	278	Orto-docși	296	Ro-mână	278	Necă-sătoriți	154	Lo-cuințe	143
M	156	Ma-ghiar	8	Re-formați	7	Ma-ghiară	8	Căsă-toriți	117	Gos-podării	113
F	164	Rromi	22	Penti-costali	5	Ro-manes	22	Văduvi	39	Cons-structii 1945-1970	111
		Alte	12	Alte	12	Alte	12	Divor-țați	10	Nelo-cuite	30

Analizând cifrele din evidențele de care dispunem, se poate constata o scădere bruscă a populației în perioada anilor 70, (1966–717 persoane) odată cu elanul Industrializării socialiste. Aproape toți absolvenții de Școală generală au urmat Școli profesionale, specializându-se în diferite meserii, (1977–533 de persoane!) Așa au ajuns în orașele țării, în special reședința de județ, Municipiul Târgu Mureș unde au primit repartiție la diferite întreprinderi. Anii au trecut, s-au căsătorit și și-au format familii, au primit locuințe, apartamente la bloc, așa că nu s-au mai întors în sat. Mai mult, populația rămasă, părinții noștri au îmbătrânit și unul câte unul au început să se mute pe deal, la Țintirim.

Anul	1850	1859-1860	1880	1900	1910	1930	1948	1956	1966	1977	1992	2002	2011
Nr. de persoane	768	503?	700	437?	808	816	-	812	717	533	386	343	320

De la un număr de 750 de suflete în anul 1850, s-a ajuns la aproximativ 500 în anii 70, 386 la recensământul din anul 1992, 343 în anul 2002. Acum, după ultimul recensământ mai erau 320, dar la momentul de față, anul 2020, cu siguranță, numărul lor a mai scăzut, fiind undeva la 260 de suflete!

Situatia privind Starea civilă în perioada 1930-1968

Anul	Nr. nou născuți		Nr. nou născuți Total Oroiu	Nr. căsătorii	Nr. decese	Observatii	
	Oroiu Secuiesc	Oroiu de Câmpie				Oroiu Secuiesc	Oroiu de Câmpie
1930	26	10	36	3	17	Religie- Greco-catolici, Primăria Oroiu Secuiesc, Plasa Band, jud. Mureș, Ofițer de Stare Civilă: Pop Valer, Notar: Dumitru	Religie Greco-catolică, Primăria Oroiu de Câmpie, Plasa Band, jud. Mureș, Ofițer de stare civilă: Radu Virgil
1931	24	11	35	6	9		
1932	19	12	31	4	14		
1933	13	9	22	8	5		
1934	24	11	35	9	8		
1935	25	9	34		12		
1936	23	8	31		13		
1937	22	9	31		7		
1938	20	8	28		14		
1939	20	12	32		11		
1940			18	3	16	Religie gr-cât, Of. St. Civilă: Toma Ioan	
1941			14	5	9	Of. St. Civilă: Socol Maxim	
1942			15	4	5	Toma Ioan	
1943			19	1	10	Moșneag Gheorghe	
1944			21		11	<i>Idem</i>	
1945			14	6	18	<i>Idem</i>	
1946			27	8	13	Moldovan Maxim	
1947			21	9	8	<i>Idem</i>	
1948			19	5	10	<i>Idem</i>	
1949			24	6	14	Religie Ortodoxă, Of. St. Civilă: Moldovan Maxim	
1950			21		10	idem	
1951			19	9	17		
1952			19	18	10		
1953			15	18	19		
1954			19	21	15		
1955			16	14	11		
1956			24	3	8		
1957			6	15	10		
1958				11	12		
1959				11	18		

1960				9	14		
1961				8	13		
1962				6	7		
1963				12	5		
1964				4	6		
1965				7	4		
1966				5	6		
1967				9	8		
1968				2	3		
1969							
1970							
Total 1930- 1957			646 (897)	205	324		

Observații

- în anul 1961 Președinte al Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Comunei Oroiu era Cerghizan Teodor, Secretar, Ofițer de Stare Civilă, Socol Ioan;

- în perioada 1940-1943 situația administrativă era următoarea: Comuna Oroiu, Plasa Căpușu de Câmpie, Jud. Cluj-Turda;

- în perioada 1944, 1946-1950 situația administrativă era următoarea: Comuna Oroiu, Plasa Band;

- în perioada 1945 situația administrativă era următoarea: Comuna Oroiu, Plasa Căpușu de Câmpie;

- în perioada 1951 situația administrativă era următoarea: Comuna Oroiu, Raionul Tg. Mureș, Regiunea Mureș Autonomă-Maghiară;

- în perioada 1952-1960 situația administrativă era următoarea: Comuna Oroiu, Raionul Luduș, Regiunea Cluj.

În registrul de nașteri, începând cu anul 1958, sunt înregistrați la nivel de comuna Band; analizând datele din tabelul de mai sus rezultă următoarele:

- în perioada 1958-1968 nu am găsit evidențe cu număr de nașteri. Considerând un număr de nașteri mediu pe an asemănător perioadei 1930-1957, adică 23 de nașteri pe an, rezultă pe întreaga perioadă 1930-1968, următoarea concluzie: - 897 nașteri și 324 decese, deci un spor natural de 573 de persoane. Numai că, din păcate tot tineretul, odată cu absolvirea clasei a VIII-a a migrat spre oraș, majoritatea la școli

profesionale. Pe un drum fără întoarcere, pentru că după dobândirea unei meserii au fost repartizați la oraș, în fabrici și uzine, și-au întemeiat familii, au primit locuințe la bloc devenind orașeni!

- la ora actuală numărul total al populației este undeva la 290 de suflete!

O situație mai concludentă ar fi fost din registrele Parohiei, dar având în vedere că în 1976, Arhiva parohiei a fost distrusă în incendiul care a ars până la temelii Biserica de la Ungureni, evidențe sunt doar din anul 1980. În tabelul următor se poate vedea evoluția demografică din perioada 1980-2019.

Situația privind starea civilă din evidențele Parohiei Oroiu-Petea,
date culese din Registrele existente

Anul	Numărul copiilor botezați	Numărul cununilor religioase	Numărul deceselor	Natalitatea	Observații
1980	2	1	8		
1981	7		6		
1982	2		4		
1983	1	8	9		
1984	2	5	7		
1985	6		5		
1986	4	6	8		
1987	3	2	6		
1988	2	6	6		
1989	2	2	4		
1990	4		2		
1991	3		2		
1992	2	3	10		
1993	3	1	5		
1994	1		5		
1995	1	1	6		
1996	1		8		
1997	1	2	4		
1998	2		10		
1999			5		
2000	1		4		
2001		1	2		
2002		1	2		

Anul	Numărul copiilor botezați	Numărul cununiiilor religioase	Numărul deceselor	Natalitatea	Observații
2003					
2004					
2005					
2006	3	1	4		
2007	2	2	5		
2008			10		
2009	1		7		
2010			1		
2011	1		15		
2012	3	1	6		
2013	2		6		
2014	1		2		
2015			6		
2016	3		4		
2017	7	1	1		
2018	4	2	4		
2019		1	5		
2020					
TOTAL 1980- 2019	77	46	200	O scădere cu 123 de persoane	

Obs. Recensământ 1977 - 533 persoane; Recensământ 2011-320 persoane, o scădere cu 213 de persoane. (Plus 21- nașteri, minus 49- decese, aproximativ 290 de suflete!) Acum în anul 2020 e și mai dramatic!

Anii în care au avut loc recensăminte ale populației de la care am găsit și informații:

Recensământul populației și al locuințelor – 2011

Ultimul recensământ al populației și a locuințelor, din 20 octombrie 2011, ca să-l comentăm puțin mai pe îndelete, a avut în vedere prin chestionare următoarele aspecte: Numărul de persoane, numărul de locuințe, numărul persoanelor plecate (la muncă în străinătate), numărul gospodăriilor. Astfel, pentru satul Oroiu avem următoarele date statistice.

Populația după etnie, religie, limba maternă, starea civilă etc.

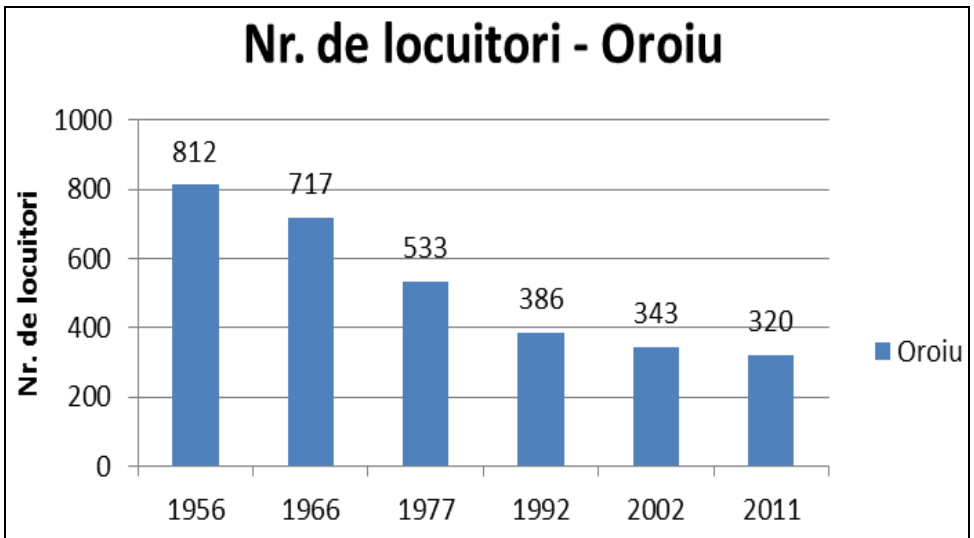
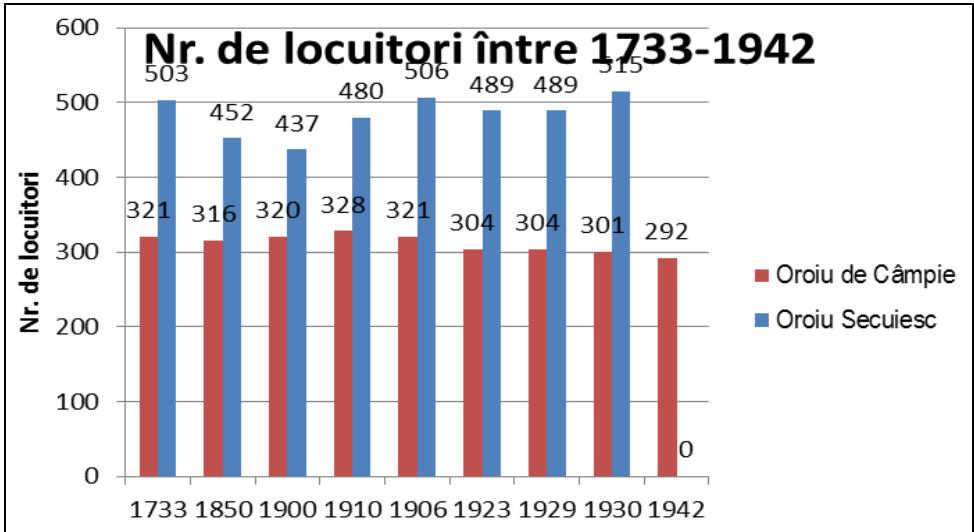
Oro- iu 2011	Populația etnie				După religie				După limba maternă				După starea civilă				Nu- mărul clădi- rilor ca locu- ință		Numă- rul gospo- dă- riilor
	români	maghiari	romi	Nu declară	ortodoxi	reformați,	pentecostali	fără	Română	maghiară	Romani	Nu declară	casătorii	necăsătorii	văduvi	divorțați	locuite	nelocuite	
Nr. per- s.	270	8	22	12	296	7	5	12	270	8	22	12	117	154	39	10	143	30	113

Analizând cifrele din evidențele de care dispunem, se poate constata o scădere bruscă a populației în perioada anilor 70, odată cu elanul Industrializării socialiste. Aproape toți absolvenții de Școală generală au urmat Școli profesionale, specializându-se în diferite meserii. Așa au ajuns în orașele țării, în special reședința de județ, Municipiul Târgu Mureș unde au primit repartitie la diferite întreprinderi.

Anii au trecut, s-au căsătorit și și-au format familii, au primit locuințe, apartamente la bloc, așa că nu s-au mai întors în sat. Mai mult, populația rămasă, părinții noștri au îmbătrânit și unul câte unul au început să se mute pe deal, la Țintirim. De la un număr de 750 de suflete în anul 1850, s-a ajuns la aproximativ 500 în anii 70. Acum, după ultimul recensământ mai erau 320, dar la momentul de față, anul 2020, cu siguranță, numărul lor a mai scăzut.

Populația estimată, dacă în 2002 a fost de 343 de suflete, în 2011 320, în anul 2020 se prevede că ajunge la 300 de persoane. Structura populației, în funcție de gen: Bărbați 156–48,75 % și Femei 164–51,25 %.

Evoluția populației

CAPITOLUL VIII

Biserica

Moto:

*Dacă stai în genunchi în fața lui Dumnezeu,
poți să te ridici în picioare în fața lumii și să o înfrunți!*

Dan Puric

Importanța bisericii pentru neamul românesc

Apostolul Andrei a fost primul care a făcut cunoscută Evanghelia geto-dacilor din teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră. Pe 30 noiembrie, creștinii ortodocși sărbătoresc un mare sfânt, Ocrotitorul României sau Cel Întâi Chemat, cum i s-a mai spus. Este vorba despre Sfântul Andrei, un mare ucenic al lui Iisus Hristos, pe care l-a urmat pe drumurile Țării Sfinte, împreună cu ceilalți apostoli. Andrei s-a născut în Betsaida, Galileea, fiind fratele Apostolului Petru. Numele său este de origine grecească și se traduce prin bărbăție, îndrăzneală.

După Învierea lui Iisus și Pogorârea Duhului Sfânt, apostolii au mai rămas câțiva ani la Ierusalim, începând formarea Bisericii. La Sinodul Apostolic care a avut loc în jurul anilor 49-50 d.Hr. la Ierusalim, apostolii s-au întâlnit și au tras la sorți pentru a decide unde va merge fiecare. În Tradiția Bisericii, Apostolului Andrei i-a revenit Scythia (Dobrogea) și până în Crimeea.

Vedere de ansamblu, de la intrare, Biserica și cimitirul de la Româneni

Cercetătorii spun că Apostolul Andrei a fost primul care a făcut cunoscută Evanghelia geto-dacilor din teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră, iar din acest motiv este considerat creștinătorul poporului român.

La hotarul comunei Ion Corvin din județul Constanța, se află o pădure ce adăpostește două peșteri, care au servit apostolului și însoțitorilor săi drept loc de odihnă. Peștera a fost transformată în biserică, în pronaos aflându-se un pat scobit în piatră, care se spune că a servit drept loc de odihnă pentru Apostolul Andrei.

8.1. Biserica ortodoxă

8.1.1 Lupta pentru credința străbună. Biserica de lemn „Intrarea în biserică a Maicii Domnului” din Oroiu de Câmpie (de la Româneni)

Biserica ortodoxă română și-a păstrat cel mai bine structura în timpul regimului comunist. Când comuniștii au preluat puterea în anul 1948, s-au închis puține biserici. Patriarhatul Român și-a păstrat academiile teologice și a avut dreptul să-și publice revistele și cărțile pe scară largă. Această situație favorabilă, s-a datorat în parte legăturilor de prietenie pe care Patriarhul Iustinian (a funcționat între anii 1948 și 1977) le-a întreținut cu noii conducători.

Uneori s-a identificat în mod surprinzător cu ideologia marxistă, dar a fost un păstor devotat, respectat și iubit de enoriașii săi ortodocși. Pe tot parcursul perioadei comuniste, numărul clerului din România a continuat să crească și s-au deschis noi biserici. Sub patronajul lui Iustinian, a existat de asemenea o uluitoare renaștere monastică, bazată pe cele mai bune tradiții ale Isihasmului, cu accent pe Rugăciunea lui Cristos.

Biserica de lemn „Intrarea în biserică a Maicii Domnului” din Oroiu

Intrarea în altar, lucrarea originală

Totuși, Biserica Română Ortodoxă, s-a confruntat și cu persecuția, mai ales în 1958, când au fost închiși mulți preoți, călugări și călugărițe, inclusiv părintele Stăniloiaie. În ultimii ani regimul comunist a închis și dărâmat multe biserici.

Ortodoxia românească, a avut de plătit un preț scump pentru această relativă toleranță. Viața Bisericii a fost supravegheată îndeaproape în toate aspectele ei de poliția secretă, iar la căderea lui Nicolae Ceaușescu, în decembrie 1989, autoritatea morală a Bisericii a fost grav pătată de această cooperare cu regimul comunist.

Biserica de lemn din Oroiu, comuna Band, județul Mureș, a fost edificată în anul 1784. Are hramul „Intrarea Maicii Domnului în Biserică”. Conform inscripției sculptate pe ancadramentul intrării de pe latura sudică, biserica de lemn a fost ctitorită în anul 1784, însă, potrivit conscripțiilor din secolul XVIII, la 1750 locuitorii satului aveau deja biserică. Inițial lăcașul de cult a fost de dimensiuni reduse, însă, în cursul secolului XIX, pe latura sudică a pronaosului a fost atașat pridvorul cu trei stâlpi de susținere, care, potrivit tradiției, a fost adus de la Hodac, de pe Valea Gurghiului, fiind construită, totodată, și clopotnița de pe latura de vest. Alunecările de teren din 1970 au provocat înclinarea și denivelarea întregului edificiu, în cursul anului 1976 au fost executate ample lucrări de consolidare și renovare, completate în 2003 prin repararea acoperișului⁴⁹.

8.1.2. Istoricul Parohiei Oroiu—evidențe din anii 1970-1974

Populația parohiei se compune din 220 de familii de români și câteva familii maghiare.

Ocupația locuitorilor este agricultura și creșterea vitelor. În perioada 1970-1974, toți sunt membrii și lucrează în agricultura cooperatistă. În urma progresului din patria noastră și a marilor prefaceri, mulți locuitori au căutat să se califice pentru a îmbrățișa diferite meserii.

În parohie se găseau două biserici, biserica cu hramul „Sf. Arhangheli” construită din bârne de lemn în formă de corabie, fără turn dar cu clopotniță din lemn, așezată în apropierea bisericii. Bolta bisericii este semi-cilindrică, din scândură susținută de arcade. Biserica are pictură

⁴⁹ Ioan Eugen Man, *Biserici de lemn din Județul Mureș, monumente de artă populară românească*, Târgu Mureș, Editura NICO, 2009, p. 88.

în interior, dar din cauza slabei conservării- pictura în majoritatea ei este deteriorate.

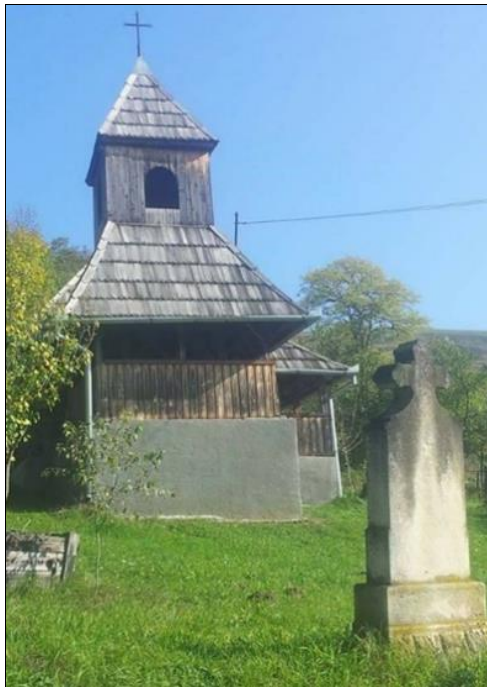
În partea stângă a altarului se găsea *pisania* din care s-a putut descifra anul 1738, și acest indiciu ne face să credem că acesta ar fi anul construirii ei.

Biserica cu hramul „Sf. Arhangheli”

*Biserica cu hramul
„Intrarea în Biserică”*

*Biserica de lemn de la Româneni, recent
restaurată*

Biserica era într-o stare foarte rea și a fost cuprinsă în planul Direcției Județene a Monumentelor Istorice pentru reparație.

A doua biserică are hramul „Intrarea în Biserică” și a fost construită în anul 1732 din lemn, în formă de corabie, fără turn, având și aceasta la fel, la capătul bisericii o clopotniță, din lemn și acoperită cu șindrilă. Bolta este semi- cilindrică din scândură și susținută de arcade.

Biserica este pictată pe pânză, care a fost aplicată atât pe boltă cât și pe pereți și datează din anul 1834 și face parte din lucrările pictorului Ghergheli. Starea bisericii era foarte rea. Pătrunderea apelor de ploaie a

deteriorat foarte mult atât materialul din care era construită, cât și pictura de pe pereți. Ambele biserici au fost declarate Monumente istorice, prima

prin Decizia nr. 398/19.. și a doua prin Decizia nr. 397/19.. a Ministerului Cultelor.

După note și tradiție, se cunosc următorii preoți slujitori la ambele biserici – fără să se știe anii de când și până când au păstorit: Melinte Pop, Maxim Pop, Ciacai Alexandru, Ciungan Eugen, Nicolae Hârșan, Emil Boroș, Nicolae Boandea, Ioan Șoptărean, Marcovici Asachie, Giurgiu Eugen, Chirilă Ioan, Florea Augustin și în 1974 fiind preot slujitor Gherman Petru (1972-1974). De menționat că ultimul preot Greco-catolic a fost Șopterean Ioan, odată cu venirea la putere a comuniștilor urmând preoți ortodocși.

În Inventarul bisericilor găsim obiecte de cult și Icoane, reprezentând diferite scene biblice sau portrete. Ca exemplu găsim Maica domnului cu pruncu, Mântuitorul Iisus Hristos, Adormirea Maicii domnului, Răstignirea.

De asemenea ca obiecte de cult găsim Potirul cu linguriță din metal argintat, Disc, Chivot din lemn de brad vopsit, Cruci, Sfeșnice din lemn sau metal, Candelabre cu 4 sau 6 brațe, Cădelnița din metal galben, Căldărușa din alamă, pentru apa sfințită, Coronitele pentru cununii aurite, Prapori din material țesut din lână, stofă neagră sau gri. Foarte interesante sunt Odăjdiile, veșmintele preoților în timpul ofierii slujbei, compuse din Felon, Epitrafir, brâu, mânecuțe, acoperitoare din stofă, pe fond galben sau roșu.

Ambele biserici au fost construite prin Dania credincioșilor, enoriași ai respectivelor parohii. De asemenea, în apropierea fiecărei biserici au fost ridicate case parohiale, construite tot prin Dania credincioșilor, conform standardului architectural din acea vreme, din pământ galben bătut cu furca și acoperite cu țiglă. La Româneni datând din anul 1911 (5 camere, 91 mp.), având ca vecin pe Socol Ioan (Porombu) și locuită în anii ‘60 de Șeful de post, milițianul Stoica Iosif. La Ungureni, ridicată în 1942 (4 camere, 65 mp.), având ca vecin pe Silaghi Petru. În anii ‘60 îmi amintesc că locuia Preotul Giurgiu Eugen cu familia, iar o încăpere era ocupată de Grădiniță, unde mi-am început și eu studiile.

Terenurile pe care erau construite Bisericile, casele parohiale și curțile, grădinile și cimitrile erau ca moștenire a bisericilor din vremurile străvechi. Iclejia, sau terenul aparținând ca proprietate bisericii, din evidențele găsite la anul 1733, (Prescripția Episcopului Micu Inochentie Klain), erau următoarele:

- Parohia de la Ungureni, 11,5 jugere de teren arător și 2 cară de fân, teren cositor;
- Parohia de la Româneni, 7 jugere de teren arător și 4 cară de fân, teren cositor.

8.1.3. Istoricul Parohiei Oroiu Româneni - Evidențe din anii 1980-2019

A doua biserică aflată în construcție are hramul Sfânta Treime. Este o construcție nouă, din cărămidă, având sub altar și naos, la demisol, o capelă mortuară. Biserica este construită în stil Bizantin, în formă de cruce, având un turn clopotniță. Construcția a început în anul 2009, după punerea și sfințirea pietrei de temelie, pusă în data de 7 ianuarie 2010, din dorința credincioșilor susținută de paroh.

Biserica nouă are are hramul Sfânta Treime

Viața spirituală, a acestei parohii pe lângă aportul preoților amintiți și nu numai, a fost și este susținută de consiliul parohial și într-un mod deosebit de cântăreții bisericești între care vrednic de apreciat era Rad Grigore. Între timp a mai avut activități de călugăr, pe la diferite mănăstiri.

Ca și lucrări în biserica din 2019 pana in 2021 se pot aminti următoarele: iconostas din lemn, pictat, bănci și strane din lemn, cruce din lemn

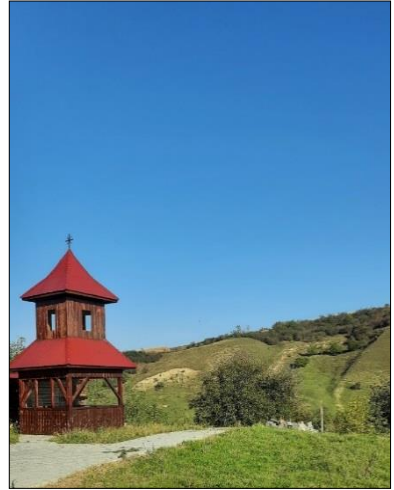
la Sfânta Masă, mobilier în Sfântul Altar, pavaj în jurul Biserici și scări de jos până sus. De asemenea am îmbrăcat scările de la intrare în biserică cu gresie și s-au montat cuiere în Sfânta Biserică.

Începând din anul 1979, am mai găsit o evidență a căsătoriilor, în registrul special, după cum urmează: 1979-1; 1983-8; 1984-5; 1986-6; 1987-2; 1988-6; 1989-2; 1992-3; 1993-1; 1995-1; 1997-2; 2001-1; 2006-1; 2007-2; 2012-1; 2017-1; 2018-2; 2019-1, 2019-1; 2020-1; 2012-0.

De asemenea, referitor la noii născuți, registrul ne oferă următoarele date:

Anul:

1980-2 persoane, un băiat și o fetiță;
 1981-7 persoane, 3 băieți și 4 fetițe;
 1982-2 persoane, un băiat și o fetiță;
 1983-o persoană, o fetiță;
 1984-2 persoane, 2 băieți;
 1985-6 persoane, 3 băieți și 3 fetițe;
 1986-4 persoane, un băiat și 3 fetițe;
 1987-3 persoane, 3 băieți;
 1988-2 persoane, 2 băieți;
 1989-2 persoane, un băiat și o fetiță;
 1990-4 persoane, 2 băieți și 2 fetițe;
 1991-3 persoane, un băiat și 2 fetițe;
 1992-2 persoane, un băiat și o fetiță;
 1993-3 persoane, 2 băieți și o fetiță;
 1994-1996-1997 -4 persoane, 3 băieți și o fetiță;
 1998-2 persoane, 2 fetițe;
 2000-o persoană, un băiat;
 2006-3 persoane, un băiat și 2 fetițe;
 2007-2 persoane, un băiat și o fetiță;
 2009-o persoană, o fetiță;
 2011-o persoană, o fetiță;
 2012-3 persoane, 3 fetițe;
 2013-2 persoane, 2 băieți;
 2014-o persoană, o fetiță;

Clopotnița noii biserici

2016-3 persoane, un băiat și 2 fetițe;
2017-7 persoane, 4 Băieți și 3 fetițe;
2018-4 persoane, 2 băieți și 2 fete;
2019-;
2019-0;
2020-2 băieți;
2021- 0.

Din Registrul pentru înscrierea înmormântărilor, pe anii 1980- 2019, găsim un număr foarte mare de nume. Tot mai mulți dintre părinții noștri, au plecat în această perioadă pe cealaltă lume.

Anul:

1980-8 persoane, 3 bărbați și 5 femei;
1981-6 persoane, 4 bărbați și 2 femei;
1982-4 persoane, 4 bărbați;
1983-9 persoane, 6 bărbați și 3 femei;
1984-7 persoane, 6 bărbați și o femeie;
1985-5 persoane, 2 bărbați și 3 femei;
1986-8 persoane, 5 bărbați și 3 femei;
1987-6 persoane, 4 bărbați și 2 femei;
1988-6 persoane, 3 bărbați și 3 femei;
1989-4 persoane, 2 bărbați și 2 femei;
1990-2 persoane, 2 bărbați;
1991-4 persoane, 2 bărbați și 2 femei;
1992-10 persoane, 7 bărbați și 3 femei;
1993-5 persoane, 3 bărbați și 2 femei;
1994-5 persoane, un bărbat și 4 femei;
1995-6 persoane, 5 bărbați și o femeie;
1996-8 persoane, 5 bărbați și 3 femei;
1997- 4 persoane, un bărbat și 3 femei;
1998-10 persoane, 6 bărbați și 4 femei;
1999-5 persoane, 3 bărbați și 2 femei;
2000-4 persoane, 2 bărbați și 2 femei;
2001- 2 persoane, 2 bărbați;
2002-2 persoane, un bărbat și o femeie;
2006- 4 persoane, 3 bărbați și o femeie;
2007- 5 persoane, un bărbat și 4 femei;
2008- 10 persoane, 6 bărbați și 4 femei;
2009-7 persoane, 3 bărbați și 4 femei;

2010- o persoană, o femeie;
 2011- 15 persoane, 9 bărbați și 6 femei;
 2012- 6 persoane, 3 bărbați și 3 femei;
 2013-6 persoane, 4 bărbați și 2 femei;
 2014-2 persoane, un bărbat și o femeie
 2015-6 persoane, 3 bărbați și 3 femei;
 2016-4 persoane, un bărbat și 3 femei;
 2017-o persoană, o femeie;
 2018-4 persoane, 3 bărbați și o femeie;
 2019-5 persoane, 4 bărbați și o femeie;
 2019-5 persoane, 4 bărbați și o femeie;
 2020-6 persoane, 2 bărbați și 4 femei;
 2021-0.

Analizând situația prezentată, în perioada 1980-2019, rezultă următoarele: 46 de căsătorii, 75 de nașteri și 210 decese. Încet, încet, satul se mută pe deal, în țintirim!⁵⁰

Chiar dacă o să mă repet, ca și în cazul bisericii de lemn de la Ungureni, nu mă pot abține să vă prezint descrierea pe care o face domnul Man Ioan Eugen, tehnician arhitect în cadrul primăriei Târgu Mureș, un hodăcean înrăit, pasionat de bisericile de lemn din Transilvania.

8.2. Biserica Greco-Catolică și istoria ei în satul Oroiu

Aș vrea să amintesc câteva aspecte legate de istoricul Bisericii Greco-Catolice la Oroiu, despre care sunt foarte multe mărturii scrise. În urmă cu câțiva ani de zile am studiat o carte interesantă: *Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei*, scrisă de Silviu Dragomir. Studiind mai multe materiale documentare, am aflat că în anul 1332, Biserica de la Roma, a trimis emisari care să colecteze dijmele papale și taxele imperiale din satul Oroiu (Vrey), care au fost achitate de un anume Gregorius,(preot), sacerdot existent pe aceste meleaguri.

A fost și este prima atestare scrisă a satului, actul de naștere care demonstrează existența străbunilor noștri, aici, pe teritoriul Principatului Ardeal (sau Transilvania). După înființarea cultului religios greco-catolic,

⁵⁰ Parohia Ortodoxă Oroiu-Petea, *Istoric și registre* (nașteri, căsătorii, decese).

la ordinele Împăratului, cult recunoscut oficial în Principatul Ardeal, au avut loc foarte multe frământări religioase, înăbușite în sânge de armata imperială. Rețin câteva fragmente din cartea lui Silviu Dragomir „Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei, (Documente apocrife privitoare la începuturile unirii cu catolicismul roman, 1697-1701)”, din care îmi amintesc afirmația preotului, Vlădica satului din acea vreme, Vasile Topa, cum că el “nici în ruptul capului nu se dedă la noua religie” (aprox. anul 1698). L-a costat viața, pentru că, după ce a fost bătut și schingiuit, în final a fost spânzurat, să fie drept exemplu pentru enoriași.

După cum reiese din documentele papale, de atunci, Papă era Ioan al XXII-lea (între anii 1316-1334). Nu am găsit nimic care să poată atesta că în acele vremuri în sat ar fi existat vreun lăcaș de cult, dar prezența sacerdotului Gregorius de Vrey, lasă de înțeles că ar fi putut exista așa ceva.

Primele informații apar cu ocazia trecerii de la cultul Ortodox la cel Greco-Catolic, adică Biserica Unită cu Roma.

Despre primele biserici apar informații de-abia la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. Astfel se vorbește despre construcția unei Biserici de lemn, cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, la Ungureni, între anii 1690-1720, iar la Româneni, în anul 1784, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, deși se pare că, încă din anul 1750, la Româneni ar fi existat un lăcaș de cult.

Desființarea Bisericii Greco-Catolice a fost impusă la noi în țară odată cu venirea rușilor și a comuniștilor la putere, așa că același fenomen s-a întâmplat și în satul Oroiu. Istoria s-a repetat, persecuția din timpul regimului comunist în care s-a manifestat cruzimea și sălbăticia unor slugi, milițieni torționari, împotriva acestui cult religios, a enoriașilor și a conducătorilor, episcopi, preoți etc., cult care a durat câteva sute de ani (din anul 1698).

Persoanele cu studii superioare, preoții mai ales, au fost rămas pe drumuri, fără loc de muncă, surghiuniți, amenințați de pericolul de a nu-și putea întreține familiile.

Au fost vremuri de restriște și tristă amintire.

Din păcate au ajuns la putere persoane de cea mai joasă speță, care au umilit și batjocorit poporul, în special intelectualitatea românească și clerul Greco-catolic.

Întâmplător, cunosc bine situația Preotului Șoptărean Ion, parohul Bisericii de la Româneni, care a refuzat să treacă la religia ortodoxă. A

venit la Sighișoara, unde o scurtă perioadă a mai predicat la o bisericuță modestă, semipărăsită, biserica numită „A Leproșilor”. Dar i-a fost interzis să mai predice și alungat și din acel spațiu a fost nevoit să se angajeze ca magaziner la o Intreprindere din orașul Sighișoara...

Am spus că îi cunosc întâmplător povestea, pentru că a fost bunicul unui bun și actual prieten de-al meu de aici, din Sighișoara, Sandu Ursu. Am avut ocazia să-i cunosc familia, mama prietenului meu Sandu, fiind prietenă foarte bună din copilărie cu Nașa mea de botez, Veta Gherman, cea care m-a dus și m-a închinat în fața altarului în Biserica de lemn de la Ungureni, și pe câțiva din cei 9 copii. Îmi amintesc cum povestea Moșu, bunicul meu, că Popa Șoptărean era un om harnic, foarte bun gospodar, cu multe animale, oi și vite, că era neîntrecut la joc în sat și la strigături:

*„Cine-o zâs că nu îi place
Gură de fată bărnace
Că nici mie nu-mi plăcea
Până m-am dedat cu ea...
Uiu-iu...No numa așa, mă!”*

Și un fapt lăudabil, povestit de tatăl meu, care era pe șantier cu foarte mulți ani în urmă, în Sighișoara cu mai mulți săteni, la construcția Intreprinderii Faianța din Sighișoara. S-a nimerit ca de Crăciun să fie aici la lucru, în Sighișoara și seara, după terminarea programului de lucru, s-au pornit prin oraș să-l caute pe fostul lor preot Șoptărean Ion... L-au găsit cumva, i-au colindat la fereastră, așa ca în sat la noi. A fost o surpriză deosebită, l-au podidit lacrimile pe părintele Șoptărean văzându-i pe toți acolo în casă la el, trăind cu impresia că era la Oroiu, în casa și Parohia lui. A adus din beci o găleată de vin și i-a omenit cum se cuvine pe colindători. A fost emoționant și o bucurie mare pentru toți.

Întâmplător, în toamna lui 1976, înainte de a pleca la Iași, la facultate am fost prin cimitir, chibiț la o nuntă, ocazie cu care am făcut câteva fotografii cu modestul meu aparat foto Smena.

În după-amiaza zilei de 19 decembrie am ajuns acasă, în vacanța de iarnă și tocmai le arătam alor mei fotografiile făcute vara, printre care și cele cu biserica de la Ungureni. La un moment dat, se aude larmă mare, strigăte... ardea biserica! Până au ajuns pompierii de la Târgu Mureș, mai ales că și plouase și nu s-a putut urca cu cisternele cu apă sus, pe deal, la biserică, totul a fost mistuit de flăcări; până și clopotele s-au topit de la așa

căldură mare. A mai rămas doar stâlpul pe care era platoul mesei din Altar, un ciot de lemn carbonizat.

Doar atât a mai rămas din Monumentul Istoric, în care bănuiesc că era și toată arhiva și istoria satului. Și asta, totul de la o neglijență, o lumânare rămasă nestinsă, după o slujbă cu ocazia unui botez. Mare păcat.

8.3. Biserica de lemn de la Ungureni cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”

*Biserica de lemn, care a ars în anul 1976
(fotografie din arhiva personală a
autorului)*

Biserica de la Ungureni, nr. administrativ Oroiu 52, a fost ridicată pe coasta unei coline în anii 1690-1720, reparată și renovată cu lucrări foarte complexe de lărgire și extindere, în lungime și lățime. În decursul celor peste 285 de ani, această veche biserică românească, greco-catolică, a suportat mai multe reparații și renovări, cu extinderi și construcția unui turn de clopotniță, înalt, inclusiv picturile de pe tavanul (bolta) bisericii, lărgire și alungiri. În anul 1832 a fost realizată pictura murală pe pânză, în interior pe toată suprafața plafonului.

Apoi în anul 1883 s-a făcut o renovare de proporții construindu-se turnul Clopotniței Bisericii, lipit de peretele bisericii din partea de Vest a edificiului. Ultimele reparații de anvergură au fost realizate în perioada 1952-

1955, cu fonduri obținute de la Consiliul Raionului Luduș. Acestea au fost

executate în baza desenelor tehnice întocmite de ingineră Szaba Ecaterina, desene prezentate în anexe.

Despre edificarea acestui monument, cunoaștem prea puține lucruri, la conscripțiile anilor 1750, 1760-1762 satele Oroiu apar fiecare cu biserică, în schimb conscripția din 1733 amintește Oroiu cu o biserică, ce n-ar fi exclus să fie chiar cea pe care o descriem și care astăzi nu mai există.

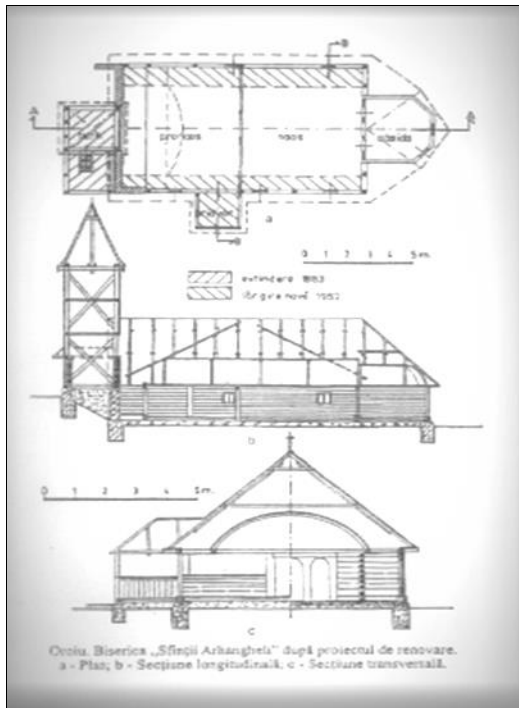
După cum am mai văzut, în anul 1883, biserica este supusă unor lucrări de renovare, între altele soldate cu lărgirea pronaosului și naosului pe ambele laturi, concomitent cu alungirea spre vest a pronaosului și juxtapunerea asimetrică a unui turn-clopotniță tot în această parte. Deci locul a fost înălțat înainte de 1883. Potrivit tradiției, biserica este produsul ultimelor decenii ale secolului al XVII-lea, ea având nervuri, decorațiuni reprezentând cu rozete ce susțineau bolta semicilindrică a navei, forme regăsite și la biserica din comuna Rădești, sat Șoimuș, județul Alba, cu hramul „Buna vestire” ridicată în 1675.

În anul 1952 se face lărgirea navei, care își modifică astfel forma, încât între bolta în leagăn și pereți sunt intercalate suprafețe plane, lucrări care, din nefericire au determinat și degradarea picturii realizate în anul 1832.

Cu toate aceste repetate modificări, structura tipologică s-a păstrat, ea reprezentând un plan dreptunghiular simplu, cu absida pentagonală decroșată. Singura parte neatinsă este absida altarului, motiv pentru care în contextul de după lărgirea navei aceasta nu se mai armoniza cu noile volume. Pereții bisericii erau confecționați din bârne cioplite din lemn de brad, cu o talpă solidă din lemn de stejar, care se sprijinea pe o fundație uscată din bolovani. Acoperișurile interioare erau constituite dintr-o boltă în leagăn, deasupra pronaosului și naosului, o boltă discret tronconică în absida altarului și o semicalotă din panouri triunghiulare racordate la aceasta din urmă. Intrarea se afla pe latura sudică, care era protejată de un mic pridvor, confecționat în anul 1883. Întregul edificiu avea o șarpantă din lemn de brad cioplit, acoperită cu șindrilă. În urma degradării a fost învelită cu un strat de carton asfaltat, până la renovarea programată în anul 1977.

Datorită terenului în pantă, capătul de vest al pronaosului era îngropat în pământ, necesitând realizarea unui zid din cărămidă, ulterior tencuit, a cărui înălțime ajungea până la nivelul coamei. În anul 1924, cu ocazia unor lucrări de renovare la turn, partea inferioară a acestuia era umplută cu pământ pentru a-i conferi stabilitate, concomitent cu construirea anexei din lemn cu rolul de a adăposti scara clopotniței. După anul

1970, biserica prezenta serioase semne de pierdere a stabilității și de degradare a principalelor elemente de construcție, impunând o urgentă intervenție de renovare. Din păcate, lucrările de renovare care urmau să se execute în anul 1977, în baza documentației întocmite de doamna Szabó Ecaterina, nu s-au mai materializat⁵¹.

Biserica „Sfinții Arhangheli”, după proiectul de renovare de Ecaterina Szabó

După terminarea acestor lucrări, executate sub supravegherea inginerii Szabó Ecaterina, lucrări de mare importanță, în anul 1955 Ministerul Culturii a întocmit actele necesare pentru propunerea de încadrare a acestei biserici de lemn, în categoria Monumentelor Istorice Religioase, după care Consiliul de Miniștri a aprobat această propunere prin Hotărârea cu Nr. 1160/1955, poziția 697.

Încadrarea acestei biserici în această categorie a avut o importanță deosebită din punct de vedere istoric pentru Satul Oroiu, acest mare eveniment cultural făcându-ne cunoscuți

în lumea bisericească și am început să fim cunoscuți chiar și peste granițele țării.

În anul 1976, când au început lucrările de renovare, având deja toate aprobările necesare, inclusiv fondurile acordate, majoritatea lucrurilor de valoare din Biserica Monument istoric au fost puse la adăpost de preotul paroh Ghira Vasile (cărți, registre, inclusiv Cazania lui Varlaam, scrisă în anul 1643). În urma incendiului devastator, care a distrus și ars până la temelii întreaga construcție, sub mormanul de cenușă s-a descoperit o mică și ultimă relicvă în locul unde a fost altarul bisericii și anume, piciorul de susținere a mesei rotunde din altar, iar în partea vestică, a altarului, în tinda dinspre apus a bisericii, a rămas o parte a zidului

⁵¹ Ioan Eugen Man, *Idem*, Târgu Mureș, Editura NICO, 2012, p. 38.

monumentului, construit din bolovani de gresie nisipoasă, lângă care a fost amplasată construcția turnului Clopotniței în anul 1883.

A mai rămas și o schiță, desenată de Crâșnicul bisericii, Silaghi Petre, după incendiu⁵². Alături de fotografiile făcute de subsemnatul, în toamna anului anterior, sunt puținele imagini spre aducere aminte.

Schiță, desenată de Crâșnicul bisericii, Silaghi Petre, după incendiu

E de o însemnătate simbolică deosebită și pentru mine, fiind biserica în care am fost botezat, acolo unde Nănașa Veta Gherman, m-a închinat în fața altarului.

Lista Preoților care au slujit în Biserica în Satul Oroiu-Ungureni:

- 1825-1827 Nicula Pop;
- 1827-1870 Dănilă Suciu Harhoi;
- 1870-1878 Ion Câmpeanu;
- 1878-1883 Ion Suciu Harhoi;
- 1883-1888 -
- 1888-1894 Ion Câmpeanu;
- 1894-1896 Florian Muntenescu;
- 1896-1900 Melinte Pop;
- 1900-1902 Ion Vătășanu;
- 1902-1925 Ion Sângiorzan;
- 1925-1928 Nicolae Diaconescu;
- 1928-1940 Alexandru Oltean;
- 1940-1949 Ion Șoptărean.

⁵² Ilie Codarcea, Istoria vechii Biserici cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Oroiu, București, 2016, p. 21.

Începând cu anul 1848-1949 au fost preoți ortodocși:

- Pop Maxim;
- 1949-1951 Pompiliu Popescu;
- 1951-1963 Eugen Giurgiu;
- 1963-1967 Ion Chirilă;
- 1967-1971 Augustin Florea;
- 1971-1975 Petru Gherman;
- 1976- Vasile Ghira.

Crucea din lemn

(fosta mea învățătoare).

Sfințirea acestei cruci s-a făcut într-o zi de duminică, după terminarea Slujbei de la Biserica de la Româneni, când credincioșii, după terminarea slujbei s-au deplasat împreună cu părintele Ghira Vasile la cimitirul de la Ungureni pentru oficierea Sfințirii crucii de lângă relicva rămasă (din stâlpul de susținere a mesei rotunde din altarul Bisericii).

Acolo lângă relicvă s-au făcut toate formalitățile necesare pentru Sfințirea acestei cruci de lemn. Pentru a nu se uita data, ar fi bine să se încrusteze cu o daltă, anul, adică 1978. Și poate ar fi bine să se protejeze mai bine această cruce, împrejmuiind-o cu un garduleț metalic⁵³.

⁵³ Ilie Codarcea, *Istoria vechii Biserici cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Oroiu*, București, 2016.

Trebuie să mulțumesc domnului Codarcea Ilie, Tetea Lie, coleg de școală cu tatăl meu, de la care am completat informațiile pe care le aveam adunate de la moșu și de la tatăl meu. Fotografii care au rămas amintire, singurele existente ale acestui lăcaș de cult, din câte cunosc eu, sunt rezultatul unei întâmplări fericite.

8.4. Documente pentru Parohiile din satul Oroiu

Parohia din Oroiu de Câmpie, pe timpul conscripției episcopului Klein, (anul 1733) număra 230 de suflete, avea biserică și casă parohială; proprietatea bisericii consta din loc arător de 11,5 jugere și cositor de 2 cară de fân. Preoți erau trei: Popa Ștefan, Popa George și Popa Ioan. Pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea funcționa Gregoriu Pop. Acestuia i-a urmat Nicolae Pop până în anul 1825; din anul 1825 până în anul 1827 a fost administrată parohia interimar, prin preoții din parohiile vecine.

Coperta Șematismului... de la 1871

De la 1827 până la 15 octombrie 1877 a funcționat Daniil Suciu Harhoi, care de la 1855 la 1861 și-a avut cooperador pe Ioan Suciu Harhoi. De la 1878 până la 1883, Ioan Câmpean; de la 1884 la 1896 Florian Muntenescu. Iar de la 1897 o bună bucată de vreme a funcționat preotul Melinte Pop. Venitul congrual era de 593 de coroane și 82 de fileri⁵⁴.

⁵⁴ Ioana Cristache Panait, *Biserici de lemn, monumente istorice din Episcopia Alba-Iulia, mărturii de continuare și creație românească*, Alba-Iulia, Editura Episcopiei, 1967, p. 164.

Studiind Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș, pe anul 1865, am descoperit următoarele informații: Există Parohie din anul 1806, biserică sub hramul Sfinților Arhangheli, Paroh Domnul Ioan Știrbeț, 336 de suflete. Așa cum rezultă din analiza Șematismului, în anul 1865, frecventau școala confesională Greco-Catolică, o clădire de lemn, 30 de elevi. Oroiu de Câmpie avea o biserică de lemn cu hramul Sfântul Ioan Evanghelistul.

Paroh și dascăl era Onorat Domnul Mașca Vasile, cantor Pop Andrei. Și casa parohială era din lemn. Depărtarea de Scaunul metropolitan este de 13 mile.

Anul de la care există matricula este anul 1825. Populația număra 320 de suflete, limba vorbită era limba română și în sat mai erau și alte confesiuni. Oficiul poștal era la Bandul de Câmpie.

Nu am găsit date despre Oroiu Secuiesc⁵⁵.

În cele mai multe cazuri, în satele românești învățători erau diecii. Școlile înființate de Gheorghe Șincai, erau păstorite tot de învățători pregătiți de el, printr-un curs de 6 săptămâni, ținut la Blaj, în postul Crăciunului. Participau toți diecii care doreau să fie învățători, dar leafa fiind foarte mică nu se prea înghesuiau mulți. Nu toți erau suficient de destoinici pentru a absolvi aceste cursuri și a primi Certificat de absolvire. Mulți rămâneau corigenți, restanțieri, cu obligația de a se prezenta anul viitor din nou la curs.

Din Șemantismul pe anul 1871 găsim că în Oroiu Secuiesc exista o parohie, biserică de lemn cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, casă parohială din lemn. Exista o școală de lemn frecventată de 56 de elevi. Sub libera conferire a Ordinariatului Matricole de la anul 1827. Paroh era Onoratul Domn Danil Suciu, cantor fiind Ignat Codarcea. Limba vorbită era limba română. După recensământ au totalizat 503 suflete, iar Oficiul poștal era la Bandul de Câmpie⁵⁶.

În anul 1876, în Oroiu de Câmpie erau 78 de școlari, 41 de feciori și 37 de fete. Oficiul Poștal era la Căpușul de Câmpie, Gara și Oficiul telefonic la Chirileu. Cercul Perceptoratului este la Luduș iar distanța până la Scaunul Protopopial este de 19 km Sub libera conferire are Matricula de la anul 1826. Biserică din lemn, ridicată în anul 1834 cu hramul Sfântului

⁵⁵ Șematismul pe anul 1865. .

⁵⁶ Șematismul pe anul 1871, p. 111.

Evangelist Ioan. Casa parohială din lemn, paroh și dascăl Onoratul Domn Hărșan Nicolae, cantor Socol Toader și curator Roman Ioan. Casă școlară unificată cu Oroiu Secuiesc, în care învață 78 de școlari: 41 de feciori și 37 de fete. Venitul parohiei era de 327,52 coroane. Populația era de 317 Greco-Catolici, 5 reformați și 3 israeliți.

În Oroiu Săcuiesc erau 97 de școlari, 52 de feciori și 45 de fete, clădirea școlii fiind din bârne de lemn. Oficiul poștal era la Bandul de Câmpie, gara și telefon la Ungheni. Satul aparținea de Cercul Murășul de jos, cu Perceptura la M. Oșorheiu. Biserica din lemn, construită în anul 1831 sub hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Depărtarea de la scaunul Protopopial de 22 km Sub libera conferire a ordinariatului matricol din anul 1827. Casa parohială din lemn, paroh și dascăl Onoratul Domn Pop Melinte, cantor Pop Ioan.

Venitul parohiei: 579,18 coroane. Populația în număr de 417 suflete, Greco-Catolici, 9 reformați și 3 israeliți⁵⁷.

Și în anul 1880 satul era împărțit în două localități separate, deși limba era comună și în Oroiu Secuiesc nu existau locuitori de etnie maghiară. Oroiu de Câmpie aparținea de comitatul Turda-Arieș, Cercul Luduș, Gara și Oficiul poștal fiind la Ungheni, iar Perceptura la Turda. Distanța până la Scaunul Mitropolitan era de 98 km iar până la Scaunul Protopopial de 19 km Sub libera Conferire, a ordinariatului, are matricolă din anul 1825. Parohia veche, avea o biserică de lemn ridicată în anul 1834, cu hramul Sfântului Evangelist Ioan, casă parohială din lemn, Școala din lemn, în care învățau 40 de școlari: 21 de feciori și 19 fete. În acel an s-au născut 13 prunci, au fost 3 căsătorii și au murit 12 bătrâni. Preot paroh și dascăl era Onoratul Domn Nicolae Hărșianu și cantor Pop Andrei. Limba vorbită era limba română și satul număra 315 suflete greco- catolice și 3 israeliți. Oficiul postal era la Căpușu de câmpie.

Oroiu Secuiesc aparținea de Comitatul Mureș- Turda, Cercul Mureșul de jos, Perceptura fiind la M. Osorheiu. Gara și telegraful era la Iernut. Parohia avea o biserică de lemn ridicată în anul 1831, cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Casa parohială din lemn, sub libera Conferire a ordinariatului cu matricolă din anul 1877. Școala din lemn în care învață 69 de școlari: 41 de feciori și 28 de fete. În acest an s-au născut

⁵⁷ Șemantismul pe anul 1876, p. 197.

19 prunci, au fost 2 cununii și au murit 19 bătrâni. Postul de paroh e vacant, cantor fiind Pop Ioan⁵⁸.

Din Șematismul din anul 1886, descoperim că Oroiu de Câmpie avea acces la gara din Sânpaul. Depărtarea la Scaunul Metroplitan era de 110 km Parohie înființată în anul 1818, Biserică de lemn din anul 1834 cu hramul Sfântului Ioan Evanghelistul. Casa parohială din lemn sub libera Conferire a Ordinariatului având matricola din anul 1825. Școala din lemn la care umblau 42 de școlari, învățător fiind preotul. Administrator la parohie era Onorat Domnul Nicolae Hârșan, cantor Pop Andrei. Viețuiau 320 de suflete români greco-catolici pe lângă care erau și 2 familii de israeliți. Oficiul Poștal era la Bandul de Câmpie⁵⁹.

Din prezentul Șematism aflăm că satul Oroiu de Câmpie aparține de Comitatul Turda- Arieș, cercul Luduș. Parohie veche, biserică din lemn din anul 1834 cu hramul Sfântului Evanghelist Ioan, cu gara și telegraf la Nyaradto (Ungheni), Perceptura fiind la Turda.

Casa parohială era sub libera Conferire a Ordinariatului cu matricola din anul 1825. Școala din lemn în care învață 47 de școlari, 20 de feciori și 27 de fete. Nou născuți în acest an-11 prunci, decedați 9 bătrâni și 4 cununii. Paroh era Onoratul Domn Nicolae Hârșian, iar cantorul era Andrei Pop. Învățător- preotul paroh era Nicolae Hârșian.

Oroiul Săcuiesc, aparține de comitatul Mureș- Turda, Cercul Mureșul de jos, Perceptura fiind la Mureș Oșiorhei. Parohie veche, biserică din lemn din anul 1831 cu hramul Sfântilor Arhangheli Mihail și Gavril.

Casa parohială sub libera Conferire a Ordinariatului cu matricola din anul 1877. Clădirea școlii din lemn, în care învață 55 de școlari, 29 de feciori și 26 de fete. Nou născuți în acest an- 22 prunci, decedați 15 bătrâni și 6 cununii. Preot paroh- Onoratul Domn Florian Muntenescu, Cantor și învățător- Pop Ioan. În sat sunt 423 Greco-catolici și 7 izraeliți. Oficiul poștal este la Bandul de Câmpie⁶⁰.

În anul 1890, Oroiu de Câmpie aparținea de Comitatul Turda- Arieșu, Cercul Luduș. La Ungheni era gară și telegraf, iar la Turda era Perceptura. Casa parohială este de lemn, sub libera Conferire a Ordinariatului cu matricolă din anul 1825, clădirea școlii din lemn în care învață 47 de școlari: 20 de băieți și 27 fete. Nou născuți în anul 1890: 11, decedați 9

⁵⁸ Șematismul pe anul 1880, p. 186.

⁵⁹ Șematismul pe anul 1886, p. 157.

⁶⁰ Șematism pe anul 1890, p. 171.

bătrâni și 4 cununii. Paroh este Onorat domnul Hârșan Nicolae, și cantor Pop Andrei. Sunt 345 de suflete, pe lângă greco-catolici mai sunt și alte confesiuni. Limba vorbită este limba română, iar Oficiul Poștal este la Bandul de Câmpie.

Oroiul Secuiesc aparține de Comitatul Mureș-Turda, cercul Mureșul de Jos, Perceptura fiind la Mureș Oșorhei, gara și telegraf la Iernut. Parohie veche cu biserică de lemn din anul 1831, cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Casa parohială este din lemn, sub libera Conferire a Ordinariatului cu matricolă din anul 1877, clădirea școlii fiind din lemn, în care învață 55 de elevi, 29 de băieți și 26 de fete. Nou născuți în anul 1890: 22 și 15 morți, 6 cununii. Paroh este Onorat Domnul Florian Muntenescu iar cantor și învățător Pop Ioan. Greco-catolici sunt 423 de suflete pe lângă care mai sunt și 7 israeliți. Limba vorbită este limba română, iar Oficiul Poștal este la Bandul de Câmpie⁶¹.

Din informațiile cuprinse în Șematismul din anul 1895, aflăm că Oroiu de Câmpie aparține de Comitatul Turda-Arieșu, cercul Luduș, gara și telefon la Nyárádto (Ungheni) și Perceptoriatu la Turda, casă parohială din lemn, sub libera conferire a Ordinariatului cu matricola din anul 1825. Casă școlară din lemn în care învață 40 de școlari: 21 de ficiori și 19 fete. Născuți 13 prunci, morți 12 și 3 cununii.

Paroh Onoratul Domn Nicolae Hârșan, cantor Andrei Pop. Învățător este Preotul. În urma recensământului sunt 315 Greco-catolici și 3 izraeliți. Limba vorbită e limba română, poșta fiind la Căpușu de Câmpie⁶².

În Oroiu Secuiesc, aparținând Comitatului Mureș-Turda, Cercul Mureșul de jos, Perceptura Mureș-Oșorhei, gara și telegraful la Iernut. Depărtarea de la Scaunul Mitropolotan 98 km și de la scaunul protopopial 19 km Parohie veche, biserică de lemn din anul 1831, cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”. Casă parohială din lemn. Sub libera Conferire a Ordinariatului matricolei din anul 1877. Casă școlară din lemn în care învață 69 de școlari: 41 de ficiori și 28 de fete. Născuți 19 prunci, decedați 19 bătrâni și 2 cununii. În parohie lipsește cantorul, învățător fiind Pop Ioan. Sunt 400 de Greco catolici, 4 ortodocși, 5 izraeliți și 10 reformați. Limba vorbită este limba română, poșta fiind la Bandul de câmpie.

⁶¹ Șematism pe anul 1890, p. 172. .

⁶² Șematism pe anul 1895, p. 187.

De asemenea, se face o recapitulare a stării de fapt la nivel de Protopopiat:

- Parohii 28;
- Filiale 58;
- Parohii vacante 8;
- Școlari: 1012 feciori și 810 fete. Total 1822;
- Născuți 612;
- Morți 466;
- Cununii 100;
- Suflete 14.224;
- Biserici de piatră 4;
- Biserici de lemn 35;
- Casa parohiale de piatră 1;
- Case parohiale de lemn 31;
- Școli de piatră 1;
- Școli de lemn 20;
- Lipsă școli 8.

Chiar dacă sunt foarte multe informații statistice cu privire la biserică, am urmărit cu predilecție situația școlară, existența clădirilor pentru școală și a învățătorilor (diecii, docente etc.)

E remarcabil și demn de toată lauda, demersul Bisericii Greco-catolice, care profitând de alipirea de Biserica Romei, au dezvoltat o rețea de învățământ care au permis fiilor de plugari să învețe, să-și ridice capul și privirea din pământ și să poată sta la masă cu fiii celorlalte națiuni din Transilvania!

În anul 1896, Șematismul se referă doar la Oroiu de Câmpie. Distanța până la Scaunul Mitropolitan e de 15 mile, parohia veche, are biserică de lemn, cu hramul Sfântul Evanghelist Ioan, casa parohială de lemn. Sub libera conferire a Ordinariatului Matricol din anul 1825. Școala de lemn în care învață 31 de școlari. Paroh Onorat Domnul Iuliu Pop, cantor fiind Pop Andrei Învățător (Docente): Codarcea Grigore. Limba vorbită e limba română, sunt 340 de suflete, greco-catolice, iar oficiul poștal e la Bandul de Câmpie⁶³.

Studiind Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-catolice Române de Alba Iulia și Făgăraș, pe anul 1900 am

⁶³ *Ibidem*, la anul 1896, pag. 189.

descoperit următoarele informații. Pentru Oroiu de Câmpie: Gară, Stație telegraf erau la Sânpaul, Oficiul poștal la Căpușu de Câmpie iar distanța până la Scaunul protopopial era de 19 km. Casă parohială din lemn, acoperită cu șindrilă din anul 1883. Are număr matricol din anul 1826, și școală din lemn din anul 1875. Începând cu anul 1882 e unificată cu cea a Oroii Secuiesc, sub un singur învățător. Frecventează școala 69 de școlari, 35 de ficiori și 34 de fete. Repetenți sunt 15; 7 ficiori și 8 fete.

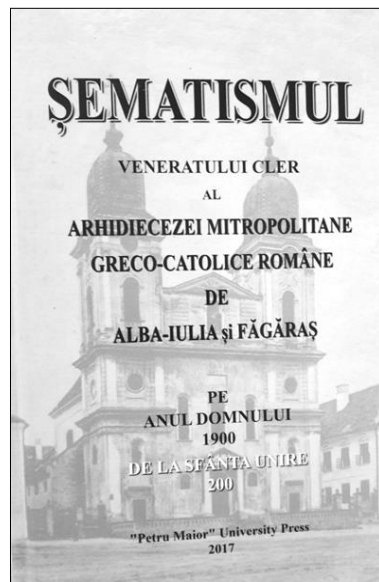
*Coperta Șematismului...
de la 1900*

Paroh este Onoratul Domn Nicolae Hărșan, învățător Domnul Ioan Pop, cantor Teodor Socol și Curator primar Ioan Roman. În urma recensământului erau 374 de români greco-catolici și 4 Israeliți. Oroiu de Câmpie, pe timpul conscripției Episcopului Klein, număra 115 de suflete, avea biserică și două case parohiale. Proprietatea bisericii consta în loc arător 7 jugere și cositor de 4 care de fân. Preot era popa Onya.

Mai târziu, dar tot în veacul al XVIII-lea s-a dezbinat de biserica unită și nu a fost reunită decât la anul 1834 prin preotul Ioan Știrbeț, care a funcționat până în anul 1845.

De la 1845 până în anul 1870 a funcționat Ioan Socol, iar din 1870 până în anul 1872 a fost administrată interimar prin Mihail Socan, preotul din Căpușul de Câmpie. Din anul 1872 până în anul 1878 a funcționat Iuliu Pop, iar în anii 1878 și 1879 a fost administrată prin preoții George Precub și Ioan Câmpean.

În perioada 1879-1883 a funcționat Basiliu Pop Masca, iar de la 1883 a funcționat ca preot Nicolae Hărșan. Venitul congrual este de 333 coroane și 98 de nuli 1906, Oroiu de Câmpie avea oficiul poștal la Căpușu de Câmpie, aparținea de Cercul Luduș, unde era și Perceptura. Gara și telefonul erau la Chirileu-Sânpaul. Casa parohială din lemn sub Icof Matric are data de la anul 1826. Școala este unificată cu cea din Oroiu Secuiesc, sunt 78 de școlari, 41 de feciori și 37 de fete. Preot paroh este Onoratul Domn Nicolae Hărșan, cantor Teodor Socol și curator Ion Roman. Venitul congrual este

de 32752 coroane. În sat sunt 317 de suflete Greco- catolici, 5 reformați și 3 izraeliți.

Oroiul Secuiesc avea Oficiul poștal la Bandul de câmpie. Aparținea de Cercul Murășul de jos, Perceptura fiind la Mureș Oșorhei. Gara și telegraful erau la Ungheni.

Depărtarea de la Scaunul Protopopial era de 27 km Parohie veche, biserică din lemn, cu hramul Sfinților arhangheli Mihail și Gavril, Casă parohială din lemn. Sub Icto Matric. Are de la anul 1827. Clădirea școlii din lemn, în care învață 97 de școlari, 52 de feciori și 45 de fete. Preot paroh este Onoratul Domn Melinte Pop, cantor și învățător fiind Ioan Pop. Venitul congrual era de 57918 coroane. În sat erau 417 greco-catolici, 9 reformați și 3 izraeliți⁶⁴.

În anul 1911, Oroiul de Câmpie făcea parte din Districtul Murășului, cu parohie înființată în anul 1834 cu hramul Sfântul Ioan Evanghelistul. La școală sunt 42 de elevi, 15 fiind repetenți. Preot Paroh este Onoratul Domn Nicolae Hârșan, Învățător este Dumitru Stoia, iar cantor Teodor Socol și curator Ioan Roman. Venitul congrual este de 32752 coroane. Donațiunea învățătorului de la comuna bisericească este de 250 de coroane.

Judecătoria, Perceptoratul regesc, Pretura sunt la Ludușul de Murăș, gara la Sânpaul și telegraf, telefon, oficiu poștal la Căpușu de Câmpie. La recensământ sunt 375 de Greco-catolici și 2 Izraeliți.

În Oroiul Secuiesc, este parohie veche și biserică Greco-catolică din lemn din 1883, cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, sub libera conferire a Ordinariatului cu matricola din anul 1927.

Clădirea școlii greco-catolice este cu pereți zidiți, din anul 1907, în care învață 46 de școlari. 21 sunt repetenți! Preot Paroh este Onorat Domnul Pop Melinte, Învățător este Dumitru Stoia, Cantor Ioan Pop și curator Maxim Codarcea. Venitul congrual este de 57918 coroane. Donațiunea învățătorului de la comuna bisericească este de 350 de coroane.

Gara, Judecătoria regală și Perceptoratul regesc sunt la Mureș-Oșorhei. Pretura este tot la Mureș Oșorhei, Telegraf, Telefon, oficiu poștal fiind la Bandul de Câmpie. Credincioși greco-catolici sunt 502, ortodocși 4, izraeliți 4. Distanța până la scaunul Protopopial este de 22 km⁶⁵.

⁶⁴ *Șematism de la anul 1906*, p. 55.

⁶⁵ *Șematism pe anul 1911*, p. 164.

Din cuprinsul Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-catolice Române de Alba Iulia și Făgăraș, pe anul 1932 am descoperit informații interesante:

În satul Oroiu Secuiesc exista Parohie veche, o biserică Greco-Catolică de lemn clădită în anul 1883, cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Casa parohială, construită în anul 1911 era zidită din piatră și cărămidă. De asemenea ființa un edificiu școlar confesional, greco-Catolic, zidit din piatră și cărămidă în anul 1907. Parohia are matricolă în filie din anul 1827. La Școala primară greco-Catolică erau înscriși 60 de elevi. Paroh era Onoratul Domn Melinte Pop, Curator primar era Alimpie Dobra și cantor Remus Bălaș. Venitul parohial preoțesc, după conscrierea congruală din anul 1896, era de 57918 lei. Mai exista și o școală primară de stat. În cadrul parohiei funcționa o Asociație religioasă, cu numele Reun. Sf. Maria, având 27 de membri și AGRU cu 55 de membri.

Judecătoria de ocol era la Târgu Mureș. Pretura plasei, percepția de circumscripție, Oficiul telegrafic, Oficiul telefonic, Gara și Oficiul poștal erau la Band.

Din Șematismul Veneratului Cler al Arhidiecezei Mitropolitane Greco-catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș, pe anul 1932, în Oroiu de Câmpie am descoperit informații importante:

Casă parohială din piatră și cărămidă din anul 1883 și Edificiu școlar Greco-catolic din piatră și cărămidă edificat în anul 1907, cu Matricula din anul 1826 și un număr de 31 de elevi greco-catolici la Școala Primară. Administrator parohial local interimar era Onoratul Domn Melinte Pop, preot în Oroiu de Câmpie, Curator primar era Nicolae Roman și cantor Victor Socol. Venitul parohial preoțesc, după conscrierea congruală din anul 1896, era de 32.752 lei. Exista și o școală primară de stat⁶⁶.

În anul 1937, în Oroiu (Oroiul Secuiesc) paroh este O. Pop Melinte și în parohie există 508 credincioși. Gara și oficiul poștal sunt la Bandul de Câmpie. Venitul congrual este de 57.918 lei.

În Oroiu de Câmpie sunt 329 de suflete, preot suplinitor este O. Emil Boroș. Gara și Oficiul poștal fiind la Bandul de Câmpie.

Venitul congrual este de 32.752 lei. Din păcate, începând cu anul 1906, nu mai găsim informații cu privire la situația școlară, aspect care ne-ar fi interesat foarte tare⁶⁷.

⁶⁶ Șematism pe anul 1932, p. 183.

⁶⁷ Șematism din anul 1937, pag. 47.

8.5. Sfârșitul dezastruos al Bisericii Greco-Catolice

8.5.1. Cum au interzis comuniștii Biserica Greco-Catolică

Reintrată în legalitate după 1989, Biserica Greco-Catolică pregătește astăzi canonizarea a șapte sfinți martiri -cei șapte episcopi greco-catolici care au pierit în închisorile comuniste apărându-și credința și demnitatea. Într-o țară ocupată de Armata Roșie și supusă izolării în lagărul comunist, Biserica Unită cu Roma era condamnată. Planul era trasat de la Moscova, etapele dinainte stabilite, iar tovarășii de drum ținuti departe de consecințele finale. Ca să desființeze Biserica Greco-Catolică, comuniștii au apelat mai întâi la propagandă și la răstălmăcirea simbolurilor naționale, apoi la presiuni și la intimidare, iar în cele din urmă la arestări și tortură. Acționau la ordinul Moscovei, după o rețetă aplicată deja de Stalin în Ucraina de Vest, unde existau milioane de greco-catolici. Opoziția fusese reprimată prin anchetele KGB.

„În 1946, printr-un pseudo-congres, un pseudo-sinod, un comitet de inițiativă ucrainean, format din câțiva preoți ucrainieni, a proclamat unirea cu Biserica Ortodoxă Rusă. Era un ordin al Moscovei către organele locale de partid și el a fost pus în practică utilizându-se preoți șantajabili.”

8.5.2. Unitatea ortodoxiei, capcana comunistă pentru BOR

În România, trecerea la ortodoxie a fost pregătită sistematic. În 1948 se împlineau 250 de ani de când, la presiunile Imperiului Habsburgic, o parte din românii ortodocși din Ardeal au acceptat Unirea cu Roma. Ignorând efortul pentru emancipare națională al greco-catolicilor, autoritățile insistau că singura Biserică Națională este cea ortodoxă. În primăvara lui 1948, patriarhul Iustinian Marina asigura guvernul comunist că va conserva credința ortodoxă ștergând dintre români dureroasa despărțire de peste două secole. Iar la 15 mai, la celebrarea a o sută de ani de la Marea Adunare de la Blaj, mitropolitul ortodox de Sibiu, Nicolae Bălan, convins de Petru Groza, îi chema pe greco-catolici la ortodoxie cu brațele deschise. Episcopului unit de Blaj, Ioan Suci, nu i s-a permis să vorbească la eve-

niment, deși adunarea românilor din 1848 fusese prezidată și de episcopul ortodox Andrei Șaguna, și de episcopul greco-catolic Ioan Lemeni.

În iulie, statul comunist anulează Concordatul României cu Vaticanul, iar în august legea cultelor încurajează schimbarea confesiunii. La sfârșitul lunii, Comitetul Central al Partidului decide suprimarea Bisericii Greco-Catolice, considerată bastionul imperialismului american. Din cei șase episcopi greco-catolici, rămân în funcție doi, prospăt înființata Securitate infiltrează comunitățile greco-catolice, iar în parohii începe strângerea de semnături pentru ortodoxie.

În cele mai multe locuri, oamenii nu știau ce semnează, iar atunci când s-a știut au intrat cu batjocoriri, cu intimidări, erau amenințați că li se confiscă toată averea sau că în aceste situații copiii nu vor mai putea să meargă la școală sau cu arestări, lucruri din meniul obișnuit al regimului din acel an, povestește Mihai Frățilă, episcop greco-catolic de București.

8.5.3. Prigoana celor care se împotriveau

Purtau urme de presiuni fizice, de presiuni morale, unii laici greco-catolici bucureșteni, din comunitatea greco-catolică bucureșteană, s-au dus la Sfântul Spiridon să vadă ce se întâmplă cu acești clerici, cum de au acceptat Unirea, și au văzut clar urme de neîngrijire pe ținuta lor preoțească, pe veșmintele lor, fețele erau derutate și parcă vorbeau de la sine de urmele presiunilor. Suferințele greco-catolicilor erau însă abia la început.

La 19 octombrie la Alba Iulia are loc un nou Sinod. În fața a mii de credincioși, Patriarhul Iustinian spune că actul ireversibil al trecerii la ortodoxie este folositor și unității bisericii și celei naționale. În plenul Sinodului, însă, premierul Petru Groza atrage atenția că foștii prelați ai Bisericii, greco-catolici nu acceptă să se desprindă de Roma. Mesajul a avut consecințe practice. În noaptea de 28-29 octombrie cei șase episcopi au fost arestați în locurile unde se aflau, cu excepția episcopului Suciu, care se afla în Blaj și a fost luat din Palatul Mitropolitan unde se odihnea.

Au fost ridicați, au fost duși în beciurile Ministerului de Interne, două zile, apoi într-o vilă a Patriarhului, la Dragoslavele. Acolo au fost vizitați de Iustinian Marina, el a încercat să îi facă să treacă la ortodoxie spunându-le că represiunea se va accentua, povestește episcopul Mihai Frățilă. Dar nu toată ierarhia greco-catolică accepta situația. Opoziția a fost însă plătită scump. Câțiva ierarhi își dădeau seama, în special episcopul

ortodox de Oradea, Nicolae Popovici, care avea să devină o victimă a regimului comunist, exista o conștientizare că e un Pact cu Diavolul, că se semnează o unire, dar se semnează în compania diavolului. Dar sigur că presiunea era atât de mare, exista un trecut care putea fi exploatat de comuniști, care aveau un dosar bun și un dosar rău pentru fiecare prelat aproape.

Deci toată această presiune a contextului a concurat la o asociere cu regimul comunist pentru distrugerea unei Biserici sub numele comod al reîntregirii Bisericii. Pregătiți sufletește de exemplul ucrainian și de o mai veche enciclică papală despre natura diabolică a comunismului, episcopii nu au cedat nici presiunilor, nici promisiunilor. Lui Iuliu Hossu i s-a propus Mitropolia Moldovei. A refuzat. Nu au cedat, au avut convorbiri pe un fond de umanitate - episcopul Ioan Bălan, afirmă categoric nu ați venit cu argumente teologice, ci ați venit cu spada, lucrul acesta nu are nici o valoare, cu atât mai mult cu cât știți că violentarea conștiințelor este un act împotriva lui Dumnezeu, spune episcopul Frățilă.

După o perioadă de domiciliu forțat la mănăstirea Căldărușani, episcopii greco-catolici ajung, în mai 1950, la Sighet. Între timp, episcopul Bucureștiului, Aftenie, murise la 50 de ani în beciurile Securității, torturat și lovit în cap în timpul anchetelor. Cu studii temeinice la Roma și foarte apropiat de oamenii simpli, bătuse drumurile Basarabiei și Bucovinei în timpul războiului. Comuniștii au crezut că îl pot duce mai ușor pe panta aceasta către Biserica Ortodoxă, dar Vasile Aftenie a fost totdeauna ferm, a conștientizat că va primi martiriul, spune Alexis Dimcev, cercetător specializat în istoria Bisericii Greco-Catolice. Vasile Aftenie a fost înlocuit, printr-o slujbă în clandestinitate, de un alt episcop. Așa se face că în această perioadă, Biserica se pregătește să canonizeze șapte episcopi greco-catolici.

Cei șapte Fericiți Martiri:

Vasile Aftenie, care merge la Domnul în 1950, apoi e vorba de Valeriu Traian Frențiu, care merge în 1952 la cer, episcopul Ioan Suciu, în 1953, Tit Liviu Chinez, care decedează tot la Sighet în 1955, apoi episcopul Ioan Bălan care trece în veșnicie în 1959, episcopul Alexandru Rusu care moare în închisoarea de la Gherla în 1963 și ultimul seniorul, episcopul cardinal Iuliu Hossu, care pornește spre cer chiar din București, pentru că îl aduseseră în ultima clipă la spitalul de la Colentina, unde întregeste acest cor al celor șapte pentru care Biserica și cred că orice om de bine din țara asta trebuie să dea mulțumită lui Dumnezeu pentru exemplul și demnitatea vieții lor, spune Mihai Frățilă.

8.5.4. Biserica Ortodoxă și bumerangul comunist

Desființarea Bisericii Greco-Catolice prin decret, la 1 decembrie 1948, s-a dovedit mai degrabă un cadou otrăvit pentru Biserica Ortodoxă. A fost un dar otrăvit, pentru că în toamna lui 58-59, regimul comunist avea să declanșeze o ofensivă puternică anti-ortodoxă, în special anti-monahală, iar mănăstirile ortodoxe au fost puternic lovite, numărul lor a fost redus la jumătate, dacă nu redus la un sfert, oști monahale au fost desființate, nu mai vorbesc de dărâmare de biserici, în anii 80, deci tăvălugul a lovit în mai toate cultele, a lovit și cultul majoritar.

Poziția oficială a Bisericii Ortodoxe Române cu privire la evenimentele dramatice din 1948 se dovedește greu de aflat. Biserica Greco-Catolică a ieșit din clandestinitate după 1989, iar anii 90 au fost presărați de controverse legate de retrocedarea bisericilor și proprietăților greco-catolice, multe nerezolvate nici astăzi. Dar dincolo de aspectele pecuniare, nu există nici un document public al Sinodului Ortodox care să condamne complicitatea care i-a dus pe episcopii greco-catolici la moarte⁶⁸.

8.6. Sărbătorile religioase de peste an și obiceiuri și tradiții care le însoțesc

8.6.1 Obiceiuri prilejuite de Crăciun

În trecut, în preajma sărbătorilor de Crăciun, sătenii se pregăteau pentru sărbătorirea cu cinste și plăcere a Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos. Sărbătoarea Crăciunului, era întâmpinată cu repetiții diverse pentru colindătorii de toate vârstele precum și alte obiceiuri din satul Oroiu. În special, copiii, învățau colinde de Crăciun. Primii care mergeau la colindat dimineața erau copiii de școală, care primeau mere, nuci și bomboane și uneori colaci (țâpăi) apoi copiii mai mari care erau pe la diferite școli, veneau pe la amiază cu colindul, aceștia primind pe la câte o casă și bani.

⁶⁸ <https://www.bzi.ro>, *Biserica română și bumerangul comunist- 76551*.

Vecinii de la „Buna”, la colindat

Seara veneau la colindat ficiorii și gospodarii mai în vârstă. Aceștia erau invitați în casă să guste câte un păhar de ginars sau vin...și apoi mai trăgeau câte o colindă, în timp ce găluștele făcute din carne de porc proaspătă și păsat de cucuruz, forfoteau pe sobă. Păsatul era făcut la râșnița lui Badea Neculae a lui Gâscoi.

Acum se verifică vinul dacă e bun

Așteptau cu toții să vină zăpada și Moș Crăciun din ținuturile nordice, din Laponia. În săptămâna dinainte, lumea mai credincioasă, în special femeile se spovedeau și luau sfânta cuminecătură. Se duceau cu toții la Biserica, participând la slujbă, pentru îngrijirea sufletească de Sfintele Sărbători, ascultând cu mare atenție slujba și mai ales predica ținută cu ocazia nașterii pruncului Iisus Hristos. Îmi amintesc cum ne organizam, vecini de vârstă apropiată și umblam cât ține satul pe la toate casele cu colinda.

Iarna la Oroiu

Primeam mere, nuci, bomboane sau câte un colac, pe care îl înșiram pe un băț numit covrigare. Nu de puține ori, cu covrigarea ne apăram de câini, așa că până ajungeam acasă colacii erau plini de tină și boțiți.

Mai târziu, după ce am mai crescut, prin clasa a VII-a, mergeam seara cu clasa, băieți și fete cu colindatul pe la familiile noastre sau pe la neamuri. Ne ceream voie cu formula „Primiți cu colindatul?“, iar la intrare în casă dacă eram poftiți cântam troparul și „Nașterea:

„Nașterea ta Hristoase, Dumnezeu, răsărit-a lumii lumina, cunoștinței, că-ntru dânsa cea ce, serveau stelelor, de la astea s-au învățat, să se-nchine Ție, Soarelui Dreptății și să te cunoască pe tine, răsăritul cel de sus, Doamne, mărire Ție!” iar la sfârșit, după ce colindam, la plecare uram gazdei sănătate și sărbători fericite:

*„Rămâi gazdă sănătoasă,
Să plătești colinda noastră
C-un colac de grâu frumos
Ca și fața lui Hristos!”*

De obicei cele mai auzite colinzi erau: *O ce veste minunată, Trei păstori, Colo sus în vremea ceea, Pe coasta cu florile și cea mai plăcută, pe care nu pot să o uit e „La nunta din Cana Galilei” pe care o colindau seara vecinii, bărbații din colțul de sat „La Buna”.*

O ce veste minunată

*O ce veste minunată
Lângă ViŃlaem s-arată
Cerul strălucea
Îngerii veneau
Pe-o rază curată.*

*Păstorii cum auziră
Spre locașul sfânt porniră
Unde au aflat
Pruncul luminat
Și îl preamăriră*

*Păstorilor din câmpie
Le vestește-o bucurie
Că-ntr-un mic locaș
Din acel oraș
S-a născut Mesia.*

*E Iisus păstorul mare
Turmă ca El nime n-are
Noi îl lăudăm
Și ne închinăm
Cu credință Tare!*

Trei Păstori

*Trei păstori se întâlneură
Raza Soarelui, floarea soarelui
Și așa se sfătuiră
Haidetu frașilor să mergem
Raza Soarelui, floarea soarelui
Floricele să culegem*

*Să le ducem lui Hristos
Raza Soarelui, floarea soarelui
Să ne fie de folos
Nouă și la neamul nost!*

Colo sus în vremea ceea

*Colo sus în vremea ceea
În frumoasa Galilea
O fecioară vieșuia
Ce Maria se chema
Nazaret era Orașul
Unde își avea locașul*

*La fecioara sfântă-n casă
Și din zbor el se opri
Bucurie îi vesti
O prea bunecuvântată
Pururea nevinovată
Din tine pe-acest Pământ*

Și-ntr-o zi Maria sta
Singulară la masa sa
Dar deodată ce văzu
Casa toată se umplu
De-o lumină lucitoare
Ca si raza de la soare
Îngerul Gavril intrase

Se va naște domnul Sfânt
Tu-l vei naște pe Hristos
În orașul cel frumos
Și-l vei naște-ntr-o mărire
Pentre-a noastră mântuire
Colindă și voie bună Jupâne gazdă!

Pe coasta cu florile

Pe coasta cu florile
Dumnezeu cu oile
Vin jidani să-l omoare
Cu securi și cu topoare

Dar Dumnezeu ca și-un sfânt
A trimis ploaie și vânt
Pe toți i-a pus la pământ

La nunta din Cana Galilei

La nunta ce s-a întâmplat
În Cana Galilei
Fosta și Iisus chemat
În Cana Galilei
Iară mama lui Iisus
Văzând că nu-i vin de-ajuns
I-a spus fiului iubit
Că vinul s-a isprăvit

Atunci Iisus s-a ridicat
Și slugile le-a chemat
Apă-n șase vase-au pus
Și le-a umplut până sus
Iisus le-a binecuvântat
Și apa-n vin s-a preschimbat
Și-atunci cu toții au știut
Că Mesia s-a născut...

A doua zi, dimineața mergeam cu Steaua, câte doi băieți. Era confecționată dintr-o veșcă de sită veche. Fiecare ne străduiam să o împodobim să arate cât mai frumos, îi puneam cincii colțuri, învelite în hârtie creponată iar pe față lipeam imagini din biblie, de obicei decupam din calendarul din anii trecuți și înăuntru un clopoțel pe care îl scuturam tot timpul cât colindam:

Steaua sus răsare
Ca o taină mare
Steaua strălucește
Și lumii vestește, bis

Că astăzi curata
Și nevinovata
Fecioara Maria
Naște Pe Mesia, bis.

Aproape toți s-au dus....Dumnezeu să-i odihnească

8.6.2. Anul Nou

Cel mai cunoscut obicei în noaptea de Anul Nou era umblatul cu plugușorul. Ca și la colinzi, textul plugușorului se încheia cu urări de bine și sănătate, cu belșug în toate. Sau la casa la care nu eram primiți le strigam: „*Bureți pe pereți, Anul Nou să nu aveți!*” Și o tăiam la fugă, de frica gazdei care de obicei mai arunca cu câte un retevei după noi!

A doua zi, dis de dimineață umblam cu sorcova, o crenguță de brad, împodobită cu beteală și staniol colorat: *Sorcova, vesela, să trăiți, sămbătrâniți, ca un măr, ca un păr, ca un fir de trandafir, tare ca piatra, iute ca săgeata, tare ca fierul, iute ca oțelul, ... la anu și la mulți ani să trăiți!*

Nu pot să uit, de obicei făceam echipă cu Nicu Bereș, coleg de clasă și prieten, cum pe la fiecare casă primeam 10 sau 15 bani, în caz fericit, altfel bomboane, nuci sau mere.

Dar am nimerit la casa Șefului de Post, milițianul Stoica, la masă chefuind cu Socol Ion (Ionul lui Condrate), secretarul de la Sfatul popular.

Ne-au ascultat cu atenție și la urmă, după ce am terminat ne-a spus: *Ia mai ziceți odată, că tare fain ați zîs!* Și surpriză, la sfârșit ne-au răsplătit cu câte o monedă de 50 de bani! Mare bucurie pe noi!

Albul zăpezii

În seara de Anul nou, o mare bucurie și distracție era vergelatul. Era un fel de joc de societate în care tinerii erau curioși să-și cunoască drăguța sau drăguțu și cei proaspăt căsătoriți, să-și vadă viitorul. Sub farfuriile, blide de lut de obicei, întoarse cu fundul în sus se puneau tot felul de obiecte simbolice: o bucată de cărbune, ceea ce însemna că cea sortită ție va fi neagră (brunetă, bărnace!), un bulgăre de sare, care însemna sărăcie, un pieptene însemna că e știrb sau colțat, o monedă anunța bogăție etc. Sub fiecare farfurie se pune și o bucățiță de carne. Cel căruia îi venea rândul să intre în joc trebuia să mijească până se aranjau farfuriile, apoi cu o pisică în brațe venea și aștepta să vadă ce farfurie va alege pisica, adulmecând mirosul de carne de sub farfurie.

8.6.3. Boboteaza (Botezul Domnului Iisus Hristos)

Încheie ciclul sărbătorilor de iarnă, fiind de obicei „la pachet cu Sfântul Ioan”. Așteptam cu emoție să treacă popa cu botezul mai ales că pe masă erau tot felul de bunătăți, dar nu ne puteam atinge de ele până nu trecea popa, să le binecuvinteze.

Acuma se făceau răciturile din carne de porc și pudrate cu poprică roșie (Boia de ardei). La fiecare casă, lăsa o cană cu apă sfințită, toți fiind

convinși că are puteri miraculoase, de a vindeca boli și de a menține sănătatea. Îmi aduc aminte de o întâmplare hazlie, era în ziua de Bobotează, după amiază, pe la noi trecuse popa cu botezul.

Mai mulți copii cu săniile ne duceam pe drum spre Dealul Căpușului să facem pârtie pentru săniuș. La un moment dat, de la ultima casă pe partea stângă, unde locuia Roman Ștefan, bunicul lui Victor, iese popa cu tot alaiul și se îndreptau spre casa de peste drum unde locuia Roman Ioan a lui Moisie cu nevasta Leontina, (Oănu lui Moisë, Gheata, după numele satului)

Da pe podeț, omul cu căldărușa alunecă, cade și varsă o parter din apa sfințită. Foarte repede a completat cu apă din păraul ce trecea pe aproape, cu apă din izvorul cu apă bună ce venea de undeva aproape de salca lui Giurii.

8.6.4. Sărbătorile de primăvară și vară

8.6.4.1. Floriile (Duminica Floriilor)

Rugăciunea de Florii, în țintirim la Româneni

Floriile preced cu o săptămână marea sărbătoare a învierii Domnului Iisus Hristos. Floriile și Paștele încadrează Săptămâna mare sau săptămâna luninată. Sătenii ies la cimitir, unde îngrijesc mormintele și își jelesc morții, pomeniți de altfel și de preot. Paștele trebuie întâmpinat curat sufletește, pentru care toți se spovedesc și se cuminecă. Mă refer la cei mai mari și la bătrâni. În Duminica Floriilor se duc la biserică ramuri de salcie înflorită, mătâșori. Preotul le sfințește, apoi sunt duse acasă și păstrate pe pereți după un blid sau la oglindă. Săptămâna mare e și cea a curățeniei în gospodărie, familiile pregătindu-se intens pentru a întâmpina Paștele așa cum se cuvine.

Cea mai așteptată era pasca, făcută dintr-un aluat mai deosebit, bine acoperit cu brânză frământată cu ou. Cu mare nerăbdare așteptau copiii „feștitul” ouălor, de obicei în roșu sau maroniu dacă se foloseau coji de ceapă. Pentru culoarea galbenă, totdeauna mă trimitea mama în Continit de unde aduceam flori galbene de dedețai cu care se vopseau ouăle.

De precizat, că mai de demult, în vremuri străvechi, pe 1 Noiembrie, după sfânta liturghie, dedicată Zilei Tuturor Sfinților, sătenii își petreceau după-amiaza în țintirime, rugându-se pentru sufletele răposaților. De prin anii 1698, de când a luat ființă Biserica Greco-Catolică și sub amenințările insuportabile ale Imperiului și ale Împăratului, sătenii din satul Oroiu, au început să împrumute unele obiceiuri catolice, dar cutuma zice că a fost orânduit ca sărbătoarea de pomenire a morților să fie în fiecare an, în prima zi de sâmbătă a lunii noiembrie.

Atunci, credincioșii merg la Biserică și în țintirim, curăță mormintele și le împodobesc cu flori, de obicei crizanteme, în amintirea celor care cândva i-au însoțit pe drumul vieții...Crucea ostașilor căzuți în războaie, pe câmpul de luptă, este și aceasta simbol al jertfei și a dragostei de glia strămoșească.

Crucea ostașilor eroi, căzuți în cele două războaie mondiale

Noaptea, fiecare mormânt devine un mic altar al luminii, cu zeci de lumânări aprinse în memoria celor trecuți la cele veșnice. Se spune că acum, de Ziua Morților, porțile Tărâmului de Dincolo se deschid iar morții vin să se întâlnească cu cei vii. E sentimentul pe care-l simt acolo lângă mormânt, cu toată ființa mea...

Mai merg foarte rar acasă în sat, de fapt de două ori pe an, de ziua morților, la cimitir, acolo unde părinții mei își dorm somnul de veci...

În Sâmbăta dinaintea Floriilor, Sâmbăta lui Lazăr, îi pomenim și-i jelim pe cei dragi, plecați în ceruri la cele veșnice și parcă an de an, mi se pare că în cimitir suntem tot mai puțini și crucile tot mai multe...

Ne-am întâlnit cu neamurile, vecinii, cunoscuți, citim numele celor dragi pe crucea de la căpătâi și povestim despre ei și ni-i închipuim așa cum au fost, până mai ieri, ne închipuim că acolo sus, pe deal, în țintirim suntem cu ei!

Zăbovesc în fața crucilor de la căpătâiul celor dragi, plecați la cele veșnice... Doar amintirile rămân. Cred că azi e prilejul cel mai bun să comunicăm cu ei: închidem ochii și visăm!

— *Ne așteaptă acolo* - îmi spune vecinul.

— *Ai dreptate, bade Gheorghe, ne așteaptă... Nimeni nu știe să aștepte cu atâta răbdare, așa ca ei!*

Mai apoi, Primăvara, în sâmbăta dinaintea Paștilor, de Florii, mergem la Biserică cu crenguțe de salcie cu mătâșori care se sfințesc și apoi se pun pe morminte și se duc acasă și se păstrează la icoane. Tradiția zice că crenguța de salcie adusă din Biserică, sfințită, este aducătoare de dragoste, iar cei mici, copiii, se ating cu crenguțele pentru a crește mari... Este bine să umbli încins la brâu cu o nua de salcie sfințită, ca să nu te mai doară tot anul șalele și să nu te speli pe cap de Florii, că o să încărunțești mai repede, adică vei albi prematur!

Dumnezeu să-i odihnească în pace, acolo sus în ceruri!

Mircea Rusu, „conțăranul” meu, ne cântă și povestește de iarba verde de acasă..., cea care nu m-a lăsat să mă rătăcesc, plecat fiind prin Lumea mare, dar în ograda caselor părintești, acum iarba-i pedepsită, de mână de om să nu fie cosită și poarta-i ferecată, acolo nu mai avem pe nime, ai noștri s-or mutat sus pe deal, în țintirim.

Biserica de lemn și cimitirul de la Româneni

8.6.4.2. Paștele

Dar amintirile rămân. Ele nu mor niciodată. Ce frumos era de Paști. Seara, în ajun, feciorii strigau fetele din clopotnița Bisericii și comunicau între cele două Biserici. Strigatul fetelor din turlele bisericilor, avea loc în satul Oroiu, în noaptea de sâmbătă spre duminică, imediat după slujba de Înviere, când fetele din sat au ocazia să afle, alături de toți sătenii, care este părerea băieților despre ele.

Scenariul care se repetă an de an prevede că băieții din sat, urcă în turla bisericii, iar de acolo strigă în versuri, cât îi ține gura, toate lucrurile rele făcute de tinerele sătence, bune de măritat.

— Alooo, măăă!

— Ce ți-i, măăă?

— *Fata lui Neculae lui Palici s-o pupat la Fântână la Buna cu Gheorghea lui Hoșu... Da' ea nu știe să toarcă lână și cânepă și-i arde de măritat! Râdeți-o, măăă!!!*

— Hăăăăă, Hăăăăă!

Apoi se lua o roată de car, mai nou anvelopă (un cauciuc de camion), o burdușeam cu lemne și paie și o duceam sus, pe cel mai înalt deal... Aprindeam focul și o rostogoleam la vale.

Era o adevărată reverie să vezi cum zbura focul cu viteza vântului... Ziceam că fuge după pricolici! În final ajungea jos pe Rât, unde ardea mocnit, iar a doua zi, dimineața adunam resturile, rafurile sau sârmele din anvelopă.

Dimineața, până-n ziuă, mama se ducea la Biserică și aducea Paști, prescură înmuiață în vin și, după ce luam fiecare câte o linguriță zicând „Hristos a înviat”, cu răspunsul „Adevărat că a înviat”, ne așezam la masă, dădeam cioc cu ouă roșii, vopsite, și mâncam Pască și drob de miel... Slujba de înviere se făcea la miezul nopții și mergeam cu toții, până ce am

crescut mai mari, am ajuns la școală și regimul Comunist ne-a interzis și încet, încet, ne-a dezobișnuit de obiceiuri...

Apoi după amiază, îmbrăcați frumos, ne duceam la Biserică și în cimitir. Pentru noi, copiii, era o atracție deosebită, cu tot felul de jocuri și concursuri. Dădeam cioc cu oul și cel al cărui ou era mai tare câștiga

celălalt ou; sau cu monede de 25 de bani, unul țineam oul în mână, între degetul mare și arătător, lăsând o fantă mica, prin care celălalt trebuia să nimerească și să introducă moneda în ou. Dacă reușea, era al lui oul, dacă rata, moneda o adjudeca celălalt. Distanța se stabilea, atingându-ne picioarul stâng și aplecându-ne pe spate cât mai mult, cel cu oul, pentru a mări distanța

Mai jucam Rișcă, cu monede, și Miruitul oului cu banul, așa ne petreceam ziua de Paști. De mâncare nu ne mai trebuia, că aveam punga cu ouă la noi, toate sparte sau ciobite de loviturile primite de la monede.

Bătrânii ședeau întinși pe iarbă, pe răzor și băteau cărțile, de obicei filcării, având lângă ei câte o glajă de o fele de jinars. De fapt era stabilit clar o regulă: dacă nu puteai să cosești 30 de ari și să bei o fele de jinars nu erai bărbat! (mai e un amendament, dar e mai pe ocolite, adică și să-ți mai bați din când în când muierea!)

Începând de acum și până la Sărbătoare Ispasului, sătenii se salutau între ei când se întâlneau cu *"Hristos a înviat!"* Și răspunsul era *"Adevărat a înviat!"*

8.6.4.3. Sângiorzul, sau Sfântul Mare Mucenic Gheorghe

Creștinii ortodocși, îi atribuie acestui sfânt o faptă creștinească deosebită: uciderea balaurului, simbol al răului. Gheorghe e sfântul cel mai des întâlnit pe icoanele pictate pe sticlă

Casa, gardul, și poarta sunt împodobite cu ramuri de pelin, ca să fie apărate de strigoi. Feciorii udă fetele casă fie rod bogat sau le urzică la picioare pentru a fi mai iuți și mai harnice. În anii când primăvara e mai timpurie și iarba e destul de mare, se „rup” mieii de la oi, fiindcă acestea urmează să se adune în turme. Laptele muls la cu această ocazie la „Măsură” e măsurat cu atenție de o comisie, pentru că de cantitatea lui se stabilește dreptul da a le mulge. În anii în care ziua de 23 aprilie se nimereste în Postul Paștelui, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe se sărbătorește în a doua zi de Paște.

Pentru familia noastră ziua de 23 aprilie era o dublă sărbătoare, pentru că era ziua de naștere a tatălui meu, Dumnezeu să-l odihnească în pace acolo sus în ceruri. Așa că o sărbătoream într-un mod mai deosebit.

8.6.4.4. Ispasul sau Înălțarea Domnului

Peste caracterul religios al sărbătorii, se suprapune obiceiul de pomenire a morților, eroii, a celor căzuți în cele două războaie mondiale (la oraș se zice Ziua Eroilor). Numele acestora se află consemnat într-un document, cum de altfel e scris și pe crucea veche și pe Monumentul eroilor ridicat în mijlocul satului, aproape de biserică.

În această zi sătenii se salută cu „*Hristos s-a înălțat!*” cu răspunsul „*Adevărat s-a înălțat!*” și așa se continuă până la Rusalii

8.6.4.5. Rusaliile

Rusaliile încheiau ciclul sărbătorilor de primăvară, una dintre cele mai mari. În prezent se sărbătorește în două zile consecutive. De Rusalii, se ieșea, ca și la Bobotează, la o fântână la care i se sfințea apa, dar și cea din vasele aduse de credincioși. Apa sfințită era dusă acasă, și cu ea erau stropite toate animalele și păsările din gospodărie pentru a fi ferite de boli. Se credea că apa sfințită, aghiazma, are puteri miraculoase, vindecă orice boli.

Slujba de Rusalii, la fântână la „Buna”, ieșirea în țarină

Acum holdele de grâu sunt tocmai înspicate. Fetele împletesc cununi din spice la troițe, cu care împodobesc praporii din biserică și toate crucile satului. Holdele sunt și ele sfințite, pentru a fi ocrotite de gheață sau de ape mari și de viituri.

8.6.4.6. Sânzâienele

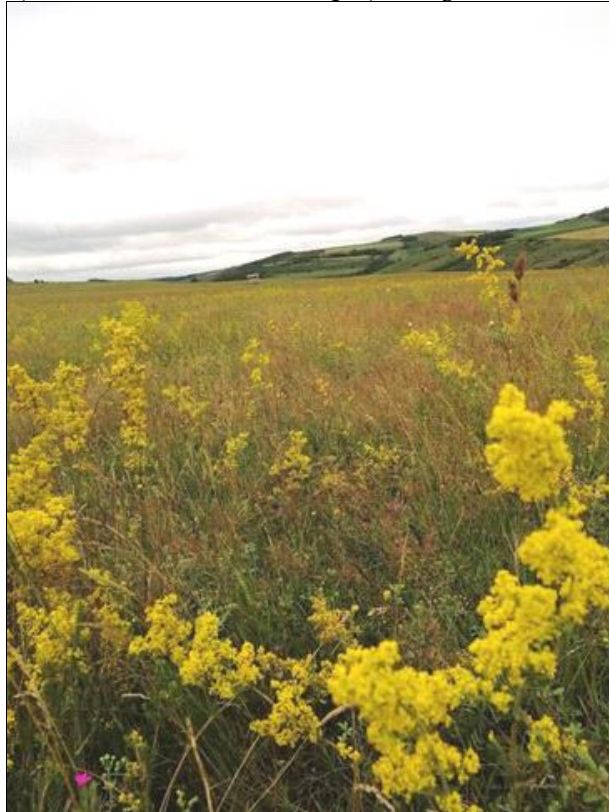

Coronița de Sânzâiene

Toate tradițiile legate de sărbătorile verii urmăresc apărarea recoltelor de grindină, de furtuni și a oamenilor de boli. O astfel de sărbătoare este și Sânzâienele. Sărbătoarea cade tocmai pe la sfârșitul lui iunie și coincide cu înflorirea sânzâienelor. Acum, din flori de sânzâiene, se împletesc cu-

nuni. Acestea se aruncau pe casă, câte una pentru fiecare membru al familiei. Cel a cărei cunună se întorcea, cădea de pe casă, se credea că e amenințat de o primejdie mare: boală sau moarte. Pe durata verii mai sunt și alte sărbători, dar mai puțin bogate în obiceiuri.

Câmp de sânzâiene

8.6.4.7. Sfântul Ilie

Se anunță „vreme mare”, nori negri sunt deasupra satului.

Se aude zgomotul făcut de căruța Sfântului Ilie, în trecere

La 20 iulie, întotdeauna la această dată e sărbătorit Sfântul Ilie. E o zi ținută cu mare grijă, de frica sfântului. Nu se lucrează nimic, cu excepția îngrijirii animalelor.

Altfel, dacă nu se respectă acestea, oamenii sunt loviți de mari nenorociri, mai ales de trăsnete și gheață. În multe părți ale țării, oamenii găsiți pe câmp sunt „huiduiți”, nevoiți să suporte ocări mari și chiar agresiuni fizice.

Adevărul este, că în această perioadă sunt multe furtuni, obișnuitele ploi de vară, așteptate și binecuvântate de săteni, dacă sunt liniștite și curate, adică fără grindină (gheață) darul și menirea lor este să sporească recoltele de grâu tocmai intrate în pârgă și de porumb (cucuruz), care acum leagă, formând viitorul ciucalău, sau caz fericit chiar doi.

8.6.5. Sărbători de toamnă

8.6.5.1. Sfânta Marie Mică

Nașterea Maicii Domnului sau Sfânta Marie Mică, este sărbătorită pe data de 8 septembrie și este prima sărbătoare din cursul anului bisericesc, an început de la 1 septembrie. Este cea mai mare sărbătoare a toamnei și se sărbătorește în fiecare an pe data de 8 septembrie. Sfânta Marie Mică se sărbătorește atât în biserica ortodoxă cât și în cea catolică.

8.6.5.2. Ziua Crucii

Înălțarea Sfintei Cruci, una dintre cele mai vechi sărbători creștine, aduce aminte de patimile și moartea Mântuitorului pe Golgota, iar 14 septembrie este considerată totodată, data care vestește sfârșitul verii și începutul toamnei.

Înălțarea Sfintei cruci marchează două evenimente solemne: aflarea crucii și înălțarea ei în fața poporului de către Episcopul Macarie al Ierusalimului, la 14 septembrie 335 și aducerea Sfintei cruci de la perși, în anul 629, în vremea Împăratului bizantin Heraclius, care a așezat-o în biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim. Spre deosebire de alte sărbători, Înălțarea Sfintei Cruci este marcată prin post aspru.

Crucea este un simbol al victoriei asupra morții și a păcatului, iar sărbătoarea Înălțarea Sfintei Cruci este singura cu post aspru și rugăciune care apare la data de 14 septembrie atât în calendarul bizantin (ortodox și greco-catolic), cât și în cel latin. În această zi mama făcea o cruce pe peretele poieții, din balegă proaspătă de vacă, pe care o orna cu flori de margarete (ochiul bouului). De asemenea peste tot în sat se puneau cununi din flori la toate crucile, (troițele).

8.6.5.3. Cruci (Troițe)

Drept dovadă că locuitorii satului Oroiu, oroienii sunt oameni smeriți și cu frică de Dumnezeu, încă de la intrare în sat, în dealul Bandului, la Hulă, ne întâmpină o cruce care ne îndeamnă să ne amintim de Patimile Domnului Iisus Hristos, cel răstignit. De-a lungul drumului mai întâlnim cruci în apropierea casei lui Dobra Simion, La Buna și La Gheorgheoi, la

ieșirea din sat și două cruci singuratice pe locul vechiului cimitir! Și în deal, la trecerea spre Valea Oroiului, găsim o cruce din cele mai vechi timpuri. Am încercat să le prezint așa cum încă mai sunt, cu speranță că vor fi în continuare întreținute și cinstate de săteni.

8.6.5.4. Sfinții Apostoli Mihail și Gavril

Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil este hramul bisericii de lemn de la Ungureni, care a ars în anul 1976.

Sfântul Arhanghel Mihail, în limba ebraică, numele său înseamna „Cine este ca Dumnezeu?”. El este cel care „striga”: „Să luăm aminte, noi, care suntem făpturi, ce a pățimit Lucifer, cel care era cu noi: cel ce era lumina, acum întuneric s-a făcut. Că cine este ca Dumnezeu?”, și așa s-a întocmit soborul, adică adunarea și unirea tuturor îngerilor. Pe seama sa se pune și călăuzirea lui Lot și a familiei acestuia la ieșirea din Sodoma, precum și protecția specială a poporului lui Israel. Conform Scripturii, toți morții vor ieși din morminte la glasul trâmbiței Sfântului Arhanghel Mihail.

În iconografie, Arhanghelul Mihail este reprezentat purtând în mână o sabie de foc, semn ca el pedepsește păcatul. Sfântul Arhanghel Mihail este pomenit în cărțile Vechiului Testament ca fiind prezent mai ales acolo unde Dumnezeu pedepsește nedreptatea. Din acest motiv Arhanghelul Mihail se arată a fi un înger al dreptății Dumnezeiești.

Sfântul Arhanghel Gavriil, în limba ebraică, Gavriil înseamnă „bărbat-Dumnezeu”. Numele său conține concentrat vestea că Dumnezeu Se va face bărbat, că va asuma firea omenească. Vestea Sfinților Părinților Ioachim și Ana nașterea Maicii Domnului, îi descoperă lui Zaharia nașterea Înaintemergătorului. Păstorilor le arată că li S-a născut Prunc, pe Iosif, logodnicul Mariei, îl întărește ca să nu se îndoiască de nimic, călăuzește Sfânta Familie în Egipt și aduce femeilor mironosite vestea Învierii Domnului. Arhanghelul Gavriil este reprezentat în iconografia ortodoxă purtând în mână o floare de crin alb, ca simbol al bucuriei și binecuvântării. Arhanghelul Gavriil este îngerul bunătații și milostivirii lui Dumnezeu.

8.6.5.5. Sfântul Dumitru

Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, este pomenit în calendarul creștin ortodox la 26 octombrie. În credința populară, anul este

împărțit în două anotimpuri: vară și iarnă. Dacă Sfântul Gheorghe "încuie" iarna și înfrunzește întreaga natură, Sfântul Dumitru desfrunzește codrul și usucă toate plantele. Există credință că, în ziua Sf. Dumitru, căldura intră în pământ și gerul începe să-și arate colții. În ajunul sărbătorii Sfântului Dumitru, se aprind focuri, peste care sar copii, pentru a fi sănătoși tot anul. Focul are și menirea de a alunga fiarele și de a încălzi morții. După ce focul este stins, țărani aruncă un cărbune în grădină, pentru ca aceasta să primească putere de a rodi. Sfântul Dumitru este considerat și patronul păstorilor, ziua lui fiind aceea în care, spune tradiția, ciobanii află cum va fi iarna. Aceștia își așează cojocul în mijlocul oilor și așteaptă să vadă ce oaie se va așeza pe el. Dacă se va culca o oaie neagră, iarna va fi bună, iar dacă se va culca o oaie albă, anotimpul rece va fi aspru. Un alt mod de a afla cum va fi iarna este acela de a urmări mersul oilor în dimineața sărbătorii Sf. Dumitru. Astfel, dacă dimineața se va trezi mai întâi o oaie albă, care va pleca spre sud, iarna va fi grea. Dacă se va trezi o oaie neagră și va pleca spre nord, iarna va fi ușoară.

CAPITOLUL IX

Școala. Învățământul confesional (primar și general)

Moto:

Un popor fără cultură e un popor ușor de manipulat!

Immanuel Kant

Școala

Până în anul 1600 nu se spune nimic deosebit despre școala din Ardeal. Școlile mănăstirești, despre care vom afla în secolul al XVII-lea și în următorul, erau ca urmare firească a unui proces de ordin spiritual, al cărui temei trebuie căutat în dragostea neamului pentru legea în care s-a născut și în devotamentul față de Dumnezeu și de sfinți⁶⁹.

Calvinismul era mai puternic și în ascensiune. Catolicismul a intrat în criză încă din anii de păstorire ai luminatului umanist, Nicolae Olahus. Lutheranismul nu a prins la români, dar cu cât creștea numărul reformaților, scădea numărul locuitorilor de confesie ortodoxă. În sinodul din anul 1569, ținut la Aiud, s-a hotărât „izgonirea” limbii slavone din biserica română transilvană, lucru binevenit, având în vedere că majoritatea enoriașilor nu înțelegeau mai nimic din tot cuprinsul slujbei ce se predica la biserică (pentru ei era doar o lălăială).

Și nu întârzie să apară o școală nouă a cărei faimă ajunsese până pe Târnave: era cea de pe lângă mănăstirea de la Măgina, aproape de Aiud. Întemeiată în anul 1611, ea a avut chiar de la început rolul de a pregăti în chiliuțele ei pe viitorii dieci (dascăli) și cântăreți ai satelor iar mai târziu în ai pregăti și la citit și scris.

Un Centru rural de cultură românească a fost și la Săliștea Sibiului de unde s-au ridicat încă din secolul al XVI-lea țărani de vrednicia cneazului Dumitru. E adevărat că alături de școala îmbrăcată în duhul reformei, își continua viața, în spiritul ei ortodox, școala mănăstirească, producând serii de preoți.

Școala era susținută din contribuțiile celor ai căror copii se bucurau de instrucție, adică de învățătură. Cel puțin așa, în acest mod se găsesc funcționând și alte școli românești de mai târziu.

La 1622 Bethlen anunța dieta din Cluj, despre intenția sa de deschiderea unei noi Universități care va fi în măsură să întărească definitiv calvinismul. Dar Dieta se opune și propune înființarea Universității într-un centru românesc, și anume Alba Iulia.

⁶⁹ Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania, până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina”, 1944, p. 39.

În perioada imediat următoare Reformei religioase, sub influența curentului reformatiunii, maghiarii și sașii din Transilvania înființază primele școli și în satele fostului Scaun al Mureșului. Școlile românești sistematice, aveau să se înființeze după anul 1750.

Principele Gavril Bethlen, promovează în anul 1624, cunoscuta lege, în baza căreia copiii românilor au dreptul de a frecventa școala. Prin Dieta din Alba Iulia ținută la 23 iunie, al cărui articol VIII, a fost promovat în urma denunțării predicatorilor că unii patroni (proprietari de pământ) opresc pe fii iobagilor de a frecventa școala.

Printre primele cărți, se numără vestita cazanie a lui Varlaam, din multe scripturi talmăcită, din limba slovească. Acest dar al limbii românești a cucerit inimile cititorilor nu numai prin limba sa aleasă, ci și prin darul de a intui sufletul omenesc și de a nuanța durerile sau bucuriile lui. O dată importantă din istoria învățământului românesc din Transilvania este tipărirea primei cărți pentru școlile românești din Transilvania, Bucoava de la Bălgrad, un manual didactic. Tipărirea ei s-a făcut cu cheltuiala Protopopului Gheorghe Dăianul și a lui Pantelimon Șt. Racz, din Kisfalud (Micești -Alba), odorbirăul Belgradului.

Odată cu începutul secolului al XIX-lea, numărul școlilor românești scade. Faptul era de bucurie pentru magnații unguri, care spuneau că neamul valah încă „nu-i copt”, pentru școală, că nici limba lor nu se pretează la o cultură de un grad mai înalt. Dar în calea progresului școlii românești, pe lângă tradiționala sărăcie, care cu greu se putea învinge, se mai adăuga și o altă nenorocire: politica de germanizare, a lui Iosif al II-lea, care a dat cel mai puternic impuls culturii și limbii maghiare. Până la el nici prin minte nu le-a trecut nobililor maghiari că în discursurile lor din adunările Comitatense (județene) s-ar putea să stăpânească limba maghiară în locul celei latine, ori că, în colegiile lor, s-ar cuveni să dea tinerilor și altă învățatură decât cea latinească. El izgonise limba latină pentru a o înlocui cu germana, dar nobilimea maghiară începu lupta împotriva acesteia și înlocuirea cu limba maghiară⁷⁰.

Această luptă se transformă în curând într-un ideal politic, urmărit cu perseverență, care va culmina prin Legea Apponyi 1907, capătul liniei kossutiste a politicii maghiare.

⁷⁰ I. Lupaș, *Din istoria școalelor noastre*, revista „Luceafărul”, 1907, nr. 4-5, Sibiu, Editura Revistei Luceafărul, 1907, p. 60.

Cât despre localurile de școală, din veacul al XVIII- lea, majoritatea dintre ele reprezentau icoana mizeriei poporului român. Școala era făcută din pereți de nuiele împletite între stâlpi groși, apoi lipiți cu pământ. Localurile erau acoperite cu paie ori trestie, mai rar, ici colo se mai găsea și câte o școală clădită din bârne.

Prin anii 1790–1850, ferestrele erau prevăzute în loc de geam de sticlă, cu piele de oaie, bășică de porc sau hârtie groasă unsă cu său sau unsoare, ca să străbată lumina prin geam.

De dușumea nici vorbă, bănci la fel, școlarii ședea pe lavițe, obișnuite pe atunci în casele țărănești, așezate de-a lungul pereților, fixate pe pociumbi bătuți în pământ. Cu timpul s-au introdus niște mese lungi, pe care își puneau copiii cărțile și caietele sau tăblițele. În jurul acestor mese erau lavițe.

Nici vorbă de rechizite sau alt mobilier școlar. Învățătorii se numeau „dieci”, căci în realitate diecii și stareții bisericilor erau învățători. Îi învățau carte pe puținii școlari cu tragere de inimă pentru școală.

Dintre aceștia cei care cu năzuința dascălului și dragostea lor de carte ajungeau să cunoască numerele, socotitul și literele chirilice pentru buchisit (citit), mergeau mai departe. Unii dintre ei ajungeau la treapta Seminarului superior de la Blaj sau chiar la Facultatea de teologie de la Blaj.

Dacă e să vorbim de învățământul superior, trebuie să ne limităm la Universitatea din Cluj, organizată și condusă efectiv de iezuiți încă din anul 1698.

Odată cu trecerea unei părți a românilor din Transilvania la Biserica Unită cu Roma, Biserica Greco- catolică, li se permitea noilor convertiți să frecventeze Universitatea clujeană. Și au fost mulți tineri care au trecut pe acolo, reușind să scoată capul la suprafață, să stea la aceeași masă cu învățații celorlalte nații. Și apogeul a fost „Școala Ardeleană”, prin care într-adevăr, nația română a dovedit că „e coaptă” și că e capabilă să acumuleze un înalt grad de cultură și știință⁷¹.

⁷¹ Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania, până la 1800*, Blaj, Tipografia „Lumina”, 1944, p. 113. .

9.1. Școala până în anul 1948. Influența benefică a Bisericii Greco-Catolice la „iluminarea” neamului românesc

Pentru noi, Gheorghe Șincai, rămâne rodul mirific al Câmpiei Transilvane. Râciul, așezare pe Valea Comlodului, este locul unde vede lumina zilei, din rodul dragostei unui harnic și bogat nobil făgărășan și o fiică a locului. Cazul nu este singular, deoarece, discipolul său, Alexandru Papiu Ilarian, își avea mama originară, tot de aici. De pe coline, Căpușu de Câmpie ne aduce aminte de Petru Maior, iar Bandul l-a dat pe Iosif Hodoș, revoluționarul care și-a legat viața de opera lui Dimitrie Cantemir. Anii de durere națională, 1437, 1514, 1784 sunt cei care i-a frământat pe acești fii ai pământului transilvan. Singura salvare a fost dovedirea originii nobile a românilor ignorați și batjocoriți de toate neamurile. Și de o foarte mare importanță a fost faptul că prin strădania personală, Gheorghe Șincai a înființat peste 300 de școli românești.

Găsesc într-un studiu scris de Vasile Pop, o contribuție documentară privind Istoria școlilor românești din Transilvania, cum că la Oroiu (Uraj) la data de 15 octombrie 1750 era un învățător pe nume Popa Vaszlie, semn că era școală și câțiva școlari care încercau să descifreze literele și cifrele⁷².

Pentru populația majoritară a Transilvaniei, condițiile social politice existente în imperiul habsburgic, asupra națională și socială, au fost deosebit de vitrege, frânând nespuse de mult dezvoltarea unui învățământ în limba maternă.

Școlile românești sistematice, cu toate reglementările anterioare existente, se înființează după anul 1750. Deși au mai existat pe alocuri, pe lângă mănăstiri (Sânmartinul de Câmpie, Râciu, Deda, Hodac) unele școli pentru instruirea cântăreților de biserică sau chiar pentru pregătirea preoților, Este adevărat că marii feudali din imperiul habsburgic, nobiliimea maghiară din principatul Transilvaniei nu s-au gândit niciodată să-i sprijine pe iobagii români să învețe carte. Din moment ce aceștia erau privați de orice drepturi. Secolul al XVIII-lea, considerat ca secol al luminilor, a adus schimbări structurale în baza economică a feudalismului,

⁷² Vasile Pop, *Contribuție documentară privind Istoria școlilor românești din Transilvania în : Marisia, vol. XIII, 1983-1984, p. 205.*

afirmând dreptul popoarelor la învățătură. Reprezentanții școlii ardelenice: I Micu Inocențiu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Micu, I. Budai Deleanu, ca promotori ai iluminismului românesc din Transilvania au luptat cu tărie și curaj pentru dezvoltarea unui învățământ național românesc. Așa cum aminteam, în perioada 1782–1792, Ghe. Șincai, ca director al școlilor confesionale greco-catolice din Transilvania, a înființat peste 300 de școli naționale sătești. În anul 1841, funcționau deja în Transilvania, în cele 2840 de sate existente, 1623 de școli. Dar era o situație foarte grea, condiții precare și rudimentare de învățătură. Nici dascălii nu erau pregătiți corespunzător, pe bună dreptate afirmându-se, că dascălii care sunt la sate nu sunt buni nici măcar de paraclisieri sau clopotari!

Cu toată vitregia soartei și opoziția nobilimii maghiare, la care se poate adăuga și indiferența fățiș manifestată a guvernului Transilvaniei, învățământul românesc din această regiune istorică s-a organizat și apoi s-a dezvoltat în contextul luptei continue pentru eliberare națională. Apariția destul de târzie a primelor școli românești în Transilvania se datorește nu ignoranței și dezinteresului manifestat de către masele populare față de școală, învățătură și cultură, cum în mod tendențios s-a încercat să se prezinte acest aspect, ci tocmai nenumăratelor stavile care s-au pus în fața poporului nostru de către clasele conducătoare din imperiul habsburgic, care nu aveau interesul ca populația majoritară a principatului Transilvaniei să se lumineze sau să se emancipeze prin cultură.

Dacă în anul 1750 existau în jur de 27 de școli românești, atestate documentar, grosul școlilor a fost realizat la cumpăna dintre secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

Situația privind populația și numărul de școlari, rezultată din Șematisme

Șematis- mul, Anul	Satul	Popu- lația	Șco- lari	Băieți	Fete	Apartenență Comitat Cerc Plasă Scaun
1835	Oroiu de Câmpie	336				Of. Postal Bandul de Câmpie
	Oroiu Săcuiesc					
1842	Oroiu de Câmpie					
	Oroiu Săcuiesc	406				
1865	Oroiu de Câmpie	320	30			
	Oroiu Săcuiesc					

Șematis- mul, Anul	Satul	Popu- lația	Șco- lari	Băieți	Fete	Apartenență Comitat Cerc Plasă Scaun
1871	Oroi de Câmpie					
	Oroi Săcuiesc	503	56			Of. Post Bandul de Câmpie
1876	Oroi de Câmpie	317	78	41	37	Cerc, percepură la Luduș, of. post Band, gară Chirileu
	Oroi Săcuiesc	417	97	52	45	Cerc Murășul de jos, percepură Murăș Oșorhei, Of. Post Band, gara Ungheni
1880	Oroi de Câmpie	315	40	21	19	Comitat Turda-Arieș, Cerc Luduș, Perceptura Turda gara Ungheni
	Oroi Săcuiesc	400	69	41	28	Comitat Murăș-Turda, Cerc Murășul de jos, Perceptura Murăș Oșorhei Gara Iernut
1886	Oroi de Câmpie	320	42			Of. Post Band, Gara Sânpaul
	Oroi Săcuiesc					
1890	Oroi de Câmpie	345	47	20	27	Comit Turda-Arieș, cerc Luduș, Perceptura Turda, Of. Poat Band, Gara Ungheni
	Oroi Săcuiesc	423	55	29	26	Comitat Turda-Arieș, Cerc Luduș, Perceptura Turda gara Ungheni
1896	Oroi de Câmpie	340	31			Of. Post Band
1900	Oroi de Câmpie	84	42	42		
	Oroi Săcuiesc	53	27	26		
1906	Oroi de Câmpie	321	78	41	37	Cerc Luduș, Perceptura Luduș, Of. Post. Căpușu de

Șematis- mul, Anul	Satul	Popu- lația	Șco- lari	Băieți	Fete	Apartenență Comitat Cerc Plasă Scaun
						Câmpie, Gara Chirileu
	Oroiul Săcuiesc	509	97	52	45	Cerc Murășul de Jos, Perceptura la Murăș Oșorheiu, Of. Post Band, Gara Ungheni
1911	Oroiul de Câmpie	375	42			Districtul Murășului, Perceptura la Luduș, Of. Post la Căpușu de C. Gara la Sânpaul
	Oroiul Săcuiesc	422	46			Districtul Murăș- Orhei, Perceptura la M. Orhei, Of. Post la Bandul de C. și Gara la Mureș Oșorhei
1929	Oroiul de Câmpie	304				
	Oroiul Săcuiesc	489				
1932	Oroiul de Câmpie	302	31			
	Oroiul Săcuiesc	542	60			
1937	Oroiul de Câmpie	329				
	Oroiul Săcuiesc	508				

Concluzii:

Populația se menține constantă în această perioadă, aprox. 320 de suflete în satul Oroiu de Câmpie și aprox. 420 în satul Oroiu Săcuiesc, deci aproximativ 750 de suflete în ambele sate. De remarcat anii 1876 și 1886 când un număr foarte mare de copii frecventau școala (anul 1876 la Oroiu de Câmpie 78 iar la Oroiu Săcuiesc 97 de școlari).

Materialul bibliografic, datele sunt destul de sărace, dar din informațiile puține ne-am putut face totuși o părere despre acele vremuri. Se remarcă dese modificări privind apartenența administrative-teritorială și chiar ca și organizare.

Trecerea de la plase și scaune în zona secuiască, la cercuri, comitate etc. Împăratul Iosif al II-lea (1780–1790), spre deosebire de mult mai cumpătata Maria Tereszia, ar fi dorit ca imperiul său - clădit pe structuri și privilegii de stare variate și cuprinzând multe popoare- să se transforme

peste noapte într-o monarhie modernă și unitară. De cele mai multe ori, decretul său au fost impuse în lipsa unor pregătiri temeinice, semănând spaimă și derută în rândul celor vizați, mai ales a administrației publice. Primul mare val de consternare a fost generat de Reforma administrativă. Prin Decretul din 26 noiembrie 1783, sunt desființate toate autonomiile regionale de până atunci (scaunele săsești, secuiești, și feluritele districte), întregul teritoriu al Transilvaniei fiind organizat în 10 și mai apoi 11 Comitate. La baza reformei administrative pare să stea aceleași obiective și idei folosite și de cei care au pregătit organizarea administrativ-teritorială a Republicii Socialiste România, pusă în practică prin Legea nr. 2 din anul 1968. Acest lucru, coroborat cu decretul de limbă din anul 1785, prin care limba oficială în tot imperiul urma să fie limba germane.

Ca și nivel de învățământ, se constată că secuimea, după scaunele săsești, era cea mai alfabetizată regiune a Transilvaniei. Fac această remarcă, având în vedere că satele Oroiu erau aproape în centrul zonei secuiești. Și ca exemplu găsim deja în anii '40 ai secolului al XIX-lea, grădinițe întreținute de nobili mărinimoși sau comunități rurale înstărite, la Mădărașu de Câmpie, Bandul de Câmpie sau Chibed, în Scaunul Mureș⁷³.

9.2. Evidente rezultate din recensăminte

9.2.1. Știința de carte la recensământul din anul 1930

Satul	Sex	Totalul populației de la 7 ani în sus	Știutori de carte după gradul de instrucție									Neștiutori de carte				Vârsta nedeclarată	Știința de carte nedeclarată
			Total		Instrucție extrașcolară	Instrucție primară	Instrucție secundară	Instrucție profesională	Instrucție universitară	Alte școli superioare	Total	7-12 ani	13-19 ani	20-64 ani	65 și peste		
			Cifre absolute	%													
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19

⁷³ Gusztav Mihaly Hermann, *O scurtă istorie a secuilor*, București, Editura Curtea veche, București, 2020, p. 105, 123.

Oroiul Săcuiesc	M	193	131	58,8	-	124	4	1	2	-	62	5	7	37	13	-	-
	F	207	104		1	100	3	-	-	-	103	6	13	67	17	-	-
Oroiul de Câmpie	M	116	88	66,5	-	83	3	1	1	-	28	2	2	17	7	-	-
	F	120	69		-	67	1	1	-	-	51	1	3	42	5	-	-
Total Oroiu	M	309	219	56,3		207	7	2	3		90	7	9	54	20		
	F	327	173		1	167	4	1	0		154	7	16	109	22		

9.2.2. Cele 10 porunci ale Poporului Român

În anul 1930, în data de 5 octombrie, apare publicat un articol, cu dedicația expresă poporului român, intitulat „Cele 10 porunci ale poporului Român”.

1. Dați copiilor voștri nume românești!
2. Păstrați-vă graiul, portul și obiceiurile cele vechi românești, pentru că acestea sunt temelile întregii nații românești.
3. Limba românească este o moștenire din bătrâni, și totodată o avere care nu trebuie să se piardă niciodată.
4. Adunați toate scrierile precum și toate poeziile, cântecele, chiuiturile, basmele și proverbele românești, ca nu cumva să se piardă, dați-le de la gură la gură ca să le știe fiecare.
5. Păstrați-vă legea ortodoxă, bisericile precum și toate lucrurile din vechime.
6. Nu uitați la orice pas sau lucrare, că sunteți Români. Cumpărați tot ce vă trebuie numai de la Români.
7. Fiți mândri dacă sunteți în stare de a învăța pe alții a vorbi limba cea frumoasă românească.

8 Fiți mândri de poporul românesc, pentru că el este unicul care a luptat cu toate liftele păgâne pentru a păstra graiul românesc moștenit din vechime.

9. Ajutorăți totul ce simte adevărat românește.

10. Ca buni români nu uitați niciodată de Dumnezeu, pentru că numai prin credința Lui s-a păstrat binele întregei României Mari de azi.

(din *Vechiul Testament*)

Studiind registrele Școlare și cataloage, aflate în arhiva Școlii din comuna Band, pentru perioada 1924-1951 se poate vedea situația în centralizatorul următor:

Anul școlar	Cls I	Cls II	Cls III	Cls IV	Cls V	Cls VI	Cls VII	Observații
1924/25	32	10	25	15	9	-	-	
1926/27	22	28	30	14	21	6	8	
1927/28	22	17	15	21	10	13	4	
1930/31	24	25	29	30	17	16	11	
1931/32	31	13	20	10	10	7	1	
1932/33	30	23	16	12	6	9	7	
1933/34	23	26	23	16	12	5	6	
1936/37	25	15	19	12	15	11	2	
1937/38	31	19	16	16	11	18	9	
1938/39	29	18	17	14	14	7	14	
1939/40	25	26	25	14	19	15	8	
1940/41	28	22	25	19	9	13	2	
1942/43	31	28	25	23	32	10	2	
1943/44	21	25	28	23	32	10	2	
1944/45	26	23	25	27	-	-	-	
1946/47				18				
1945/46	33	26	22	23	-	-	-	
1947/48	18	19	26	22	11	6	-	
1948/49								101 elevi
1949/50	19	30	15	20	-	-	-	
1950/51	10	19	26	7	-	-	-	

Se observă absenteismul și mai ales abandonul școlar la clasele mai mari, când din cauza lipsei forței, a brațelor de muncă școlarii mai mari erau reținuți pentru ajutor la muncile câmpului. De obicei școala se făcea mai mult iarna, pe timpul sezonului agricol atât elevii cât și învățătorii participând masiv la muncile câmpului. De asemenea, se observă că după al doilea război mondial, orfanii au fost nevoiți să preia sarcinile taților căzuți pe câmpul de luptă în timpul războiului, fiind nevoiți să abandoneze școala.

9.3. Școala după anul 1948

Dacă în perioada 1949–1965 învățământul, devenit de-acuma de stat, a lăsat de dorit din punct de vedere calitativ, începând cu anul 1965 au început să se nască promoții care reușeau la examene de admitere la școli profesionale și chiar la liceu.

A fost de fapt începutul erei Dezvoltării Industrii Socialiste. Un lucru bun, din punctul de vedere al ridicării gradului de cultură și învățatură a tineretului din sat, dar totodată a fost și începutul sfârșitului pentru satul Oroiu. Generație după generație, după absolvirea școlii profesionale deveneau muncitori calificați, porniți pe un drum fără întoarcere și în următorii 20 de ani satul s-a depopulat îngrijorător de mult.

Bancă școlară din anii 1949-1965

De fapt în sat mai trăiau doar părinții noștri, luptându-se cu munca câmpului la G.A.C. și mai apoi C.A.P, alături de câțiva tractoriști și persoane mai modeste din punct de vedere a pregătirii școlare.

Să nu uităm de educatorii care s-au ocupat de pregătirea copiilor la grădiniță, Belean Maria, Todea Laura, Lăzăruț Leontina, ca să amintesc doar câțiva dintre ei. Învățătorii Roman Gheorghe, Moșneag Gheorghe, Socol (Moșneag) Rafila, Roman Olga, Moldovan Maria (Țuca) și profesorii Sămărghițan Aurel, Todea Doinița, Socol Silvia, Văidian Florian, Roman Eleonora, Pârvulețu Ioan, Pitea Dorin, Chirilean Maria, Damaschin Maria, Toma Virgil, Silaghi Maria, Bălaș Anica, Bălaș Titu, Reiner Eugen,

Meceanu Silvia, Pârvulețu Silvia, Pop Mărioara, Stoica Eugenia, Roiban Teodor, Roiban Maria, Moga Adela și mulți alții și mulți alții. Dar cele mai grăitoare sunt fotografiile, păstrate cu sfințenie de foștii elevi, mărturie că și la Oroiu s-au născut oameni și s-a făcut școală!

La grădiniță, cu domnișoara educatoare Belean Maria

Îmi amintesc cu drag de vremea când umblam la grădiniță, era amenajată în casa Socoloaei. Acolo aveam bucătăreasă pe Lelea Anică de la Vie, care ne pregătea o mâncare deosebit de delicioasă. Și mai era și dormitorul, amenajat cu saltele, pe care obligatoriu trebuia să dormim la amiază, după ce mâncam. Apoi era joaca la groapa de nisip cu jucării de lemn și tablă.

Nu pot uita începutul la grădiniță, locația era într-o camera a casei popii de la Ungureni, în cealaltă cameră fiind o sală de clasă.

După ce mama m-a dus la grădiniță, în prima zi a fost circ mare: plângeam și loveam cu picioarele în ușa încuiată, încercând evadarea. Dar mai apoi, după ce m-am obișnuit, mai chiuleam câteodată, cu vecinul și prietenul Lia Muntean. Dimineața ne opream lângă Cooperativă și ne ascundeam în lanul de floarea soarelui. După ce ne mâncam felia cu silvoiz din gentuța de tablă, mai zăboveam preocupați de semințele coapte de floarea soarelui, apoi o luam încet spre casă!

Populația în vârstă de 12 ani și peste după nivelul școlii absolvite, pe sexe

Satul	Populația în vârstă de 12 ani și peste			Nivelul școlii absolvite			
				Instituții de învățământ superior		Școli medii de cultură generală (licee)	
	Total	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
Oroiu	529	247	282	1	5	3	4

Nivelul școlii absolvite							
Școli medii tehnice și de specialitate		Școli profesionale și de meserii		Școli generale de 8 (7) ani		Școli primare și alte situații	
Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.	Masc.	Fem.
5	1	14	20	223	252	247	282

Sursa: Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966, Regiunea Mureș- Autonomă Maghiară.

Dar cu fiecare an numărul elevilor era tot mai mic.

Astfel în anul școlar 1973/74 erau 87 de elevi, 1974/75 -28, 1975/76- 25, 1976/77- 25, 1977/78- 25, 1979/80- 22, 1980/81- 21, 1981/82-20, 1982/83- 20, 1983/84- 22, 1984/85-21, 1985/86- 15, 1986/87-14...și tot mai puțini.

Din păcate, în ultimii ani tot mai puțini copii erau la școală, ajungând în ultimii ani ca la clasele I-IV să mai fie doar 3-4 elevi.

Învățători la Școala din Oroiu în anii 1950-60: Roman Gheorghe, fost director mai târziu la Școala din Comuna Oroiu și soția lui, Olga, învățătoare. Cel de pe scaun e Codarcea Ioan (Nela) din Valea Oroiului. (Informație de la Dorel Moldovan)

Învățător Moșneag Gheorghe. De la dreapta la stânga: Toma Ghe., Moldovan Petru, Vodă Laurențiu, Rostaș Anton, Roman Ghe, Pop Virgil, Boncuțiu Liviu, Giurgiu Gh., Pavel Ilie, Cozma Petrișor, Moldovan Uca, Silaghi Anica, Silaghi Florentina, Bereș Anica, Butnaru Monica, Învățător Moșneag Gheorghe, Ogreaan Lucreția, Toma Florența, Moldovan Victoria

Clasa a I-III-a, anul 1962, Învățătoare Socol Rafila: Roiban Iov, Roman Vasile, Bereș Vasile, Socol,..., Bălaș..., Jurca Viorel,..., Codarcea Viorel (Cioncu), Silaghi Vasile, Roman Ilie Iuliu, Radu Niculiță,..., Jurca Cornel, Vodă Laurenția,..., Silaghi Letiția, Hosu Simion, Moldovan Ștefan, Bereș Gheorghe Pârlea Aurelia, Pop Mărioara,, Lechințan Viorica, Ogreaan Maria, Cheța Codarcea, Boar Elena, Hosu Valerica, Maxim Ioan, Roman Ionică,..., Hosu Emilia, Ogreaan Elena

Clasa V-a- anul 1965 - Dirigintă Csibi Ilona, Buta Ana, Radu Emilia, Gherman Aristica, Ogreaan Lenuța, Silaghi Dorina, Cociș Eleonora, Răduț Elena, Răduț Beniamin, Todea Andrei, Codarcea Viorel, Bereș Gheorghe, Hosu Simion

Clasa a V-a, 1967, dirigintă Todea Doinița: Roman Puiu, Roiban Iov, Mireștean Octavian, Bereș Vasile, Bereș Nicolae, Pop Mărioara, Pelaghie Crina, Pelaghie..., Cheța..., Hosu Emilia, Ogreaan Maria, Todea, Răduț, Chirilean..., Pașca ..., Jurca Cornel, Radu Niculiță, Jurca Viorel, Pop Ioan, Chirilean Vasile...

Clasa a-VII-a, 1967/68, Din spate de la stg. La dreapta: Minodora Todea, Norica Maxim, Petru Bălaș (Titus), Ovidia Pop, Suciu (Petea), Mireștean (Petea), Valer Roman (Rățoi), Gheorghe Silaghi (Știanu). Rândul din mijloc: Ioan Roman (Nelu Roman Gore), Vali Socol, Cuța Toma, Doamna profesoară, viitoarea preoteasă Florea, Angela Gherman (Valea Oroiiului), Ioan Codarcea (a Chimului). Rândul din față: Ștefănel Pop, Ioan Roman (a Sasului), Vasile Muntean (Lia lui Citiri), Bălaș Florian, Gheorghe Socol (de la Comoară)

Clasa a VIII-a Oroiu 1972. Silaghi Mariana, Hosu Valerica, Beres Doina, Roman Norica, Balas Rodica, Hosu Elvira, Pop Emilia, Oltean Maria, Ogrean Viorel, Silaghi Toader, Roman Teodor, Roman Viorel, Jurca Petru, Hosu Ionel, Socol Teodor

Clasa I-III-a, anul 1973 - Învățătoare Roman Olga. Stânga: Maria Moșneag, Evelina Roman, Ionică Radu, Cheța Lechințan, Nica Crefelean, Florentina Trif, Liliana-Marcela Socol, Rodica Coțcaș, Cireșica Socol, Marcela Socol, Crina Socol, Anișoara Codarcea, Liliana Jurca, Deac Cornelia. Jos: Doina Roman, Dănuț, Roman, Ina Roman

Clasa a II-IV-a, anul 1975/76, Învățătoare Tuca Moldovan. Dobra Mariana, Jurca Eugen, Socol Sorin, Bălaș Crin, Socol Simona, Roman Toader, Socol Maria, Dobra Aneta, Coțcaș Rodica, Deac Mariana, Silaghi Georgeta, Roman Corina, Cosma Camelia, Ogorean Marinela, Arion Lucian, Socol Hortenzia

Clasa a VII-a, anul 1977 – Profesori: Popa Constantin, Roman Norica, Sămărghițan Aurel, Pop Mărioara. Elevi: Maria Damaschin, Roman Dorel, Pelaghie Crina, Cozma Dorina, Sămărghițan Cornel, Silaghi Susana, Socol Marinel, Bălaș Domnica, Pelaghie Maria, Socol Gheorghe, Lechințan Petru, Roiban Marian, Ogrea Viorel, Sămărghițan Ioan, Bălaș Vasile, Todea Elisabeta, Cozma Dorin, Moșneag Nicolae, Socol Lucia

Clasa a II-a și a IV-a, anul 1986. Învățător Moșneag Gheorghe și Director Văidian Florian. Sus stânga: Crefelean Ion, Cozma Mănișor, Bereș Cristina, Arion Mirela, Ogrea Rodica, Cozma Mirela, Pop Mircea, Socol Călin, Arion Gheorghe. Jos stânga: Silaghi Emil, Marcel Dan, Ogrea Valentin, Roman Mihaela, Maria Obreja, Lucia Oltean, Pop Valentin, Marcel Socol, Cozma Ioan

Clasa a III-a anul 1987. Învățător Moșneag Gheorghe. Stânga sus: Silaghi Emil, Cozma Mănișor, Pop Mîrcea, Marcel Dan, Cozma Ion, Pop Valentin. Rîndul doi: Bereș Cristina, Obreja Maria, Ogreaan Rodica, Cozma Mirela, Socol Călin. Primul rînd din față: Arion Daniel, Pelaghe Claudiu, Bereș Cosmin, Roman Mihaela, Moldovan Mărita, Lechințan Nuți, Ogreaan Valentin, zis „Țâncu”

Profesoară Toma Tinica. Pionierii: Ogreaan Crina, Socol Cristina, Socol Angela, Bălaș Ioan, Silaghi Vasile, Jurca Ovidiu, ceilalți sunt din Petea

Grădiniță -1978, educatoare Moșneag Rafila. Sus: Aurica Jucan, Petru Ștefan Dan, Nicu Arion, Maria Socol, Roman Vasile, Roman Sebi, Ramona Socol (Oancea). Jos: Vasile Arion, Mailat Olivia (Coțcaș), Mircea Obreja, Mircea Socol, Pop Viorel, Pop Gheorghe, Socol Ștefan, Socol Sebastian

Școala nouă, modernă, de 8 clase, construită în anul 1964

Elevi, în sala de clasă

Școala, rămasă fără elevi, într-o stare nu prea bună!

Căminul Cultural proaspăt renovat. Singura utilitate a rămas masa de „pomană”, cu ocazia părăstasurilor; și asta suspendată odată cu pandemia COVID 19!

Elevii, tineretul, viitorul satului Oroiu!

*Echipa de fotbal, în vremurile bune, prin anii '70... Pelaghie Pavel, antrenor.
Sus: Bereș Gheorghe, Socol Simion, Jurca Viorel, Silaghi Mitruț, Silaghi Petrică.
Jos: Pelaghie Lăurean, Silaghi Gheorghe, Boar Gheorghe, Socol Eugen, Munteanu
Vasile, Silaghi Vasile*

*Pe vremea când se mai juca fotbal. Rândul de sus: Silaghi Petrică, Jurca Viorel,
Simi Socol, ?..., ?..., Jos: Boar Gheorghe, Ghița Silaghi, Pelaghie Lăurean, Radu
Andronic, Lia Silaghi (a lui Știanu), Nicu Bereș*

Printre ultimele echipe care au mai jucat sub „Culorile” satului Oroiu: Roman Nelu, Socol Toderel, Bălaș Ioan, Jurca Ovidiu, Obreja Viorel (Mugurel), Socol Uțu, Silaghi Vasile, băieții din Petea și Vaidei

Echipa de fotbal

Din păcate activitatea cultural-sportivă nu a avut însemnătate, în domeniul sportului fiind doar meciuri de fotbal organizate sporadic, între echipe în partide cu satele vecine, iar la capitolul cultural totul se rezumă la serbările de sfârșit de an școlar organizate și pregătite de învățători și diriginți cu fiecare clasă! Am remarcat și în presa vremii, acest aspect.

Duminică, 9 iulie, la căminul cultural nu a avut loc nici un program cultural-artistic și acest lucru s-a mai întâmplat și alteori.

Se pune întrebarea, de ce nu se organizează în sat și o echipă de teatru, sau de dansuri, de ce acum, în toiul secerișului și a altor munci agricole nu se vorbește în cadrul conferințelor ce se țin despre cum trebuie să se recolteze pentru ca nici un bob să nu fie pierdut, ce lucrări trebuie să se execute în grădină și livadă etc.? De ce tehnicianul agricol sosit cu două luni în urmă nu a ținut la căminul cultural nici un sfat al agronomului?

În raionul nostru marea majoritate a instituțiilor și așezămintelor culturale se ocupă de problemele economice și organizatorice ale gospodăriilor agricole colective. Mai sunt însă unele cămine culturale, ca cele din Oroiu, unde s-au înființat de curând gospodării agricole colective, unde munca culturală nu se desfășoară la un nivel corespunzător.

Munca culturală la sate, îndrumată zi de zi de organele și organizațiile de partid, va da roadele scontate numai atunci: dacă își va propune ca obiectiv principal îndeplinirea sarcinilor economice ce stau în fața satului nostru nou, socialist⁷⁴.

Din păcate nu am reușit să adun prea multe date în legătură cu învățământul și școala din Oroiu, poate și pentru faptul că am plecat de foarte devreme la școală la Luduș. Dar cum se spune că o fotografie face ma mult decât 1000 de cuvinte, cele câteva fotografii cu diferite clase de-a lungul timpului, fac toți banii! Revăzându-le, sper să vă prilejuiască momente frumoase, amintindu-vă de anii copilăriei!

⁷⁴ *Steaua roșie*, Nr. 271, aprilie, 1962.

CAPITOLUL X

Sănătatea

Moto:

Sănătatea e darul cel mai de preț pe ca natura știe să-l facă.

Michel de Montagne

10.1. Asistența sanitară

Când ne gândim la asistența socială, înțelegem posibilitatea de a apela la un cadru medical de specialitate în caz de boală sau diverse alte afecțiuni. Așa ceva nu a existat în satul Oroiu și poate asta e cauza pentru care mulți au murit „cu zile”. Femeile nașteau acasă, sau chiar în hotar dacă le venea sorocul acolo. Mai era câte o bătrână care le moșea pe femeile tinere la naștere. Rareori venea din comună o asistentă pentru a face la școală vaccinuri la toți elevii. Mortalitatea infantilă era foarte ridicată, mulți copii mureau la naștere sau în primii ani de viață.

Mai târziu, odată cu noul regim al lui Gheorghe Gheorghiu Dej, s-a construit în Căpușul de Câmpie, peste deal de Oroiu, dispensar și Casă de nașteri. Așa că eu am avut prilejul să mă nasc în condiții civilizate. Tot atunci, săptămânal, sau poate și mai des, venea prin sat o moașă adusă cu șareta. Trecea în vizită pe la femei lăuze sau unde erau copii mici. Nu erau neglijați nici bătrânii, care tare se mai minunau că vine pe la ei „doftorița”!

10.2. Igiena individuală

Părinții se îngrijeau să le asigure copiilor o cât mai bună stare de curățenie. Grija aceasta diferea de la o familie la alta. Unii copii veneau la școală cu păduchi. În mod normal, la fiecare sfârșit de săptămână, în conie (bucătărie) se încălzea un cazan cu apă și li se făcea baie copiilor. Săpunul folosit era cel făcut în casă, din grăsimile rezultate la tăierea porcului și sodă caustică, adăugată după o rețetă anume, în funcție de cantitatea de grăsime. Acolo unde erau familii mai numeroase, copii făceau primii baie apoi părinții se spălau până la brâu. Săpunul „de față”, de cumpărat se folosea doar la baia copiilor mici. Vasul de spălat era de obicei un ciubăr, sau mai târziu o troacă de tablă.

Rufele erau spălate lunar cu leșie, rezultată din apă fiartă și cenușă, strecurată printr-un cenușar (o țesătură de bumbac și cânepă) încă de

seara. A doua zi erau zolite cu multă trudă, ore întregi deasupra ciubărului. Limpezirea se făcea la fântână, sau la fântână la „Buna”, în cazul celor care nu aveau fântână, sau apa era prea aspră, conținând mult calcar. Fiecare haină era bătută bine cu maiul, pe o masă construită special pentru această operație.

Igiena individuală consta în spălarea pe față cu apă rece dimineața și spălarea pe picioare seara, înainte de culcare pentru că umblam desculți. De multe ori mergeam la păraul ce curgea prin râț, împreună cu copiii lui Tetea Milu Munteanu, vecini dinjos de drum. Nu odată, copiii oboșiți, se întâmpla să adoarmă așa nespălați.

Nu toți sătenii țineau o igienă personală suficientă, nici măcar atunci când mergeau la biserică sau în sat la joc. Deși îndemnuri la o igienă personală corespunzătoare se mai făceau și la școală, sau la biserică.

10.3. Igiena locuinței

Măcar odată pe an casa era văruiată pe dinăuntru și pe dinafară. Crăpăturile apărute peste an, erau astupate cu un amestec de lut și balebă proaspătă de vacă. Iarna, datorită diferențelor de temperatură, pereții se abureau, transpirau intens și mucegăiau. Se ștergeau geamurile, se îndepărtau cu mătura pânzele de păianjen. De obicei se făcea și curățenie generală înaintea sărbătorilor mai importante de peste an. Săptămânal, pardoseala și polmonul (prisa) erau lipite cu mâna cu amestec de lut și balebă și acoperit cu un strat de lut dat prin ciur-o sită mai mare).

10.4. Medicina populară

Datorită lipsei oricărei forme de asistență medicală calificată, se recurgea la medicina populară, cu leacuri băbești sau sub formă de magie. Când un copil plângea prea mult se bănuia că a fost deocheat. Se apela la o femeie mai bătrână care îi descânta deasupra unei căni cu apă în care s-au stins jar din bețe luate din foc, sau chiar chibrituri. Între timp, dispărând cauza, copilul nu mai plângea și se considera că descântecul și-a făcut efectul. Tot prin „experiență” se credea că un loc dureros poate fi tratat cu

huște. Ceapa prăjită aplicată pe un furuncul grăbește vindecarea. Vara cum umblam desculți mai tot timpul aveam spini în talpă și locul înțepat cocea. Se punea pâine dumatică cu sare, sau o bucățică de stomac de miel din cheag și grăbea vindecarea. Un picior sau o mână ruptă se leagă în lopățele (atele) și se puneau huște.

Durerile de urechi se vindeau cu aghiasmă, apă sfințită păstrată de la bobotează și o pungă cu sare. Un ochi inflammat din cauza unei impurități pătrunse accidental, era rezolvat dacă o lăuză îi mulgea lapte în ochi. Și de lăuze, la vremea aceea nu se ducea lipsă în sat. S-ar putea să existe o explicație, să fie posibilă vindecarea, pentru că laptele de mamă este foarte bogat în vitamine. Pentru scabie (râie) trebuia folosită leșia din coceni de porumb. Rostopasca se știe că te scapă de negi. Alte remedii erau usturoiul pentru combaterea viermilor intestinali și a limbricilor, ceaiurile de soc, de păpădie, de tei, de mușețel erau recomandate pentru diferite afecțiuni. Pentru cazurile de rujeolă (pojar) se recomanda să bei foarte mult borș. Pe un loc dureros se punea o frunză de varză, sau de brustur. Farmacia naturii se bucura de mare încredere, ca și astăzi de altfel. Recomandările erau chiar corecte, venind din ani mulți de experiență, și oamenii credeau în ele. Și astăzi, preparatele naturiste sunt la mare căutare, având în vedere că au mai puține efecte secundare decât medicamentele de sinteză.

10.5. Alimentația sătenilor

Sătenii erau interesați de ceea ce mâncau pentru că erau convingși că de asta depinde sănătatea și puterea de muncă. Produsele alimentare „domnești” lipseau de pe masa țăranului și nici nu le simțea lipsa, dacă avea tot ce se putea produce în gospodăria proprie. De fapt nici nu ar fi avut mijloace prin care să și le procure. Prepararea hranei cădea în sarcina femeilor. Din porumbul (cucuruzul) măcinat se făcea mămăliga și mălaiul. Pâinea a fost un lux inaccesibil multă vreme familiilor mai sărace. Când aveau făină de grâu, se amesteca cu făină de seară sau de porumb, pentru a se înmulți. Pâinea astfel obținută era chiar gustoasă. Laptele, brânza și ouăle din care se făcea păpăraie, rezolvau masa de seară. Laptele, mămăliga și mălaiul erau temelia hranei de zi cu zi. Diversitatea alimentară din ziua de astăzi era complet necunoscută în trecut. Ascultând îndemnul bisericii, se făcea diferență între alimente, erau unele „de dulce” cum era

laptele, brânza, ouăle, carnea de porc și de pasăre și „de post”, care se consumau în zilele de miercuri și vineri, sau pe perioada diferitelor posturi pe parcursul anului. Regula nu se aplica și copiilor, mai ales celor mici și bolnavilor. În postul Crăciunului și al Paștelui, temelia o constituia fasolea, ciorba de fasole, sau uneori fasole frecată, cartofii, uleiul de floarea soarelui, fructe uscate (corobețe), mere, pere, prune din care se făcea o zeamă ce se mânca cu mămăligă.

Zile mai deosebite era atunci când mama făcea în cuptor pâine sau mălai. Totdeauna înainte, pentru a se stâmpăra cuptorul se făceau lichie cu brânză și urdă, dacă se nimerea să fim cu rândul la muls oile, cu ceapă, sau cu prune, depinde și de sezon.

Scorușe, desertul preferat

Pâinea din anii '70! Coaptă pe vatră, în forme de tablă și bătută de coajă

târziu de tablă sau aluminiu, cu linguri de lemn.

Tot în oale de lut se puneau laptele la prins, foarte bun și reconfortant pentru zilele toride de vară. Și mai era și smântâna, o delicatose! În multe situații, în cazul familiilor numeroase și mai sărace, mâncau doi sau trei dintr-un blid.

Ca specialități de „patiserie” erau scorușele și pancovele, plăcintele dospite sau plăcintele coapte pe o lespede de fontă (tuci). De obicei și plăcintele subțiri se umpleau cu urda sau brânză. Și mai erau ca specialități, plăcintele din foi, numite rețeșe.

Dacă la capitolul bani, stăteau foarte rău, reușind doar să mai vândă la târg câțiva miei, porci, pui sau ouă, la capitolul alimente nu stăteau rău. Bineînțeles, cei care erau harnici și lucrau cu dragoste pământul. Vara alimentația se îmbunătățea cu legume și zarzavaturi, aveau castraveți, porodici (roșii), ardei, gogoșari, ceapă, usturoi, fasole. Mâncarea gătită se consuma din blide de lut, mai

10.6. Apa, element indispensabil în viața satului

Calitatea apei determină în mare măsură calitatea vieții. Infestarea cu anumiți germeni provoacă boli grave ale stomacului și intestinelor. Însăși întemeierea unei așezări, era condiționată de existența unei surse de apă.

„La Buna” apa este foarte bună de băut

Din păcate nu peste tot în sat apa este bună de băut, dar sunt suficiente fântâni și izvoare de la care sătenii și animalele se „adapă”. În colțul de sat

De aici se alimentează și sătenii din partea satului numită Nemeș. Apă bună de băut mai este în Dosul lui Roman Gore și „La școală”. De asemenea, peste tot, la pășune, în locul unde se odihnește ciurda este fântână cu apă bună de băut.

Mai demult, toate fântânile erau construite din lespezi de lut din deal, înlocuite mai târziu cu cahale de beton. Actual se folosesc „oale” din beton, care elimină pericolul surpării pereților fântânii, dar are dezavantajul că apa parcă nu mai e la fel de bună ca în trecut.

Pentru animalele, oi și vite, aflate la pășune, s-au săpat și amenajat fântâni mari, din care se scoate apa în „halae”. Cea mai bună apă este însă din izvoarele de pe hotarul satului, chiar dacă de multe ori ca să bei trebuie să te culci pe burtă și să bei cu nasul în apă.

Se zice că acolo unde se pișă broasca, acolo apa e cea mai bună. Și la izvoarele astea, peste tot sunt broaște.

CAPITOLUL XI

Elemente de etnografie și folclor

Moto:

*Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci dacă e vorba,
nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit!*

Ioan Slavici

11.1. Locuința

Din amintiri și ceea ce mi-a povestit moșu și tatăl meu, de asemenea în periplul meu prin sat din casă în casă, am înțeles și încerc să prezint un model de casă din vremea secolului XX, tipic satului Oroiu. Acest model, în mare parte s-a păstrat, chiar dacă materialul, adică lemnul sau pământul au fost înlocuite cu cărămidă.

Până pe la începutul secolului trecut, casele erau foarte mici, alcătuite din tindă și cameră, odaia de locuit.

Materialele folosite pentru construcția acestora erau bârnele de lemn, salcâm, fag sau stejar bine fixate cu scoabe sau cuie de lemn și pene. Din cauza crizei de lemn, datorată defrișărilor masive, a început să se folosească pământul galben (năglagul) amestecat cu pleavă și armătură la colțuri de crengi de răchită sau salcie, iar mai apoi cărămidă nearsă, „vaioagă”.

Casă veche, părăsită, ridicată în anul 1933 (Roman Niculae)

În anul 1958 casa noastră, ca de altfel a tuturor vecinilor așa s-a construit, asta fiind tehnologia de la acea vreme.

Conia, anexa apărută mai târziu, foarte utilă pentru prepararea hranei vara

Acoperișul era din paie sau din trestie, adică din materiale locale ușor de procurat. În partea satului unde m-am născut, la „Buna” numai casa lui Roman Ion (Rățoiu) mai era acoperită cu paie. Forma casei și gradul de confort au continuat să evolueze. Astfel cuptorul a fost scos din tindă, măbind spațiul de locuit. Așa a apărut o clădire anexă, conia, unde încet, încet se gătea și se servea masa vara și chiar se improviză și un pat. După acest scurt istoric, despre cea mai importantă clădire a unei gospodării tradiționale, voi încerca să descriu o locuință de la mijlocul secolului al XX-lea și mai târziu. Din cele 2-3 camere, era locuită doar una, cealaltă cameră (de „țanut”) și tinda servind pentru depozitarea lăzilor cu haine de sârbătoare sau a unor alimente. Butea cu varza murată, șteandul cu brânză, caiere de lână sau fuioare de cânepă. Și când era cazul, lada, sau lăzile cu zestre a fetelor de măritat. De precizat că în aceste două încăperi nu se făcea foc niciodată. În camera de locuit, cu o suprafață de 20-25 de mp, se găsea soba (ploaptă) pe care se încălzea și prepara mâncarea, dar încălzea și încăperea. Mai era masa pe care se servea masa (se mânca), prevăzută cu un sertar (puiuc) unde se păstrau tacâmurile, de obicei linguri de lemn și câteva cuțite.

Furculițe se foloseau foarte rar se mânca cu mâna, mămăliga fiind strânsă în palmă și se întingea direct din farfurie (aproape peste tot, blide de lut, hârburi).

În funcție de mărimea familiei era unul sau două paturi și un canapei, în a cărui ladă se păstrau hainele de pat pe timpul zilei. Pe timpul nopții putea fi folosit și ca pat pentru dormit de un copil sau o persoană mai mărunțică. Canapeiul, conform tradiției făcea parte din zestre miresei. Așternutul de pat era un șurgheu din pânză de cânepă, umplut cu paie, mai târziu cu penuse de cucuruz. Peste șurgheu era un lipideu țesut din

Interiorul camerei cu zona de preparat hrana

canepă. Îmi amintesc, în ziua în care mama a venit acasă cu sora mea de la casa de nașteri, aveam 5 ani. Tocmai eram în apogeul unei rujeole urâte, (pojar) și lipideul aspru de cânepă era nemaipomenit de potrivit pentru scărpinat. Pe timpul zilei, patul era acoperit cu un țol, un lipideu mai gros țesut de lână, în culori viu colorate, trandafiri și alte motive naționale, așa încât se asorta cu ștergarele și farfuriile de pe pereți, dând un aspect plăcut încăperii. Sub țol era și un lipideu care avea cusut pe margine, în partea de jos o dantele (cipcă) scoasă la vedere.

Păretar, de pe peretele din bucătărie

Cât timp erau copiii mici, în încăperea mai era și un leagăn, așezat aproape de patul mamei, pentru a-l avea la îndemână pentru legănat, alăptat, schimbat sau acoperit pe timpul nopții când era mai rece. Pe jos era pământ lipit cu un amestec de lut (argilă galbenă) și balebă proaspătă de vacă. Peste acest strat cu ciurul se împrăștia un strat subțire de nisip (arină). Periodic această operație trebuia făcută pentru refacerea feței casei (a pardoselii). Lutul era adus cu sacul, dintr-un loc știut, pe Dealul Căpușului.

Păretarele, fixate cu cuie pe peretele din dreptul sobei sau în conie, erau cusute cu mâna pe un material de bumbac. Cuprindeau poezioare cu caracter domestic ca cel din imagine, sau altele:

Păsările cântă

Florile zâmbesc

Toate mă îndeamnă

Ca să te iubesc.

Sau:

Bărbăţelul a venit

Masă bună am pregătit!

11.2. Construirea locuinţei

În jurul anului 1900 s-a început construirea pereţilor pe un schelet de lemn peste care se bătea năglagul, dar totuşi din lipsă de material lemnos se prefera zidurile din pământ. Aşa cum cred că am mai spus, în anul 1958 părinţii mei şi-au construit casa din pământ (năglag) bătut cu furca. Îmi amintesc perfect toată tehnologia.

Casă cu târnaţ

În mijlocul ogrăzii se aducea pământ galben din groapă de la „Buna”, se amesteca cu pleavă și era călcat și udat. Călcat de doua vaci pe care un vecin le ducea de lanț și călca pământul. Apoi era întors cu sapa și călcat din nou. În final se tăiau calupuri cu sapa și hârlețul și cu furca erau trântite pe locul unde era proiectat peretele. Zilnic, nu se putea ridica zidul la înălțime mai mare de 1 metru. La gata, cu hârlețul se rădeau pereții și se finisau la o formă convenabilă. După ce se usca peretele, în funcție de vreme și căldura soarelui, se continua până la înălțimea dorită, în jur de 2,5 metri. Vreau să precizez că munca se desfășura în echipă, întrajutorare între vecini, un fel de clacă. Singurul specialist era nașul meu, Gherman Dumitru, meseriaș mai bătrân, specializat în construcția de case. După ce se uscau bine pereții se putea tencui (lichii cu lut) și vărui, de obicei cu meal albastru, nerială. Mai demult, casele aveau și un polmon, o prispă. Dar după 1950 a apărut în fața casei târnațul, la aproximativ 1 metru de perete, protejându-l și de ploaie și zăpadă. Unele case aveau deja și filigorie, o ieșitură mai în față, la mijloc, un fel de iatac. Acesta dădea un aspect mai deosebit și însemna că proprietarul face parte din categoria sătenilor mai găzdoi!

11.3. Anexe gospodărești

Cea mai importantă construcție, după casa de locuit, uneori chiar de același rang, era grajdul pentru vite, poiata.

Creșterea animalelor, a vitelor în special era a doua preocupare a sătenilor, după lucratul pământului. Ca și casele, era construit din lemn (era mai friguros) sau din pământ (năglag), acoperit cu paie sau trestie. Mai târziu, prin anii 1970-75 au început să apară acoperișuri de țiglă. Sub același acoperiș era fânarul, unde se păstrau furajele, în special fânul, trifoi, lucernă sau otava. Din fânar era o deschizătură spre poiată, numită oblon, prin care se făcea furajarea vitelor.

Furajele ce nu încăpeau în fânar se depozitau afară, în apropiere, așezate cu grijă în clăi sau săcastre mai mici. Jupii de tulei erau aranjați în clăi, prin grădină, în jurul pomilor. Toate erau aduse din timp în fânar, la adăpost, când le venea rândul, pentru a se mai zvânta sau scutura de zăpadă. De asemenea, în cazul foarte multor gospodării, întâlneam Șura, în care se îmblătesc și se vântură cerealele.

Poiata, fânarul și ocolul pentru animale

Găbănașul, pentru depozitarea cerealelor

În șură se păstrează recolta în prima fază; de asemenea se adăpostesc, stau la fereală cum se zice, carul, plugul și toate obiectele agricole.

Cerealele erau păstrate într-o anexă specială, așezată pe picioare din bolovani de piatră, pentru a fi ferit de umezeală excesivă, Găbănașul. Aici erau compartimente pentru cereale și lădoiul pentru făină.

Pe pod se uscau nucile sau cucuruzul nematurizat.

Coșul era o construcție simplă dar necesară pentru păstrarea ciucălăilor de cucuruz. Era făcut din nuiiele de salcă sau

răchită, dar încet, încet a fost înlocuit cu lațuri, la o distanță corespunzătoare pentru circulația aerului, o bună ventilație pentru uscarea ciucălăilor în anii în care nu erau suficient de uscați la recoltare. Se întâmpla asta în anii cu brume timpurii la începutul lunii septembrie. Și era pericol să mucegăiască, fiind compromiși pentru mămăligă, chiar și pentru hrana animalelor.

Urmau ca importanță cotețul, sau cotețele, în funcție de cât de avut era gospodarul. De obicei era construit din scândură, din lemn de esență tare având în vedere că porcii obișnuiau să roadă scândurile, acoperit cu paie sau trestie. Erau două compartimente cu o „tindă” între ele pe unde se făcea alimentarea cu lătură sau alte produse. Un compartiment era pentru scroafa de prăsilă, iar celălalt pentru porcul de tăiat de Crăciun.

Nu trebuie uitat nici cuptorul pentru copt pâinea, cea de toate zilele.

Ultimele, dar nu cele mai neînsemnate erau coticarul pentru găini și closetul care nu lipsea de la nicio familie. Oricât de săracă era.

Toate aceste anexe se aflau aproape de casă în ogradă, pentru a fi ușor supravegheate. Curtea, ograda și în general toată gospodăria era înconjurată de un gard împletit din nuiiele de salcă sau răchită.

Coșul pentru depozitat porumbul

Cuptorul de copt pâinea, cea de toate zilele

Nana Marie, a lui Codreanu, pregătită de „băgat în cuptor”

Pe deasupra se mai puneau spini, crengi de porumbei, pentru a nu sări peste gard câinii sau găinile (la care li se mai tăiau și din penele aripilor dacă nu se linișteau).

Necazul era că la 3–4 ani trebuia refăcut, că putrezea. Cu nuiielele din gardul vechi se încălzea vara mâncarea în soba din conie sau se ardea cuptorul de copt pâinea. Mai târziu, sătenii mai înstăriți au început să-și facă gard din scânduri, numit pălant.

La Recensământul Ungar din anul 1900, în Oroiu de Câmpie sunt în total 65 de case, din care 16 din lemn sau altceva, 48 din chirpici sau pământ, 0 din piatră și pământ, și una din piatră sau cărămidă. Casele sunt acoperite: 60 cu trestie sau paie, 5 cu șindrila și 0 cu țigla.

Pentru Oroiu Secuiesc situația este următoarea: 98 de case din care: 4 din lemn, 94 din chirpici sau pământ, 0 din piatră sau cărămidă. Casele sunt acoperite: 86 cu trestie sau paie, 9 cu șindrila, 0 cu țigla.

Ulciorul cu „țată” pentru păstrarea apei de băut, moștenire de familie

Pâine și liche

11.4. Portul, vestimentația

Atunci când vorbim despre port avem în vedere îmbrăcămintea și încălțăminte. Și un și alta depindeau de:

- Vârstă - când erau mici și fete și băieți purtau o rochie căreia îi zicea „vigană”. Pe măsură ce creșteau, rochie mai purtau doar fetele.
- Ocazie - se deosebește îmbrăcămintea și încălțăminte de toate zilele (de lucru) cu cea de duminică sau de alte sărbători.
- Moment - la biserică, costumul este mai sobru decât la joc.
- Sex - bărbații purtau opinci la lucru, chiar și duminica, cei mai în vârstă.

Fotografie de familie. Familia Trif

Fetele și femeile nu purtau niciodată opinci. Fetele în zilele obișnuite sau la joc, umblau descoperite, nevestele chiar tinere purtau năframă. Fetele își împodobeau părul cu mușcate la joc, nevestele nu.

În zilele de lucru femeile purtau în față un șorț cu care își protejau celelalte haine. Șorțul din zilele de sărbătoare purtat de femei, nu mai era din pânză de cânepă, ca cel „de purtat”, ci dintr-un material de cumpărat, o țesătură de bumbac.

Mamă și fete, în haine de sărbătoare, familia Ogleja Maria și fetele Minerva și Aurelia (anul 1951)

Tineri în haine de sărbătoare

Fetele, frumoasele, cu codițe: Pavel Maria, Călin Ana (Nica Măicuții), Pop Victoria (Toia lui Monu) și jos Pavel Anica (Nica lui Palici) în anul 1965, la ospăț (nuntă) la Silvia și Sînu Socol (Tamango). Aveam vreo 10 ani, dar mă uitam cu drag la ele!

Cu comănace de paie, vara la căpălit

Tineri în costum de sărbătoare. Fetele Ogleja Minerva și Aurelia și povestitorul, Ghița lui Pintilie! (ficiorul lui Pop Gheorghe, în anul 1956, acum către 85 de ani!)

Bărbații, indiferent de vârstă, adică și cei tineri, în anotimpul călduros purtau comănac de paie, în timp ce femeile purtau comănac de paie cu boruri foarte largi, doar când era cald, să se protejeze de arsura soarelui.

Tânăra pereche, în anii 1928-1929

Fetele își fixau comănacul pe cap cu două petele (panglici) sub barbă, iar cele măritate sau în vârstă îl legau la spate după conci (coc).

Pe atunci tinerele fete, care țineau să apară cât mai frumoase, se fereau cât puteau fața de soare, fiindcă dacă se înnegreau, credeau că au mai puțină căutare.

Bărbații, tineri sau bătrâni, purtau iarna șapcă din blană de miel, sau oaie, una de toate zilele și alta, mai prețioasă, în zilele de sărbătoare.

Purtau un laibăr din pănură groasă (țesătură groasă din lână), uieș când era frig, cioareci țesuți din lână de culoare albă, iarna.

În zilele de lucru umblau desculți sau cu opinci din piele sau din cauciuc.

La biserică sau la joc, cei mai în vârstă, purtau bocanci din piele. Când era vară sau primăvară, mai târziu (luna mai, spre exemplu) la drum lung își duceau bocancii pe umăr ca să nu se,, roadă” (uzeze).

Peste cămașa albă din fuior sau fuior și bumbac se purta o curea din piele frumos ornamentată, împodobită, cumpărată de la oraș. Cât timp era nouă se purta doar „în sat”, iar mai apoi și la lucru. Funcția curelei era dublă: susținea cioarecii și pe de altă parte proteja coloana de frig sau la efort fizic, la ridicături.. Bărbații mai în vârstă purtau o curea mai lată iar unii, în special păcurarii purtau șerpar.

Cămașa era purtată peste cioareci, mai simplă în cazul celor mai în vârstă, și bogat înflorată, cusută cu migală, în lungile nopți de iarnă, pentru ficiori. În partea de jos se atașa o cipcă (dantelă) făcută de fete. Cusăturile cu mătasă sau cu mărgelile multicolore le găsim pe guler, pe piept până la curea și la pomnișor.

Costumul femeiesc se deosebea, așa cum am mai arătat, în funcție de vârstă și ocazie. Cele tinere purtau o cămașă bogat înflorată, cu diferite motive pe piept, gât și mâneci. Rochia era mai deschisă la culoare, adeseori înflorată, sandale sau „păpuci” cu tureacul înalt.

La joc, cămașa era mai bogat împodobită. De la mijloc în jos purtau rochie sau mai multe rânduri de poale.

Cele necăsătorite, în zilele de sărbătoare, la joc, purtau două cătrințe, în față și în spate. Erau țesute cu mare grijă, de obicei din lână vopsită. Femeile măritate nu mai purtau cătrințe.

După ce bumbacul a devenit accesibil ca preț, cămașa era țesută din fuior și bumbac. Femeile măritate purtau năfrâmi mai sobre decât fetele.

Cele mai în vârstă își prindeau năframa sub bărbie. Dar acum în sat nu mai sunt ficiori și nici joc nu mai este.

Marcu Valer cu soția Anica și căsuța-bijuterie cu mușcate pe târnaț (1965)

***Familia Silaghi Grigore (Gorila)
și soția Maria, în portul popular***

Costumele populare, dacă mai sunt, sunt păstrate de bătrâni la năfalină.

Pe vremea când eram eu copil, au apărut sandalele și cizmele de gumă (cauciuc).

Acestea rezolvau, primele udeala de la roua de dimineața, iar celelalte ușurau deplasare prin tină (noroi) și erau ușor de spălat. Numai că nu țin de portul popular. Și prezintă dezavantajul că iarna țin

rece iar vara se opăresc picioarele. Din cauza lor și a noroaielor de pe ulițele satului, am plecat la școală la oraș, hotărât să mănânc cărțile și să ajung domn la oraș!

Duminica, în haine de sărbătoare

Port femeiesc și bărbătesc de bătrâni-anul 1960. Portul pentru femei bătrâne, vecina Lelea Marie, din spatele casei noastre, specialistă în descântece și remedii băbești

Femei și fete cu comănace

Cămașă din portul popular- Silaghi Grigore (Gorila)

Bătrânii, seniorii satului: Pop Gheorghe (Ghiorghia lui Pintilie), Mărginean Gheorghe (Gheorghea lui Pârța) și Socol Pavel (Pavel din Rât)

Poate că aici e locul să povestesc, mai bine zis să amintesc de cele mai numeroase familii din sat, săraci, cu o grămadă de copii (cum se spunea...anu și purdanu) descercându-se cu mare greutate de la o zi la alta. Dar, spre lauda lor și a părinților, toți au ajuns să dobândească o meserie și să ajungă oameni așezați pe la casele lor.

Încep cu 1: Familia Codarcea Maxim și Rozalia (fratele bunicii mele dinspre tată, a căror fotografie de la nuntă e prezentată în lucrare) Amintesc următorii copii:

Mircea, Nelu, Florian, Maxim, Victoria (Toia), Emilia (Mia), Florentina, Silvia, Vălean și Rozalia (Rozica). Lelea Rozalie era declarată mamă eroină cu Diplomă de onoare pentru 11 copii.

Urmează 2: Familia Silaghi Grigore (Gorila) și Maria cu copiii: Filoftia, Gherasim, Grigore, Vasile, Ioan, gemenii Mărioara și Dumitru (Mitruț), Toader, Gheorghe (Ghiță) și Genoveva.

3. Familia Hosu Vasile: Ilie, Susana, Ștefan, Aurelia, Ștefania, Gheorghe, Emilia, Valeria.

Și de menționat e și 4: Familia Lechințan Petru (Căriga) și nevasta Anica, cu cei nouă copii: Gheorghe (Ghiță), Maria, Silvia, Viorica (Rica), Emilia (Miluca), Lucreția (Cheța), Petre, Ștefan și Vasile (Lia).

5. Familia Codarcea Ion (Cioncu) și Eva (Vița), erau pe aproape cu cei 8 copii: Ioan (Nelu), Maria, Nicolae, Ilie (Lia), Maxim (Sânu), Emilia (Miluca), Iovu și Viorel.

CAPITOLUL XII

Tradiții și obiceiuri din viața satului Oroiu

Moto:

„Să țâneți de viață cu dinții ca lupul de pradă. Să aveți prunci mulți, să vă trageți pe brânci, să răbdați de foame, da pruncii să-i dați la școli, să ajungă mai învâțați decât pruncii grofilor. Iar din când în când, să le zâceți câte-o vorbă și de mine”.

Horea - Vasile Ursu Nicola din Albac

Tradiții și obiceiuri...

Cele două cuvinte apar, adesea, alăturate, dar ele au un înțeles diferit.

Tradiția presupune, totuși, un obicei dacă acesta se transmite de la o generație la alta, prin viu grai și este propriu unui grup social sau a unei regiuni geografice. Spre exemplu a purta costumul popular pe care l-au păstrat părinții sau bunicii, este o tradiție, tot așa și a crede în anumite semne.

De exemplu, credința că fiecare om se naște sub o anumită stea, care îi hotărăște destinul.

Obiceiul este o deprindere dobândită prin repetarea aceleiași acțiuni, Obiceiul este o obișnuință. Care nu trebuie să se transmită și altora în mod obligatoriu. Exemplu: a mânca sau a te culca la aceeași oră sunt obișnuințe. Tot așa a mânca mai sărat sau mai acru.

Trecerea timpului, schimbarea generațiilor, schimbările survenite în viața oamenilor, au dus la ștergerea unora dintre ele din memoria colectivității. E cazul unor tradiții. Altele s-au impus și au devenit legi fiindcă urmăreau obținerea unor rezultate în interesul oamenilor, cum ar fi: sporul în gospodărie prin alungarea spiritelor, care luau laptele mamei sau vacilor, obținerea unor rezultate mai bune, pe măsura eforturilor și a cheltuielilor (alungarea norilor primejdioși care amenințau cu gheață sau grindină).

În acest caz, o tradiție a dus la apariția unei obișnuințe, cea de a trage clopotele „a vreme mare”. În cazuri de secetă îndelungată, cum a fost cea din 1946, sau cele de acum mai recent, oamenii obișnuiau să privească rugători spre cer, adresându-se divinității. După mai multe cruci mama rostea cuvintele: „Dă Doamne, ploaie, măcar pentru biete dobitoace”! Când norii amenințau cu gheață sau grindină adresarea către cer era următoarea: „dă-o Doamne frumoasă și curată”. Reapariția Lunii pe cer, rotundă și frumoasă, în urma unei eclipse, însemna că forțele răului-vârcolacii- au fost învinse. E o credință în forța rugăciunii care a devenit o tradiție.

Un mijloc la îndemâna femeilor mai în vârstă era obișnuința de a descânta. Această credință s-a impus ca o tradiție a mai multor generații, explicabilă prin nivelul de cultură al oamenilor, dar și a lipsei oricărei asistențe medicale. Așa erau alungate boli de inimă, durerea de cap, junghiurile etc. Altă credință și încrederea că aghiasma (apa sfințită), cu care oamenii stropeau casa și animalele pentru a le feri de boli sau alte nenorociri. În lipsa aghiasmei luate la Bobotează, se recurgea la apă neâncepută, în care se stingeau cărbuni și se dădea bolnavului să bea de trei ori. Cifra trei era des întâlnită în tradițiile ce se transmit prin folclor: trei fii sau fiice, de împărat, trei zmei, de forțe deosebite, trei ciobănei sau păcurărei, din cunoscuta baladă Miorița. În unele situații mai grave, se recurgea la farmece, dar se considera a fi păcat, așa că se lăsa pe seama Țiganilor să o facă. Astăzi farmecele au devenit mijloc de a obține, prin escrocherie, foloase materiale (mama Omida e celebră).

Ieșirea în țarină, la Sângiorz și la Rusalii, la o fântână, și sfințirea apei, simbol al vieții și al belșugului, fereau holdele care tocmai dădeau în spic de gheață. Tradițional, ramurile de salcie sfințite printr-o slujbă, aparte, erau duse acasă și puse la grinda camerei ca să ferească gospodăria de rele. Tot așa, cu coronițele de sânzâiene, oamenii încercau să-și verifice destinul. Acolo unde oamenii nu aveau o explicație pentru fenomenele din natură, se năștea o tradiție, o credință transmisă mai multor generații. Cazurile sunt numeroase: cocoșii cântă a ploaie (vreme moale). Tot a ploaie rândunelele zboară aproape de pământ, pișcătura muștelor anunță ploaie sau apropierea toamnei. Vremea se schimbă când porcii umblă cu paie în gură, cucuveaua (buha) prevestește prin cântecul ei evenimente neplăcute.

Pentru unele dintre aceste credințe, s-au găsit explicații. Apropierea ploii presupunea modificarea presiunii atmosferice și astfel insectele și păsările zboară mai jos. Rândunelele „știau” acest lucru. Se crede că o sursă de lumină, (lampă, bec) atrage cucuveaua, această pasăre a morții, ori tocmai în casele unde trebuie supravegheat un om sau un copil bolnav, se ține lumina aprinsă.

Tradițiile iau naștere din întâmplări sau evenimente repetate an de an, și de aceea se întipăresc în mintea oamenilor. Din cele știute de mine, foarte puține, dar mai ales din spusele informatorilor, care au trăit nemijlocit unele evenimente, voi prezenta pe rând, tradiții și obiceiuri legate de naștere și botez, nuntă și înmormântare.

La naștere, femeile erau ajutate, dacă ea nu era spontană. Rolul moașei, după nașterea copilului era să-i taie buricul și să-i facă prima baie. Apa în care a fost scăldat copilul se arunca la rădăcina unui pom, pentru ca cel născut să crească mare și frumos, conform unei credințe populare. Viitoarea mamă va avea o naștere mai ușoară dacă va citi visa „Visul Maicii Domnului”.

Ceva mai tineri, la botezul finului nostru Cosmin

Nașterea unui copil era așteptată cu nerăbdare și bucurie, chiar și în casele sărace și cu mulți copii. De obicei mamele și-l închipuiau, pe cel ce urma să se nască frumos ca un înger. Pentru lăuză mai erau și unele sfaturi transmise prin tradiție: să lege copilului la mână un fir roșu, ca să nu-l deoache cineva, să nu iasă din casă până ce preotul nu-i va face molitva, adică patruzeci de zile de la naștere. Botezul e bine să se facă nu mult după naștere, ca nu cumva copilul să moară păgân.

Nașa îl duce la botez cu două lumânări. La plecare nașa spune Doamne ajută, cum se obișnuiește când întreprindem un lucru important.

La întoarcere spune finei: „Am dus un păgân și am adus un creștin!” Tradiția recomandă sub capul copilului să se pună o carte de rugăciuni, iar cei invitați.

Cu familia, martori la încreștinarea unui suflet

12.1. Nașterea și botezul

Femeile „groase” sau grele, adică însărcinate, aveau cu totul altă condiție. Nevoile gospodărești reclamau prezența lor, inclusiv la munca câmpului, fiindcă acestea nu sufereau amânare, așa încât lucrau până le venea sorocul.

Subsemnatul... și leagănul în care se odihnea

„Asistența” prenatală era asigurată, mai ales în cazul primei nașteri de femeile mai în vârstă care au mai născut. Astfel, era sfătuită să evite stările conflictuale, în familie, fizice sau sufletești. Să se ferească să vadă morți sau oameni cu diferite infirmități, desigur pentru a evita stări emoționale puternice, să nu ridice greutatea, să nu se aplece deasupra fântânii, să nu poftască la mâncarea altuia, dar dacă are poftă totuși să guste puțin. S-au dovedit științific că și fătul simte când mama dorește să guste sau să bea ceva. Se făceau și presupuneri cu privire la sexul copilului: dacă ține peste

data când ar trebui să nască înseamnă că va fi băiat. Dacă burta viitoareii mame e mai ascuțită, va naște fetiță iar dacă e mai lată va fi băiat.

În biserică, la botezul unui copil, îmbrăcați în costume populare

La masa de după botez lăseau câțiva bani, ca să nu fie sărac în viață. Era și la noi în sat obiceiul ca femeile-prietenele, rudele mai ales- să ducă lăuzei mâncare și băutură. Pe atunci când eram eu mic și mama a născut-o pe Mimigela, sora mea, femeile i-au adus pancove, scorușe și țuică,

îndulcită cu zahăr ars (caramel). Era un prilej de a o felicita pe lăuză și de a face urări pentru cel mic, iar pentru cei mari, să ne mai întindem la bunătățile aduse. Cred că astăzi tradiționalele pancove și scorușe sunt înlocuite cu tort, ca la oraș.

Când copilul mai creștea, fată sau băiat, și muncile câmpului cereau și participarea mamei, copilul era dus pe câmp, unde când plângea era alăptat.

În simplitatea și înțelepciunea lor, țăranii au văzut în copii, „florile pământului”, garanția că viața merge mai departe, dusă în cinste și cu frică de Dumnezeu. Așa s-a născut poate și expresia populară, „mulțimea copiilor, averea românilor”! După cum reiese din statisticile prezentate la capitolul „Populația”, sporul natural nu era exagerat, măcar că în medie în fiecare familie se nășteau 4–5 copii.

Copiii de altădată trăiau în lipsuri, de care nu erau conștienți. Adesea cei mai mici purtau hainele aproape rupte ale fraților mai mari. Părinții duși la câmp, îi lăsau pe cei mici în grija fraților mai mari, care erau și ei copii și uitau de țănc: nu îi schimbau motoașca atunci când plângea, nu-l fereau de muște, nu-l schimbau atunci când trebuia.

Am experiența personală, când la nici 7 ani, aveam „o agendă de lucru” foarte încărcată: să o hrănesc pe sora mea, mai mică cu 5 ani, să-i fac jucării; să pun apă la câine, la găini, pui și la porci. Să adun buruiană de prin grădină pentru porci iar la amiază să la pregătesc și să le dau lătura. Mai trebuia să pregătesc mâncarea pentru pui, „țiricarul”, făină de porumb înmuiată cu apă, și „tăietura”, frunze de rapiță, sfeclă de zahăr sau Iarba Tatălui (tătăneasă) tăiate mărunt cu cuțitul și amestecate cu făină de porumb, pentru rățuci (puii de rață) - bobocul.

Apoi să aprind focul, cu crenguțe de acăț (salcâm), să încălzesc ciorba și să fac o păpăraie cu brânză (omletă). Le puneam în corfă și cu sora mea de mânuță, le duceam părinților pe câmp, în hotar, mâncarea de amiază. Mai târziu am învățat să fac și mămăliga. Dar îmi amintesc cu groază o zi în care, în jurul sărbătorii de Sfântul Ilie s-a pornit o vreme mare, cerul s-a întunecat, tuna și fulgera și nu mai știam cum să o liniștesc pe sora mea care speriată, plângea, urlând în gura mare... Noroc că au venit părinții acasă și m-am văzut eliberat de toată responsabilitatea... Dar au rămas amintiri!

O igienă personală și a locuinței insuficientă, hrana puțină, adesea nepotrivită pentru vârsta lor au făcut ca mortalitățile infantile să fie o realitate și pentru satul nostru.

12.2. Căsătoria și nunta

Nunta era al doilea moment important din viața omului. Dacă nașterea privea doar familia, și pe cei apropiați, nunta antrenează cum se stabilește, să fie invitat tot satul sau numai o parte. Copilul născut în urmă cu 20 de ani măcar, e preocupat să-și întemeieze o familie proprie, aceasta fiind piatra de temelie a societății, acum și oricând în viitor.

De obicei tinerii bărbați se căsătoreau după satisfacerea serviciului militar, când întorși din armată, începeau pețitul fetelor. Aceasta putea ține mai mulți ani, dacă ne referim la perioada în care satul era cuprins în Imperiul Austro-Ungar. Armata era grea, comenzile se dădeau într-o limbă străină, undeva departe de țară.

Fetele se căsătoreau înainte de 20 de ani, altfel se considera că rămân fete bătrâne și împărtășeau soarta celor cu zestre puțină și a celor care nu se prindeau în joc. Tinerii se puteau cunoaște între ei la joc, la clăci când se întrajutorau. În nopțile lungi de iarnă, femeile, deci și fetele tinere se adunau la unele case „cu lucru”: să toarcă, să depene tortul, să coasă, să colinde. Feciorii furau fusul cu care torceau fetele și ieșeau în tindă, așteptând ca una din ele să vină după fus.

*Pereche de miri din anul 1925
(Mirele e fratele
bunicii mele dinspre tată, Codarcea*

*Pereche de miri din anul 1950, mai exact
octombrie 1950. Viorica, sora lui Bălaș
Din păcate, un constănțean, Vasile
Croitoru, ne-o furat o mireasă frumoasă*

La nunta lui Danu cu Nica lui Sălăgeanu, de la Buna (1967)

Profitând de întuneric le sărutau și le strângeau în brațe. Când fata accepta să fie condusă acasă de la clacă, însemna că există un interes al unuia pentru celălalt.

La început feciorul o vizita pe fată acasă, cu învoirea părinților ei sau uneori pe ascuns, dacă erau ceva împotriviri. Era un prilej ca tinerii să se cunoască mai bine să-și facă planuri de viitor.

Când tinerii și părinții considerau că apropierea e temeinică, urma o vizită a părinților băiatului la casa fetei, pentru a o cere în căsătorie. Se considera că mersul pe vedere e potrivit să fie luni, joi, duminică, fiind considerate zile cu noroc. E anunțată apoi căsătoria la biserică, în trei duminici consecutive. Pregătirile pentru ospăț se desfășurau astfel: marți și miercuri se făceau păturile pentru tăiței și se coceau prăjiturile. Joi se tăiau porcii. Vineri se taie găinile pentru tăiței, pentru supă și se făcea pâinea („țâpăii”). Sâmbăta se puneau sarmalele la foc și se făcea supa. Cu acest prilej se stabilea zestrea care de obicei consta din: o suprafață oarecare de pământ, după posibilități, animale (o vacă, câteva oi, un purcel). Tot atunci se stabilea de comun acord data nunții.

Fata avea deja o parte a zestrei pregătită. Viitoarea mireasă avea obligația să coasă cămașa de nuntă a mirelui, o adevărată încercare pentru ea. Ca să nu semene cămașa altor tineri căsătoriți deja, fetele își aduceau modele din alte sate sau se ascundeau când coseau, pentru a fi surpriză.

După tradiție, cel mai mic dintre copii, băiat, rămânea în casă cu părinții cu alte cuvinte îi revenea casa în care s-a născut, însă și unele obligații: trebuia să aibă grijă de părinți, să-i înmormânteze, să aibă grijă de morminte, să plătească pomenirea lor la biserică, după ce mor.

Canapeiul, parte din zestrea miresei (reconstituit de subsemnatul)

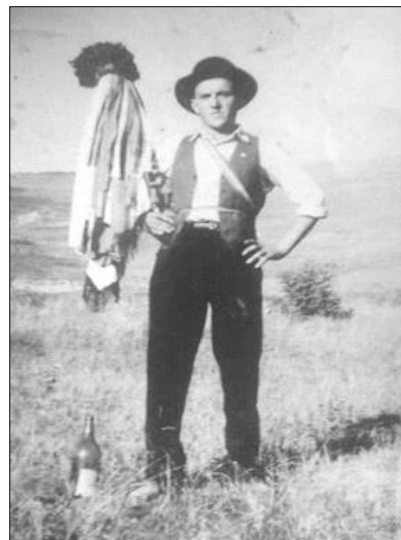
Fetele se întreceau între ele în a avea cât mai multe haine, țoluri de lână, perini, lipidee, rochii, cămăși.

Pentru că nunta fără ceterași nu se poate, aceștia erau angajați din timp. Cei mai cu stare și mai făloși, apelau din vreme la „taraful” de la Band. Invitațiile la nuntă le făceau cele două familii. Neamurile se considerau obligate să participe.

Stegarul Danu, în acțiune

În seara dinaintea nunții avea loc o petrecere cu joc, ultima a mirilor pentru cei care au feciorit sau au fetit, un fel de rămas bun, înainte de a intra în rândul bărbaților și al femeilor. În timpul petrecerii se pregătea steagul, confecționat de obicei dintr-o năframă împodobită cu petele de culori diferite și cu zurgălăi.

În frunte cu colăcarii călări, stegarul, starostele și nuntașii mergeau la casa

mirelui. Acompaniat de ceterași starostele lua iertăciune de la părinții mirelui, de la frați, de la surori, mulțumind părinților pentru creștere. Pe uliță se aud chiuituri la adresa soacrei mari și a mirelui.

Alaiul de nuntă, pe uliță

*Alai de nuntă, aproape de biserică, profitând de o chiuitură,
ca să mai tragă o dușcă!*

*Ieși afară soacră mare
Că-ți aduc o noră tare
Să te-ajute la ciubăr
Să te scuture de păr... Uiu-iu!*

*Doamne ajută-ne acum
C-am pornit pe un drum bun
Am pornit la cununie
Dă doamne bine să fie... Uiu-iu!*

La ospăț, Nunta pe ulițele satului spre biserică

De aici, nașii, mirele în frunte cu colăcarii se duc după mireasă.

Poarta gospodăriei e închisă și bine ferecată, în așteptarea alaiului. Și aici se chiuie, Starostele care înveselește alaiul, intră în casa socrilor mici, după îndelungi negocieri. Le adresează mulțumiri din partea miresei și iertăciuni pentru unele greșeli, multe copilărești.

Femeile mai în vârstă chiuie:

***Nuntă (ospăț) în ogradă, în urmă cu 100 și ceva de ani!
Lavițe și mese din tradiționalii pociumbi!***

*Ia-ți mireasă ziua bună
De las Tată de la Mumă
De la frați de la surori
De la grădina cu flori Uiu-iu!*

Jalea e mare și mireasa plânge în cazul în care își urmează mirele în alt sat.

Următorul moment al nunții e drumul de la casa miresei la biserică, pentru cununie. Aici se aud chiuituri adresate preotului:

*Domnule părinte bun
Fă bine și ieși în drum
Ia-ți în mână-un patracir
Să cununi un trandafir
Ia-ți în mână o cărticea
Să cununi o floricea! Uiu-iu!*

Cununia se săvârșește în prezența nașilor, a socrilor mici și mari, și a neamurilor apropiate. În timpul cununiei tineretul rămâne afară și joacă. Ceterașii, țigani cum le mai spuneau oamenii, cântă melodii de joc.

Socăcițele, bucătăresele... cele care au pregătit bucatele

Urmează masa, cât se poate de îmbelșugată, udată cu vinars și vin, pus în sticle. Mai demult se bea pe rând dintr-o singură sticlă, sau cu un singur pahar. Pentru că e vorba de o tânără familie la început de drum, nuntașii ofereau, după puteri și după gradul de rudenie, o cinste.

O aduna de obicei starostele, însoțit de ceteraș, făcând cunoscută nuntașilor suma de bani, animalele sau obiectele oferite, necesare în gospodărie tinerei perechi.. La masă se servește supă de tăieței, pireu de cartofi cu friptură de porc și pasăre și sarmale. Ca desert era cozonac și

prăjituri. Se chiuie la adresa nașului, în momentul în care i se duce găina și se negociază plata. De asemenea se chiuie cu referire la relația cu nașa:

*Nuna-n prun, Nunu sub prun
Nunu vede tăt ce-i bun
Cum îi vulpea pe spinare
Așa-i nuna-ntre picioare...Uiu-iu!*

Și strigătura de la nuntă, adresată bucătăresei:

*Socăciță lungă-n dește
Carne-n oală nu mai este!
Socăcița de la oale
Și-o făcut jeburi la poale
Și-o furat carnea din oale...Uiu-iu!*

12.3. Onomastica

Mărturisesc, nu e nici un secret, că m-am folosit ca model în scrierea acestei cărți de o carte similară, Monografia satului Stupini, scrisă de fostul meu profesor de literatură din liceu, domnul Iosif Pop. Localitatea Stupini, aparținând de Sânmihaiul de Câmpie, chiar și după nume, pare să fie tot de pe Câmpia Transilvană, de aceea am găsit foarte multe asemănări, în ce privește graiul, tradiții, obiceiuri sau ocupații casnice.

Pentru început, cred că ar trebui să le ofer tinerilor cititori ai acestor file de monografie a satului Oroiu, înțelesul cuvântului „onomastică”. Onomastica se ocupă cu numele proprii ale persoanelor. Bunăoară, în urmă cu 50-60 de ani, mulți dintre săteni erau încă încredințați că de numele pe care îl dau copiilor depinde destinul.

Așa că și-au botezat copiii cu nume de sfinți, luate din calendarul creștin. Exemplu: Ion, Vasile, Nicolae, Maria, Elena, cu derivatele acestora. Se obișnuiește ca numele mic să fie sărbătorit într-o zi în care un sfânt e trecut în calendar, zi pe care o numim „zi onomastică”.

Acum au apărut nume noi, necunoscute până nu demult: Andrada, Sergiu, Anda, Cerasela, Roxana, Luigi, Horațiu etc. În periplul meu prin satul Oroiu, bătând ulițele satului și poposind pe la fiecare casă, încă

locuită, am putut constata acest lucru, descoperind o situație a numelor și prenumelor existente la ora actuală și în urmă cu 50-100 de ani.

Dar sunt situații în care indivizii comunității sătești, purtând același nume, trebuiau deosebiți unii de alții, pentru a evita confuziile. În mod oficial, în acte această problemă se rezolvă cu ajutorul inițialei tatălui. Dar în practica de zi cu zi, pentru a evita confuzia s-a adăugat un supranume, de fapt o poreclă. Poreclele nu-i deranjau pe cei înțelepți, înțelegând care e rostul acestui procedeu, „după numele satului”. În timp pentru cei cu gândire mai puțină se considera o jignire! Trecând prin sat pe la fiecare familie, nu am evitat să notez la fiecare și porecla, sau cum li se zicea după numele satului. Acum sunt în măsură să vă prezint o situație: Mă bizui că Oroienii, așa cum îi știu eu de „bășcăloși”, nu se vor supăra dacă le-am scris și poreclele.

A observa cum vorbesc oamenii, cum umblă, ce apucături și obiceiuri au, e o chestiune ce ține de spiritul de observație al omului. Am observat că nicio poreclă nu a devenit jignitoare, dimpotrivă ne ajută să identificăm persoana, în anumite împrejurări.

Până și animalele, în special vacile primeau un nume la naștere, de obicei legat de ziua în care s-a născut. Așa de exemplu Mândrolea a fost fătată marți, Dumana, duminica, Joiana, joi, sau nume de flori, Florica, Bumbu, dacă e vițeluș, Virag, sau alte nume, care ilustrau dragostea pe care sătenii o întrețineau față de animalele de pe lângă casă, considerându-le membrii ai familiei.

12.4. Moartea și înmormântarea

Moartea este momentul opus nașterii. Ca și nunta, înmormântarea adună sătenii, rude sau alți locuitori, tot satul dacă acesta era mai mic. Tot ce se pregătea acum are ca scop asigurarea unei plecări demne din viață. M-am uitat pe crucile din curtea bisericii și am văzut că scrie: „Dormi în pace suflet bun și blând”, „Adormitul întru Domnul”, „Fie-ți somnul ușor”. Prin urmare, pentru a pleca împăcați din viață, moartea e considerată un drum lung și odihnitor. Încă din prima seară se priveghează! De fapt, așa am vrea să fie, din care să ne trezim cândva.

Desigur, adevărul e cel din versul eminescian: „Căci morți sunt cei muriți”.

Tot din mentalitatea poporului rezultă că moartea e o plecare într-o călătorie, dovadă expresiile: „s-a dus de pe lume”, „a plecat dintre noi”, „când ne vine vremea ne ducem și noi”.

Slujba de înmormântare, săvârșită în ogradă (în curte)

În vederea călătoriei, care presupune trecerea unor vămi, se pune în mâna mortului un ban, de cheltuială, numit Ort. Colacii, (pâinea în general) care se dau la înmormântare oamenilor, sunt de fapt, merindea necesară pentru drum mortului.

De îndată ce omul moare, este încadrat între două lumânări, care nu trebuie să se stingă până la înmormântare. Deci nu numai mortul se priveghează ci și lumânările, să nu se stingă în cele trei zile. Poporul crede în existența unor semne prevestitoare morții: urlatul câinelui, cântatul cucuvelei, considerată pasărea morții, visele cu ape tulburi, căderea unei stele. Familia și rude apropiate sunt aproape de sicriu...

Cât mai sunt în viață, încă e obiceiul să se spovedească, spovedania fiind considerată un act purificator. De îndată ce moartea e certă, apropiații soției, sau soțului copiii, anunță preotul și clopotarul satului.

Urmează spălarea mortului și îmbrăcarea într-o ținută demnă, de obicei haine pregătite din timp. Ochii mortului sunt închiși, să nu vadă jalea celor rămași.

Mortul se leagă sub barbă cu o năframă, ca să nu rămână cu gura căscată, e așezat cu picioarele spre ușă, (moartea e privită ca o călătorie, cum am spus deja), se acoperă oglinzile, ca mortul să nu se vadă în ele, mâinile i se împreunează pe piept dreapta fiind pusă deasupra.

Lumânările care încadrează mortul dovedesc concepția populară conform căreia dincolo de moarte ne așteaptă o lume a întunericului. Priveghiul durează trei zile, de la lăsatul serii, până la răsăritul soarelui.

Lumânările de la capul mortului vor zădărnici răpirea mortului de către Diavol, care crede că după moarte trupul omenesc îi aparține.

Privegherea mortului e considerată o faptă bună, plăcută lui Dumnezeu. Priveghiul presupune vizitarea familiei mortului de către rude, prieteni, vecini, cu scopul de a o consola. Se întâmplă ca cei veniți să discute întâmplări din viața celui decedat, total nepotrivit în acel moment, întunecând, oarecum memoria dispărutului, asta și fiindcă sunt tratați cu băutură.

Unde sunt femeii pricepute, mortul e bocit. Bocetele adesea improvizate pe loc, depind de persoana decedată. Soțul e bocit pentru că a lăsat soția, fără ajutor și copii încă mici. Soția pentru că a lăsat soțul prea devreme și mai ales cu copii.

Cei tineri sunt bociți pentru viața încă netrăită, Când mor fete sau feciori jalea e nemărginită. Pentru că n-au avut norocul să cunoască bucuria nunții, înmormântarea se făcea cu steag și cu pom, de obicei brad pentru viața lor curmată prea devreme.

Cu ocazia prohodului, e obiceiul să se prezinte iertăciunile mortului către cei rămași în viață, Se începe cu membrii familiei și se continuă cu rudele, prietenii, vecinii. E momentul cel mai impresionant al înmormântării, mai ales dacă preotul are har oratoric. Acum se storc lacrimile.

Cu prapuri, răposatul condus pe ultimul drum, spre locul de veci

După tradiție, înmormântarea e urmată de pomană, o masă care se dă de către familia celui decedat participanților la înmormântare, în unele

locuri doar celor care au însoțit mortul până la groapă, celor care au dus crucea sau praporii și la gropari.

În satul Oroiu pomana se dădea acasă la cel decedat, unde se întindeau mese și lavițe. Mai nou se ține la căminul cultural recent renovat, unde sunt condiții foarte bune, civilizate. De fapt e și singura utilitate în ultima vreme, a acestei clădiri. La masă se varsă puțin din pahar, nu se închină ca la nuntă și se zice: „Ușoară să-i fie țărâna răposatului sau răposatei, că așa-i lumea asta trecătoare și mai curând sau mai târziu ne vine rândul la toți!” Odată cu înmormântarea nu se încheie obligațiile față de memoria celui dus. Una dintre ele este jelirea pentru o perioadă de timp, în funcție de cel decedat. Dacă a fost bătrân sau bătrână se spune că „și-a trăit traiul și și-a mâncat mălaiul”. Un copil mort e un înger curat și nevinovat. Tot forme de jelire sunt purtarea unor haine de culoare închisă, abținerea temporară de la petreceri, bărbații nu se mai bărbieresc o vreme iar femeile nu mai poartă cercei și mărgele.

Copil fiind și plecat la școală la Luduș devreme am participat la puține înmormântări dar m-a impresionat întotdeauna jalea celor rămași. Am consultat și o carte, volumul intitulat „Înmormântarea la români”, vol III a lui Simion Florian Marian. După înmormântare uneori au loc certuri pentru averea celui decedat. Și mai e un obicei ciudat, adică unii oameni își pregătesc sicriul încă din timpul vieții. Cunosc un caz în care bătrânul avea sicriul în podul casei și ținea în el fasolea boabe. Mortul se ducea la groapă doar cu carul, dar acum de când lumea s-a motorizat, e dus cu tractorul cu o remorcuță sau cu mașini mortuare speciale.

12.5. Jocul

În alte sate, jocului duminical sau din zilele de sărbătoare îi zicea horă. La noi în sat dintotdeauna i s-a zis simplu: joc. După nuntă sau înmormântare, jocul oferea ocazia întâlnirii unei importante părți dintre săteni, băieți, fete, mame și bărbați în vârstă, care, ca niște înțelepți, stau deoparte discutând despre treburile gospodărești. Mulți ani, de primăvara până toamna, în afara săptămânilor de post, jocul se organiza pe un loc frumos, oblu, peste drum de Căminul cultural (o vreme a fost și sediul Sfatului Popular al comunei). Până în anul 1948, când tot satul ținea de cultul Greco-catolic, la ora patru la Oroiu se întrerupea jocul pe durata

vecerniei. El era reluat, mai apoi în apropierea bisericii. Pe timp de iarnă sau vreme rea se adăposteau în vreo șură mai încăpătoare.

Pe un loc mai înalt, cântau „țigani” de fapt doi ceterași, unul primaș și altul vioara a doua, controlaș, iar al treilea cu gordoana (contrabasul). Ceterașilor, indiferent de culoarea pielii, lumea le spunea „țigani”! „Țigani” erau „băgați” pe un an, când li se stabilea și plata în bani și în natură (cereale). Plata era adunată de doi feciori aleși, numiți „chezeși”. Ca repertoriu se juca *Învârtita*, *De-a purtatu* și *Ciardaș*. Uneori se mai prezenta și câte un fecior mai priceput la bărbunc. Dar bărbuncul era un joc foarte greu și obositor, dar cei ce se încumetau să „pontolească” se bucurau de respectul celorlalți și mai ales de admirația fetelor! Jocul ținea până seara. Plata fetei pentru joc era o strângere în brațe și o ridicare ușoară de la pământ.

Pe rând, un fecior sau o fată trebuia să dea de mâncare, cina la ceterași. Locul din fruntea perechilor era cel mai râvnit, de tineri necăsătoriți sau uneori de cei proaspăt căsătoriți, semn că se rupeau cu greu de feciorie. Dar când erau la joc și lăturenii, li se lăsa lor cinstea de a fi prima pereche, în semn de ospitalitate. Prezența lăturenilor provoca câteodată unele dușmănii, fiindcă jucau cu fete dorite de feciorii din sat.

Ceterașii

De aceea, sarcina de a le sări în ajutor revenea celor care organizau jocul. Toți erau conștienți de importanța dată felului de a te îmbrăca cu această ocazie. Feciorii purtau pe cap vara pălărie de paie sau de păr, mai

de demult. Cămașa era din bumbac sau amestec cu cânepă, mai lungă decât cămașa de toate zilele. Erau frumos cusute cu diferite motive la guler, pe piept și la mâneci. La mijloc purtau o curea lată din piele dublă, șerpar, în care țineau banii și brișca. Fumătorii, cei care duhăneau își țineau tot acolo cele trebuincioase fumatului. Era foarte scumpă și ținea o generație. După ce se mai învechea era purtată și în alte împrejurări, nu numai la joc. De la brâu în jos purtau cioareci de culoare albă.

Dacă în zilele de lucru umblau desculți sau cu opinci, la joc purtau bocanci sau cizme cu tureacul tare. Pieptarele sau laibăre de pănură, erau și ele parte din ținuta de duminică.

Fetele se îmbrăcau astfel încât se aflau într-o adevărată competiție cum să se „gate” mai frumos. Vara veneau la joc cu capul descoperit, împodobit cu flori de mușcate luate de la „grădinița” de flori. Părul era împletit în două cosițe lăsate pe spate terminate cu petele legate în ciocloș (funduță). Acestea vor fi îndepărtate de nașă după căsătorie care îi va aduna cosițele într-un concii (coc). Cămașa era partea cea mai interesantă și făcută cu cea mai mare trudă. Minunății de culori puteau fi văzute pe mâneci și pe piept. Rochia era și ea din păr, cumpărată de la oraș cu mare cheltuială.

Vara veneau la joc în poale de culoare albă, mai largi cele dinafară, și mai strâmte cele dinăuntru, ca să se poată învârti la joc fără nici o rețineră. În față și în spate, legate la mijloc, purtau cătrînțe țesute din lână sau cusute. În picioare purtau papuci înalți sau cizme. Cizmele, atât ale feciorilor cât și ale fetelor erau purtate doar la joc și la biserică.

Jocul era cu strigături, care să mai înveselească, să creeze buna dispoziție. Fiindcă am prins de puține ori joc în sat, îmi amintesc doar câteva:

*Numa-atâta vara-i vară
Până-i patul mândri-afară
Numa-atâta vara-i bună
Până-i patu mândri-n șură...!*

*Un porumb și-o porumbiță
Se duc seara pe uliță
Pe porumb îl cheamă Ghiță
Pe porumbiță Mariță...!*

*Părul meu nu trăbă tuns
Numa retezat și uns*

*Joacă mândră nu te face
Că nu joci cu cine-ți place
Că cu cine ți-ar plăcea
Ai juca, da nu te ia...!*

La un moment dat foarte mulți feciori din satul Oroiu mergeau la peșit în satul vecin Icland, de unde își luau și neveste. Așa că s-a încetățenit următoarea strigătură:

*Ficiorii Oroifului
La podul Iclandului
Scutură izmenele
Și vin iclânzenele...!*

Îmi amintesc că fetele se pudrau, ca să-și albească fața arsă de soare și își colorau în roșu pomeții obrazului cu hârtie creponată colorată roșie sau roz. Fața cât mai albă era un semn de bunăstare iar roșu în obraz era semn de sănătate. Și pe atunci oamenii își doreau bunăstare și sănătate. Lucru interesant că chiuiu și fetele. Acum în sat nu mai este joc și nici jucăuși. Asta e soarta multor sate mici și depopulate, așa ca Oroiu nostru.

CAPITOLUL XIII

Oameni de seamă ai satului

Moto:

*„Erou este acela care și-a dăruit viața pentru un lucru
mai important decât el însuși”*

Joseph Campbell

13.1. Personalități marcante

Cu ajutorul domnului profesor Lechințan Vasile, născut în Sâlivașu de Câmpie, fost truditon la Arhivele Județene Cluj, am descoperit că în perioada 1872-1918, câțiva dintre înaintașii noștri, oroieni, *Iov Roman*, născut în 14.03.1903 și *Cornel Codarcea*, Doctorat în drept canonic, născut în 1.04.2016 au fost studenți și au studiat la Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității din Cluj. În documente figurează și *Aurel Socol* din Band, Doctorat în științe juridice, născut în 5 februarie 1910, deși după nume, specific satului nostru, aș crede că este mai degrabă tot oroiu!

Un merit deosebit, pentru înființarea acestui bastion al învățământului în Transilvania îl are marele Avram Iancu. Viziunea marelui erou național Avram Iancu, după Revoluția de la 1848-1849, a fost de-a dreptul extraordinară prin modernitatea și umanismul ei: românii să învețe la facultăți de Drept, pentru ca astfel cu armele Legii să-și câștige drepturile lor naționale.”

Cred că un binemeritat loc, în cadrul acestui capitol (poate sunt un pic părtinitor, eu însumi fiind tanchist în armată!) îl are și *Iov Roman*, cătană în armata română în perioada celui de-al doilea Război mondial. Odată cu cedarea Ardealului, unitatea militară de Care Blindate din Târgu-Mureș, în care era înregimentat Iov Roman, s-a retras la Târgoviște. Pe front, după recucerirea teritoriilor românești s-a trecut mai departe, peste Nistru până la Stalingrad, Cotul Donului, Odessa, până în Peninsula Crimeea și Munții Caucaz, aproape de Baku. Până acolo a ajuns consăteanul nostru, *Iov Roman*, cu Regimentul 2 Care Blindate Târgoviște. Și tot cu tancul s-a întors acasă, în țară¹.

Aceiași traseu l-a avut și infanteristul Harhoi Dănilă, frații lui Harhoi Dumitru și Harhoi Emil fiind căzuți pe câmpul de luptă.

O seamă dintre oroiinii noștri, cu care ne putem mândri, au făcut parte din Intelectualitatea ecleziastică, în perioada 1806-1948 urmând studii de teologie, numiți pe bună dreptate „Preoții Blajului”.

¹ Ilie Codarcea, *Surprize la ora aducerilor aminte, din perioada 1938-1949, Partea I 2013*, p. 62.

În continuare o să prezint datele pe care le-am găsit în documente îngălbenite de vreme, cu speranța că unii dintre cititori își vor descoperi moși și strămoși, demni de toată lauda.

- Szokol Basilius (Socol Vasile), născut în anul 1813, la 19 ani începe studiile teologice în perioada 1832/36, fiind repartizat ca preot greco-catolic în localitatea Sălcud, Județul Mureș

- Szokol Joannes (Socol Ioan), născut în anul 1814, la 20 de ani începe studiile teologice în perioada 1834/38, fiind repartizat ca preot greco-catolic în localitatea Vaideiu, Județul Mureș. În documente se precizează că era de origine nobilă

- Codarcea Maximilian (Codarcea Maxim), născut în 1936, tatăl agricultor, studii în perioada 1859/1863, hirotonisit în anul 1864, slujind la parohia din Pogăceaua, județul Mureș

- Codarcea Artemius (Codarcea Artimon), născut la 25 iulie 1850, orfan, studii anterioare Gimnaziul Greco-Catolic Blaj, studii teologice în perioada 1869/1873, hirotonisit în anul 1873, slujind la parohia Archileul Mare, Județul Cluj, parohia Miluani, Județul Sălaj, Viceprotopop de Giurgeu, preot la parohia Turda, județul Cluj.

- Socolu Iulius (Socol Iuliu), născut în 17 noiembrie 1863, studii anterioare Gimnaziul Superior Greco-Catolic Blaj, studii teologice în perioada 1884/88, ipodiatonatul în 27 decembrie 1888, hirotonisit în 30 decembrie 1888, de arhiepiscopul I. Vancea, numărul decretului de numire 3865/10 mai 1889. A slujit în parohia Ceanu Mare, județul Cluj.

- Pop Emil, născut în 16 ianuarie 1875, tata preot, studii anterioare Gimnaziul Superior Greco-Catolic, Blaj, studii teologice în perioada 1892/96, ipodiatonatul în 12 iulie 1901, hirotonisit de arhiepiscopul V. Mihali, în 14 iulie 1901. A slujit în parohia Vișinelu, județul Mureș și parohia Tușinu, județul Cluj.

- Bălaș Petru, născut în 4 septembrie 1881, tata Maxim, proprietar, studii anterioare Gimnaziul Superior Greco-catolic Blaj, studii teologice în perioada 1901/05, ipodiatonatul în 17 decembrie 1905, hirotonisit de arhiepiscopul V. Mihali, în 19 decembrie 1905. A slujit în parohia Oarba de Mureș, județul Mureș.

- Roman Ioan, născut în 8 iunie 1888, studii anterioare clasa I-III la Tg.-Mureș, IV-VIII la Blaj. Ipodiatonatul în 17 decembrie 1911, hirotonisit de arhiepiscopul V. Mihali, în 19 decembrie 1911. A slujit în parohia Sântana de Mureș, județul Mureș.

- Roman Nicolae, născut în 19 octombrie 1907, ipodiaconatul în 26 februarie 1933, hirotonisit de arhiereu Iuliu Hossu, cu decretul de numire Nr. 1215/1933 în parohia Oroiu.
- Socol Ioan, născut în 26 iulie 1912, hirotonisit în 8 martie 1936.
- Pop Ovidiu, născut în 3 aprilie 1911. Ipodiaconatul în 30 ianuarie 1938, hirotonisit de arhiereu Alexandru Nicolescu, în 2 februarie 1938. A slujit în parohia Ocland, județul Harghita.
- Codarcea Ioan, născut în 25 mai 1917, ipodiaconatul în 25 octombrie 1942, hirotonisit de arhiereu Valeriu Traian Frențiu, cu decretul de numire Nr. 7218/1933 în parohia Band, județul Mureș.
- Butnaru Simion,, născut în 25 iunie 1921, ipodiaconatul în 27 martie 1947, hirotonisit de arhiereu Ioan Suciu, cu decretul de numire Nr. 1846/1947 în parohia Noul, județul Sibiu.
- Roman Ioan,, născut în 10 ianuarie 1923, ipodiaconatul în 10 august 1947, hirotonisit de arhiereu Ioan Suciu, cu decretul de numire Nr. 3842/1947 în parohia Valea Gălzii, județul Alba.
- Pop Melinte, preot seminarist, născut în 23 februarie 1870, tata Timotei, agricultor, studii anterioare VII clase, Gimnaziul Superior Greco-catholic Blaj, studii teologice în perioada 1894/96. Ipodiaconatul în 27 august 1897, hirotonisit de arhiereu V. Mihali, în 29 august 1897. A slujit în parohia Oroiu, județul Mureș.
- Pe lângă aceștia, putem să îi considerăm oroieni prin adopțiune și pe cei câțiva preoți care nu sunt născuți în satul Oroiu, dar au slujit în parohia Oroiu și au fost dascăli la școala din sat.
- Szocs Daniel (... Daniel), născut în 1800, studii teologice în perioada 1822/25, hirotonisit în anul 1826, a slujit în Parohia Oroiu (Șematism 1835, pag. 60 și Șematism 1876, pag. 115).
- Popu Iulius (Pop Iuliu), născut în anul 1847, studii anterioare la Gimnaziul Superior Greco- Catolic Blaj, studii teologice în perioada 1866/70, hirotonisit în anul 1872. A slujit în parohia Oroiu de Câmpie, Județul Mureș și parohia Urca, județul Cluj.
- Campeanu Joanu (Câmpeanu Ioan), născut în anul 1850, tata agricultor, studii anterioare la Gimnaziul Superior Greco- Catolic Blaj, studii teologice în perioada 1871/75, ipodiaconatul în 25 august 1878, hirotonisit în anul 1878 de arhidiaconul I. Vancea. A slujit în parohia Oroiu de Câmpie, Județul Mureș și parohia Urca, județul Cluj.
- Popu Masca Basilius (Pop Masca Vasile), născut în 29 aprilie 1853, tata preot, studii anterioare gimnaziul Tg.-Mureș, Gimnaziul Superior

Greco-catolic Blaj, studii teologice în perioada 1875/79, ipodiatonatul în 23 noiembrie 1879, hirotonisit de arhieru I Vancea în 30 noiembrie 1879, cu decretul de numire Nr. 3481/1879 în parohia Oroiu, județul Mureș.

- Harhai Joannes (Harhoi Ioan) studii teologice în perioada 1852/53. A slujit în parohia Oroiu².

13.2. Eroii satului

M-am ambiționat să apelez la toate forurile și instituțiile competente pentru a obține lista cuprinzând eroii, feciorii din satul Oroiu căzuți pe câmpul de luptă în cele două războaie mondiale. Deși încă de la început am avut rezerve, știind că majoritatea dintre ei au fost înrolați în armata maghiară! Am început cu arhivele comisariatului Tg.-Mureș, apoi Arhivele Județene (Naționale) Mureș, Arhivele militare Naționale Române, Depozitul Arhivelor Militare Pitești, UM 02405, Ministerul Apărării Naționale, Arhivele militare Ungare Budapesta (având în vedere că marea majoritate au luptat în armata ungară), ajungând cu corespondența pe E-mail până la Arhivele militare de la Viena. Și m-am ales cu trei nume, unul de la Arhivele Naționale Pitești și două de la Arhivele Sibiu, din primul război mondial. Măcar simbolic am ceva.

Monumentul eroilor

Va trebui să iau de bună tot lista cu numele scrijelite pe crucea de lemn din cimitir! În lista de la Pitești l-am găsit pe Hosu Simion, caporal în Divizia a 3-a Tunuri antitanc.

În luptele grele purtate la Oarba de Mureș, pentru cucerirea cu orice preț a

² Cornel Sigmirean, *Intellectualitatea Ecleziacă Preoții Blajului (1806-1948)*, Târgu-Mureș, Editura Universității Petru Maior, 2007, p. 408.

cotei 495 de pe Dealul Sângiorzului, pentru alungarea nemților lui Hitler peste graniță, au participat și flăcăi oroieni. Astfel din Divizia 6 Infanterie, Regimentul 10 Dorobanți, a făcut parte și sergentul sanitar Aurel Roman, (foto) acționând în zona localității Cerghid cu echipa de campanie sanitară. A scăpat cu viață în luptele desfășurate pe aceste meleaguri, ulterior pe frontul din Cehoslovacia fiind grav rănit. S-a întors acasă, invalid, cu grave afecțiuni, beneficiind de ajutorul asociației I.O.V.R. (tatăl colegului de clasă și prietenului Puiu Roman). De asemenea, locotenentul Popa Roman, aflat la comanda Companiei 7 a Regimentului 82 Infanterie, a participat cu succes la dezarmarea hitleriștilor aflați în Centrala telefonică din Târnăveni. Reușind prin lupte crâncene, în foarte scurt timp să elibereze soldații sovietici în număr de câteva sute, care lucrau la Combinatul chimic Târnăveni, la Secția „Nitrogen”³.

Consultând un document foarte important, o carte scrisă de Dr. Virgil Pană, „Români mureșeni pe fronturile Marelui Război”, aflăm lista participanților ficio-rilor din Oroiu și participarea ca efectiv.

Dacă fascimilul prezentat e mai puțin lizibil, vă redau pe înțeles tot cuprinsul acestor documente: Din totalul de 487 de suflete au participat la război un număr de 51 combatanți pe front și 8 mobilizați pe loc. Dintre aceștia au căzut pe câmpul de luptă 7, au murit în alte împrejurări 4, s-a întors acasă un invalid și 6 răniți și bolnavi. S-au întors deplin sănătoși, bineînțeles slăbiți și înfomețați, un număr de 36 de persoane, 5 fiind dați dispăruți.

S-au întors cu 10 decorații dar au rămas 4 văduve și 17 orfani de război. Ca și componență socială, din total 2 au fost meseriași iar marea majoritate, 57, țărani.

Roman Aurel, soldat-sanitar în luptele de la Oarba de Mureș

³ Dr. Grigore Ploieșteanu, Vasile T. Suci, Lazăr Lădăriu, *Epopoea de pe Mureș*, Revista Vatra, Biblioteca de Istorie, Târgu Mureș, 1985, p. 10.

***Roman Aurel - erou, rănit în luptele
din Munții Tatra, invalid de război***

Consultând lucrarea „Lumina din adâncuri”, scrisă de Vasile T. Suciu, aflăm informații în legătură cu crucea ridicată în memoria eroilor.

O cruce de lemn de stejar, ridicată în toamna anului 1944, (Însemnul de pe cruce e 1943!) în Cimitirul Ortodox, în memoria eroilor căzuți în timpul primului și celui de-al doilea Război mondial. Înălțimea este de 2.5 m, starea de conservare și întreținere, din păcate fiind nesatisfăcătoare. În partea de sus este degradată din cauză că a putrezit lemnul, iar înscrisul de pe cruce a devenit indescifrabil. Se impun măsuri urgente de restaurare și reparare din partea celor competenți, Primăria, Biserica și Școala. Proprietarul terenului este Parohia ortodoxă română din Oroiu. Atestarea documentară a satului este în anul 1332. La 1 Decembrie 1918 au fost 325 de locuitori, români, 318, restul unguri și țigani. În 7 ianuarie 1992, erau 386 de suflete, români, 374, țigani 12⁴.

***Crucea din lemn ridicată în cinstea
eroilor din satul Oroiu***

Mare noroc am avut că în urmă cu mulți ani am fotografiat această cruce, când încă se mai puteau citi numele. După acele fotografii am reușit să reconstitui întreaga listă! Sunt informații, mai puțin exacte, satul Oroiu era alcătuit din două entități administrative, Oroiu Săkuiesc, respectiv Oroiu de Câmpie și datele statistice erau diferite. Au rămas însă în memoria sătenilor datele pe care le prezint în continuare.

⁴ Vasile T. Suciu, *Lumina din adâncuri*, p. 125.

Eroilor din satul Oroiu, căzuți pe câmpul de luptă în Primul Război Mondial, 1914-1918, le-a fost ridicată o cruce, ca aducere aminte, un simbol istoric, de-abia în anul 1943, în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale. Astfel a fost amplasată o cruce de lemn în cimitirul Bisericii Greco-Catolice de la Ungureni, după mai bine de 25 de ani de la moartea lor.

Consultând cartea „Românii mureșeni pe fronturile marelui război” scrisă de dr. Virgil Pană și publicată la Editura Ardealul, Târgu- Mureș, 2018, am găsit o listă în care sunt enumerați participanții la primul război mondial: Bute Gligor, Cozma Gheorghe, Găinar Gligor, Ignat Andronic, Jurcă Petru I. Teodor, Jurcă Iacob, Mărginean Ioan I. Nicolae, Pop Gheorghe I. Ion, Mărginean Vasile I. Nicolae, Pop Gheorghe I. Ioan, Pop Gheorghe I. Vasile, Pop Simion I. Vasile, Rad Gheorghe I. Maxim, Rad Pompei, Roman Filon I. Maxim, Roman Ioan, Roman Nicolae I. Vasile, Roman Nistor I. Maxim, Roman Ștefan I. Vasile, Roman Valer, Socol Filimon I. Vasile, Socol Filon, Socol Gheorghe, Socol Iacob I. Nicolae, Socol Ioan I. Nicolae, Socol Maxim, Socol Pavel, *Socol Teodor*, Socol Vasile I. Ioan, Aliban Toma, Viciu Iuliu⁵.

Din păcate, doar două nume coincid cu lista pe care am întocmit-o eu, trecând toate numele sculptate pe crucea de lemn din anul 1943.

Am și expus, destul de vizibil cele două fețe ale troiței:

Fața 1:

1. Gligore German (Gherman);
2. Iacob Ogrea;
3. Gheorghe Hosu;
4. Solomon Codarcea;
5. D.D. Trifu;
6. Vasile Covrig;
7. Andrei Roman;
8. Simion Cosma;
9. Petre Cosma;
10. Gheorghe Cosma;
11. Mănăilă (Chirilă) Moldovan;
12. Gheorghe Moldovan;
13. Simion Dobra;
14. Iacob Trifu;

⁵ Virgil Pană, *Români mureșeni pe fronturile marelui război*, Documente, Editura Ardealul, Târgu Mureș, 2018, p. 309.

15. Ion Cosma;
16. Gheorghe Moșneag.

Pe spate, fața a doua sunt trecute în continuare 6 nume cu eroi din al Doilea Război Mondial:

1. Gheorghe Scrieciuc;
2. *Simion Hosu*;
3. Ștefan Hosu;
4. Caporal Harhoi Dumitru;
5. Ioan Trifu;
6. Vasile Trifu.

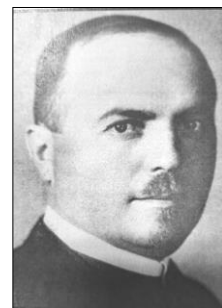
Și mai jos, în continuare, încă 6 eroi din primul Război Mondial:

1. Virgil Pop;
2. Simion Pop;
3. Alexandru Dobra;
4. Florian Bălaș;
5. Florian Dobra;
6. Ion Silaghie.

Nu-mi pot explica această încurcătură, dar eu cred că trebuie să iau de bun ceea ce e scris pe crucea din anul 1943! Din păcate, s-a mai produs o încurcătură, un caz nefericit, când pe placa de pe noul Monument al eroilor, lipsesc câteva nume. Probabil că martorii oculari, bătrânii care au întocmit lista au mai avut și lacune în memorie, dată fiind vârsta, iar responsabilii cu această lucrare au dat dovadă de multă iresponsabilitate.

Numele eroilor care lipsesc sunt:

- 1 a. Ion Cosma;
- 2 a. Virgil Pop;
- 3 a. Simion Pop;
- 4 a. Alexandru Dobra;
- 5 a. Florian Bălaș;
- 6 a. Florian Dobra;
- 7 a. Ion Silaghie.

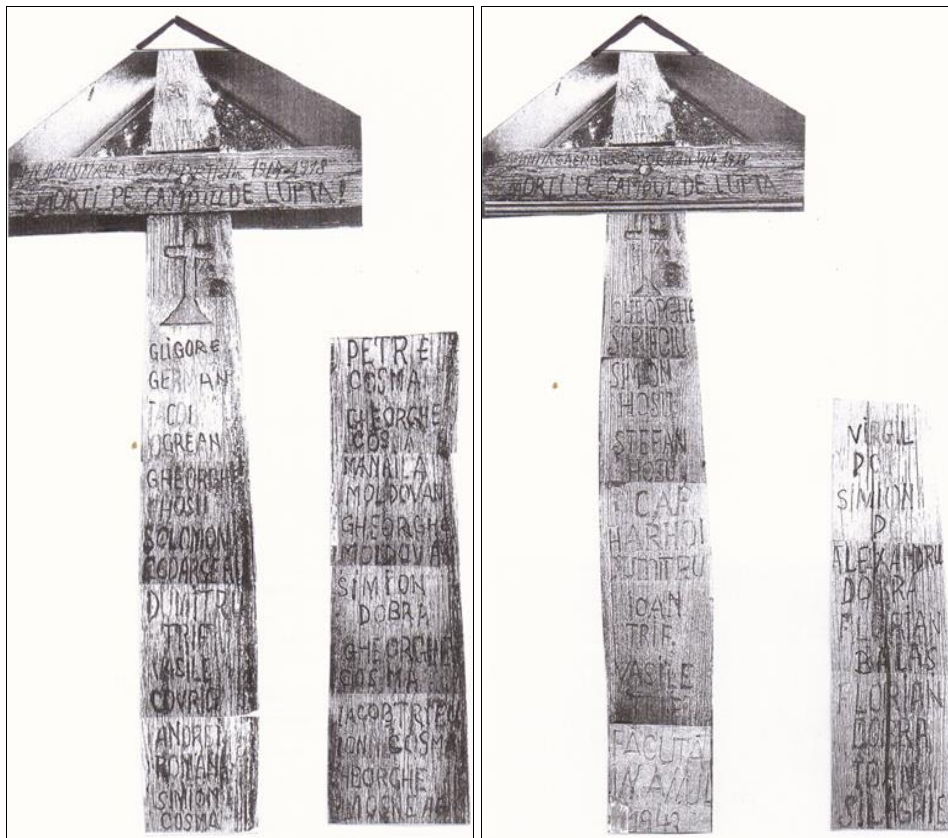

E bine de știut că din statistici rezultă un număr de 204 comune în care viețuiau români, într-o proporție mai mică sau mai mare. Din rândul lor, a celor 151.090 de români, 22.363 au luat parte la război, înregistrându-se 2.711 decese pe câmpul de luptă, care au lăsat în urmă 1.792 de văduve și 4.199 de orfani. Majoritatea, 96,8 % au fost agricultori, țărani, foarte puțini fiind intelectuali. Și pentru a accede la comandă se cereau studii

liceale, fără studii puteai ajunge cel mult la gradul de ajutor de sublocotenent. Cu mare bucurie și mândrie vă pot spune că printre delegații Cercului Electoral Târgu Mureș II, aleși în adunarea ce a avut loc la data de 26 noiembrie 1918 în Târgu Mureș, se număra și oroianul Ioan Roman, la acea dată preot greco-catolic în Sântana de Mureș. Ioan Roman (foto sus), așa cum vă spuneam, preot greco-catolic, protopop, om politic, s-a născut în data de 8 ianuarie 1888, în satul Oroiu, Județul Mureș. Provenea dintr-o familie de oameni destoinici, tata Roman Ștefan și mama Roman Irina. Școala primară a făcut-o la Târgu Mureș în limba maghiară, după care urmează cursurile gimnaziului superior greco-catolic din Blaj, iar după absolvire se hirotonisit la data de 19 decembrie 1911, ajungând preot în Sântana de Mureș.

Crucea Eroilor, ctitorită în anul 1943, în detaliu pe fundalul cimitirului și bisericii de lemn de la româneni. Fotografia e făcută cu zeci de ani în urmă, pe vremea când încă eram elev. E singura mărturie că a existat cu adevărat, pentru că acum timpul, vremea și ploile au degradat-o nemilos

Inscripțiile de pe cele două fețe ale Crucii eroilor, în detaliu

Cu profundă recunoștință și smerenie trebuie să ne scoatem căciulile și să ne ridicăm în picioare pentru cei căzuți pe câmpul de luptă,

În continuare prezint imaginea primului simbol istoric Crucea de lemn, confecționată în anul 1943 de consătenii noștri *Codarcea Iacob, Jurca Maxim și Jurca Maxim junior*, ultimul decedat în urmă cu câțiva ani, în vârstă de 86 de ani. Pe stâlpul acestei cruci „Simbol Istoric” au fost încrustate cu dalta de către cei trei, cu mare migală și răbdare numele a 28 de eroi din satul nostru, care au căzut la datorie pe câmpul de luptă. Acești săteni inimoși, s-au ocupat de realizarea integrală a acestei opere, în cursul anului 1943, pentru Ziua Eroilor, folosindu-și mâinile și mintea, din dragoste pentru semenii lor, pentru a nu fi uitați niciodată. Lor trebuie să le fim recunoscători pentru inițiativă și munca depusă. Iar preoților de atunci, să le mulțumim chiar și post mortem pentru pomenirea în fiecare an de Ziua Eroilor.

Din păcate vremea și timpul au deteriorat lemnul, acum fiind greu de descifrat numele scrijelite. Noroc că în urma cu mai bine de 30 de ani am fotografiat obiectivul (monumentul) și acum am putut reconstitui totul.

Cei mai tineri oroieni, la Monumentul eroilor

Juniorul Jurca Maxim (Tânu lui Hodoroagă) din anul 1943, participant la confecționarea „Crucii eroilor”, lângă cruce

Inscripțiile de pe cele două fețe ale Crucii eroilor, în detaliu lângă crucea ridicată, aproape de clopotnița bisericii. Doar că de pe acest Simbol istoric lipsește și numele celor care au realizat această cruce. În fotografie, apare totuși Jurca Maxim (Tânu lui Hodoroagă), juniorul de atunci.

Al doilea Simbol istoric este Monumentul din beton armat, ridicat în cinstea eroilor din satul nostru, căzuți pe câmpul de luptă, eroic pentru eliberarea Basarabiei de Nord, inclusiv a Ținutului Herța, care a fost ocupat în mod abuziv, samavolnic, nefiind trecut în Tratatul Ribentrop-Molotov. Deși acest tratat a fost recunoscut pe plan internațional după al doilea Război Mondial.

După recucerirea acestor teritorii românești s-a trecut mai departe, peste Nistru până la Stalingrad, Cotul Donului, Odessa, până în Peninsula Crimeea și Munții Caucaz, aproape de Baku. Până acolo au ajuns, așa cum vă mai spuneam, consătenii noștri, Roman Iov, cu Regimentul 2 Care Blindate Târgoviște și Harhoi Dănilă, infanterist, frații lui Harhoi Dumitru

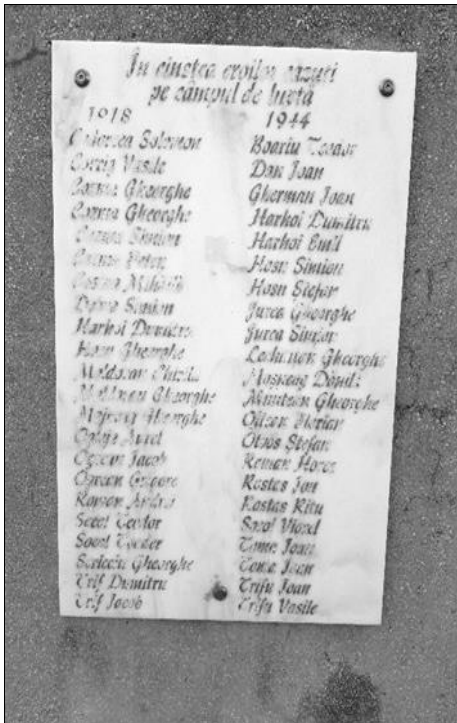
și Harhoi Emil, căzuți pe câmpul de luptă. Mai apoi, retragerea spre vest, datorită unor alianțe militare pentru eliberarea Ardealului de Nord care fusese cedat de Hitler Ungariei hortiste la 30 August 1940, prin Dictatul de la Viena. Armata română a luptat mai departe alături de Armata Sovietică pentru eliberarea țării de fasciști și a Ardealului de Nord, a Ungariei și Cehoslovaciei, până în Munții Tatra, când la 9 Mai 1945 Germania a capitulat. Noi pierdusem din nou Basarabia și Bucovina de Nord, inclusiv Ținutul Herța.

*Cu flori și recunoștință,
la Monumentul Eroilor*

Acest Monument a fost construit foarte târziu, (prin anii 2005-2007) poate și datorită lipsei de fonduri, sau interes așa că după aproape 60 de ani, când s-au aprobat fonduri din partea Consiliului Local Band, undeva în apropierea Cimitirului Bisericii Greco-Catolice arse în anul 1976, pe locul fostei Cooperative, Magazinul sătesc, ceva mai jos de Construcția noii biserici, în care s-a făcut prima Slujbă de Sărbătorile Pascale în anul 2013, de către Părintele Paroh Cosmin Alexandru Oprea.

Amintim în continuare numele celor căzuți la datorie, pe câmpul de luptă, în cel de-al doilea Război Mondial:

1. Boariu Teodor;
2. Dan Ioan;
3. Gherman Ion;
4. Harhoi Dumitru;
5. Harhoi Emil;
6. Hosu Simion;
7. Hosu Ștefan;
8. Jurca Gheorghe;
9. Jurca Simion;
10. Lechințan Gheorghe;
11. Moșneag Dănilă;
12. Muntean Gheorghe;
13. Ogleja Aurel;
14. Oltean Florian;
15. Otveș Stefan;
16. Roman Horea (dispărut);
17. Rostaș Ion;
18. Rostaș Rițu;
19. Scriciu Gheorghe;
20. Socol Viorel;
21. Toma Ion;
22. Toma Ion;
23. Trifu Ioan;
24. Trifu Vasile.

Lista completă cu eroii căzuți în primul Război Mondial:

1. Bălaș Florian;	13. Moldovan Chirilă;
2. Codarcea Solomon;	14. Moldovan Gheorghe;
3. Covrig Vasile;	15. Moldovan Mănăilă;
4. Cosma Ion;	16. Mojneag Gheorghe;
5. Cosma Gheorghe;	17. Ogorean Grigore;
6. Cosma Mihăilă;	18. Ogorean Iacob;
7. Cosma Petru;	19. Pop Simion;
8. Cosma Simion;	20. Pop Virgil;
9. Dobra Florian;	21. Roman Andrei;
10. Dobra Simion;	22. Socol Teodor;
11. Gherman Grigore;	23. Silaghie Ion;
12. Hosu Gheorghe;	24. Trif Dumitru;
	25. Trif Iacob.

GLORIE ȘI RECUNOȘȚINȚĂ ETERNĂ!

În viitor, va trebui luat serios listele cu eroii din cele două războaie Mondiale și refăcută, rescrisă placa de pe monument, după listele prezentate mai sus.

Feciori oroieni, în uniformă militară a Imperiului. Mulți și-au lăsat oasele, pe teritoriul străine, căzuți pe câmpul de luptă pentru o cauză străină

În perioada premergătoare Unirii din 1 decembrie 1918, au participat la Adunarea de la Alba Iulia, din Band, sub conducerea Protopopului Decei P. Dionisiu și Russu Aurel, fost pretor și Tamaș Dumitru, primar.

Acum pe fațada Monumentului s-a montat o placă de marmură, pe care au fost trecute numele eroilor satului căzuți pe câmpul de luptă în cele două războaie Mondiale. În prima coloană, apar înscrise numele eroilor satului Oroiu, căzuți la datorie pe câmpul de luptă în Primul Război mondial (1914-1918).

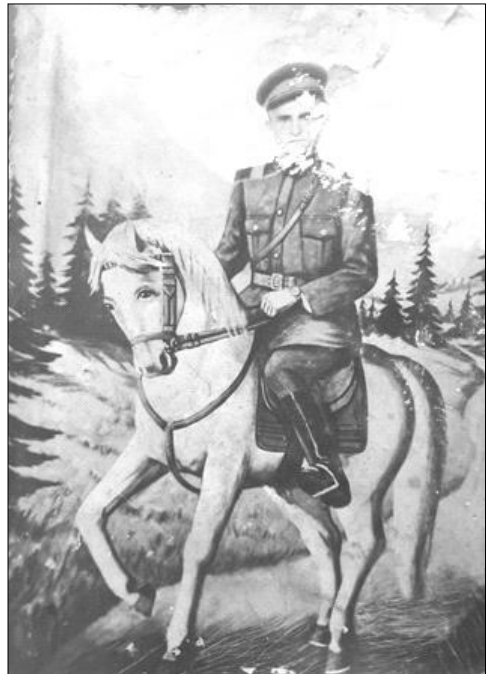
În coloana a doua, sunt înscrise numele eroilor satului Oroiu căzuți la datorie pe câmpul de luptă, în a doua conflagrație mondială, 1939-1945, pe frontul de Est, până în Munții Caucaz, și înapoi, în retragere, până în Cehoslovacia, în Munții Tatra, când la 9 mai 1945 Germania a capitulat, necondiționat. Numai că e un lucru neterminat.

Pe acest monument flutură în mod permanent steagul tricolor, amintind drumetșilor ce trec pe lângă Monument, că acolo sus, pe coasta dealului se odihnesc sufletele bravilor ostași, consătenii noștri căzuți la datorie⁶.

Studiind cu atenție lucrarea domnului Lechințan Vasile, cât și a doamnei Elena Miha, constatăm că pe lângă tinerii căzuți pe câmpul de

⁶ Ibidem, p. 59.

luptă, în cele două războaie mondiale, au fost și cazuri de omoruri criminale, făptuite de tabăra ungurească, români pe care îi putem considera martiri ai satului Oroiu.

Soldat în uniforma armatei Austro-Ungare

Fotografie trimisă acasă, din timpul cătăniei

Este vorba de un băiat sărac, de 16 ani, pe nume Moldovan George, sărac lipit pământului care trăia din cerșetorie, omorât de tabăra ungurească în Bercul Dileului, în Octombrie 1848⁷. De asemenea, în martie 1849, tabăra ungurească din Târgu- Mureș, căutându-l la domiciliu pe Popa Ioan Socol cu intenția de a-l ucide, negăsindu-l acasă, l-au luat pe Iuonuc Cucu, slujitor al preotului pe care l-au scos afară din sat până la Fânațele Oroiiului de Câmpie, unde l-au tăiat și l-au împușcat.⁸

Din informațiile găsite la Arhivele Județene Mureș aflăm că în data de 26 mai 1948 încă se mai întorc din prizonierat, din lagărele din uniunea sovietică Codarcea I. Viorel, Gherman D. Dumitru (nănașul meu!), Socol S. Simion și Oltean Ghe. Ioan. Pe listele cu invalizii de război îi găsim pe următorii:

⁷ Elena Mișu, *Un apel pentru cei morți*, Editura Buna Vestire Blaj, 2012, pag. 237.

⁸ Vasile Lechințan, *Monografia satelor din Câmpia Transilvaniei*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2018.

Roman Aurel;
Silaghi Ghe. Ioan;
Hosu Ilie
Codarcea Ioachim;
Roman Nistor.

De asemenea găsim listele cu văduvele de război, a căror bărbați nu s-au mai întors acasă din blestematul război:

Lechințan Anastasia;	Jurca G. Letiția;
Trifu Elisabeta;	Ogleja A. Maria;
Dobra Veronica;	Boaru S. Florica;
Etveș Elena;	Toma I. Viorica;
Dan I. Susana;	Horgoș Eugenia.
Trifu I. Ana;	

(Din păcate accesul la sala de cercetare a Arhivelor Județene Mureș a fost foarte greu de realizat din cauza pandemiei de gripă COVID 19, neavând posibilitatea să întocmesc o listă completă.)

Statul român s-a îngrijit, prin Asociația I.O.V.R. (Invalizi, văduve și orfani de război) de văduvele și urmașii celor căzuți pe câmpul de luptă cât și a celor grav răniți și mutilați, sprijinindu-i cu cartele pentru îmbrăcăminte, burse și diferite indemnizații pentru orfani⁹.

⁹ *Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Mureș.*

CAPITOLUL XIV

Graiul, vorbele locului

Moto:

Limba este însăși floarea sufletului etnic al românimii!

Mihai Eminescu

14.1. Dicționar de regionalisme

Limba este modul prin care pământeni comunică și se înțeleg între ei, în activitatea zilnică. Dar în diferite regiuni, vorbele, graiul e diferit, există unele cuvinte, așa numite „regionalisme” care sunt specifice locului. Am avut ocazia, pe pielea mea, cum se zice, să mă confrunt cu probleme de acest fel. Primul impact l-am avut atunci când am plecat din sat, la Internat și la Școală la Luduș. Eram în centrul atenției colegilor și luat în bășcălie pentru modul de exprimare. La fel s-a întâmplat și în armată, la Baia Mare, în Maramureș. Dar cu totul și cu totul deosebit a fost în Moldova, în dulcele târg al Ieșilor. Acolo m-am întâlnit cu limba lui Ion Creangă, de multe ori fiind în imposibilitatea de a mă înțelege cu colegii moldoveni, mai ales colegii de cameră. Cred că va fi interesant pentru cititorii mai tineri, să afle graiul moșilor și strămoșilor noștri, cu mai puțină școală și știință de carte, așa cum voroveau ei!

Încerc să prezint o listă, un mic dicționar cuprinzând regionalisme folosite în satul Oroiu și prin satele vecine. Sunt convins că cei din generația mea și a părinților mei își amintesc cu siguranță de ele, pentru că acolo, acasă în sat erau vorbele pe care le foloseam în mod curent. Deși sunt plecat de foarte multă vreme din sat, totuși până la vârsta de 26 de ani, când am terminat școala, toate vacanțele le-am petrecut la muncă la C.A.P. Oroiu, unde în mare parte a timpului am fost în preajma bătrânilor satului. De la ei, am învățat multe.

A

acăț, subst. = salcâm

amu, adv. de timp = acum

a arvuni, vb. = a târgui, a stabili un preț

B

bolfeie, subst. f. = parte a jugului

brișcă, subst. f. = briceag

beteag, adj. = bolnav
buduhalniță, subst. f. = femeie grasă
a beli, vb. = a înjunghia un animal
a te brânțăli, vb. = a te lua la harță cu cineva
brâglă, subst. f. = element, parte a războiului de țesut
boldă, subst. f. = prăvălie
batâr, adv. = măcar
botei, subst. com. = un număr de oi, mai mic decât turma
bumb, subst. masc. = nasture
blid, subst. n. = farfurie
berluială, subst. f. = căptușeală
bolund, adj. = nebun
buiac, adj. = îmbuibat, fără a duce lipsă de nimic
baraboi, subst. m. = cartof

C

căcădăr, subst. m. = măceș
cârpător, subst. n. = obiect din lemn special folosit, pe care se răstoarnă
mămăliga
ceteră, subst. f. = vioară
ceteraș, subst. m. = cel ce cântă la vioară
conci, subst. n. = mod de a și lega părul femeile măritate
copârșău, subst. n. = sicriu
curechi, subst. = varză
chefe, subst. f. = perie
chisăliță, subst.f. = prune fierte, din care se face magiunul
culduș, subst. m. = om sărac
cupă, subst. f. = cantitate de 1000 ml pentru lichide
cute, subst. f. = gresie, pentru ascuțit coasa
capră, subst. f. = unealtă, cu care se măsoară o suprafață de pământ, având
deschizătura de 2 metri
claie, subst. f. = formă de a așeza furajele, afară în aer liber
chindeu, subst. n. = prosop, de obicei țesut din cânepă cu urzeală de
bumbac
cioareci, subst. m. = pantaloni, țesuți din lână
ciucălău, subst. m. = știulete de porumb
ciurdă, subst. f. = cireadă de vite

ciurgău, subst. n. = sipot, izvor de apă permanent
 cocean, subst. m. = știuletele de pe care au fost înlăturate boabele
 comarnic, subst. n. = adăpost pe timpul nopții, mobil, pentru ciobani care supraveghează oile
 corobează, subst. f. = fructe, mere sau pere feliate, uscate
 cucuruz, subst. m. = porumb
 a căpăli, vb. = a prăși
 coșarcă, subst. f. = cos împetit din nuiele cu care se transportă diferite produse agricole
 canapei, subst.n. = canapea, așezată după masă; făcea parte din zestrea miresei
 comănac, subst. n. = pălărie de paie
 cumpănă, subst. f. = pîrghie, cu care se scoate apa din fântână

D

desagi, subst. m. = obiect purtat pe umăr, folosit pentru transportul unor lucruri
 dibaci, subst. sau adj. = om priceput
 dreve, subst. f. = coji de boabe de struguri, după stors mustul
 deț, subst. m. = măsură pentru 100 de ml, pentru băutura
 drod, subst. n. = sărmă
 a duhăni, vb. = a fuma
 dărabă, subst, f. = o bucată

F

făgădău, subst. n. = cârciumă
 faien, adj. = frumos
 fălos, subst. sau adj. = mândru, lăudăros
 fârtai, subst. n. = un sfert din ceva
 feștilă, subst. f. = fitil pentru lampă sau lămpaș
 fidileș, subst. n. = recipient din lemn, pentru transport apă
 fânar, subst. n. = anexă gospodărească în care se depozitează furajele, hrana necesară animalelor pe timpul iernii

G

galiță, subst. f. = pasăre de curte
 a găta, vb. = a termina un lucru

a se găta, vb. = a se îmbrăca cu haine de sărbătoare
găteje, subst. f. = lemne subțiri, crenguțe uscate
gurgui, subst. n. = partea din față a opincii
gălușcă, subst. f. = mâncare, specialitate de varză umplută cu păsat și o
bucățică de slănină
gâscă, subst. f. = bulz, boț de mămăligă cu brânză

H

a se hărăni, vb., conj. IV = a se sătura
hameș, adj. = om viclean
hunțuț, subst. n. = leagăn, hintă
holtei, subst. m. = tânăr necăsătorit
holdă, subst. f. = lan de grâu
haită, subst. f. = femeie imorală
hârb, subst. n. = farfurie din ceramică, de lut
hăizaș, subst. n. = clădire și anexe gospodărești
hurluchi, subst. m. = prune bolnave, cu malformații

I

ileu, subst. n. = nicovala pe care se bate, se ascute coasa

Î

a îmblăti, vb. = procedeu vechi de a obține boabele de grâu sau fasole, cu
îmblăciul
a te înbuiba, vb. = a mânca fără măsură

J

a jugăni, vb. = a castra un purcel sau un vițel
jăruitor, subst. n. = obiect folosit pentru jar, la cuptorul de pâine
jăb, subst. n. = buzunar
jâreadă, subst. f. = grămadă mai mare de paie sau fân
jup, subst. m. = legătură de tulpini de porumb

L

laibăr, subst. n. = obiect de îmbrăcăminte din lână, ilic
lele, subst. f. = formă de adresare către o femeie bătrână

lotru, subst. dau adj. = un om harnic sau care se mișcă repede

loitră, subst, f. = scară

lipideu, subst. n. = cearceaf, de obicei tesut din cânepă

lădoi, subst. n. = ladă din scândură în care se păstrează făina, uneori și slănina

ler, subst. n. = partea din spate a unei sobe cu plită, cuptor

K

kil, subst. m. = cantitate de 1000 de grame pentru alimente

M

măcieș, subst. m. = arbust, păducel

meliță, subst. f. = unealtă folosită la prelucrarea cânepii

meșter, subst. sau adj.= meseriaș, om priceput

merindare, subst. f. = o bucată de pânză, folosită pentru a înveli pâinea sau mămăliga

motoașcă, subst. f. = cârpa în care se punea pâine sau mămăligă, folosită în loc de biberon

mintenaș, adv. de timp. = imediat

moroanțe, subst. f. = caise, inferioare ca soi

N

nădragi, subst. m. = pantaloni

nărav, subst. n. = obicei prost

năframă, subst, f. = obiect din îmbrăcămintea femeilor cu care își acoperă capul

năfrămuță, subst. f. = batistă

neam, subst. n. = rudă

nap, subst. m. = sfeclă furajeră sau de zahăr

negură, subst, f. = ceață deasă

nutreț, subst. n. = furaje pentru hrănirea animalelor pe timpul iernii

O

oloi, subst. = ulei comestibil din floarea soarelui

a te ostoi, vb. = a te liniști

ogor, subst. n. = teren lăsat „la odihnă”, pășunat cu oile, la rotația culturilor (asolament)

ogradă, subst. f. = curtea casei

P

pleșuv, subst. sau adj. = chel

pănură, subst. f. = țesătură groasă din lână

păcurar, subst. m. = cioban la oi

pancovă, subst. f. = gogoasă

pociumb, subst. m. = țăruiș folosit pentru a lega de el un animal; i se mai spune și pripon

a părgăli, vb. = a prăji o mâncare, a drege o mâncare

a pârli, vb. = a curăța șoricul de păr prin ardere

puzdăr, subst. m. = partea lemnoasă a cânepii. Se îndepărtează cu melița

poiata, subst. f. = anexă gospodărească, adăpost pentru vite

puiuc, subst. n. = sertar al unui dulap

purculeț, subst. n. = formă de așezare a furajelor, după uscarea înainte de a fi transportate acasă în fânar

pogană, subst. f. = femeie bine făcută, bărbătoasă

palioci, subst. f. = mămăligă cu brânză așezată în straturi, ținută la cuptor, în ler, câteva minute

pomnișor, subst. n. = manșetă la cămașă cu mâneca lungă

R

răsteu, subst. n. = obiect din fier, componentă a jugului

a se rade, vb. = a se bărbieri

rânză, subst. f. = stomac. Un om rânzos este cel nervos

rât, subst. n. = formă joasă de relief, la nivelul apelor curgătoare folosit pentru obținerea fânului, mai ales otava

ronghioș, adj. = nespălat, cu haine rupte și murdare

romaniță, subst. f. = mușețel

S

săcastru, subst. n. = formă de a depozita furaje în aer liber, șiră

silvoiz, subst. n. = magiun

stog, subst. n. = formă de a depozita temporar snopii de grâu înainte de a fi treierați

sfeter, subst. n. = obiect de îmbrăcăminte, tricotat din lână
 sucală, subst. f. = dispozitiv de făcut țevi, care se pun în suveică, pe care se fixează băteala pentru țesut
 scorbaci, subst. n. = bici din curelușă de piele, pentru mânat caii sau vitele
 spegmă, subst. f. = ață groasă, rezultată prin răsucirea a două fire de tort
 strungă, subst. f. = țarc pentru oi
 suret, subst. n. = culesul viei

Ș

șuștăr, subst. m. = om priceput la confecționarea sau repararea încălțămintelor, cismar
 șurță, subst. f. = parte a îmbrăcămînții, folosită ca protecție la lucru pentru celelalte haine (rochie, pantalon)
 șuștar, subst. n. = recipient, vas în care se mulge vaca
 șohan, adv. = niciodată
 șurgheu, subst. n. = saltea, umplută cu paie sau penuși de porumb
 șapcă, subst. f. = căciulă din blană de miel, sau oaie

T

troscotel, subst. n. = plantă care crește în locuri bătătorite, pe marginea drumului
 tărăboanță, subst. f. = o cărută hodorogită
 târnaț, subst. n. = pridvor, loc în fața casei
 tânjală, subst. f. = rudă care leagă jugul de un obiect sau alt mijloc de transport, pentru a fi „remorcat”
 tău, subst. n. = un mic lac amenajat pentru topirea cânepii
 tăbac, subst. n. = tutun
 tioc, subst. n. = teacă metalică în care se ține gresia, cutea
 tuleu, subst. n. = tulpina porumbului, folosită ca nutreț pentru animale sau pentru ars cuptorul de pâine
 a târli, vb. = procedeu aplicat toamna pentru gunoirea grădinilor cu ajutorul turmei de oi

Ț

țadulă, subst. f. = act, înscris eliberat de o instituție
 țințirim, subst. n. = cimitir

țol, subst. n. = pătură, țesătură groasă de lână cu care se poate acoperi pe timpul nopții

țelină, subst. f. = o suprafață de teren nearabilă, folosită ca pășune

a țâpa, vb. = a arunca un obiect sau ceva nefolositor

U

unsoare, subst. f. = untură de porc sau de rață

urzar, subst. n. = obiect folosit pentru obținerea uzeli, necesară la războiul de țesut

uieș, subst. n. = haină groasă de toate zilele sau de sărbători țesută din lână

V

verigă, subst. f. = obiect de metal, de forma unui inel, parte a unui lanț

vigană, subst. f. = rochie purtată de copii, fete și băieți, când sunt mici

vârtelniță, subst. f. = dispozitiv pentru depănat ața din scul în gheme

vernic, adj. = merituos, valoros

Z

zăr, subst. n. = lichid rezultat după strângerea cașului. După fierbere se alege urda

zolog, subst. n. = obiect luat unei persoane (sechestrat), de către hăitaș, pentru o faptă nepermisă

zimți, subst. = dinți mărunți, așa ca a secerei

Așa cum spuneam la început, cuvintele al căror înțeles l-am arătat se adresează generației tinere, copiii și nepoții noștri, care sunt interesați să știe cu au „vorovit” cândva, demult, părinții, dar mai ales bunicii și străbunicii lor.

CAPITOLUL XV

**În loc de încheiere,
spre aducere aminte...**

Românii sub „Prigoana” vremurilor

Măsurile represive și restrictive luate împotriva românilor din Transilvania au avut numeroase urmări nefaste, pricinuind, între altele, distrugerea bunurilor culturale ale acestora. Pornind de la faimoasa „unio trium nationum” din anul 1437, care exclude pe români din viața politică și socială în Transilvania, codul de legi votat în dieta din ianuarie 1653, cunoscut sub denumirea de „*Aprobatae Constitutiones*”, înlătură națiunea română și religia ortodoxă de la drepturile publice sau politice.

Art. I al titlului LIII din partea a III-a, referindu-se la călugări, arată: *„Întrucât nici religia națiunii române nu e dintre cele patru religii recepte, așa nici ordinul din care cei ce fac parte se numesc călugări nu a fost acceptat, ba mai curând a fost interzis. S-a lăsat de aceea și acum la libera dispunere a țării și principilor, așa că dacă vor socoti cândva de cuviință sau de lipsă, să fie excluși cu totul”*. De la aceste măsuri până la pedepsirea în modul cel mai cumplit al românilor, inclusiv demolarea unor biserici și a mănăstirilor, n-a rămas decât un pas. În luna martie a anului 1761, Curtea din Viena, însărcinează pe generalul austriac Adolf Buccow să restaureze ordinea în provincie. Deși Maria Tereza a cerut ca *„în mod special, în chestiunile religioase din țara aceasta, să se folosească mai mult zel nu în asprime, ci în propovăduirea învățăturii de credință”* acesta a acționat cu violență, chiar și în locurile unde s-au înregistrat cea mai mică opoziție din partea ortodocșilor, recurgând la intervenții militare numeroase și puternice; *„Cu ajutorul armatei a ocupat satele românilor neuniți, iar în unele locuri, ca de exemplu la Făgăraș, a instalat spânzurători, a umplut închisorile cu preoți ortodocși și a dispus distrugerea mănăstirilor”*.

În perioada care a urmat revoluției de la 1848, înfrângerea Austriei în războiul cu Italia și Franța a însemnat pentru Monarhia habsburgică începutul unei puternice crize interne, cu consecințe pentru viața politică a popoarelor de sub stăpânirea sa. În anul 1860 s-a renunțat – de nevoie – la sistemul neoabsolutist de guvernare și, întrucât mai cu seamă popoarele din sfera de influență a Ungariei: românii, sârbii, slovacii, croații, rutenii, ridicau cu tot mai multă stăruință pretenții la autodeterminare luptând pe

toate căile pentru obținerea emancipării lor politice și naționale a fost nevoită să le acorde concesiile politice spre a evita dezmembrarea Imperiului.

Transformarea Austriei într-o federație de state naționale ar fi condus la regimul liberal încercat între anii 1860–1865. A început însă să pară un risc prea mare pentru Curtea vieneză, zdruncinată puternic la jumătatea deceniului al VII-lea de un nou conflict militar, cel cu Prusia, ceea ce duce la o nouă schimbare a tacticii sale față de popoarele supuse. În căutare stringentă de aliați- modalitatea văzută de camarilă de a salva imperiul – acesta intră în tratative cu nobilimea maghiară-fostul dușman de la 1848 – încheiate după circa doi ani prin pactul dualist austro-ungar.

Ziua de 8 iunie 1867, când Francisc Iosif al Austriei a fost încoronat și rege al Ungariei, constituie, de fapt, data încetării absolutismului austriac și începutul dualismului austro – ungar. Transilvania va intra abia acum pentru 51 de ani, sub dominația nobilimii ungare, care uneltise de secole aceasta. Dar în realitate, dualismul nu a oferit Ungariei poziția unui partener egal cu habsburgii, întrucât ministerele cheie ale imperiului erau în continuare la Viena.

Alipirea Transilvaniei la Ungaria – condiția esențială a pactului dualist încheiat între clasele dominante austriece și ungare, - a însemnat o grea lovitură pentru națiunea română. Își vedea astfel amenințată însăși existența națională, interesele, proiectele, perspectivele de viitor. Pe bună dreptate istoricul american Robert Kann, reputat specialist în istoria dublei monarhii, califică modul cum s-a realizat acest compromis drept: *„unul din cele mai deplorabile capitole din istoria naționalităților în cadrul monarhiei”*.

După realizarea dualismului, guvernele ungare axate pe principiul Ungariei uninaționale, (cu toate că era un stat multinațional, în care ungurii erau în minoritate față de popoarele supuse) - oficializând în consecință politica de asimilare prin deznaționalizare - au dat o serie de legi menite să rezolve problema naționalităților de sub coroana Sf. Ștefan prin dispariția nemaghiarilor, care urmau să fie contopiți în *„unica, indivizibilă națiune ungară”*. În Transilvania, bunăoară se aflau circa 3 milioane de români, asupra cărora, ca și asupra celorlalte popoare nemaghiare din Ungaria, s-a revărsat o întreagă legislație de maghiarizare forțată; începând cu legile fundamentale ale Ungariei dualiste, din anul 1868 (Legea Uniunii Transilvaniei cu Ungaria și Legea de naționalități), continuând cu Legea electorală, legile din domeniul învățământului public, (din 1868, 1879, 1883, 1891, 1893, 1907), Legea de presă, Legea de colo-

nizării, Legea Curților de jurați, cu maghiarizarea numelor de persoane, a numelor de localități, cu activitatea societăților de maghiarizare, cu legile care loveau în autonomia Bisericii române-mergând până la crearea unei Episcopii Greco-catolice ungare cu sediul la Hajdúdorog pentru românii din Transilvania și Ungaria – cu maghiarizarea și pauperizarea economică a tuturor categoriilor sociale românești, culminând cu planurile secrete de lichidare ca națiune a românilor transilvăneni (de exemplu, diabolicul plan din anul 1907, Cartea secretă a lui Huszar Antal), apoi falsificarea flagrantă a recensămintelor și genocidul practicat asupra sutelor de mii de tineri români înrolați cu forța în armata austro - ungară în anii primului război mondial – absolut totul s-a încercat pentru perpetuarea dominației nobilimii ungare asupra Transilvaniei, urmărindu-se cu o tenacitate și o perseverență demne de o cauză mai bună, crearea de maghiari făcuți, în lipsă de maghiari născuți în acest străbun teritoriu românesc.

Superioritatea numerică categorică a românilor din Transilvania, înainte și după 1867, față de minoritățile etnice, este confirmată atât de statisticile oficiale ale Monarhiei habsburgice, cât și de cele ungare, pentru cele 15 județe ale Marelui Principat al Transilvaniei (Ardealul istoric), cât și pentru cele 8 județe din Banat, Crișana și Maramureș.

Din aceste statistici oficiale reiese purul adevăr: în cele 15 județe ale fostului Mare Principat al Transilvaniei, maghiarii (reamintim că în totalul ungarilor au fost înglobați și secuii, evreii și țigani) se aflau în 1880 (data primului recensământ oficial din Ungaria dualistă, repetat decadal) în număr de 235115 de suflete, față de 1146611 români (1 maghiar la 5 români!), în celelalte 8 județe, limitrofe cu Ungaria, unde penetrația ungarilor din Alföld a fost mai puternică, în anul 1880 se aflau 661473 de maghiari față de 1147810 români (un maghiar la cca. 2 români!)

În recensămintele din 1890, 1900 și 1910 proporția dintre români și maghiari în Transilvania, în toate cele 23 de județe, se va modifica în favoarea maghiarilor prin măsluirea recensămintelor, dar românii își mențin superioritatea numerică.

Se constată că, în timp ce per total procentul maghiarilor urcă de la un recensământ la altul cu cca. 2,2 %, procentul per total, al celorlalte naționalități (nemaghiare) scade continuu sub nivelul creșterii naturale. Spre exemplu: procentul românilor- per total- în anul 1890 era de 47,98 %, în 1900 de 47,20 % iar în 1910 de 46,2 %. La germani: 13,38 % în 1890, în 1900, 11,6 %, iar în 1910 de 11,6 %. Procentul maghiarilor - per total- era în 1890 de 20,46 %, iar în 1910 de 25,7 %. Recensământul din anul 1910, ultimul

din Ungaria, înainte de anul 1918, cel mai falsificat, dar cu toate acestea, împreună cu secuii, maghiarii reprezentau doar 32,7 % față de toate celelalte naționalități care reprezentau 63,7 %. Românii, în număr de 2909260 de suflete, reprezentau 46,2 %. De asemenea, în anul 1890, din totalul suprafeței de teren (în Jugăre cadastrale, j.c.) de 20.259.304 j.c., românii erau proprietari tabulari pe 11.950.547 j.c., deci 59,0 % și locuiau în 2971 de localități din totalul de 4597 de localități ale Transilvaniei.

Dintre toate popoarele supuse Ungariei dualiste, românii au fost cei mai greu loviți și, ca atare ei au fost și protestatarii cei mai îndârjiți până la unirea din anul 1918¹⁰.

Bunica îmi povestea (pe vremea aceea la școală se predă în limba maghiară, fiind interzis și să vorbești românește) că se duceau câte două fete la WC și înăuntru vorbeau românește. Dar colega din cabina de alături le-a atenționat imediat:

– *Veronica, nem szabad románul beszélni!*

Departa gândul meu și intenția de a vă întrista, acum la sfârșit, dar am ținut neapărat să arăt, din documentele vremii, la ce cazne și opresiuni au fost supuși strămoșii noștri.

Ce viață grea au dus, sub stăpânirea nemiloasă a habsburgilor, dar mai ales a feudalilor unguri. Dumnezeu să-i ocrotească și să le aibă de grijă acolo sus în ceruri. Măcar acolo, că aici pe pământ, dăra de pâine neagră a fost înmuiată cu lacrimi și sudoare.

¹⁰ https://ro.wikipedia.org/wiki/Prigoana_comunistă_din_România.

CAPITOLUL XVI

Album fotografic

16.1. Sătenii noștri

Familia lui Mănuțu

Vecinii

Familia Socol Maria și Nicușor

Familia Roman Dorina și Victor

Familia Bălaș, patru generații

În urmă cu peste 50 de ani în târg la Band, sâmbăta(La Mall!)

Bătrânii satului: Costanu lui Pârță, Prala (Oltean Ioan) și Toaderu lui Șandor

Femeile familiei Hosu. Așa am aratat odată ! Maria Obreja, Marginean Rica, Beres Miluca, Hosu Fironica, Beres Cosmin, Silaghi Dana (c. Matei) și Socol Sănica

Familie, mama cu copiii, în anii 1965

Familia lui Toaderu lui Șandor Bade Prala, cioban de meserie

Badea Prala, în mijlocul neamurilor

O familie frumoasă, a unor oameni frumoși și harnici. Danu Ioan și Nica Măicuței, a lui Ghiță Sălăgeanu. Ea, Nica, vecină de la Buna, de loc din Iclânzul, luată de suflet la mătușă – Măicuța. El din Nemeș, orfan de tată, erou căzut pe câmpul de luptă. Dar, fecior harnic și priceput, promovat devreme șef de echipă și brigadier. Mai mari cu vreo 10 ani decât mine. Dar copil fiind i-am urmărit în mod deosebit, chiar și mai târziu, știu și povestea lor de dragoste, nunta, mi-i amintesc și cu 2-3 copii mici...până am plecat la școală la oraș m-am depărtat cu totul de sat. În fotografie cei 5 copii. Ioan (Nelu), Dorin, Petrică, Maria și Marcel. Mi-am propus să-i declar, așa adhoc, o familie model de oroieni.

Copiii lui Danu și a Nicăi Măicutei, patru băieți și o fată

*Carul cu boi- "Blazonul" familiei Roiban, cu tata la 13 ani,
Moșu fiind la concentrare*

Familia lui Mănucu Silaghi, bărbat aprig și întreprinzător. De nota 10

Bălaș Florian și Anica, o pereche de tineri hotărâți

Tineri în portul popular de la Oroiu. Familia Bălaș Anica și Florian

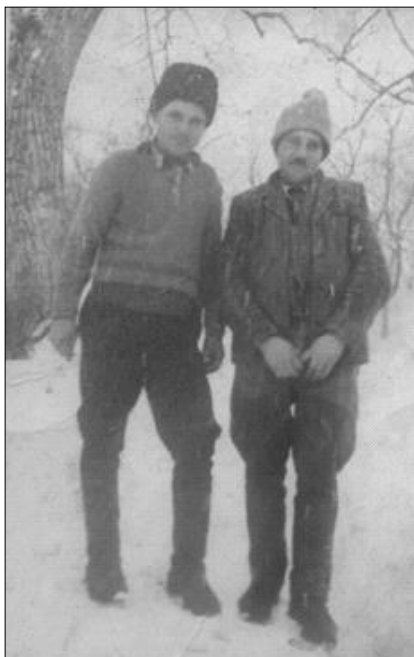
Bamba, Indrei și Danu...trei flăcăi, din care doi mai tomnatici

Familia Silaghi

Două fete frumoase din familia Silaghi (Sălăgeanu)

Florian Bălaș și Viorel Crefelean

Familia lui Florian Bălaș

*Familia lui Tetea Ghiță Sălăgeanu- povestitorul istoriilor din război,
care ne-au fascinat copilăria*

Bălaș Florian, Ghița Pop (a lui Pintilie) și Dobra Simion

Brigadierul Bălaș Florian și militianul satului, Stoica Iosif

Tineretul anilor 1970 - generația mea

Tineretul și veteranul Pop Gheorghe – bătrânul povestitor al istoriilor din Galiția

Tineretul de la „Buna” la povești pe „răzor”

Fete și băieți, duminica, la biserică, în haine de sărbătoare

Fete și băieți, duminica, la biserică, în haine de sărbătoare

Slujbă în Cimitir- Parastas

Vecinii și prietenii mei de la „Buna”, Dorina și Victor Roman, bunici fericiți!

Noua generație, urmașii lui Nunu, au ajuns la cifra 25 de suflete

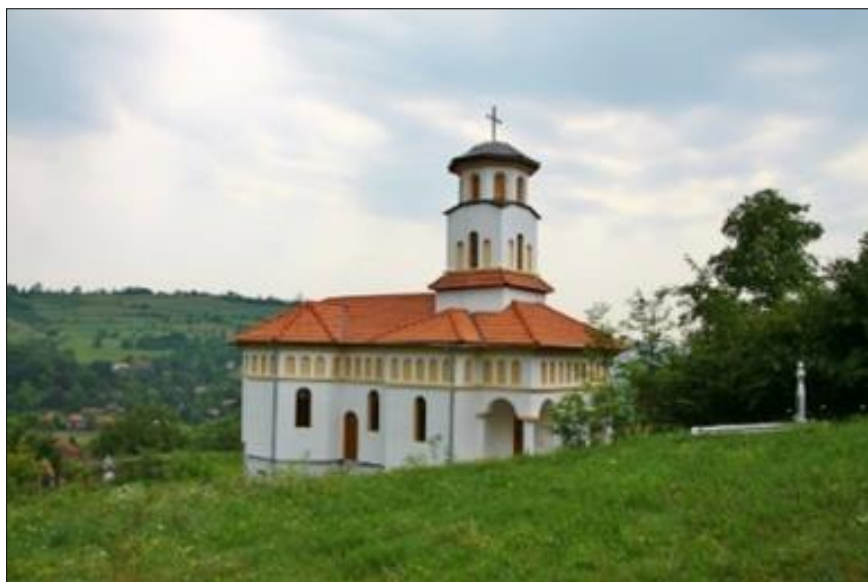

Tineretul, viitorul satului Oroiu

16.2. Clădiri, peisaje

Clopotnița bisericii noi

Biserica nouă, cu hramul „Sfânta Treime”, văzută din cimitir de la Ungureni

Oroiu iarna... dar din păcate nu mai sunt casele vechi...

Fântâna de la „Buna”, cea cu apă veșnic limpede și rece

Căminul Cultural, recent renovat

Case în construcție pentru 25 de suflete

Biserica de lemn de la Româneni - vedere din față

Biserica de lemn de la Româneni - vedere din lateral

Vedere de deasupra bisericii de la Româneni

Casa lui Tetea Ghiță Sălăgeanu

Oroiu - Satul dintre dealuri

Oroiu- Vedere din Continit

Oroiu- vedere din Fânațe la Ungureni

Oroiu, „Buna”- vedere din Continit

Oroiu, „Buna”, vedere din Dealul Viilor

Oroiu, „Nemeș”, vedere din Dealul Viilor

Ferma agro-zootehnică familiei Maria și Nicușor Socol, în prim plan

Oroiu, văzut toamna, printre fructele de păducel, din Dealul Viilor

Numele eroilor căzuți pe câmpul de luptă în cele două Războaie Mondiale, luptând pentru altă cauză. Înrolați în armata ungară...

Copiii, speranța revenirii la tradiție

16.3. Uneltele agricole

Coasa și accesorii pentru bătut: ciocan, ileu, tiocul și cutea pentru ascuțit

Sapa

Seceri

Foarfecă pentru tuns oile

Furca cu 4 coarne

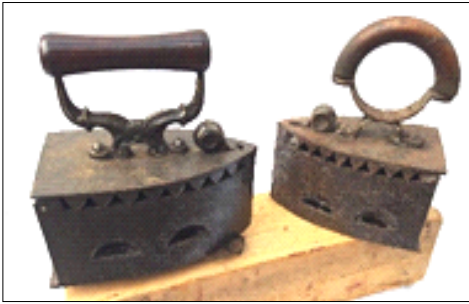
Furca de scos nachi (sfeclă)

Maiuri, mic și mare

Șanuri, pentru cisme și calapod pentru reparat încălțăminte

Fier de călcat (ticlăzău)

Ileu și foarfecă de tuns oile

Primus cu petrol pentru pregătirea hranei

Mașina de cusut marca Singer

Melița pentru cânepă

Vârtelnița pentru depănat

Site și suveici

Hecela și piepteni

Sucala pentru făcut țevi

„Mașina” de tors manual

Războiul de țesut

Și „țitera”, meșteșugită de Moșu

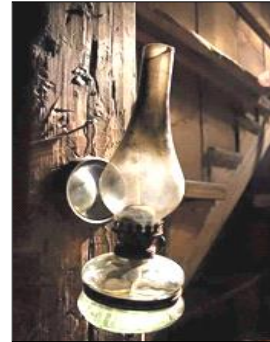
Ițe, elemente de la vârtelniță și pieptene

Lampa de perete cu petrol

Ceasul cu pendulă

Lampă de perete cu petrol

16.4. Imagini din muzeul personal, amenajat acasă, în Sântana de Mureș, la noua casă

CAPITOLUL XVII

Despre autor

Moto:

Despre viață nu se poate scrie decât cu un toc înmuiat în lacrimi!

Emil Cioran

17.1. Biografia, pe scurt, a autorului acestor „File de monografie” a satului Oroiu

M-am născut la 27 noiembrie 1955, într-o zi târzie de toamnă, când începea încet să fulguiască, undeva pe Câmpia Transilvană, în satul Oroiu. De fapt în Valea Oroiului, pe la mijlocul dealului, în locul numit „Curu Boului”, în casa bunicilor, familia Roiban Solomon și Veronica (Neta). Părinții, Artimon și Zenia (Genica), amândoi decedați, având locul de odihnă veșnică în țintirimul de la Româneni.

Dintr-un tată inteligent, harnic și chibzuit, chiar dacă a trebuit să se retragă de la școală la începutul clasei a VI-a, pentru” a ține de coarnele plugului”, pentru a-l ajuta pe Moșu la muncile câmpului și în gospodărie și a asigura în acest fel condiții ca ceilalți patru frați să trăiască și să poată merge la școală. Și o mamă, cu mare dragoste de carte, isteată și pricepută, de loc din Petea de Câmpie, fostă colegă de clasă cu poetul Ion Horea, cu care până în clasa a VII-a au împărțit premiile. Dar a avut ghinionul să rămână foarte devreme fără părinți, așa că a trebuit să rămână acasă, mamă și tată pentru ceilalți trei frați mai mici. Datorită ei, Mamei mele, am ajuns la Școală și la Internat la Luduș, dorința ei fiind să ajung „om învățat”.

Îmi amintesc cum de Sâmbăta Floriilor, mergeam în cimitir la Petea de Câmpie, la mormântul bunicilor, să le punem mătâșori de salcă pe morminte și să aprindem lumânări, ca o pioasă amintire. De multe ori l-am văzut acolo pe poetul Ion Horea, se întâlneau și povestea cu mama, ca vechi colegi și prieteni... „Vezi tu dragul mamei, să înveți bine la școală și să ajungi om învățat, să fii domn, așa ca Iuân!” Și i-am îndeplinit dorința.

Copilăria a fost ca a tuturor copiilor de pe vremurile acelea cu noroaie: cu bobocii de găscă, cu oile, cu vacile, desculț de primăvara când apăreau ouăle de țarcă până toamna când cădea bruma. Cu teniși sau sandale de

gumă mergeam doar la școală. Și cu cătărigi atunci când ploua și pe drum era o tină de nu-ți puteai smulge picioarele!

Îi aduc mulțumiri doamnei învățătoare Rafila Moșneag, fostă Socol, (Cila), cea care mi-a condus mâna tremurândă pe foaia caietului, până am dedus meșteșugul scrierii, cititul și socotitul.

Chiar dacă am mai stat câteodată și eu la gard, în timpul pauzei cu cartea în mână, să vadă sătenii ce treceau pe uliță, grupul „măgarilor”.

Așa cum vă spuneam, din clasa a VI-a am fost dat la Internat și la Școală la Luduș. Așa ca la Oroiu, la începutul școlii eram tuns chilug, zero. Toți colegii (tuși cu freză mică!) m-au luat la bășcălie, adresându-mi-se cu „mă țărănoiule”! Dar m-am ambiționat și la sfârșitul anului am luat premiul III, stricând clasamentul clasei. Iar din clasa a VII-a am luat premiul întâi, detronând-o de pe podium pe fiica președintelui Judecătoriai Raionului Luduș. A fost recordul meu personal. Am realizat că locul pe podium cere prea multe sacrificii și m-am rezumat la a fi printre primii din clasă, să obțin la sfârșit de an o medie care să-mi permită să primesc bursă, adică la Internat un pat cu o perină și un blid de zamă la cantină.

Am urmat Liceul de Cultură Generală, secția profil real, la Luduș, unde mai cochetam cu Cenaclul Literar, coordonat de profesorul Iosif Pop. Am avut norocul să avem profesori foarte buni și la Internat pedagogi de excepție. Și armata am făcut-o „servind patria” ca tanchist la Baia Mare. A fost de o deosebită importanță, prin faptul că mi-am completat cu brio cunoștințele din liceu. După cinci ani de învățatură în Moldova, în dulcele Târg al Ieșilor, La Institutul Politehnic, Facultatea de Mecanică, Secția Mașini-Unelte, am obținut o diplomă de inginer, așa că aveam o meserie. Aveam deja 26 de ani, m-am însurat cu o colegă de clasă din liceu, orfană, crescută la Casa de copii, dar o fată vrednică. Mi-a făcut doi copii frumoși și sănătoși, amândoi sunt absolvenți de învățământ superior, fiecare la casa lor. Băiatul și-a stabilit în Insulele Canare, în Tenerife, are locuință în insula La Gomera, orașelul Valle Gran Rey. Probabil și părinții mei au suferit atunci când i-am părăsit, plecând din sat, dar eu acum sunt împăcat cu gândul că băiatul nostru, Adrian, trăiește frumos într-o lume de vis.

L-am vizitat, am stat acolo șase săptămâni. În iarna lui 2020 și 2021... e Raiul pe pământ! Anul acesta, cum vă spuneam, 2021, am fost din nou șase săptămâni, numai că aproape jumătate am avut ghinionul să stau în spital. Cu fata săracă de la Casa de copii ne-am construit o casă în Sighișoara, cu grădină și fântână cu roată, în ogradă, cățel și pisică.

Norocul nostru e că fata noastră, Ioana, locuiește și lucrează în Târgu Mureș la BRD, e căsătorită și aproape la fiecare sfârșit de săptămână vin „la țară” la Sighișoara. Așa că împreună cu ei și nepoțelul Eduard ne simțim ca în Rai. Că nu cred că în Grădina Domnului, în Rai poate fi mai bine. Ne rugăm lui Dumnezeu să ne dea zile și sănătate să ne putem bucura de tot ce avem. Cu mare satisfacție, vin acum în luna mai 2021, să completez cele scrise: am vândut casa din Sighișoara (cu rețineri și durere în suflet, cu gândul că am muncit aproape 20 de ani, și a fost o casă pe gustul meu!) și am cumpărat o casă în Sântana de Mureș, lângă Târgu-Mureș, în care locuim împreună cu familia fetei. Am început o viață nouă, cu speranța că zilele și anii ce vor să vină vor fi cei mai frumoși!

Cu țărâncuța mea, la sărbătoarea „Lăsatu secului pe Târnave” la Sighișoara

Am lucrat ca inginer aproape 11 ani, la Nicovala Sighișoara, ca Șef Secție Mecano-Energetică. Cea mai frumoasă perioadă din viața mea, dar a venit Revoluția și toate fabricile s-au ruinat. Am mai trecut și pe la Întreprinderea de Vase emailate VES SA, ca Inginer Șef Producție, dar Industria scârțâia și am căutat să mă orientez spre alt domeniu.

Așa am ajuns la Primăria din Sighișoara, unde m-am ocupat, aproape 12 ani de destinele orașului ca Șef Serviciu Edilitar Gospodăresc. Apoi din toamna lui 2005, ca Șef de Serviciu Administrație Publică locală aproape 12 de ani. O viață de om!

Acum sunt pensionar, bursier la stat pentru a doua oară, cum îmi place mie să mă autodefinesc! Cu bucuria în suflet că am

ajuns să-mi duc dimineața nepoțelul de 9 ani, dimineața la școală, așa cum visam! Îmi pare rău că ceea ce încerc să fac acum, nu am făcut mai repede, când îl aveam pe tata lângă mine (a și locuit aproape 3 ani aici la Sighișoara după ce a murit mama și a rămas singur și bolnav), când erau în sat mai mulți bătrâni, de la care aș fi putut culege informații, aduse în mintea lor din vremuri de demult.

Cele adunate și scrise de mine în acest „snop” al vieții satului Oroiu, așa cum îmi amintesc eu și cu cele culese de la informatori, povestitori sfătoși, cărora le mulțumesc din suflet, m-aș bucura să le citească și cei tineri, mai ales nepoții noștri, să afle despre viața oroienilor, așa cum a fost!

Îmi cer scuzele de rigoare pentru orice greșeli de date sau nume. Și mai ales vă rog să nu vă supărați că am încercat la fiecare să-i pomenesc porecla sau apelativul „după numele satului” fiecăruia, în intenția de a ne aduce aminte cu drag și dor în suflet de acele vremuri demult apuse.

Am mai publicat câteva articole și cărți și am avut plăcerea să adaug numelui meu și „*Oroianu*”; de fapt sunt și voi rămâne oroian, chiar dacă sunt plecat în „Lumea mare” de o grămadă de vreme!

Iovu ROIBAN

Bibliografie

I. Surse arhivistice, informații, relatări

- Academia Republicii Populare Române, *Istoria României- Veacul IV C, Transilvania*, vol. III, 1331-1340.
- *Situația agricolă a Țărilor de sub coroana regatului Maghiar*, Vol. I. Dezvoltarea statisticii agricole maghiare, întocmit în baza paragrafului anula 1895, art. VIII, rezultatul principalelor rezultate pe comune, Editura Budapesta 1857.
- *Șematismele Clerului Arhidiecezei Mitropolitane Greco-Catolice Române de Alba-Iulia și Făgăraș*, editate la Blaj, din anii:..., 1865, 1876, 1880, 1896, 1900, 1906, 1923, 1929, 1932, 1937, 1938.
- Arhivele Liceului Tehnologic Band, Registrele cu foi matricole ale Școlii primare din Oroiu, din perioada 1906/1907 până în 1921/1922.
- Protopopiatul Greco-catolic Mureș, *Sematisme 1900 și 1932*.
- *Recensământul populației din anul 1930*, vol. IX, Ed. Institutul Central de statistică București, 1940
- Analele Academiei Române, *Memoriile secțiunii Istorice, seria III, Tomul XXIV, 1941-1942*, Monitorul oficial al imprimeriei statului, Imprimeria Națională, București, 1942.
- Arhiva Liceului Tehnologic Band, *Cataloagele școlare ale Școlii Oroiu, din perioada 1933/1934 până în 1945/1946*.
- *Recensământul populației și a locuințelor din 15 martie 1966, Regiunea Mureș Autonomă maghiară*, Vol. I, Populație, Direcția generală de statistică, 1968.
- Primăria comunei Band, *Registrele Agricole, satul Oroiu*.
- Peter Moldovan, *Anuarul Arhivelor Mureșene*, Serie Nouă, 2013.
- Primăria Oroiu, *Dosar nr. 2 și 10*.
- Protopopiatul Ortodox Român, Luduș, *Dosar nr. 4*.
- Parohia Ortodoxă Oroiu-Petea-istoric și registre (nașteri, căsătorii, decese).
- Direcția Județeană de Statistică Mureș.
- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Mureș.

II. Informații din surse editate (cărți, articole)

- Ignaz Lenk von Treunfeld, *Siebergens geographisch - topographisch - statistisch - hydrographisch und ortographisches Lexicon* -, vol. IV, Viena 1839, Ed. Anton Strauss.
- Dr. Augustin Bunea, *Ierarhia Românilor din Ardeal și Ungaria*, Blaj, 1904, Tipografia Semin. Archidieceșan. Pag. 19, 20, 38, 41, 72, 83, 170, 173.
- I. Lupaș, *Din istoria școlilor noastre*, revista „Luceafărul”, 1907, Nr. 4-5, Colecția Biblioteca Sighișoara, pag.
- Csáki Dezso, *Geografia Istorică a Ungariei, perioada Huniazilor*, vol. V, Editura Academia Științifică Maghiară, 1913.
- Romulus Seișan, *Transilvania Românească, cu hărți și diagrame*, București, Tipografia Ziarului „Universul”, 1941 pag. 1-102.
- Nicolae Albu, *Istoria Învățământului românesc din Transilvania*, 1944, Tipografia „Lumina”, Miron Roșu, Blaj pag. 40.
- Aurel Lupu, Oliviu Marcu, Grigore Ploieșteanu, *Monografia județului Mureș*, Ed. Sport Turism, București 1980.
- Ioan Siviu Nistor, *Contribuții mureșene la Marea Unire din 1918*, Testimonia, Editura Dacia, 1981.
- Grigore Ploieșteanu, Vasile T. Suci, Lazăr Lădăriu, *Epopoea de pe Mureș*, Revista Vatra, Biblioteca de Istorie, Târgu Mureș, 1985.
- Ioana Cristache Panait, *Biserici de lemn, monumente istorice din Episcopia Alba Iulia, mărturii de continuare și creație românească*, Editura Episcopiei 1987, pag. 164.
- Silviu Dragomir, *Românii din Transilvania și Unirea cu Biserica Romei*, Ed. Arhiepiscopiei ortodoxe române a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj, 1990.
- Paul Abrudan, Mihai Racovițan, *Transilvania. Documente istorice în lumina adevărului*, Ed. Țara noastră, București, 1991.
- Valeriu Lazăr, *Repertoriul arheologic al județului Mureș*, Casa de Editură Mureș, 1995.
- Ioan Ranca, *Românii din Scaunele Secuiești, în antroponimele din conșcripții 1699-1821*, Vol. I, Scaunul Mureș, Ed. Ciubăncan Cluj-Napoca, 1995.
- Georgeta Stoica, Paul Petrescu, *Dicționar de artă Populară*, Editura Enciclopedică, București, 1997.
- Societatea Culturală „Gheorghe Barițiu”, *Istoria României- Transilvania*, Cluj Napoca, 1997 pag. 470, 502.
- Varga E. Árpád, *Statistica etnică și religioasă a Ardealului, Județele Covasna, Harghita și Mureș, Date de recensământ între anii 1850-1992*, Fundația Teleki László, Editura Pro-Print, Budapesta, Miercurea Ciuc, 1998.

- Ioan Cav. de Pușcariu, *Date istorice privitoare la Familiile Nobiliare Române*, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj Napoca, 2003, pag. 61, 62.
- Ioan Eugen Man, *Biserici de lemn din județul Mureș, Monumente de artă populară românească*, Editura NICO, 2004, pag. 10-22, 86, 87, 394, 395.
- Fülöp Mária, Ferencz Klára, *Bibliografia locală retrospectivă a județului Mureș, Cărți editate până în anul 1944*, Biblioteca Județeană Mureș, Târgu-Mureș, 2005.
- Ion Bălan, *Începuturile procesului de colectivizare în sud-estul Transilvaniei (1949)*, în „ANGVSTIA” 13, 2009, pag. 275-286.
- Iosif Pop, *Stupini. File adunate din viața unui sat care se risipește*, Editura Mega, 2012.
- Elena Mișu, *Un apel pentru cei morți, Rapoartele preoților Greco-catolici 1848-1849*, Editura Buna Vestire Blaj, 2012, pag. 236-237, 479.
- Ioan Olteanu, *Revoluția de la 1848 din Câmpia Transilvaniei*, Editura Arhipelag XXI, Târgu Mureș, 2014.
- Ana Hancu, *Vicariatul Greco-Catolic maghiar al Secuimii (1912-1925)*, Ed. Vatra veche, 2016.
- Vasile Lechințan, *Monografia satelor din Câmpia Transilvaniei*, Editura Eco Transilvan, Cluj-Napoca, 2018
- Virgil Pană, *Românii mureșeni pe fronturile Marelui Război. Documente*, Editura Ardealul, Tg. Mureș, 2018.
- Octavian Mireștean, *Monografia satului Petea, comuna Band*, Tipografia Colofon Deva, 2019.
- Ioan Eugen Man, *Biserici de lemn ale Românilor din Ținuturile Mureșene*, Editura NICO, pag. 36, 37, 38.
- Ana Hancu, *Vicariatul greco-catolic maghiar al Secuimii (1912-1925)*, Editura Vatra Veche, Tg. Mureș, 2020.
- Traian Bosoancă, *Mureșenii și Marea Unire*, Editura Ardealul.
- Vasile T. Suci, *Lumina din adâncuri*, pag. 125.
- Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, pag. 19, 20.
- Cornel Sigmirean, *Intellectualitatea ecleziastică Preoții Blajului (1806-1948)*, Editura Universității Petru Maior, Târgu- Mureș.
- *Date statistice maghiare*, Ediția nouă, vol. XII, Populația Ungariei pe vremea lui Pragmatico sanctio, 1721-21, Dat în baza ordinului regal al ministrului comerțului.
- Varga E. Árpád, *Statistica etnică confesională a Ardealului, 1850-1992, Denumirea localităților, Rezumatul Vol. I-V.*
- Varga E. Árpád, *Statistica etnică și confesională a Ardealului, Județele Covasna, Harghita și Mureș, Date de recensământ între anii 1850-1992.*

- Gusztáv Mihály Hermann, *O scurtă istorie a secuilor*, Editura Cartea veche, București, 2020.
- Ilie Codarcea, *Istoria vechii Biserici cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril din Oroiu*.

III. Informații din surse electronice, internet

- Vasile Lechințan, *Jurnal din anii ciumei Covid 19*, Pagina Facebook, 2020.

IV. Legislație

Legea Nr. 2 din 1968, privind organizarea administrativ- teritorială a Republicii Socialiste România.

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Argument	9
CAPITOLUL I. Prezentarea generală.....	13
1. Prezentarea generală a satului Oroiu	15
1.1. Așezarea geografică și căile de acces	15
1.2. Relieful	22
1.3. Clima	26
1.4. Flora și fauna	29
1.4.1. Animale și păsări din fauna satului	32
1.5. Toponime și hidronime	37
CAPITOLUL II. Atestarea istorico-arheologică a satului Oroiu	39
2.1 Atestarea arheologică.....	41
2.2. Atestarea istorică a satului Oroiu	42
CAPITOLUL III. Agricultura, ocupația de bază a sătenilor.....	59
3.1. Scurtă radiografie a agriculturii în satul Oroiu până în anul 1949 și după anul 1949	61
3.1.1. Agricultura în satul Oroiu, până în anul 1949.....	61
Povestea „mâinilor curate”	65
3.1.2. Agricultura în satul Oroiu, după anul 1949	73
3.1.3. Recensământul agricol din anul 2021.....	95
3.1.3.1. Date statistice pentru satul Oroiu	95
3.2. Lucrarea și culturile	96
3.3. Culturile	98
3.3.1. Porumbul	98
3.3.2. Grâul.....	102
3.3.3. Cartoful	105
3.3.4. Floarea soarelui	106
3.3.5. Legumele și zarzavaturile	106
3.3.6. Tutunul.....	107
3.3.7. Sfecla de zahăr.....	107
3.3.8. Cânepa	108
3.3.9. Viticultura	110

3.3.10. Pomicultura	115
3.4. Creșterea animalelor	117
3.4.1. Creșterea oilor și păcurăritul.	120
3.4.2. Creșterea bovinelor și a animalelor de tracțiune	123
3.4.3. Creșterea porcilor	126
3.4.4. Creșterea păsărilor de curte.....	128
CAPITOLUL IV. Ocupații casnice.....	129
4.1. Prelucrarea produselor alimentare în gospodărie	131
4.1.1. Tăierea porcului	137
4.2. Prelucrarea produselor textile în gospodărie	140
4.2.1. Prelucrarea cânepii și a lânii.....	140
4.2.2. Prelucrarea lânii. Lâna, bogăția pierdută	145
4.3. Stupăritul	149
4.4. Meșteșuguri țărănești	151
4.4.1. Povestea lui Iuân Americanu.....	152
CAPITOLUL V. Oroiu la 1848	155
Implicarea sătenilor din satul Oroiu la evenimentele legate de Revoluția de la 1848	157
CAPITOLUL VI. Oroiu la Marea Unire	161
Contribuția satului Oroiu (a oroienilor) la Marea Unire din 1918	163
CAPITOLUL VII. Populația. Organizarea socială	169
Populația. Organizarea socială și administrativ-teritorială	171
Primăria Oroiu	174
CAPITOLUL VIII. Biserica	197
Importanța bisericii pentru neamul românesc.....	199
8.1. Biserica ortodoxă	200
8.1.1 Lupta pentru credința străbună. Biserica de lemn	200
„Intrarea în biserică a Maicii Domnului” din Oroiu de Câmpie (de la Româneni)	200
8.1.2. Istoricul Parohiei Oroiu—evidențe din anii 1970-1974	201
8.1.3. Istoricul Parohiei Oroiu Româneni - Evidențe din 1980-2019 ..	204
8.2. Biserica Greco-Catolică și istoria ei în satul Oroiu	207
8.3. Biserica de lemn de la Ungureni cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”	210
8.4. Documente pentru Parohiile din satul Oroiu.....	215
8.5. Sfârșitul dezastruos al Bisericii Greco-Catolice	224

8.5.1. Cum au interzis comuniștii Biserica Greco-Catolică.....	224
8.5.2. Unitatea ortodoxiei, capcana comunistă pentru BOR.....	224
8.5.3. Prigoana celor care se împotriveau	225
8.5.4. Biserica Ortodoxă și bumerangul comunist	227
8.6. Sărbătorile religioase de peste an și obiceiuri	
și tradiții care le însoțesc.....	227
8.6.1 Obiceiuri prilejuite de Crăciun.....	227
8.6.2. Anul Nou	232
8.6.3. Boboteaza (Botezul Domnului Iisus Hristos)	233
8.6.4. Sărbătorile de primăvară și vară	234
8.6.4.1. Floriile (Duminica Floriilor).....	234
8.6.4.2. Paștele	237
8.6.4.3. Sângiorzul, sau Sfântul Mare Mucenic Gheorghe.....	239
8.6.4.4. Ispasul sau Înălțarea Domnului	240
8.6.4.5. Rusaliile	240
8.6.4.6. Sânzâienele	241
8.6.4.7. Sfântul Ilie	242
8.6.5. Sărbători de toamnă	243
8.6.5.1. Sfânta Marie Mică	243
8.6.5.2. Ziua Crucii.....	243
8.6.5.3. Cruci (Troițe)	243
8.6.5.4. Sfinții Apostoli Mihail și Gavril	244
8.6.5.5. Sfântul Dumitru	244
CAPITOLUL IX. Școala. Învățământul confesional (primar și general)	247
Școala	249
9.1. Școala până în anul 1948. Influența benefică a	
Bisericii Greco-Catolice la „iluminarea” neamului românesc	252
9.2. Evidente rezultate din recensăminte	256
9.2.1. Știința de carte la recensământul din anul 1930	256
9.2.2. Cele 10 porunci ale Poporului Român	257
9.3. Școala după anul 1948.....	259
CAPITOLUL X. Sănătatea.....	275
10.1. Asistența sanitară	277
10.2. Igiena individuală	277
10.3. Igiena locuinței.....	278
10.4. Medicina populară.....	278

10.5. Alimentația sătenilor	279
10.6. Apa, element indispensabil în viața satului	281
CAPITOLUL XI. Elemente de etnografie și folclor	283
11.1. Locuința	285
11.2. Construirea locuinței	288
11.3. Anexele gospodărești	289
11.4. Portul, vestimentația	294
CAPITOLUL XII. Tradiții și obiceiuri din viața satului Oroiu	301
Tradiții și obiceiuri.....	303
12.1. Nașterea și botezul	305
12.2. Căsătoria și nunta	308
12.3. Onomastica	314
12.4. Moartea și înmormântarea.....	315
12.5. Jocul	318
CAPITOLUL XIII. Oameni de seamă ai satului.....	323
13.1. Personalități marcante	325
13.2. Eroii satului.....	328
CAPITOLUL XIV. Graiul, vorbele locului	341
14.1. Dicționar de regionalisme	343
CAPITOLUL XV. În loc de încheiere, spre aducere aminte.....	351
Românii sub „Prigoana” vremurilor.....	353
CAPITOLUL XVI. Album fotografic.....	357
16.1. Sătenii noștri	360
16.2. Clădiri, peisaje	375
16.3. Uneltele agricole.....	384
16.4. Imagini din muzeul personal, amenajat acasă, în Sântana de Mureș, la noua casă	388
CAPITOLUL XVII. Despre autor	391
17.1. Biografia, pe scurt, a autorului acestor „File de monografie” a satului Oroiu	393
<i>Bibliografie</i>	397

